

**LEKSYKALNO-PRAGMATYCZNE
WYKŁADNIKI APROBATY
JAKO AKTU MOWY**

**NA MATERIALE JĘZYKA POLSKIEGO,
ROSYJSKIEGO I ANGIELSKIEGO**

Artur Czapiga

**LEKSYKALNO-PRAGMATYCZNE
WYKŁADNIKI APROBATY
JAKO AKTU MOWY**

**NA MATERIALE JĘZYKA POLSKIEGO,
ROSYJSKIEGO I ANGIELSKIEGO**

**WYDAWNICTWO
UNIWERSYTETU RZESZOWSKIEGO
RZESZÓW 2017**

Recenzował
prof. dr hab. TADEUSZ SZCZERBOWSKI

Opracowanie redakcyjne i korekta
ELŻBIETA KOT

Opracowanie techniczne
EWA KUC

Łamanie
PAWEŁ OCZOŚ

Projekt okładki
WOJCIECH PĄCZEK

© Copyright by
Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego
Rzeszów 2017

ISBN 978-83-7996-420-8

1402

WYDAWNICTWO UNIWERSYTETU RZESZOWSKIEGO
35-310 Rzeszów, ul. prof. S. Pigoń 6, tel. 17 872 13 69, tel./fax 17 872 14 26
e-mail: wydaw@ur.edu.pl; <http://wydawnictwo.ur.edu.pl>
Wydanie I, format A5, ark. wyd. 12,10, ark. druk. 17,125, zlec. red. 125/2016

Druk: Drukarnia Uniwersytetu Rzeszowskiego

SPIS TREŚCI

Wstęp	7
1. Teoria aktów mowy	12
2. Aprobata w świetle różnych metodologii badań	20
2.1. Aprobata w ujęciu leksykograficznym	20
2.2. Aprobata w ujęciu semantycznym według teorii Anny Wierzbickiej	21
2.3. Aprobata w ujęciu gramatyki funkcjonalnej	23
2.4. Aprobata w ujęciu badań pragmalingwistycznych	27
2.4.1. Aprobata w klasycznym ujęciu teorii aktów mowy	28
2.4.2. Aprobata w świetle teorii grzeczności – teoria twarzy	29
2.4.3. Aprobata według teorii interpersonalnej Geoffreya N. Leecha	32
2.4.4. Kontekst i dialogiczność aprobaty	33
2.5. Stan badań lingwistycznych dotyczących aprobaty jako aktu mowy	39
3. Leksykalne wykładniki aprobaty	45
3.1. Leksykalne wykładniki aprobaty w języku polskim	48
3.1.1. Jednowyrazowe wykładniki aprobaty	48
3.1.2. Rozbudowane wykładniki aprobaty	56
3.2. Leksykalne wykładniki aprobaty w języku rosyjskim	59
3.2.1. Jednowyrazowe wykładniki aprobaty	60
3.2.2. Rozbudowane wykładniki aprobaty	67
3.3. Leksykalne wykładniki aprobaty w języku angielskim	70
3.3.1. Jednowyrazowe wykładniki aprobaty	70
3.3.2. Rozbudowane wykładniki aprobaty	79
4. Pragmatyczne wykładniki aprobaty w języku polskim, rosyjskim i angielskim	83
4.1. Aprobata w modelu komunikacji językowej	84
4.2. Pragmatyczne wykładniki aprobaty ze znaczeniem zapowiedzianym w części narracyjnej	100
4.3. Pragmatyczne wykładniki aprobaty ze znaczeniem odtworzonym na podstawie analizy kontekstu	106
5. Funkcje pragmatyczne polskich, rosyjskich i angielskich wypowiedzi aprobatywnych	131
5.1. Funkcje modalne	132
5.2. Funkcje ematywne	135

5.3. Funkcje illokucyjne	142
5.4. Funkcje modalno-syntagmatyczne	147
5.5. Emotywizacja i rytualizacja wypowiedzi aprobatywnych	149
6. Dialogiczność aprobaty. Strategie konwersacyjne	156
6.1. Czysta aprobata	160
6.2. Wzmocnienie aprobaty	161
6.3. Osłabienie aprobaty	167
6.4. Modyfikacje aprobaty	175
7. Struktura makroaktu aprobaty w języku polskim, rosyjskim i angielskim	182
7.1. Aprobata właściwa jako minimalny akt mowy	183
7.2. Aprobata właściwa uzupełniona o jeden dodatkowy komponent	199
7.3. Aprobata właściwa uzupełniona o dwa dodatkowe komponenty	206
7.4. Aprobata właściwa uzupełniona o trzy dodatkowe komponenty	210
7.5. Aprobata właściwa uzupełniona o więcej niż trzy dodatkowe komponenty	215
Zakończenie	223
Źródła materiału	233
Bibliografia	239
Wykaz skrótów	252
Wykaz prezentacji graficznych	253
Резюме	254
Summary	265

WSTĘP

We współczesnym językoznawstwie niesłabnącą popularnością cieszą się badania pragmalingwistyczne. W najogólniejszym ujęciu obejmują one relacje między odbiorcą komunikatu a całym skomplikowanym mechanizmem działania językowego. Jako że w zawile więzi współzależności z wymienionymi elementami uwikłany jest także sam nadawca oraz szeroko rozumiany kontekst wypowiedzi, otrzymujemy niezwykle bogate i różnorodne pole dociekań naukowych. Mnogość zagadnień, które włączane są w zakres studiów pragmalingwistycznych, przekłada się oczywiście na wieloaspektowość podejść do badanych zjawisk, różnorodność metodologiczną, a także na pewne zamieszanie terminologiczne.

Teoria aktów mowy zdaje się w sposób spójny i logiczny opisywać zarówno to, co towarzyszy aktowi komunikacyjnemu, jak i samo komunikowanie się, czyli „działanie za pomocą słów”. Nie sposób przeprowadzić skutecznej analizy aprobaty jako aktu mowy bez odwołania się do jej markerów. Są nimi jednostki językowe zróżnicowane pod względem postaci morfologicznej, stopnia rozwinięcia oraz struktury składniowej, niekiedy nawet są to zwroty niebędące standardowymi wykładnikami zgody czy przyzwolenia. Świadczy to o szczególnej roli kontekstu we właściwej interpretacji zamierzeń nadawcy komunikatu i zmusza do uwzględnienia szeregu zmiennych w procesie analizy materiału empirycznego.

W niniejszym studium omawiane są tylko te aspekty „działania” aprobaty w języku polskim, rosyjskim i angielskim, które, moim zdaniem, mają największy wpływ na uwydatnienie cech dystynktywnych tego aktu mowy. Niezbędne jest zdefiniowanie pojęcia aprobaty dla każdego z opisywanych języków, porównanie definicji i próba sformułowania wspólnego rozumienia aprobaty jako aktu mowy, co umożliwi w dalszej perspektywie prowadzenie badań w planie porównawczym. Dla tak zakreślonego celu konieczne okazuje się wypracowanie

odpowiednich narzędzi badawczych do testowania wypowiedzi pochodzących z materiału faktograficznego pod kątem obecności w nich omawianej intencji pragmatycznej. Analiza uwzględnia nie tylko budowę replik aprobatywnych i strukturę całego makroaktu, lecz także funkcje pragmatyczne, kontekst tych wypowiedzi, ich dialogiczny charakter czy wreszcie stosowane taktyki konwersacyjne. Zwińczeniem procesu badawczego będzie porównawcze ujęcie tych kwestii i próba określenia, jak dalece opisywane aspekty są specyficzne dla każdego kręgu językowo-kulturowego, a w jakim stopniu przejawiają cechy interkulturowe.

Aby sprostać wytyczonym założeniom, zebrany został obszerny materiał empiryczny. Niemal w całości pochodzi on z literatury pięknej polsko-, rosyjsko- i angielskojęzycznej z końca XX i początku XXI wieku¹. Są to wyłącznie teksty oryginalne (nie tłumaczone), gdyż języki w tym porównaniu traktowane są na równi. Żadnemu nie został przyznany status wyjściowego, a kolejność podawania przykładów i ich opisu została ustalona jedynie w celach porządkujących – język polski, rosyjski i angielski. Objętość przeanalizowanych tekstów, z których wyodrębnione zostały interesujące mnie jednostki, przekracza 10 000 stron dla każdego z badanych języków.

Wybierając materiał do analizy, kierowałem się stanowiskiem Aldony Skudrzykowej², która uznaje język pisany i język mówiony za formy równorzędne (z punktu widzenia badacza tekstu). W przypadku odzwierciedlenia mowy przez odmianę pisaną dochodzi do znacznego uproszczenia środków towarzyszących przekazowi, co wraz z ograniczeniem bodźców tylko do tych niezbędnych (z punktu widzenia autora tekstu literackiego) daje materiał zbliżony do Searlowskiego ideału³.

Dialogi zaczerpnięte z literatury pięknej traktuję na równi z replikami pochodzącymi z innych źródeł. Niwelowana jest tu także różnica

---

¹ Tylko w sporadycznych przypadkach do ilustrowania opisywanych zjawisk wykorzystane zostały repliki zasłyszane (skrót zaśl.). Materiał ten został zebrany pomiędzy 2009 a 2015 rokiem. W pozostałych przykładach w nawiasie podawany jest autor cytowanego tekstu.

² A. Skudrzykowa, *Język (za)pisany*, Katowice 1994.

³ J.R. Searle, *Speech Acts: An Essay in the Philosophy of Language*, Cambridge 1969, p. 56.

formalna – choć dialogi wyekscerpowane z literatury są tekstami pi-
sanymi, a rozmowy potoczne – tekstami ustnymi, to na potrzeby ana-
lizy naukowej i opisu wyników badań ta druga grupa przykładów
także musi zostać zapisana. Zaletą tak dobranej materiału jest jego
jednoznaczna, zamknięta forma oraz ograniczenie szumów tła wypo-
wiedzi utrudniających interpretację. Zdecydowanie ułatwia to testo-
wanie proponowanych narzędzi badawczych.

Niniejsza praca składa się ze wstępu, dwóch rozdziałów teoretycz-
nych, części analitycznej oraz zakończenia. Rozdział pierwszy to prze-
gląd syntetycznej teorii aktów mowy, w drugim natomiast zaprezen-
towano aprobatę jako akt mowy w świetle różnych podejść naukowych,
w tym popularnych teorii pragmatycznych. Aprobata traktowana
jest jako akt mowy wyrażający pozytywną ocenę, uznanie czegoś za do-
bre, słuszne i godne poparcia, a także dający przyzwolenie na działanie
wspólne lub sankcjonowane przez nadawcę.

W części empirycznej omawiane są polskie, rosyjskie i angielskie
wykładniki aprobaty jako aktu mowy. W pierwszej kolejności prezen-
towane są typowe markery leksykalne odzwierciedlające pozytywną
ocenę określonego stanu rzeczy oraz wyrażające przyzwolenie na ten
stan w konfrontowanych językach. Zostały one dobrane na podstawie
analizy leksykograficznej oraz frekwencji w badanym materiale. Są to
pojedyncze wyrazy oraz grupy składniowe o różnym stopniu rozwi-
nięcia. Narzędziem służącym do ich testowania jest eksplikacja:
*w pełni akceptuję / podoba mi się X (lub jego postępowanie/działanie),
wyrażam zgodę na działanie X (lub na wynik tego działania).*

Dalsza część pracy to pragmatyczne ujęcie wypowiedzi aproba-
tywnych, uwzględniające nie tylko fakty czysto językowe, lecz cały
kontekst wypowiedzi: cel danego komunikatu, intencje nadawcy, jego
postawę, rolę czynników pozajęzykowych itp. Rozdział czwarty
otwierają poszukiwania pragmatycznych markerów aprobaty w ję-
zyku polskim, rosyjskim i angielskim z odniesieniem do markerów
leksykalnych z poprzedniego rozdziału. Opisywane są zarówno spo-
łeczne uwarunkowania badanego aktu mowy, jak i jego przedmiot.
Zaproponowany model analizy pragmatycznej wypowiedzi aproba-
tywnych uwzględnia prezentowane wcześniej elementy aktu aprobaty

oraz jej eksplikację zawierającą pozytywną ocenę propozycji i wyrażone przyzwolenie. W kolejnych rozdziałach przedstawiona jest analiza funkcji pragmatycznych wypowiedzi aprobatywnych, prezentowane są strategie i taktyki konwersacyjne służące do wzmocnienia pozytywnej oceny propozycji wyrażonej w poprzednim akcie mowy (wzmocnienie emocjonalnej siły wypowiedzi, budowa pozytywnego obrazu odbiorcy, pochwała pomysłu, zastosowanie powtórzeń) lub jej osłabienia (przekazanie umiarkowanie pozytywnej oceny wprost, podkreślenie konieczności przemyślenia sytuacji, dzielenie się odpowiedzialnością, prezentowanie alternatyw, zostawienie sobie pola manewru).

Ostatni rozdział empiryczny poświęcony jest strukturze makroaktu aprobaty w językach polskim, rosyjskim i angielskim. Omawiam w nim strukturę aprobaty właściwej (podstawowego komponentu aktu mowy) oraz bazującego na niej makroaktu, wzbogaconego komponentami fakultatywnymi, tworzącymi rozbudowaną wypowiedź.

Opis tak różnorodnych i złożonych zagadnień wymaga dobrania odpowiednich metod i technik badawczych. Punktem wyjścia prowadzonych badań jest wypracowanie wspólnej dla wszystkich trzech opisywanych języków definicji aprobaty w oparciu o analizę leksykograficzną terminów *aprobata*, *одобрение*, *approval*. Aprobata w tym ujęciu to uznanie czegoś za dobre, słuszne, godne poparcia i zgoda na to. Narzędziem służącym do testowania markerów aprobaty jest wspomniana już eksplikacja, wsparta analizą ich znaczenia słownikowego i dopasowaniem do pragmatycznej ramy tej funkcji. W efekcie powstaje leksykon wykładników aprobaty we wszystkich konfrontowanych tu językach.

Dzięki ujednocnieniu opisowi kontekstu analizowanych wypowiedzi ułatwione jest badanie sposobów werbalizacji aprobaty w różnych sytuacjach komunikacyjnych w planie porównawczym. Do właściwej interpretacji intencji rozmówcy służy autorski model analizy pragmatycznej, uwzględniający zarówno elementy uniwersalne dla wszystkich aktów mowy, jak i te, które wynikają z eksplikacji samej aprobaty. Do pierwszych należą nadawca, odbiorca, łączące ich relacje, obiekt analizowanego aktu mowy (w naszym przypadku obiekt

aprobaty), natomiast drugie definiują przyjęte rozumienie opisywanego zjawiska, czyli sposób wyrażenia pozytywnej oceny oraz przyzwolenia. Testowany model rozpoznania i interpretacji aprobaty ujawnia istotę markerów leksykalnych (znaczenie przypisane danej jednostce jest podstawowym kryterium przynależności do danego zbioru) i pragmatycznych (pragmatyczna funkcja badanej jednostki, realizowana w danym kontekście komunikacyjnym jest podstawowym wyznacznikiem przynależności do tego zbioru). Znaczenia pragmatyczne uzyskiwane są też z uwzględnieniem reguł konwersacyjnych Grice'a, zakładających, że nadawca nie chce wprowadzać współmówcy w błąd, nie przekazuje informacji niepotrzebnych, mówi na temat itp. W analizie wypowiedzi aprobatywnych wykorzystywane są również strategie i taktyki konwersacyjne.

Niniejsza monografia jest więc próbą opisu aprobaty jako niezbadanego dotąd aktu mowy w języku polskim, rosyjskim i angielskim. Praktyczna wartość takiego opracowania przejawia się w możliwości wykorzystania jego założeń teoretycznych i wniosków w typologii porównawczej, gramatyce konfrontatywnej, dydaktyce języków obcych oraz w praktyce translatorskiej.

1. TEORIA AKTÓW MOWY

Teoria aktów mowy stanowi podstawę badań pragmalingwistycznych. O zjawisku „działania za pomocą słów” świat usłyszał w latach pięćdziesiątych za sprawą angielskiego filozofa Johna L. Austina. Po raz pierwszy wspominał on o performatywach przed szerszą publicznością w wykładach wygłoszonych w Oksfordzie (seria wykładów *Words and Deeds* – 1952, 1953, 1954), na Harvardzie (*How to Do Things with Words* – 1956), w Kalifornii (1958)⁴ oraz w radiu BBC (*Performative Utterances* – 1956)⁵. I choć sam pomysł, by porównać mówienie do innych czynności, pojawiał się już w nauce wcześniej⁶, to J. Austinowi zawdzięczamy uporządkowanie tego podejścia i zaproponowanie spójnego opisu⁷.

Wspomniana teoria nakreśliła kierunek dalszych rozważań językoznawczych i znalazła kontynuatorów, którzy nie tylko opublikowali najważniejsze tezy wykładów J. Austina (pośmiertnie)⁸, ale też rozpropagowali jego poglądy. Tak więc na kanwie przemyśleń oksfordzkiego profesora filozofii powstała i prężnie rozwinięła się cała szkoła analizy działania za pomocą słów. Fakt, że zagadnieniem tym zainteresowani byli i są naukowcy reprezentujący różne dziedziny wiedzy (filozofowie⁹, językoznaw-

---

⁴ P. Strazny, *Encyclopedia of Linguistics*, New York 2005, s. 98–100.

⁵ M. Dymel, *Advances in Discourse Approaches*, Cambridge 2009, p. 98.

⁶ Wymienić tu można takich uczonych, jak Ludwig Wittgenstein, Émile Benveniste, Charles Morris czy Jürgen Habermas (zob. M. Witek, *Spór o podstawy teorii mowy*, Szczecin 2012, s. 13–14), Bronisław Malinowski (zob. K. Pisarkowa, *Językoznawstwo Bronisława Malinowskiego: więzy wspólnego języka*, t. 1, Kraków 2000) oraz George Edvard Moore, Gilbert Ryle, Peter F. Strawson, Stephen Toulmin (zob. M.-A. Paveau, G.-E. Sarfati, *Wielkie teorie językoznawcze*, przeł. I. Piechnik, Kraków 2009, s. 244).

⁷ M. Witek, *Spór...*, s. 13.

⁸ Por. choćby: J.L. Austin, *How to Do Things with Words*, Cambridge (Mas.) 1962.

⁹ Por. m.in. J.R. Searle, *Expression and Meaning – Studies in the Theory of Speech Acts*, Cambridge 1979.

cy¹⁰ i in.), sprawia, że panuje tu pewne „twórcze” zamieszanie terminologiczne¹¹. Klasyfikacja aktów mowy to kontinuum, w którym trudno o jednoznaczny podział na łatwo definiowalne i nieprzenikające klasy, a każda interpretacja ma charakter arbitralny¹². Nic więc dziwnego, że akty mowy doczekały się wielu opracowań prezentujących najróżniejsze szkoły i podejścia. Za podstawę podziału funkcji wypowiedzi przyjmowano semantykę czasowników performatywnych¹³ lub kryteria pragmatyczne, takie jak np. cel wypowiedzi, modalność¹⁴, miejsce wypowiedzi w sekwencji aktów mowy¹⁵ czy kryterium prawdziwości¹⁶. Prowadzone są również badania nad klasyfikacją i opisem kolejnych aktów mowy, np. aktu obietnicy¹⁷, chwalenia się¹⁸ i pocieszenia¹⁹. Wyjście poza ramy analizy pojedynczego aktu mowy przenosi z kolei badaczy na grunt pragmatycznej stylistyki czy pragmatyki przekładu. Sytuacja taka stanowi wyzwanie dla teoretyków języka, zwłaszcza dla tych, którzy koncentrują uwagę na mówieniu jako działaniu.

Zasadniczym postulatem teorii J. Austina (a za nim i całej pragmatyngwistyki) jest stwierdzenie, że podstawą badań lingwistycznych powinno być nie kryterium prawdziwości wypowiedzi, lecz działanie, którego nadawca dokonuje, mówiąc²⁰. Działanie to, czyli akt

---

¹⁰ Por. m.in. E. Weigand, *Sprache als Dialog. Sprechakttaxonomie und kommunikative Grammatik*, Tübingen 1989; A. Wierzbicka, *Dociekania semantyczne*, Wrocław 1969; D. Wunderlich, *Studien zur Sprechakttheorie*, Frankfurt/M. 1978; *Логический анализ языка. Прагматика и проблема интенциональности*, ред. Н.Д. Арутюнова, Москва 1988.

¹¹ R. Lipczuk, *O wielości i wieloznaczności terminów (na przykładzie klasyfikacji aktów mowy)*, „Acta ac Communitas”, nr 9, 2000, s. 169–176.

¹² A. Czamara, *Wartościujący akt illokucyjny*, „Polonica”, XVIII, 1977, s. 170.

¹³ J.L. Austin, *How to Do Things...*

¹⁴ J.R. Searle, *Speech Acts...*

¹⁵ D. Wunderlich, *Studien...*, s. 77.

¹⁶ E. Weigand, *Sprache als Dialog...*, s. 83.

¹⁷ I. Egner, *The Speech Act of Promising in an Intercultural Perspective*, “SIL International”, 2002, <http://www.sil.org/silewp/2002/001/SILEWP2002-001.pdf> (19.09.2008).

¹⁸ D. Galasiński, *Chwalenie się jako perswazyjny akt mowy*, Kraków 1992.

¹⁹ K. Kondziola-Pich, *Pocieszenie jako akt mowy we współczesnym języku polskim i rosyjskim. Studium pragmatyngwistyczne*, Szczecin 2015.

²⁰ J.L. Austin, *How to Do Things...*, s. 1–7.

mowy, rozumiane jest jako wypowiedź wytworzona (a więc zaplanowana i wygłoszona) przez nadawcę w określonym celu pragmatycznym. Zwykle wybiega ono poza samo komunikowanie komuś czegoś, informowanie odbiorcy o pewnym stanie rzeczy. Przykładowo, stwierdzenie *Jesteś geniuszem!* nie tylko przekazuje słuchaczowi określoną informację o świecie, ale przede wszystkim służy założonemu przez nadawcę celowi komunikacyjnemu (w danym przykładzie i w typowej sytuacji – wyrażeniu aprobaty lub pochwały). Akt mowy składa się z lokucji (tego, co zostało powiedziane/napisane), illokucji (w największym uproszczeniu jest to intencja wypowiedzi przyjęta przez nadawcę) i perlokucji (najogólniej mówiąc – efektu, jaki wypowiedź wywarła na odbiorcy)²¹.

Zgodnie z teorią aktów mowy, mówiąc, wykonujemy szereg działań. W praktyce są one nierozzerwalne, jednoczesne i zwykle nieświadomiane przez uczestników dialogu, jednakże na potrzeby badań pragmatyngwistycznych dokonuje się ich interpretacji. Pierwszą próbę klasyfikacji aktów mowy przeprowadził J. Austin. Po przeanalizowaniu około tysiąca czasowników mogących tworzyć wypowiedź-czynność (typu *obietuję, proszę, nakazuję*), kierując się głównie klasami czasowników opartymi na ich funkcji illokucyjnej, wyróżnił pięć typów wypowiedzi: werdyktywne, autorytatywne, komisywne, konduktywne i ekspozytywne. Sam autor nie uważał tego podziału za ostateczny, dopuszczał też przenikanie się klas aktów mowy²².

John Searle – kontynuator myśli J. Austina – dokonał z kolei podziału aktów mowy, uwzględniając trzy kryteria: cel illokucyjny, kierunek relacji i psychiczne nastawienie rozmówcy. Wyróżnił on 1) reprezentatywne, 2) komisywne, 3) dyrektywne, 4) ekspresywne i 5) deklaratywne²³. Nie jest to oczywiście podział na klasy rozłączne. Każda wypowiedź w danej sytuacji pełni określone funkcje, może więc przejawiać cechy typowe dla więcej niż jednej grupy. J. Searle zwrócił również uwagę na to, że niektóre wypowiedzi mogą być właściwie zinterpretowane niezależnie od sytuacji, natomiast inne dla właściwego

---

²¹ Ibid., p. 94–107.

²² Ibid., p. 149.

²³ R. Lipczuk, *O wielości i wieloznaczności...*, s. 169–176.

odczytania intencji nadawcy potrzebują znajomości kontekstu. Te pierwsze zostały nazwane bezpośrednimi, drugie natomiast – pośrednimi aktami mowy²⁴. J. Searlowi zawdzięczamy też próbę doprecyzowania Austinowskich warunków skuteczności aktów mowy – zbioru cech charakterystycznych dla każdego aktu mowy²⁵.

Kolejnym zagadnieniem, które zostało przeanalizowane i opisane w ujęciu pragmalingwistycznym, są warunki powodzenia komunikacji. Paul Grice zauważył, że skuteczna komunikacja możliwa jest tylko wtedy, kiedy jej uczestnicy stosują się do niepisanych reguł, sama zaś wymiana replik jest głęboko osadzona w rozbudowanym kontekście tego, co niedopowiedziane. Właściwe zrozumienie rozmówcy wymaga wysiłku i zaangażowania w interpretację i kodowanie, a jeśli jest skuteczne, to możemy mówić o podporządkowaniu się uczestników dialogu zasadzie kooperacji²⁶. Jednym z najbardziej doniosłych postulatów P. Grice’a jest rozróżnienie pojęć *mówić* (kiedy ktoś coś *mówi*, to odwołuje się do konwencjonalnego znaczenia słów czy zdań) i *implikować* (kiedy ktoś coś *implikuje*, to przekazuje swoją wypowiedzią coś więcej, niż wynika z samego konwencjonalnego znaczenia; właściwy sens wypowiedzi jest wtedy znacznie trudniejszy do uchwycenia niż w poprzednim przypadku)²⁷.

Sama teoria aktów mowy powstała i była rozwijana przede wszystkim na gruncie angielskojęzycznym, dopiero później znalazła zwolenników w innych krajach. Nie sposób przeanalizować, nawet pobieżnie, wszystkich kierunków badań, które wyrosły na kanwie tej teorii (lub na polemice z nią). W opracowaniach angielskojęzycznych analizowane są między innymi mechanizmy odczytywania treści naddanych i ukrytych²⁸, szeroko rozumiana pragmatyka grzeczno-

---

²⁴ J. Searle, *Indirect Speech Acts* [in:] *Syntax and Semantics*, vol. 3: *Speech Acts*, eds. P. Cole, J.L. Morgan, New York 1975, p. 59–82.

²⁵ D. Zdunkiewicz, *Akty mowy* [w:] *Współczesny język polski*, red. J. Bartmiński, Lublin 2001, s. 266–267.

²⁶ P.H. Grice, *Logic and Conversation* [in:] *Syntax and Semantics*, vol. 3: *Speech Acts*, eds. P. Cole, J.L. Morgan, New York 1975, p. 45.

²⁷ *Ibid.*, p. 43–44.

²⁸ P.H. Grice, *Studies in the Way of Words*, Cambridge (Mas.) 1989, <http://bit.ly/2e0ypMI> (26.10.2015); S. Levinson, *Pragmatics*, Cambridge

ści²⁹, pragmatyka dyskursu³⁰, prowadzone są badania nad uniwersaliami językowymi³¹ oraz z zakresu lingwistyki komputerowej³².

Na gruncie polskim zainteresowanie pragmatyką rozpoczęło się we wczesnych latach siedemdziesiątych wraz z publikacją artykułu *Akty mowy*³³ Anny Wierzbickiej. Rezultatem badań tej autorki nad czasownikami performatywnymi była także praca *English Speech Act Verbs*³⁴, zawierająca szczegółową interpretację znaczenia czasowników aktów mowy. Ze względu na funkcje pragmatyczne czasowniki te zostały podzielone na 37 grup znaczeniowych, a następnie poddane wnikliwej analizie pragmatycznej.

Polskie środowisko naukowe nie pozostało obojętne wobec nowego nurtu badań i po pionierskich publikacjach Krystyny Pisarkowej³⁵ i Marii Honowskiej³⁶ pragmatyka znalazła się w centrum zain-

---

1985; idem, *Deixis* [in:] *The Handbook of Pragmatics*, eds. L.R. Horn, G.L. Ward, Malden, (Mas.) 2006, p. 97–121.

²⁹ P. Brown, S. Levinson, *Politeness: Some Universals in Language Usage*, Cambridge 1987; G. Leech, *Principles of Pragmatics*, London, New York 1983; R. Watts, *Politeness*, Cambridge 2003.

³⁰ T. van Dijk, *Studies in the Pragmatics of Discourse*, The Hague – Berlin 1981; D. Schiffrin, *Approaches to Discourse*, Oxford 1997.

³¹ P. Brown, S. Levinson, *Politeness...*; S. Levinson, *The Myth of Language Universals: Language Diversity and Its Importance for Cognitive Science*, „Behavioral and Brain Sciences”, 2009, p. 429–448.

³² K. Luyckx, W. Daelemans, *Shallow Text Analysis and Machine Learning for Authorship Attribution* [in:] *Computational Linguistics in the Netherlands 2004*, eds. T. van der Wouden, M. Poss, H. Reckman, C. Cremers, Utrecht 2005, p. 149–160; B. Verhoeven, W. Daelemans, *CLIPS Stylometry Investigation (CSI) Corpus: a Dutch Corpus for the Detection of Age, Gender, Personality, Sentiment and Deception in Text* [in:] *Proceedings of the Ninth International Conference on Language Resources and Evaluation (LREC'14)*, Reykjavik 2014, p. 3081–3085.

³³ A. Wierzbicka, *Akty mowy* [w:] *Semiotyka i struktura tekstu*, red. M.R. Maye-nowa, Wrocław 1973, s. 201–219.

³⁴ A. Wierzbicka, *English Speech Act Verbs*, Sydney 1987.

³⁵ K. Pisarkowa, *Pragmatyczny składnik kompetencji językowej*, „Polonica”, I, 1975, s. 7–18; eadem, *Pragmatyczne spojrzenie na akt mowy*, „Polonica”, II, 1976, s. 265–279; eadem, *Składnia rozmowy telefonicznej*, Wrocław 1975; eadem, *Z pragmatycznej stylistyki, semantyki i historii języka. Wybór zagadnień*, Kraków 1994, s. 90.

³⁶ M. Honowska, *Prawdopodobnie... (Przyczynek do teorii aktów mowy)*, „Polonica”, X, 1984, s. 121–131.

teresowania wielu lingwistów, dając w efekcie pokazną listę prac z tej dziedziny. Nie sposób dziś pominąć dokonań takich językoznawców, jak Aleksy Awdiejew, Grażyna Habrajska, Roman Kalisz, Janina Labocha, Ewa Komorowska, Kazimierz Ożóg, Małgorzata Marcjanik, Larysa Pisarek. Ze szczególną uwagą badane są zagadnienia funkcji pragmatycznych i modelu interpretacji wypowiedzi³⁷, procesu komunikacji językowej³⁸, norm językowych i tendencji zmian w polskim języku mówionym³⁹ czy interpretacji poszczególnych aktów mowy⁴⁰. Wnikliwej analizie zostały poddane zagadnie-

---

³⁷ Zob. m.in. następujące prace A. Awdiejewa: *Klasyfikacja funkcji pragmatycznych*, „Polonica”, IX, 1983, s. 53–88; *Pragmatyczne podstawy interpretacji wypowiedzi*, Kraków 1987; *Model gramatyki komunikacyjnej (projekt badawczy)*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego”, 70, 1991, Prace Językoznawcze: *Studia nad polszczyzną mówioną Krakowa*, 1991, s. 9–38; *Gramatyka interakcji werbalnej*, Kraków 2007; A. Awdiejew, G. Habrajska, *Wprowadzenie do nauki o komunikowaniu*, t. 1, Łask 2004 i t. 2, Łask 2006; G. Habrajska, *Komunikacyjna analiza i interpretacja tekstu*, Łódź 2004; E. Komorowska, *Metafunkcje: pytania, akceptacji i przeczenia jako wykładniki siły illokucyjnej wypowiedzi*, „Slavica Stetinensia”, nr 5, 1995, s. 167–177.

³⁸ B. Dunaj, J. Labocha, K. Ożóg, *Wykorzystanie badań nad językiem mówionym do opracowania gramatyki komunikacyjnej języka polskiego*, „Poradnik Językowy”, z. 5, 1984, s. 319–322; J. Labocha, *Tekst, wypowiedź, dyskurs w procesie komunikacji językowej*, Kraków 2008; eadem, *Odbiorca w tekście i wypowiedzi [w:] Styl a tekst*, red. S. Gajda, M. Balowski, Opole 1996, s. 55–60.

³⁹ A. Awdiejew, J. Labocha, K. Ożóg, *Norma językowa a sytuacja*, „Studia Polonistyczne”, IX, 1981, s. 57–65; K. Ożóg, *Polszczyzna przełomu XX i XXI wieku. Wybrane zagadnienia*, Rzeszów 2004.

⁴⁰ E. Komorowska, *Pragmatyka dyrektywnych aktów mowy w języku polskim*, Szczecin–Rostock 2008; L. Pisarek, *Парадигма перформативного предложения в русском языке [w:] Семантика и прагматика в описе языков словианских*, red. M. Blicharski, H. Fontański, Katowice 1993, s. 13–26; eadem, *Речевые действия и их реализация в русском языке в сопоставлении с польским (экспрессивы)*, Wrocław 1995; *Реализация акта речи в родственных языках и ее стилистическая маркированность [w:] Stylistyczne konfrontacje*, red. S. Gajda, M. Balowski, Opole 1994, s. 47–53; *Теория речевых актов и проблема моделей предложения [w:] Z badań nad współczesnymi językami słowiańskimi i polskim*, red. B. Tichoniuk, Zielona Góra 2001, s. 29–32.

ния методологии badań pragmalingwistycznych⁴¹ oraz проблемы dotyczące grzeczności językowej⁴².

W pragmalingwistyce rosyjskiej nowe podejścia do użycia języka prezentowane są w pracach Jurija D. Apriesiana, Jeleny W. Paduczewej, Oksany S. Issers, Niny D. Arutiunowej, Galiny A. Zołotowej, Tatiany G. Winokur czy Natalii I. Formanowskiej. Obiektem wnikliwej analizy stały się komunikacyjne rejestry mowy⁴³ oraz czasowniki performatywne⁴⁴, szczególnym zainteresowaniem cieszy się faktor adresata⁴⁵, podkreśla się dialogiczność aktów mowy⁴⁶, a także ich kulturowy kontekst⁴⁷ czy zagadnienie intencjonalności wypowiedzi⁴⁸.

---

⁴¹ R. Kalisz, *Pragmatyka językowa*, Gdańsk 1993; idem, *Językoznawstwo kognitywne w analizie pragmatyki językowej* [w:] *Metodologie językoznawstwa współczesnego. Podstawy teoretyczne*, red. P. Stalmaszczyk, Łódź 2006, s. 234–250.

⁴² M. Marcjanik, *Polska grzeczność językowa*, Kielce 1997; eadem, *Grzeczność w komunikacji językowej*, Warszawa 2007.

⁴³ Г.А. Золотова, *Коммуникативные аспекты русского языка*, Москва 2001; eadem, *Принципы анализа структуры текста*, „Cuadernos de Rusística Española”, № 1, 2004, s. 66–74; Г.А. Золотова, Н.К. Онипенко, М.Ю. Сидорова, *Коммуникативная грамматика русского языка*, Москва 1998; Н.К. Онипенко, *Лингвистический анализ текста и терминологический аппарат современной грамматической науки*, <https://Lexrus.ru/inout/12-04-12064/11.pdf> (10.01.2017); М.Ю. Сидорова, *О средствах формирования коммуникативных типов речи (репродуктивный регистр)*, «Вестник МГУ. Филология», № 6, 1997, s. 7–19; eadem, *Регистровая техника и ее возможности* [в:] *Коммуникативно-смысловые параметры прагматики и текста*, Москва 2002, s. 487–497.

⁴⁴ Ю.Д. Апресян, *Перформативы в грамматике и словаре*, «Известия АН СССР. Серия литературы и языка», т. 45, № 3, 1986, s. 208–223; Г.И. Кустова, Е.В. Падучева, *Перформативные глаголы в неперформативных употреблениях* [в:] *Логический анализ языка. Язык речевых действий*, ред. Н.Д. Арутюнова, Москва 1994, s. 30–37.

⁴⁵ Т.Г. Винокур, *Говорящий и слушающий. Варианты речевого поведения*, Москва 1993; Н.И. Формановская, *Адресат в языковом общении*, „Stylistyka”, XIV, 2005, s. 231–242.

⁴⁶ М.Л. Макаров, *Интерпретативный анализ дискурса в малой группе*, Тверь 1998; Н.И. Формановская, *Речевое взаимодействие: коммуникация и прагматика*, Москва 2007.

⁴⁷ Ю.Е. Прохоров, *В поисках контекста речевого этикета*, Москва 2004; С.Г. Тер-Минасова, *Язык и межкультурная коммуникация*, Москва 2000; Н.И. Формановская, *Русский речевой этикет: нормативный социокультурный контекст*, Москва 2002.

⁴⁸ Н.Д. Арутюнова, *Логический анализ...; О.С. Иссерс, Коммуникативные тактики и стратегии русской речи*, Москва 2008.

Celem niniejszej pracy nie jest przedstawienie szczegółowej analizy dokonań pragmalingwistów, a jedynie zarysowanie najpopularniejszych trendów w tej dziedzinie. Istnieją znakomite prace przeglądowe przybliżające stan badań tej gałęzi językoznawstwa i wobec ograniczeń natury formalnej właśnie do nich wypada w tym miejscu odesłać⁴⁹. Pragmatyka jest ciągle rozwijającą się dziedziną językoznawstwa, warto więc podkreślić ciągłość procesu tworzenia i doprecyzowywania jej podstaw teoretycznych. Niezwykłą wartość mają w tym kontekście publikacje zachęcające do dyskusji i konstruktywnie kwestionujące pewne, przyjęte wcześniej, założenia⁵⁰.

---

⁴⁹ Zob. m.in.: S. Chapman, *Pragmatics*, London 2011; W. Koyama, *The Rise of Pragmatics: a Historiographic Overview* [in:] W. Bublitz, N.R. Norric, *Foundations of Pragmatics*, Berlin 2011, p. 139–166; E. Komorowska, *Polskie badania pragmalingwistyczne*, „Przegląd Rusycystyczny”, nr 1, 2003, s. 79–88; R. Lipczuk, *O wielości i wieloznaczności...*, s. 169–176; E. Konefał, *Miejsce pragmatyki w rosyjskich badaniach lingwistycznych*, „Biuletyn Polskiego Towarzystwa Językoznawczego”, z. LXIX, 2013, s. 95–112; Н.Д. Арутюнова, Е.В. Падучева, *Истоки, проблемы и категории прагматики*, «Новое в зарубежной лингвистике», вып. 1985, с. 8–42.

⁵⁰ A. Blanco Salgueiro, *Promises, Threats, and the Foundations of Speech Act Theory*, “Pragmatics”, 20, No. 2, June 2010, p. 213–228; D. Franck, *Seven Sins of Pragmatics: Theses about Speech Act Theory, Conversational Analysis, Linguistics and Rhetoric* [in:] *Possibilities and Limitations of Pragmatics*, eds. H. Parret, M. Sbisà, J. Verschueren, Amsterdam 1981, p. 225–236.

2. APROBATA W ŚWIETLE RÓŻNYCH METODOLOGII BADAŃ

Przedstawiona w poprzednim rozdziale skrócona charakterystyka teorii aktów mowy pokazuje, jak rozbudowane są jej podstawy, a co za tym idzie – jak różnorodna jest terminologia z nią związana⁵¹. Dla przejrzystości dalszych rozważań należy więc prześledzić rozumienie aprobaty jako aktu mowy w świetle popularnych teorii pragmatyngwistycznych, próbując stworzyć jak najpełniejszą definicję opisywanego pojęcia.

2.1. APROBATA W UJĘCIU LEKSYKOGRAFICZNYM

Według źródeł leksykograficznych *aprobata* to ‘uznanie czegoś za dobre, słuszne, godne poparcia i zgoda na to’ [SJPS]⁵²;

---

⁵¹ Można tu przywołać choćby interpretację pojęcia **reprezentatywne akty mowy**. J. Searle określa tak wypowiedzi, w których nadawca coś stwierdza o pewnym stanie rzeczy, a więc wypowiedzi podlegające ocenie prawda/fałsz, z nastawieniem na przekonanie, że X ma miejsce. Mieszczą się tu akty wprowadzane czasownikami *informować, przewidywać, komunikować, stawiać hipotezę, wnioskować* itp. Zob. idem, *A Classification of Illocutionary Acts*, “Language in Society”, № 5, 1976, p. 1–23. Interpretacja E. Weigand jest szersza – umieszczone są tu wypowiedzi odpowiadające warunkowi prawdziwości, w których mówiący coś komunikuje słuchaczowi i zakłada, że jest to dla słuchacza wiadomość nowa. Oczekiwana jest również reakcja – akceptacja przekazywanej treści lub komentarz. Reprezentatywy są w tym podejściu dzielone na nuncjatywy, asertywy, konstatywy, ekspresywy i reprezentatywy modalne. Zob. idem, *Spracheals Dialog...*, s. 116 i nn. Według J. Habermasa opisywana grupa aktów mowy wyraża uczucia i przekonania i może być wprowadzona takimi czasownikami, jak *kochać, nienawidzić, wiedzieć, bać się, zwodzić, mieć nadzieję*. W znacznym stopniu odpowiada to z kolei aktom ekspresywnym J. Searle’a. Zob. J. Habermas, *Vorbereitende Bemerkungen zu einer Theorie der kommunikativen Kompetenz* [in:] J. Habermas, N. Luhmann, *Theorie der Gesellschaft oder Sozialtechnologie – Was leistet die Systemforschung?*, Frankfurt 1971, s. 112.

⁵² Wykaz słowników i ich skrótów podają na końcu pracy.

aprobata ‘czyichś działań, planów lub czyjegoś stanowiska w jakiejś sprawie, to ich pochwała i przychylna zgoda na nie’ [ISJP]. Za synonim opisywanego pojęcia uważa się słowo *zgoda*, natomiast jego wyrazy bliskoznaczne to: *akceptacja, pochwała, poparcie, przyjęcie* [WSWB].

W słownikach języka rosyjskiego *одобрение* jest wyjaśniane jako 1) ‘признание хорошим, правильным; положительный отзыв, похвала’ [БТСРЯ]; 2) ‘отзыв, выражающий похвалу, признание успеха’ [РСС], także 3) ‘похвала, одобрительный отзыв’ [ТСРЯ]. Synonimami opisywanego leksemu są słowa *согласие, хвала* [СРС], natomiast wyrazami bliskoznacznymi: *похвала, хвала, поощрение, награждение; санкция; апробация, фурор, востум доверия, разрешение, одобрительный отзыв, положительный отзыв, перевознесение, похвальный отзыв, принятие, утверждение, похвальба, расхваливание, санкционирование, хвальба* [СРС].

Podobnie w języku angielskim – *approval* używane jest w znaczeniu: ‘the belief that something or someone is good or acceptable, a good opinion of someone or something, permission to do something, acceptance of an idea, action, plan, etc. often may suggest considerable esteem or admiration’ [MW]. Angielskojęzyczne źródła leksykograficzne podają synonimy *acceptance, agreement, endorsement, ratification* [OD], a wśród wyrazów bliskoznacznych odnotowano *backing, homologation, sanction, support, acceptance, assent, consent, approbation, blessing, favor, imprimatur, OK* [MW].

2.2. APROBATA W UJĘCIU SEMANTYCZNYM WEDŁUG TEORII ANNY WIERZBICKIEJ

Ciekawą interpretację znaczenia opisywanego aktu mowy proponuje A. Wierzbicka. W tej taksonomii aprobata należy do obszerniejszej grupy zezwoleń (*permit group*)⁵³, a jej analiza prowa-

---

⁵³ A. Wierzbicka, *English Speech Act...*, p. 120–122.

dzona jest w dwóch kierunkach – jako aktu realizowanego przez przełożonego oraz jako aktu mentalnego, prymarnie wyrażającego moralną ocenę sytuacji. Dla każdej z tych opcji przewidziana jest oddzielna parafraza. Por.:

Aprobata 1

Wiem, że X chce doprowadzić do tego, żeby zdarzyło się Y,
zakładam, że X rozumie, że on nie jest w stanie tego zrobić,
jeśli ja mu nie powiem, że ja uważam, że dobrze, żeby to się zdarzyło,

zakładam, że ja jestem tym, który powinien powiedzieć, czy uważam, że to dobrze, żeby to się zdarzyło,

wypowiadam: uważam, że to dobrze,

wypowiadam to, ponieważ chcę doprowadzić do tego, żeby X był w stanie zdziałać Y,

zakładam, że z tego powodu X to zdziała⁵⁴.

W tej interpretacji aktu aprobaty wygłaszająca go osoba w danej sytuacji dialogowej ma pozycję wyższą niż słuchacz. Nie chodzi tu tylko o przełożonego – osobę zajmującą wyższe stanowisko w hierarchii służbowej, zawodowej, socjalnej itp., lecz także (czy może raczej przede wszystkim) o osobę mającą w momencie mówienia przewagę nad rozmówcą co do kompetencji, wiedzy, doświadczenia, władzy itd. W wyniku tego w gestii nadawcy leży zezwolenie na wykonanie czynności znajdującej się w propozycji aktu aprobaty.

Aprobata 2

Myślę o kimś, robiącym Y,

uważam, że dobrze jest tak robić,

wyobrażając sobie, że X mówi do mnie: nie mogę zrobić tego, co chcę zrobić, jeśli ty nie powiesz, że ty uważasz, że to dobrze, żeby tak zrobić,

---

⁵⁴ Ibid., s. 120 (tłum. A.C.).

wypowiadam: myślę, że to dobrze, żeby tak zrobić,
wypowiadam to, ponieważ chcę powiedzieć, co ja o tym myślę⁵⁵.

Także i w tym typie opisywanego aktu mowy ważne są role społeczne adresata⁵⁶, jednak za podstawę aprobaty przyjmuje się tu pozytywną ocenę czyichś poczynań przeprowadzoną na poziomie mentalnym⁵⁷. Jest to zgodne z podejściem zaproponowanym przez Waldemara Grzybowskiego, który zauważa, iż z punktu widzenia etyki aprobaty jest wynikiem sądów moralnych⁵⁸.

2.3. APROBATA W UJĘCIU GRAMATYKI FUNKCJONALNEJ

Podstawę teoretyczno-metodologiczną niniejszego ujęcia stanowi założenia A. Awdiejewa dotyczące analizy funkcji pragmatycznych. Badacz ten za kryterium klasyfikacji wypowiedzi przyjmuje ich modalność oraz funkcje emotywnie i funkcje działania⁵⁹. Sam zaś termin *funkcja pragmatyczna* interpretuje jako: „Określone uporządkowanie sensu mającego charakter dodatkowy w stosunku do sensu powiadomienia i wyrażającego cel komunikacyjny, z jakim dane wypowiedzenie zostało użyte”⁶⁰.

Za najważniejsze funkcje uznaje on funkcje modalne, wyrażania emocji, illokucyjne, modalno-syntagmatyczne i mieszane. Typologię funkcji wypowiedzi przedstawia ryc. 1.

---

⁵⁵ Ibid., s. 121 (tłum. A.C.).

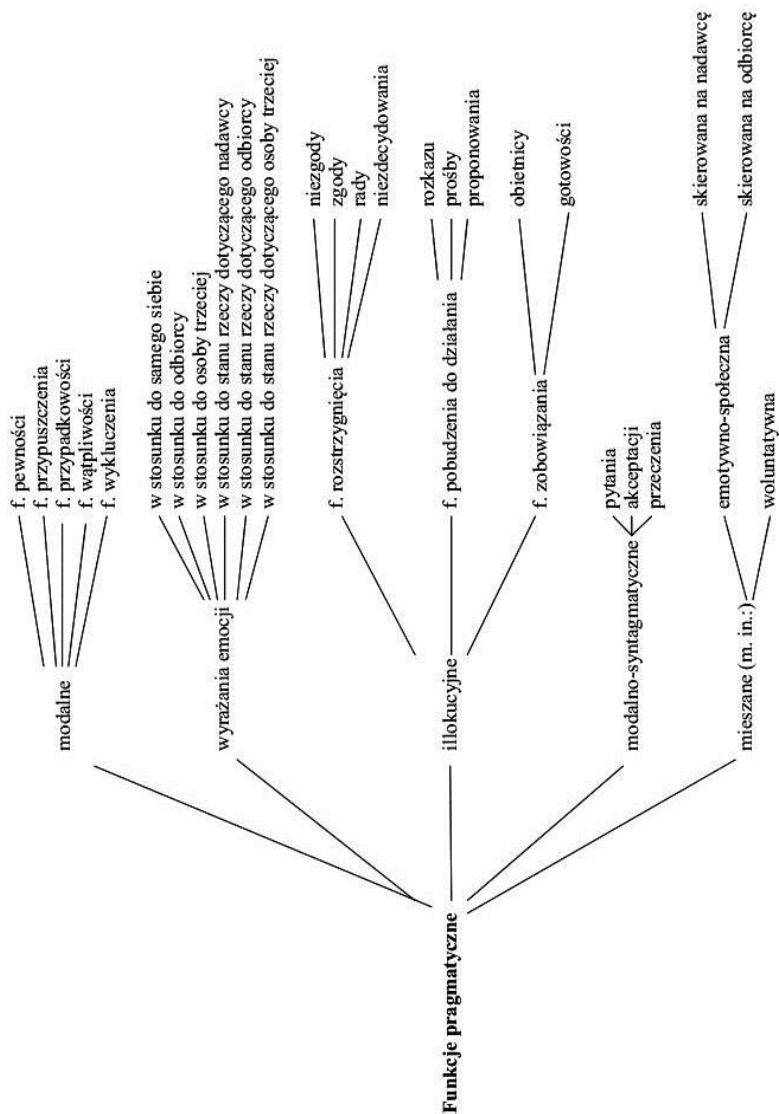
⁵⁶ Rodzice mogą zaaprobować decyzję syna, jednak syn nie może (w standardowej sytuacji komunikacyjnej w opisywanych kulturach) zaaprobować decyzji swoich rodziców. Podobnie w przypadku par nauczyciel – uczeń, dyrektor – pracownik, oficer – szeregowiec itd.

⁵⁷ A. Wierzbicka, *English Speech Act...*, s. 121.

⁵⁸ W. Grzybowski, *O znaczeniach czasowników „aprobować” i „zgadzać się”*, „Polonica”, IX, 1985, s. 169.

⁵⁹ A. Awdiejew, *Klasyfikacja funkcji...*, s. 68.

⁶⁰ Ibid., s. 53.

Ryc. 1. Klasyfikacja funkcji pragmatycznych według A. Awdiejewa⁶¹

⁶¹ Ibid., s. 63–85.

Z kolei E. Komorowska wyróżnia między innymi takie funkcje pragmatyczne, jak uniku, zawieszenia, mieszaną funkcję kontrpropozycji i kontrargumentacji⁶², funkcję asekuracji⁶³ oraz metafunkcje pragmatyczne pytania, akceptacji i przeczenia⁶⁴. Wydaje się, że nie należy ich traktować jako konkurencyjnej taksonomii, lecz raczej jako funkcje uzupełniające względem wymienionych wcześniej, dające razem pełniejszy obraz opisywanego zjawiska.

Wszystkie funkcje pragmatyczne mają charakter predykatywny, przekazują stosunek nadawcy do świata przedstawionego (do pewnych jego elementów lub też do samego odbiorcy), są działaniem w pełni intencjonalnym, a forma, którą przyjmują w konkretnym akcie mowy (eksplicytnie lub implicytnie), jest realizacją celu komunikacyjnego zamierzonego uprzednio przez podmiot inicjujący⁶⁵.

Nakładanie się kilku funkcji przy realizacji jednej wypowiedzi to częste zjawisko. Zwykle główna funkcja związana jest z prymarnymi znaczeniami elementów tekstu, natomiast pozostałe funkcje w większym stopniu zależą od konsytuacji towarzyszącej danemu wypowiedzeniu.

W ujęciu A. Awdiejewa wszystkie wypowiedzi, a więc także i te ze znaczeniem aprobaty, należy rozpatrywać pod kątem funkcji pragmatycznych, jakie pełnią⁶⁶. Dominującą funkcją illokucyjną opisywanych wypowiedzi jest **funkcja zgody** (jako jedna z czterech rodzajów **funkcji rozstrzygnięcia**), **funkcją modalno-syntagmatyczną** jest **funkcja akceptacji**, natomiast spośród **funkcji wyrażenia emocji** najczęściej aktywowane są w akcie aprobaty oceny odbiorcy przez nadawcę oraz oceny stanu rzeczy dotyczącego odbiorcy⁶⁷. Zakładanym celem aktu

---

⁶² E. Komorowska, *Prawda i fałsz w interpretacji pragmatycznej*, „Slavica Stetinensia”, nr 4, 1995, s. 107–108.

⁶³ E. Komorowska, *Leksem „zresztą” i jego słowiańskie ekwiwalenty w semantyczno-pragmatycznym aspekcie*, „Z Polskich Studiów Sławistycznych”, nr 9, 1998, s. 135–140.

⁶⁴ E. Komorowska, *Metafunkcje: pytania, akceptacji i przeczenia jako wykładniki siły illokucyjnej wypowiedzi*, „Slavica Stetinensia”, nr 5, 1995, s. 167–177.

⁶⁵ A. Awdiejew, *Klasyfikacja funkcji...*, s. 53.

⁶⁶ *Ibid.*, s. 72–84.

⁶⁷ W tym miejscu należy wspomnieć, iż klasyfikacja funkcji wyrażania emocji nastrocza pewne trudności. J. Searle odnosi je do funkcji illokucyjnych, wyodrębnia-

aprobaty jest niewątpliwie przyjęcie przez nadawcę określonego stanu rzeczy wyrażonego lub zaistniałego uprzednio w stosunku do momentu mówienia⁶⁸.

Podstawowe części aktu aprobaty można eksplikować w następujący sposób:

1) funkcja emotywna o zabarwieniu pozytywnym:

W pełni aprobuję / akceptuję / podoba mi się Y i oceniam Y jako pozytywne / dobre,

gdzie Y oznacza działania werbalne bądź niewerbalne interlokutora zaistniałe uprzednio w stosunku do wypowiedzanej aprobaty;

2) illokucyjna funkcja rozstrzygnięcia, a konkretnie funkcja zgody:

Zgadzam się na działanie X-a lub na wynik działania X-a;

3) modalno-syntagmatyczna funkcja akceptacji:

Przyjmuję Y i potwierdzam, że Y jest (od tej pory) zgodne z moim światopoglądem.

Znajduje to potwierdzenie w podejściu A. Awdiejewa. Jego zdaniem zgoda „wyraża przyzwolenie na działanie wspólne lub sankcjonowane przez nadawcę albo zgodę na wynik określonego działania, które leży w gestii nadawcy”⁶⁹, natomiast akceptacja „wyraża przyjęcie przez nadawcę stanu rzeczy wyrażonego lub zaistniałego uprzednio w stosunku do momentu mówienia”⁷⁰. Jej istotą jest utożsamianie się nadawcy z modalnością wyrażoną w poprzedzającym akcie mowy, gdyż aprobata jest z natury swojej aktem wtórnym – zawsze stanowi reakcję na czyjąś postawę lub czynność (werbalną bądź niewerbalną), natomiast jej motywacja może być – w zależności od pochodzenia bodźca jej wyrażenia – zewnętrzna albo wewnętrzna. Pierwsza ma miejsce, gdy aprobata łączy się w dialogu z aktem ekspozytywnym, np.:

---

jąc klasę **ekspresywów**, natomiast A. Wierzbicka zalicza je do funkcji **modalnych**. A. Awdiejew upatruje przyczyn powstania tych rozbieżności w nadmiernej generalizacji tych kategorii, będącej skutkiem pewnych tradycji metodologicznych. Zob. idem, *Klasyfikacja funkcji...*, s. 72.

⁶⁸ Ibid., s. 83.

⁶⁹ Ibid., s. 81.

⁷⁰ Ibid., s. 83.

– *Myślisz, że dobrze zrobiłem?*

– *Jasne!*,

druga natomiast pochodzi od samego nadawcy wypowiedzi jako spontaniczna odpowiedź na zaistniałą uprzednio sytuację, np.:

– *Nie zamierzam go wyręczać.*

– *Oczywiście! Niech się uczy samodzielności!*

Jak widać, akt aprobaty nie jest zjawiskiem, które daje się szybko i jednoznacznie sklasyfikować. Taki stan rzeczy wynika z różnorodności podejść poszczególnych badaczy do zagadnienia aktów mowy, a także z samej natury opisywanego zjawiska. Aprobata, oprócz wyrażania swej zasadniczej semantyki (akceptowanie), kontekstualnie pełni różnorodne funkcje pragmatyczne (np. modalne, emotywne, pobudzenia do działania, rozstrzygnięcia, ironii itp.), a umiejscowienie jej w dialogu zmusza nas do wzięcia pod uwagę relacji pomiędzy uczestnikami rozmowy czy relacji współzależności od pozostałych wypowiedzi. Oczywiście należy również pamiętać, że w szerszym kontekście wypowiedzi zawierające aprobatę mogą równocześnie pełnić więcej niż jedną dodatkową funkcję pragmatyczną.

2.4. APROBATA W UJĘCIU BADAŃ PRAGMALINGWISTYCZNYCH

Pragmalingwistyka to szybko rozwijająca się gałąź językoznawstwa, a badania prowadzone w jej zakresie obejmują różnorodne podejścia, często o charakterze interdyscyplinarnym. Umiejscowienie własnej analizy w nurcie tej dziedziny wymaga więc doprecyzowania pewnych założeń teoretycznych i metodologicznych. W istniejących już opracowaniach aprobata była jedynie wspomniana w rozważaniach ogólnoteoretycznych bądź przy okazji opisu innych aktów mowy.

2.4.1. APROBATA W KLASYCZNYM UJĘCIU TEORII AKTÓW MOWY

Próba analizy wypowiedzi w świetle teorii aktów mowy jest niemożliwa bez odwołania się do sygnalizowanego już w poprzednim rozdziale podejścia zaproponowanego przez J. Austina. Wyróżnił on pięć typów wypowiedzi, kierując się przede wszystkim klasami czasowników, które wyrażają poszczególne illokucje (wypowiedzi werdyktywne, autorytatywne, komisywne, konduktywne oraz ekspozytywne)⁷¹. Znamienne, że nie przyjął on w swojej taksonomii podziału na klasy rozłączne – założył wzajemne przenikanie się klas wypowiedzi. O ile czasownik *obiecować* – jeden z częściej podawanych przykładów – będąc wyznacznikiem illokucji „obietnica”, daje się łatwo odnieść do klasy **wypowiedzi komisywnych**⁷², o tyle czasownik *aprobować* wymaga bardziej złożonego podejścia. Jako wyznacznik illokucji „aprobata” przejawia zarówno cechy wypowiedzi **werdyktywnych** (zawiera element ewaluacji), np. *To świetny pomysł*, jak i **ekspozytywnych** (polega na wyrażaniu własnej opinii), np. *Myślę, że tak powinniśmy zrobić*. Wypowiedzi wyrażającej aprobatę towarzyszą często elementy **konduktywne** (np. podziękowania): *To świetny pomysł, dziękuję za radę!*

Rozpatrywanie aprobaty w świetle taksonomii aktów mowy J. Searle’a pokazuje, że przenika ona wszystkie typy aktów, przejawiając cechy każdego z nich. Można więc odnieść ją do:

- 1) asercji – ponieważ aprobując, wyrażamy swój pozytywny sąd o zaprezentowanym stanie rzeczy, np.: *To bardzo dobry pomysł!*; *Это верно!*; *That's a very good idea!*;
- 2) dyrektywów – ponieważ udzielamy zezwolenia na czyjąś akcję, np.: *No właśnie o to chodzi... Tak trzymaj!*; *Вот, что тебе надо сделать!*; *Yes, that's the right solution*;
- 3) komisywów – ponieważ udzielając moralnego wsparcia, przejmujemy część odpowiedzialności, np.: *OK, możemy tak zrobić*; *Замечательно! Беремся за работу*; *I think we can do it*;

---

⁷¹ J.L. Austin, *How to Do Things...*, s. 148–164.

⁷² R. Lipczuk, *O wielości i wieloznaczności...*, s. 173–174.

- 4) ekspresywów – ponieważ aprobatą łączy się z pozytywnymi emocjami (zwłaszcza spontaniczna), np.: *Super!!!; Прекрасно!!!; That's awesome!!!*;
- 5) deklaratywów – w szczególnych przypadkach, kiedy wyrażamy aprobatę/przyzwolenie w formie podpisu pod dokumentem (o ile jesteśmy do tego uprawnieni), np.: podpis przełożonego na delegacji, podpis dyrektora na projekcie⁷³.

W ujęciu D. Wunderlicha, zakładającym, że najważniejszym kryterium podziału jest miejsce danego aktu mowy w sekwencji aktów, aprobatą plasuje się wśród reaktywnych działań mownych (czyli występujących po innych czynnościach językowych)⁷⁴. Podobne kryteria taksonomii zastosowane zostały w ujęciu E. Weigand, która obok kryterium pragmatycznego roszczenia do prawdziwości i wiedzy ważną pozycję przypisuje kryterium interdependencji illokucji i perlokucji. Sekwencja dwóch wypowiedzi – illokucji i perlokucji – traktowana jest jako minimalna jednostka komunikacyjna⁷⁵. Na przykład mówiący, pytając kogoś *Czy dobrze zrobiłem?* (pytanie jako illokucja), oczekuje odpowiedzi ze strony rozmówcy, czyli aktu perlokucyjnego. Przy takim podejściu aprobatą musi być zaliczona właśnie do grupy aktów **perlokucyjnych**. Z kolei według pierwszej ze wspomnianych kryteriów wyszczególnionych przez E. Weigand (kryterium prawdziwości) opisywany akt plasuje się w klasie **reprezentatywów**, podklasie **konstatywów** odnoszących się do świata wewnętrznego – a więc aktów niemożliwych do weryfikacji pod względem prawdziwościowym⁷⁶.

2.4.2. APROBATA W ŚWIETLE TEORII GRZECZNOŚCI – TEORIA TWARZY

W ciągu ostatnich dekad zagadnienie grzeczności, zwłaszcza w ujęciu teorii twarzy, pozostaje w centrum ożywionych badań

---

⁷³ Por. J.R. Searle, *Speech Acts...*

⁷⁴ D. Wunderlich, *Studien...*, p. 77.

⁷⁵ E. Weigand, *Sprache als Dialog...*, s. 83.

⁷⁶ *Ibid.*, s. 120.

i debat specjalistów z zakresu pragmatyki i socjolingwistyki⁷⁷. Za jedno z najbardziej gruntownych opracowań w tej dziedzinie uznaje się *Politeness. Some Universals in Language Usage*⁷⁸, w którym Penelope Brown i Stephen Levinson zaprezentowali teorię grzeczności opartą na pojęciu **twarzy**. Punktem wyjścia był niewątpliwie model konwersacyjny P. Grice'a⁷⁹ i koncept twarzy Ervinga Goffmana⁸⁰, a w rezultacie powstała jedna z najbardziej rozwojowych teorii grzeczności ostatnich lat⁸¹. Podstawowym pojęciem w tej teorii jest **twarz** rozumiana jako obraz człowieka, prezentacja jego samego w aspekcie socjokulturowym, pewna wartość, o którą się dba i na której zależy jej właścicielowi. P. Brown i S. Levinson wyróżnili dwa aspekty tego zjawiska – **twarz pozytywną**, czyli pragnienie każdego człowieka, by być poważanym i akceptowanym w danym kręgu społecznym, oraz **twarz negatywną**, czyli pragnienie każdego człowieka, by zachować niezawisłość, uniknąć narzucania woli przez inne osoby⁸². Stanowią one zmienną, na którą mają wpływ miejsce interakcji, role społeczne rozmówców itp.; zmienna ta jest także przez cały czas aktualizowana w trakcie samej rozmowy. Tak więc twarz nie tylko się ma, można ją również zyskiwać lub tracić.

W świetle tej teorii aprobata jest przede wszystkim elementem pozytywnej strategii, ma jednak także związek z realizacją strategii negatywnej. Por.:

- *OK, to będzie świetne rozwiązanie. Zrób tak.*
- *Молодец! Превосходно! Так надо решать проблемы!*
- *Well, honey, that's exactly what we needed!*

---

⁷⁷ L. Vilkki, *Politeness, Face and Facework: Current Issues*, "SKY Journal of Linguistics", vol. 19, 2006, *A Man of Measure: Festschrift in Honour of Fred Karlsson on his 60th Birthday, a special supplement*", p. 322.

⁷⁸ P. Brown, S. Levinson, *Politeness...*

⁷⁹ P.H. Grice, *Logic...*

⁸⁰ E. Goffman, *Interactional Ritual: Essays on Face to Face Behavior*, New York 1967.

⁸¹ E. Bogdanowska-Jakubowska, *Face. An Interdisciplinary Perspective*, Katowice 2010, p. 212–213.

⁸² P. Brown, S. Levinson, *Politeness...*, p. 129–130.

Przejawiająca się w powyższych wypowiedziach pozytywna ocena propozycji przedstawionej w poprzednim akcie mowy i przyzwolenie na wprowadzenie jej w życie wzmacniają pozytywną twarz odbiorcy przez akceptację jego pomysłu, a więc przez wyraz poważania i uznania ze strony nadawcy. Sekundarnie budowana jest także pozytywna twarz nadawcy, gdyż na zasadzie współzależności jego pozytywne działanie rodzi pozytywne nastawienie odbiorcy wobec nadawcy.

Zyskuje na tym również twarz negatywna. Nadawca, aprobując pomysł odbiorcy, daje mu wolną rękę do działania, przez co wzrasta poczucie niezależności tego drugiego. Wydaje się, że nie można tutaj doszukiwać się jakiegokolwiek negatywnego wpływu, ponieważ wyrażona aprobata nie jest próbą narzucenia woli przez nadawcę, należy ją raczej interpretować jako zrzeczenie się tego wpływu na rzecz odbiorcy, wychodzącego z inicjatywą działania. Nadawca, pozwalając odbiorcy działać, także zyskuje na swojej negatywnej twarzy, gdyż jego działanie (wyrażenie aprobaty) jest przejawem działania indywidualnego, nienarzuconego, jest manifestacją jego niezależności, nawet przewagi w hierarchii.

Powyższe rozważania dotyczą przykładu czystej aprobaty. Jeśli jest ona w jakikolwiek sposób oddalona od prototypu tego aktu mowy, to w analizie mogą pojawiać się kolejne elementy. Przykładowo, gdy działanie zaproponowane przez rozmówcę zmusza nadawcę do pewnych ustępstw lub poświęceń (jak choćby poświęcenie prywatnego czasu na sprawdzenie skuteczności owego działania), to do powyższej analizy trzeba będzie dodać takie elementy, jak osłabienie negatywnej twarzy nadawcy, przez naruszenie jego niezależności, oraz dodatkowe wzmocnienie pozytywnej twarzy rozmówców, przez współuczestniczenie w działaniu, a co za tym idzie – dalsze wzmocnienie łączących ich więzi społecznych.

Warto również zaznaczyć, iż w świetle tej teorii wartość i rodzaj grzeczności, jaką nadawca wiąże z danym aktem mowy, są ściśle związane z rodzajem tego aktu. Na to z kolei mają wpływ następujące trzy zmienne: 1) dostrzegany dystans społeczny dzielący rozmówców (*perceived social distance*), 2) dostrzegana różnica władzy przypisywanej każdemu z nich (*power distance*), 3) ranga kulturowa wypowiedzanego

aktu mowy w danej społeczności (*power ranking*)⁸³. W przypadku aktu mowy aprobaty wspomniane wyżej czynniki mogą mieć różne wartości: 1) przewaga dystansu społecznego (na korzyść nadawcy względem odbiorcy), której wartość może być różna – od znikomej po bardzo dużą, 2) przewaga w różnicy władzy prezentuje się podobnie jak w poprzednim punkcie, 3) ranga kulturowa wypowiedzianego aktu aprobaty rozciąga się od znikomej (gdy obiekt aprobaty nie prezentuje istotnej wartości kulturowej, np. aprobaty propozycji podczas wybierania dania w restauracji) po niezwykle ważną (gdy obiekt aprobaty ma realne i dalekosiężne konsekwencje nie tylko dla rozmówców, np. aprobaty prezydenta dotycząca propozycji wypowiedzenia wojny innemu krajowi).

W niniejszym studium konfrontowany jest materiał egzemplifikacyjny w trzech językach – polskim, rosyjskim i angielskim. Dotychczasowe badania pozwalają uznać te kręgi językowo-kulturowe za na tyle bliskie, że postulat autorów *Politeness* o uniwersalności założeń teorii grzeczności można przyjąć bez zastrzeżeń⁸⁴.

2.4.3. APROBATA WEDŁUG TEORII INTERPERSONALNEJ GEOFFREYA N. LEECHA

W drugiej połowie ubiegłego wieku opisane zostały reguły rządzące konwersacją. Paul Grice sformułował zasady kooperacji użytkowników języka oraz maksymy konwersacji, uznając, że uczestnicy rozmowy starają się współpracować i że jest to podstawa każdej racjonalnej konwersacji⁸⁵. Oprócz maksym konwersacyjnych zauważa istnienie maksym o charakterze estetycznym, społecznym i moral-

---

⁸³ P. Brown, S. Levinson, *Politeness...*, p. 74–79.

⁸⁴ W literaturze przedmiotu pojawiały się głosy sprzeciwu co do uniwersalności tego założenia, oparte na analizie języków i kultur niespokrewnionych z etnocentrycznym kręgiem kultury zachodniej. Por. Y. Matsumoto, *Reexamination of the Universality of Face: Politeness Phenomena in Japanese*, „Journal of Pragmatics”, № 12, 1988, p. 403–426; O.G. Nwoye, *Linguistic Politeness and Socio-Cultural Variations of the Notion of Face*, „Journal of Pragmatics”, № 18, 1992, p. 309–328; M. Ukosakul, *The Significance of „Face” and Politeness in Social Interaction as Revealed through Thai “Face” Idioms* [in:] *Broadening the Horizon of Linguistic Politeness*, eds. R.T. Lakoff, S. Ide, Amsterdam–Philadelphia 2005, p. 119.

⁸⁵ P.H. Grice, *Logic...*, p. 41–58.

nym⁸⁶. Ich spójną charakterystykę, jako zasad uprzejmości, przedstawia Geoffrey N. Leech⁸⁷. Wyróżnione zostają: 1) maksyma taktu, 2) maksyma szlachetności, 3) maksyma aprobaty, 4) maksyma skromności, 5) maksyma zgodności oraz 6) maksyma sympatii⁸⁸.

Aprobata w świetle przedstawionych zasad jest zgodna z maksymą taktu. Wyrażając pozytywną ocenę i przyzwolenie na czynność nazwaną w propozycji poprzedniego aktu mowy, nadawca przystaje na pomysł odbiorcy, maksymalizując jego korzyści (w myśl maksymy taktu). Równocześnie poprzez utożsamienie się z poglądami rozmówcy nadawca maksymalizuje zgodę między sobą a rozmówcą (maksyma zgodności) i zwiększa sympatię (maksyma sympatii). W przypadku omawianego aktu mowy najpełniej realizowana jest maksyma aprobaty, czyli postulat, by nie kierować do adresata wypowiedzi nieprzyjemnych, lecz starać się przekazywać treści miłe. Wypowiedzi aprobujące są przyjemne dla odbiorcy, często zawierają pochwałę lub gratulacje jako elementy uzupełniające, a więc jak najbardziej służą budowaniu pozytywnej oceny odbiorcy. Reguły konwersacji Grice'a tłumaczą też, dlaczego aprobata może być realizowana na tak wiele sposobów. Skoro odbiorca zdaje sobie sprawę, że nadawca stosuje się do reguł konwersacyjnych, to jego wypowiedź należy dekodować również w myśl tych zasad, odrzucając mniej prawdopodobne interpretacje na rzecz tych bardziej pewnych. W konsekwencji nawet wypowiedź pozornie daleką od wyrażenia przyzwolenia (np. *Nie poznaję cię...*; *Черт возьми!*; *You're crazy!*) w odpowiednim kontekście i przy dobrej znajomości nadawcy i jego idiolektu odbiorca może właściwie zinterpretować jako aprobata.

2.4.4. KONTEKST I DIALOGICZNOŚĆ APROBATY

Kontekst, w którym pojawia się dana wypowiedź, odgrywa niebagatelną rolę w interpretacji przekazu, zwłaszcza w przypadku pośred-

---

⁸⁶ Ibid., p. 47.

⁸⁷ G.N. Leech, *Principles...*, p. 79–150.

⁸⁸ Polskie odpowiedniki terminów G. Leecha podają za: R. Kalisz, *Pragmatyka...*, s. 93–94.

nich aktów mowy. Po raz pierwszy rozróżnienie między bezpośrednimi a pośrednimi aktami mowy zostało wprowadzone przez Johna Searle'a. Podstawą tej taksonomii było stwierdzenie, czy intencja mówiącego może być poprawnie odczytana niezależnie od sytuacji (bezpośrednie akty mowy), czy też do właściwego zrozumienia przekazu odbiorca potrzebuje znajomości kontekstu (pośrednie akty mowy)⁸⁹.

Od lat siedemdziesiątych ubiegłego wieku można obserwować stały wzrost zainteresowania wpływem kontekstu na interpretację wypowiedzi⁹⁰ (choć pierwsze prace na ten temat powstały znacznie wcześniej⁹¹). Na kanwie dociekań naukowych pojawiły się różnorodne definicje, typologie i hipotezy⁹², z których każdy badacz może dobrać odpowiednie narzędzia do realizacji procesu badawczego. Wydaje się uzasadnione rozróżnienie kontekstu językowego (dotyczącego kompetencji językowych), sytuacyjnego (kontekstu danej rozmowy) i kulturowego (dotyczącego kompetencji kulturowych, znajomości zwyczajów i wiedzy o systemie wartości panującym w danej grupie językowo-kulturowej)⁹³.

Do analizy aktów mowy z powodzeniem można także zastosować tzw. maksymalny kontekst pragmatyczny, czyli ciąg parametrów określających sytuację komunikacyjną, w której analizowany akt mowy się pojawia⁹⁴. Użytkownik języka wraz z wypowiedzią otrzymuje informację o tym, jakie cechy otoczenia tej wypowiedzi należy uwzględnić przy jej odkodowywaniu. Cechy te to standardowo: kto jest nadawcą komu-

---

⁸⁹ J.R. Searle, *Expression...*, p. 30–35.

⁹⁰ Za: G. Brown, G. Yule, *Discourse Analysis*, Cambridge 1988, p. 35.

⁹¹ B. Malinowski, *The Problem of Meaning in Primitive Languages* [in:] *The Meaning of Meaning. A Study of the Influence of Language upon Thought and of the Science of Symbolism*, eds. C.K. Ogden, I.A. Richards, London 1923, p. 296–336; idem, *Coral Gardens and Their Magic*, vol. 2, London 1935.

⁹² Warto wymienić tu np. podejście funkcjonalno-parametrowe, typologię Perry'ego czy hipotezę Bar-Hillela. Zob. T. Ciecierski, *Zależność kontekstowa. Wprowadzenie do problematyki*, Warszawa 2011.

⁹³ S. Przybyszewski, *Implicytność a kontekst w komunikacji językowej* [w:] *Nowe zjawiska w języku, tekście i komunikacji. Kontekst a komunikacja*, red. I. Matysiak-Kempa, S. Przybyszewski, Olsztyn 2011, s. 363.

⁹⁴ T. Ciecierski, *Zależność kontekstowa...*, s. 67.

nikatu, kto jest jego odbiorcą, jaki jest czas i miejsce wypowiedzi oraz szeroko rozumiany „gest wskazujący” (np. poziom formalności sytuacji komunikacyjnej, wiedza i przekonania jej uczestników, wiedza dotycząca kanału wypowiedzi, jej tematu itp.)⁹⁵. Odwołanie się do kontekstu pozwala odbiorcy ustalić pewną wartość otrzymanego komunikatu. Z punktu widzenia skuteczności komunikacji w pełni pożądaną sytuacją jest takie wykorzystanie cech kontekstu, aby interpretacja odbiorcy była zbliżona do założonego celu nadawcy.

W jakim więc kontekście aprobaty pojawia się najczęściej? Po pierwsze, zwykle – w dialogu, w którym nadawca ma status społeczny wyższy lub równy odbiorcy. Status rozumiemy tutaj szeroko, ponieważ u podstawy aprobaty jako aktu mowy leży pewne „przyzwolenie”. Jeśli ktoś stara się o aprobatę, oczekuje czyjegoś „przyzwolenia i pozytywnej oceny”, to niewątpliwie nie może znajdować się „ponad” swoim rozmówcą⁹⁶. Po wtóre, nie ulega wątpliwości, że obaj rozmówcy znają przynajmniej jeden wspólny język na poziomie umożliwiającym komunikację (włączając w to odpowiedni poziom kompetencji językowej i komunikacyjnej)⁹⁷. Po trzecie, są świadomi językowo-kulturowych doświadczeń swoich i rozmówcy (w tym drugim przypadku owa świadomość bazuje na przekonaniu nadawcy i jego oczekiwaniach)⁹⁸. I w końcu – aprobaty musi być oparta na prawdzie, by nie powstał dysonans między słowami nadawcy i jego zachowaniem lub zachowaniem otoczenia⁹⁹.

W przypadku aktów mowy rozważania nad kontekstem prowadzą do zagadnienia warunków skuteczności (*felicity conditions*)

---

⁹⁵ Por. także: J. Lyons, *Semantics 2*, Cambridge 1977, p. 574–585; E. Ochs, *Introduction: What Child Language Can Contribute to Pragmatics* [in:] *Developmental Pragmatics*, eds. E. Ochs, B.B. Schieffelin, New York 1979, p. 1–17.

⁹⁶ Nawet jeśli miałyby to być tylko czasowe uchylenie prymarnejszej pozycji społecznej, np. gdy dyrektor prezentuje swojemu podwładnemu pomysł w danej dziedzinie, w której ów pracownik jest ekspertem. Na czas rozmowy o projekcie hierarchia określana jest na płaszczyźnie wiedzy i doświadczenia w danym zakresie, a nie zajmowanego w firmie stanowiska (choć z pewnością również ten drugi aspekt realnie wpływa na całą rozmowę).

⁹⁷ T. van Dijk, *Studies...*, p. 191.

⁹⁸ E. Ochs, *Introduction: What Child Language...*, p. 1–17.

⁹⁹ C. Miłosz, *Umysł zniewolony*, Kraków 1989, s. 240–241.

zaproprowanych przez J. Searle'a¹⁰⁰ i rozwiniętych przez kolejnych badaczy¹⁰¹. Listę takich warunków dla aprobaty otwiera wymóg 1) spełnienia warunków „wejścia” i „wyjścia”. Oznacza to, że zarówno nadawca musi być w stanie „wyprodukować” daną wypowiedź, jak i odbiorca musi być w stanie ją usłyszeć (ewentualnie przeczytać). Warto zauważyć, że nie jest to cecha dystynktywna dla aktu aprobaty, lecz wspólna dla wszystkich wypowiedzi. Podobnie ma się rzecz z drugim wymogiem, zgodnie z którym 2) wypowiedź zawierająca aprobatę musi być tak przekazana, by ten akt mowy dało się wyizolować z całej repliki i zinterpretować. Bez zaistnienia tego warunku trudno mówić o jakiegokolwiek interpretacji dowolnego aktu mowy.

Kolejne warunki zebrane razem stanowią cechy dystynktywne aprobaty: 3) wypowiedź nadawcy orzeka o czynności odbiorcy (lub wspólnej odbiorcy i nadawcy), 4) bez zaistnienia tej wypowiedzi nie może dojść do owej czynności, 5) odbiorca chce dokonania tej czynności, 6) odbiorca rozumie, że wypowiedź nadawcy jest potrzebna, by opisywana czynność mogła zaistnieć, 7) nadawca rozumie, że bez jego wypowiedzi czynność ta nie będzie mogła zaistnieć, 8) wypowiedź nadawcy odzwierciedla jego pozytywną ewaluację opisywanej czynności, 9) semantyczne reguły dialogu nadawcy i odbiorcy są takie, że aprobatą jest poprawnie i uczciwie wypowiedziana wtedy i tylko wtedy, gdy wszystkie powyższe warunki są spełnione¹⁰².

Obok kontekstu sytuacyjnego na ostateczną formę wypowiedzi aprobatywnych ma także wpływ ich dialogiczność. Zgodnie z koncepcją prag-

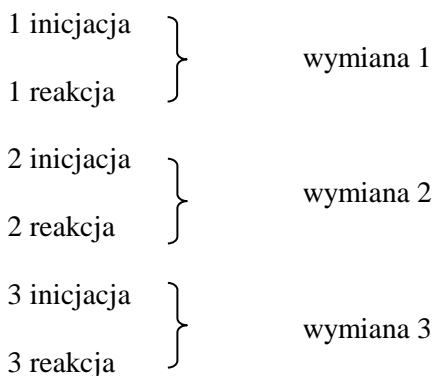
---

¹⁰⁰ Już J. Austin zwrócił uwagę na to, że warunki skuteczności leżą u podstaw pomiaru wartości illokucyjnej aktu mowy, oraz określił warunki fortunności dla wypowiedzi performatywnych. Zob. idem, *Mówienie i poznawanie*, tłum. B. Chwedończuk, Warszawa 1993, s. 555. Dopiero jednak J. Searle na podstawie analizy wybranych aktów mowy wyłonił i sklasyfikował warunki skuteczności aktów mowy. Por. idem, *Speech Acts...*, p. 94–96.

¹⁰¹ M. Aakhus, A. Aldrich, *Crafting Communication Activity: Understanding Felicity in "I wish I..." Compliments*, "Research on Language and Social Interaction", № 35 (4), 2002, p. 395–425; K. Aijmer, *Conversational Routines in English. Convention and Creativity*, London 1996; E. Oishi, *Appropriateness and Felicity Conditions: a Theoretical Issue*, Fuji 2007.

¹⁰² J.R. Searle, *Speech Acts...*, p. 57–61.

matyczną uznajemy, że dialog formuje się jako proces i produkt działalności mownej przynajmniej dwóch uczestników – nadawcy i odbiorcy¹⁰³. Uczestnicy dialogu nie są na stałe przypisani do swoich ról. Zwykle nic nie stoi na przeszkodzie, by ten, kto rozpoczynał rozmowę jako nadawca₁, zaczął reagować na inicjacyjne repliki dotychczasowego słuchacza₁, a obecnie nadawcy₂, stając się tym samym słuchaczem₂. Zamiana ról¹⁰⁴ może zachodzić przez cały czas trwania dialogu¹⁰⁵. Asymetria wiedzy¹⁰⁶ narzuca następujący schemat przebiegu dialogu¹⁰⁷:

Ryc. 2. Schemat przebiegu dialogu

¹⁰³ Н.И. Формановская, *Русский речевой этикет...*, s. 335.

¹⁰⁴ Świadomie pomijam tutaj kwestie związane z równoczesnym wypowiedzianiem replik przez rozmówców – czy to w rozmowach prowadzonych w sposób charakterystyczny dla grup językowo-kulturowych, w których takie zachowania są normą (por. A. Wierzbicka, *Cross-cultural Pragmatics. The Semantics of Human Interaction*, Berlin 2003, p. 79; eadem, *Understanding Cultures through Their Key Words. English, Russian, Polish, German, and Japanese*, Oxford 1997, p. 203), czy to w sytuacjach spontanicznej, emocjonalnej rozmowy, podczas której może dochodzić do nakładania się wypowiedzi (A. Goddard, *The Language of Advertising: Written Texts*, London 2002, p. 109). Specyfika badanego materiału pozwala bowiem dokładnie umieścić każdą wypowiedź w planie czasowym i powiązać ją z konkretnymi poprzednimi i następnymi wypowiedziami i/lub czynnościami.

¹⁰⁵ T. van Dijk, *Studies...*, p. 191.

¹⁰⁶ J. Warchala, *Dialog potoczny a tekst*, Katowice 1991, s. 56–57.

¹⁰⁷ Ewentualnie z dodaniem jeszcze repliki potwierdzającej – tzw. *cody*, czyli „inicjacja – reakcja – potwierdzenie”, jednak jest to element nieobligatoryjny, w większości sytuacji dialogowych jego obecność nie jest konieczna. Zob. J. Warchala, *Dialog...*, s. 45–46

Replika inicjująca i reakcja na nią tworzą wymianę¹⁰⁸ – minimalną jednostkę dialogową. Podmiot inicjujący i podmiot reagujący zaś to każdorazowo aktualizujące się role. Nadawca i odbiorca, zanurzeni w kontekście, posiadający swoistą (każdy inną, lecz w pewnych aspektach pokrywającą się) wiedzę, prowadzą wzajemnie zatwierdzone i rytualnie kierowane działanie, którego celem (ważnym, ale nie jedynym) jest wymiana pewnego zakresu owej wiedzy¹⁰⁹.

Aprobata jest reakcyjnym aktem mowy, zawsze pojawia się jako odpowiedź w stosunku do pewnej sytuacji (werbalnej lub niewerbalnej). Por.:

- (1) – *Jednak podejść do egzaminu...* [inicjacja 1, zapowiedź działania Y₁ podlegającego ocenie rozmówcy, oczekiwanie reakcji rozmówcy, brak formalnego pytania],
  - *No super! Brawo Heniek, nareszcie odważna decyzja!* [reakcja 1, pozytywna ocena działania Y₁ zapowiedzianego przez nadawcę],
  - *Wiesz, bo jednak sporo się nauczyłem wczoraj, może się uda...* [inicjacja 2, opis działania Y₂ z przeszłości, brak formalnego pytania],
  - *Spoko, wiedziałem, że dasz radę! Trzymam kciuki!* [reakcja 2, pozytywna ocena działania Y₂ oraz nadawcy].
- (2) *Мария входит в комнату сестры, красиво одетая.* [inicjacja 1, stan rzeczy / działanie Y₁ (niewerbalne), brak formalnego pytania],
  - *Ну вот, так ты и должна одеваться!* [reakcja 1, pozytywna ocena stanu rzeczy / działania Y₁].
- (3) *'I have already prepared all the materials we need for this project. Can we start earlier?'* [inicjacja 1, opis sytuacji Y₁, formalne pytanie],
  - *'Sure, Mike! You are saving our team!'* [reakcja 1, pozytywna ocena sytuacji Y₁, pochwała rozmówcy].

Na koniec warto jeszcze podkreślić za Nicholasem Asherem i Alexem Lascaridesem, że niektóre typy aktów mowy mogą być sku-

---

¹⁰⁸ W oryginale *exchange*. Zob. M. Stubbs, *Discourse Analysis. The Sociolinguistic Analysis of Natural Language*, Chicago 1983, p. 131.

¹⁰⁹ J. Warchała, *Dialog...*, s. 10, 19.

tecznie wytworzone, a następnie skutecznie odebrane tylko w kontekście poprzedniego aktu mowy danego dialogu¹¹⁰. Do tej grupy aktów należy zaliczyć aprobatę, z tym tylko spostrzeżeniem, że poprzedzającym aktem, oprócz aktu mowy, może być czynność niewerbalna lub stan rzeczy, do którego nadawca odnosi się w swojej wypowiedzi. Aprobata musi się odwoływać do pewnej zaistniałej uprzednio propozycji (wyrażonej słownie lub nie), którą należy interpretować jako obiekt aprobaty.

2.5. STAN BADAŃ LINGWISTYCZNYCH DOTYCZĄCYCH APROBATY JAKO AKTU MOWY

Aprobata nie należy do zagadnień często podejmowanych w badaniach językoznawczych. Dobitnie świadczy o tym liczba opracowań dotyczących tego zjawiska, zwłaszcza jeśli porównamy ją z bogactwem prac poświęconych innym, analogicznym problemom¹¹¹.

W latach osiemdziesiątych ubiegłego wieku Jurij D. Apriesian przedstawił klasyfikację performatywów, wyróżniając piętnaście ich typów¹¹², wśród nich także aprobatę (*одобрение*), odnosząc do niej takie czasowniki, jak: *благословить* (*благословлять*), *aprobować* (*одобрять*), *rekomendować* (*рекомендовать*), *zatwierdzać*

---

¹¹⁰ N. Asher, A. Lascarides, *Indirect Speech Acts*, "Synthese", № 128 (1–2), 2001, p. 188.

¹¹¹ Wystarczy wymienić choćby takie akty mowy, jak rada, pochwała, obietnica czy negacja, które doczekały się licznych opracowań, zwłaszcza w literaturze angielskojęzycznej. Por. S. Beller, A. Bender, *Cultural Differences in the Cognition and Emotion of Conditional Promises and Threats – Comparing Germany and Tonga* [in:] *Proceedings of the Twenty-Sixth Annual Conference of the Cognitive Science Society*, eds. K.D. Forbus, D. Gentner, T. Regier, Mahwah 2004, p. 85–90; C. Castelfranchi, M. Guerin, *Is It a Promise or a Threat?*, "Pragmatics & Cognition", 15.2, 2007, p. 277–311; J. Conison, *The Pragmatics of Promise*, "Canadian Journal of Law and Jurisprudence", 10.2, 1997, p. 273–322; A. DeCapua, J.F. Dunham, *Strategies in the Discourse of Advice*, "Journal of Pragmatics", № 20 (4), 1993, p. 519–530; J. Holmes, *Review of Cross-cultural Pragmatics: Requests and Apologies*, "Language in Society", № 20 (1), 1991, p. 119–126; Л.И. Ключко, *Похвала как оценочное высказывание в английском языке*, «Вестник Международного Славянского ун-та. Сер. Филология», № 4 (3), 2000, с. 50–53.

¹¹² Ю.Д. Апресян, *Перформативы...*, с. 210.

(*утверждать*), *chwalić* (*хвалить*), przy czym z tej ostatniej grupy wyłączono znaczenia szeroko rozumianego wychwalania i chwalenia się (*восхвалять*, *нахваливаться*, *превозносить*, *расхваливать*, *славословить*, *хвалиться*, *хвастаться*)¹¹³.

Aprobata jako akt mowy pojawia się w pracach Natalii A. Bigunowej, skupiającej się na analizie wyrażen odzwierciedlających pozytywną ocenę¹¹⁴. Początkowo autorka uznaje aprobatę (одобрение) za jednostkę nadrzędną, łączącą takie akty mowy, jak pochwała (похвала), komplement (комплимент), pochlebstwo (лесть) i zachęta (поощрение)¹¹⁵. W późniejszych pracach aprobata zostaje wliczona do aktów mowy oznaczających pozytywną ocenę – razem z pochwałą (похвала), komplementem (комплимент) i pochlebstwem (лесть)¹¹⁶.

Również Walentyna S. Grigorjewa i Maria K. Lubimowa interpretują aprobatę (одобрение) jako pozytywną reakcję-ocenę (реакция-оценка) na replikę-bodziec (реплика-стимул). Podstawą do jej udzielenia może być słuszność 1) decyzji lub proponowanego rozwiązania albo 2) zamiaru interlokutora. Autorki opisują także strukturę komunikacyjną tego aktu, w której poprzedzający akt zawiera pewne twierdzenie, propozycję wobec nadawcy aprobaty albo wskazanie na pewną czynność, natomiast akt aprobaty to pozytywna opinia o tym twierdzeniu, propozycji lub ukazanej czynności i zatwierdzenie tegoż/tejże. Za typowe dla języka rosyjskiego markery opisywanego aktu mowy autorki uznają leksemy *прекрасно*, *хорошо*, *замечательно*, *правильно*, niekiedy uzupełnione tekstem zawierającym uzasadnienie udzielenia aprobaty¹¹⁷.

---

¹¹³ Ibid., s. 209–210.

¹¹⁴ Por. H.A. Бигунова, *Речевой акт поощрения в английском диалогическом дискурсе*, «Мова», 13, 2008, гл. ред. Д.С. Ищенко, с. 31–34; eadem, *Иллокутивные функции речевых актов положительной оценки (на материале англоязычного художественного дискурса)*, «Вестник Балтийского федерального университета им. И. Канта», вып. 2, 2013, с. 7–13.

¹¹⁵ H.A. Бигунова, *Речевой акт...*

¹¹⁶ H.A. Бигунова, *Иллокутивные функции...*

¹¹⁷ В.С. Григорьева, М.К. Любимова, *Элементы теории и практики делового дискурса на материале немецкого и русского языков*, Тамбов 2006.

W innych, wcześniejszych, badaniach M.K. Lubimowa postrzega aprobatę jako jeden z typów intencji zgody – razem ze: zgodą-umową (согласие-договор), zgodą-pozwoleniem (согласие-разрешение), zgodą-obietnicą (согласие-обещание) itp. – służących do wyrażenia intencjonalnego sensu pełnej zgody¹¹⁸.

Jak już wspomniano w podrozdziale 2.2, aprobatę wyróżnia także A. Wierzbicka, umieszczając ją w grupie zezwoleń (*permit group*)¹¹⁹. Autorka bierze pod uwagę dwa aspekty udzielenia aprobaty i na ich podstawie dokonuje podziału czasownika aprobaty na *aprobować 1* (*approve 1*) i *aprobować 2* (*approve 2*), podkreślając reaktywny i oficjalny charakter w znaczeniu pierwszym¹²⁰ oraz mentalny charakter w znaczeniu drugim¹²¹.

Również w językoznawstwie polskim aprobatą przywoływana jest zwykle przy okazji omawiania różnych innych zagadnień pragmatycznych. Ewa Komorowska w opisie metafunkcji jako wykładników siły illokucyjnej wypowiedzi wymienia m.in. funkcję akceptacji, której nadrzędnym zadaniem jest aprobatą „działań werbalnych bądź niewerbalnych interlokutora”¹²². Waldemar Grzybowski z kolei, opierając swoje rozważania naukowe na koncepcjach metodologicznych polskiej szkoły semantycznej, stara się wyprowadzić leksemy *aprobować* i *zgadzać się* z błędnego koła definicji słownikowych (które eksplikują znaczenie leksemu *aprobować* jako ‘pochwalać’ i odwrotnie – leksemu *pochwalać* jako ‘aprobować’). Autor zalicza aprobatę do zjawisk złożonych¹²³.

Ciekawe opracowanie dotyczące słownictwa aprobatywnego ukazało się w „Kwartalniku Językoznawczym”¹²⁴. Jarosław Pacu-

---

¹¹⁸ M.K. Любимова, *Интенциональные смыслы согласия и несогласия в русских и немецких дискурсах совещаний и переговоров, Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата филологических наук*, Тамбов 2004.

¹¹⁹ A. Wierzbicka, *English Speech Act...*, p. 109–125.

¹²⁰ *Ibid.*, p. 120–121.

¹²¹ *Ibid.*, p. 121–122.

¹²² E. Komorowska, *Metafunkcje...*, s. 173.

¹²³ W. Grzybowski, *O znaczeniach czasowników...*, s. 169.

¹²⁴ J. Pacuła, *Leksykalne wykładniki aprobaty we współczesnej polszczyźnie potocznej. Źródła – ewolucja – prognozy*, „Kwartalnik Językoznawczy”, 2 (6), 2011, s. 32–50.

ła przedstawia w nim bogaty leksykon wykładników aprobaty, koncentrując się na języku młodzieży szkolnej, słownictwie pojawiającym się na forach internetowych oraz w dyskusjach w środkach masowego przekazu (radio i telewizja). Praca ma charakter leksykalno-semantyczny. Prezentowany materiał jest ilustrowany licznymi przykładami, sporo miejsca zajmują wypowiedzi nienormatywne.

Próbę opisu aprobaty w ujęciu kontrastywnym podjął Zbigniew Greń, badając semantyczno-składniowe właściwości czasowników mowy w języku polskim i czeskim¹²⁵. W jego taksonomii czasownik *aprobować* jest przyporządkowany do ekwiwalentno-synonimicznej grupy leksemów czasownikowych *zgodzić się 2*, które wyróżniają się tym, że – po pierwsze, wykonawcą proponowanych czynności jest odbiorca (ewentualnie – osobowy obiekt komunikacji), po drugie, odbiorca zabiegał o aprobatę/zgodę w poprzedzającym akcie mowy, zajmuje więc pozycję społeczną niższą od nadawcy¹²⁶.

Nieco inne podejście prezentują Danuta Bula i Jadwiga Nawacka, które w swojej klasyfikacji aktów mowy¹²⁷ uznają aprobatę nie za akt mowy, a za cel aktu mowy pochlebstwa. Sam akt pochlebstwa, razem z aktami upokarzania, obrażania i lżenia, został zaliczony do konwencjonalistów, które „co prawda wywołują nowe stany rzeczy, ale niemożliwe jest sprowadzenie ich do formuły zawierającej czasowniki *upokarzać, obrażać, pochlebiać*”¹²⁸.

Aprobata pojawia się więc w badaniach lingwistycznych, zwykle jednak na zasadzie wyliczenia lub wzmianki albo jako jedno z analizowanych zjawisk. Rzadkością są opisy porównujące materiał w aspekcie konfrontatywnym. Brak natomiast prac zwartych poświęconych aprobacie w ujęciu pragmalingwistycznym, zwłaszcza o charakterze kontrastywnym.

---

¹²⁵ Z. Greń, *Semantyka i składnia czasowników oznaczających akty mowy w języku polskim i czeskim*, Warszawa 1994.

¹²⁶ Ibid., s. 299–300.

¹²⁷ D. Bula, J. Nawacka, *Próba klasyfikacji aktów mowy*, „Socjolingwistyka”, 5, 1983, s. 31–46.

¹²⁸ Ibid., s. 42.

W świetle przedstawionych rozważań aprobatę traktuję jako akt mowy wyrażający pozytywną ocenę, uznanie czegoś za dobre, słuszne i godne poparcia, a także dający przyzwolenie na działanie wspólne lub sankcjonowane przez nadawcę. Zazwyczaj dotyczy ona czyichś planów, działania lub stanowiska w jakiejś sprawie, ma więc charakter reaktywny – jest odpowiedzią na uprzednio wyrażony akt mowy lub zaistniałą sytuację.

Pozytywna ocena wynika z moralnego sądu o przedmiocie aprobaty, po którym następuje wyrażenie poparcia, pochwały i zgody na propozycję rozmówcy (przedmiot aprobaty). Jest ona potrzebna interlokutorowi do wprowadzenia tej propozycji w życie, gdyż jednym z warunków skuteczności opisywanego aktu mowy jest wyższa pozycja społeczna jego nadawcy (w grę wchodzi także uprawnienia zawodowe czy służbowe, a przewaga w zakresie kompetencji, wiedzy, doświadczenia, władzy itd. może mieć charakter tymczasowy).

Najważniejszą funkcją illokucyjną wypowiedzi aprobatywnych jest funkcja zgody (jedna z funkcji rozstrzygnięcia), dominującą funkcją modalno-syntagmatyczną – funkcja akceptacji, natomiast głównymi funkcjami wyrażenia emocji jest ocena odbiorcy oraz stanu rzeczy dotyczącego odbiorcy, w przypadku aprobaty – ocena pozytywna.

Aprobata wiąże się z budowaniem pozytywnych stosunków między rozmówcami. Bez względu na przyjętą podstawę teoretyczną pozytywna ocena propozycji przedstawionej w poprzednim akcie mowy i przyzwolenie na wprowadzenie jej w życie jest strategią wpisującą się w ramy grzeczności językowej.

Z literatury przedmiotu wynika, że zagadnienie aprobaty nie było dotychczas analizowane w ujęciu pragmalingwistycznym. Podejmuję tu więc próbę określenia specyfiki wypowiedzi aprobatywnych i przedstawienia ich funkcjonowania jako aktu mowy. Badanie jest prowadzone w planie konfrontatywnym w celu wykrycia podobieństw i różnic w realizacji opisywanego zjawiska w języku polskim, rosyjskim i angielskim. Takie podejście umożliwia ukazanie aprobaty w różnych kontekstach i z różnych perspektyw, pozwala też określić, w jakim stopniu jest ona uwarunkowana kulturowo, a w jakim stopniu ma charakter uniwersalny.

W niniejszym opracowaniu proponuję przyjąć następującą definicję aprobaty: jest to wypowiedź reaktywna, w której nadawca wyraża pozytywną ocenę przedmiotu aprobaty (propozycji, sugestii, pomysłu, rzadziej uczynku lub osoby będącej ich autorem) oraz przyzwolenie na wdrożenie przedmiotu aprobaty w życie (propozycji, sugestii, pomysłu). W przypadku gdy przedmiotem aprobaty jest pomysłodawca, aprobata wyraża przyzwolenie na zgłoszoną treść propozycjonalną, natomiast gdy aprobata dotyczy uczynku, wyraża przyzwolenie na rezultaty tego działania. Relacje nadawca – odbiorca są asymetryczne, prawo do aprobowania ma zwykle osoba zajmująca w danym momencie wyższą pozycję społeczną.

3. LEKSYKALNE WYKŁADNIKI APROBATY

Aprobata może być wyrażona za pomocą różnych środków niewerbalnych (gesty, mimika) i werbalnych (od pojedynczych słów do długich wypowiedzi). Cechą wspólną tak szerokiej gamy środków wyrazu jest odzwierciedlenie relacji pozytywnej oceny osoby lub jej działań/opinii oraz wyrażenie przyzwolenia na ten stan rzeczy. Narzędziem służącym do testowania potencjalnych markerów aprobaty pod kątem spełnienia wymienionych warunków jest eksplikacja zaproponowana w poprzednim rozdziale. Przypomnijmy, ma ona formę: *W pełni akceptuję / podoba mi się X (lub jego postępowanie/działanie), wyrażam zgodę na działanie X (lub na wynik tego działania)*. Uznanie danego leksemu za marker aprobaty powinno więc zostać potwierdzone zarówno przez analizę jego znaczenia słownikowego, jak i przez dopasowanie pragmatycznej ramy tej funkcji.

W oparciu o źródła leksykograficzne wyselekcjonowano jednostki leksykalne spełniające warunki konieczne do realizacji aprobaty jako aktu mowy. Jest to zbiór obszerny, którego elementy łączy zdolność pełnienia tej samej funkcji pragmatycznej, niekoniecznie jedynej. W jego centrum znajdują się czasowniki *aprobować*, *одобрать*, *to approve* oraz ich najbliższe synonimy, natomiast na peryferiach – inne formy bliskoznaczne, które łączą w sobie różne funkcje pragmatyczne, a także takie, w których aprobata jest tylko znaczeniem dodatkowym, a nie pierwszoplanowym.

Punktem wyjścia w doborze markerów aprobaty jest założenie, że znaczenie każdej jednostki leksykalnej, wybranej do dalszej analizy, zawiera podstawowe elementy definicji aprobaty, czyli 1) pozytywną ocenę propozycji i 2) przyzwolenie na nią. Bazę stanowią znaczenia słownikowe czasowników aprobaty oraz leksemów mających w swej strukturze znaczeniowej element pozytywnej oceny,

akceptacji, zgody. Następnie leksykon ten został poszerzony o jednostki bliskoznaczne, łącznie z nacechowanymi stylistycznie.

Przegląd opracowań leksykograficznych pozwala na zorientowanie się w potencjale markerów aprobaty jako aktu mowy. Wynikiem analizy słowników badanych języków – zarówno opisowych, jak i słowników synonimów oraz etykiety językowej – jest zaprezentowany w poniższej tabeli zbiór jednostek leksykalnych predestynowanych do pełnienia pragmatycznej funkcji aprobaty. Zwraca uwagę przewaga rosyjskiego leksykonu, odzwierciedlająca skłonności Rosjan do bardziej ekspresyjnego wyrażania aprobaty.

Tab. 1. Jednostki leksykalne zdolne do wyrażenia aktu mowy aprobaty w języku polskim, rosyjskim i angielskim, wybrane na podstawie analizy leksykograficznej

Akt mowy	Wykładniki aprobaty
aprobata	<i>bezbłędnie, bezwarunkowo, bezwzględnie, bomba, bombowo, bosko, byczo, cudnie, cudownie, dobrze, doskonale, ekstra, fajnie, fajno, fajowo, fajowsko, fantastycznie, genialnie, idealnie, jak najbardziej, jakżeby inaczej, jasna sprawa, jasne, jasne, że, kapitalnie, klasa, klawo, klawy, ładnie, ma się rozumieć, morowo, na medal, na piątkę, naturalnie, obłędnie, oczywista, oczywiście, odjazdowo, odlotowo, olśniewająco, owszem, pierwsza klasa, pierwszorzędnie, prima, rewelacyjnie, rozumie się, rozumie się samo przez się, rzecz jasna, super, superowo, śpiewająco, świetnie, tak, tip-top, to rozumiem, w dechę, wdechowo, wiadomo, właśnie, wspaniale, wybornie, wyśmienicie, zachwycająco, zgoda, znakomicie</i>
odobrenie	<i>брависсимо! браво, великолепно, верно говорите, во (во, во), воистину так, вот именно, вот это да! вот это я понимаю! вы правы, высший класс! высший пилотаж!, высший сорт!, гениально, гений (вы гений!, вы мой добрый гений), годится, да, да-да-да, давайте, должен с вами согласиться, замечательно, именно (так), классно, клёво, ладно, ладушки, лучшие не бывает (не придумашь), молодец (мужчина, женщина, парень, девка...), не возражаю, не могу (с вами) не согласиться, не откажусь, недурно, неплохо, ничего себе, ну и ну! ой как (хорошо...), ой какой (хороший...), о'кей, ол райт, отлично, очень хорошо, пожалуйста, пожалуйста, понятно, понятное дело, почему бы и нет?, придётся согласиться (ничего не поделаешь),</i>

	<i>разумеется, разумно, с (великим, превеликим...) удовольствием, славно, слов нет!, совершенно верно, совершенно правильно, согласен, спору нет, справедливо, так (так, так), так держать!, так и быть, так точно, так, так, не перетакивать статью, точно, точно-точно, точно так, феноменально!, хорошая (дельная...) мысль, хорошо, что верно, то верно, экстра, экстра класс, элегантно, этак, эдак, этак-этак, эдак-эдак, это да!, это дело, это мысль, это так, это точно, я – за, я абсолютно / совершенно / целиком / полностью согласен с вами, ясно, ясное дело</i>
approval	<i>accept, accredit, acknowledge, affirm, all right, allow, alright, approbate, approbation, approve, assuredly, attest, authorize, authorize, aye, ay, blessing, certainly, certify, clear, confirm, definitely, doubtless, endorse, indorse, favour, finalize, formalize, forsooth, homologate, imprimatur, incontestably, incontrovertibly, indeed, indisputably, initial, license, licence, ok, okay, permit, prove, ratify, really, reapprove, right, sanction, sign, surely, truly, undeniably, undoubtedly, unquestionably, validate, warrant, yea, yeah, yes</i>

Jak widać, zbiór markerów aprobaty jest bardzo bogaty i różnorodny zarówno stylistycznie, jak i morfologicznie. Należą tu leksemy służące wyrażaniu opisywanego aktu mowy w sposób jednoznaczny, ale nie brak też takich, które do interpretacji zgodnej z intencją nadawcy potrzebują szerszego kontekstu¹²⁹. Wystarczy wspomnieć o zjawisku popularnym np. w slangu młodzieżowym, a mianowicie o tendencji do wykorzystywania słów i zwrotów o znaczeniu negatywnym (np. *masakra, kaszana; стрёмно, ужасно, страшно; terrific, awful*) do wyrażania pozytywnej oceny kogoś/czegoś. Do podstawowych markerów aprobaty można zaliczyć takie jednostki leksykalne, których znaczenie wprowadza element pozytywnej ewaluacji i zgody na wyrażoną uprzednio propozycję. Ponadto ich wysoka frekwencja w codziennych sytuacjach komunikacyjnych pozwala założyć, że są to jednostki właściwie rozpoznawane przez szersze grono użytkowników języka. Każdy z tych leksemów można też rozpatrywać jako centrum kolejnej rodziny wyrazów, a poszukiwanie w jego otoczeniu takich, które są w stanie wyrazić aprobatę, będzie powiększać leksykon potencjalnych markerów tego aktu

¹²⁹ K. Ożóg, *Polszczyzna przełomu XX i XXI wieku...*, s. 191–192.

mowy. Uzyskane w ten sposób bogate słownictwo aprobatywne nie będzie jednak stanowiło zbioru zamkniętego¹³⁰.

W dalszej części pracy opisane zostaną jednostki leksykalne typowe dla wyrażania aprobaty w każdym z konfrontowanych języków. Zostały one dobrane na podstawie analizy leksykograficznej oraz frekwencji w badanym materiale.

3.1. LEKSYKALNE WYKŁADNIKI APROBATY W JĘZYKU POLSKIM

Dla wyrażenia pozytywnej oceny propozycji nadawcy i przyzwolenia na nią wykorzystywane są w języku polskim pojedyncze wyrazy oraz grupy składniowe¹³¹ o różnym stopniu rozwinięcia.

3.1.1. JEDNOWYRAZOWE WYKŁADNIKI APROBATY

W języku polskim aprobatę można wyrazić za pomocą pojedynczego leksemu. Szczególne miejsce w tej grupie zajmuje słowo *apro-*

---

¹³⁰ Ciekawego materiału dostarczają np. słowniki gwary młodzieżowej notujące m.in. takie formy jak: *to, co tygryski lubią najbardziej; no mózg; styknie; superanko; no ba; opsze; w porzo; железняк; зыко; вышка; ясный перец; ни хрена себе!; атомный; блин; awesome; pretty cool; that's massive!; OMG yes!; You rule!; High five man!; oki doki*. Szerzej o sposobach wyrażania aprobaty w gwarze uczniowskiej patrz artykuł autora *Sposoby wyrażania aprobaty w polskim i rosyjskim slangu młodzieżowym* [w:] *Komunikacja międzyludzka. Leksyka, semantyka, pragmatyka*, red. E. Komorowska, K. Kondziola-Pich, E. Panter, Szczecin 2010, s. 35–39.

¹³¹ Grupa składniowa (syntagma, fraza, skupienie wyrazowe) jest „kombinacją dowolnej liczby jednostek o dowolnym stopniu wewnętrznej złożoności, połączonych jakimkolwiek związkiem składniowym”. *Encyklopedia językoznawstwa ogólnego*, red. K. Polański, Wrocław 1993, s. 201. Rosyjskim odpowiednikiem jest *словосочетание*. Zob. А.М. Ломов, *Русский синтаксис в алфавитном порядке. Понятийный словарь-справочник*, Воронеж 2004, s. 314; О.А. Крылова, Л.Ю. Максимов, Е.Н. Ширяев, *Современный русский язык. Теоретический курс. Синтаксис. Пунктуация*, Москва 1997, s. 9. W lingwistyce angielskojęzycznej używane są terminy *phrase* oraz *collocation*. Zob. J. Miller, *An Introduction to English Syntax*, Edinburgh 2002, p. 11–22; G. Yule, *The Study of Language*, Cambridge 2000, p. 122–123; *Concise Encyclopedia of Semantics*, ed. K. Allan, Oxford 2009, p. 97–98.

bować, które jako czasownik aktu mowy aprobaty wyraża w sposób bezpośredni pragmatyczne znaczenie wypowiedzi aprobatywnej. W źródłach leksykograficznych języka polskiego znajdujemy następujące znaczenia opisywanego leksemu¹³²: *aprobować* – czasownik: 1. ‘Jeśli ktoś aprobuje coś, to uznaje to za słuszne lub właściwe i wyraża na to zgodę. Słowo książkowe’, 2. ‘Uznać za dobre, pochwalać; zgadzać się na co, pozwalając, sankcjonować’ [ISJP].

Definicje pozostałych jednostek tego gniazda słowotwórczego w zasadzie powielają znaczenie podstawy, dostosowując je jedynie do innej postaci morfologicznej leksemu: *aprobujący* – przymiotnik: ‘wyrażający aprobatę’, *aprobata* – rzeczownik: ‘uznanie czegoś za dobre, słuszne, godne poparcia i zgoda na to’ [SJPS], *aprobowanie* – ‘forma rzeczownikowa czas. *aprobować*’ [SJPD], *aprobująco* – ‘przysłówek od *aprobujący*’ [SJPD].

W materiale empirycznym wyrazy z rdzeniem *aprob-* pojawiały się jedynie w następujących kontekstach:

[1a]

– *Jakiego rzeczownika użyłoby państwo najchętniej dla określenia swoich poglądów: demokrata, liberal, konserwatysta, socjalista?*

– [...] *Raczej określiłbym się jako antytalista. A gdy chodzi o pozytywny program, to dostrzegam wartościowe elementy w różnych programach politycznych. Tworzenie jednej, wszechobejmującej teorii politycznej, jaka by ona była, jest nieporozumieniem. Życie społeczne jest napelnione różnymi ścierającymi się koncepcjami. I ja to **aprobuję**.* (K. Jagiełło)

[1b]

*Nie chciałem takiej gry ani takiego współnika, a Calder stawał się nim, z chwilą gdybym, wydając rozkazy, niejako **aprobował** powstałą sytuację, to znaczy: przyznał się do niej.* (S. Lem)

[1c]

– *Powiedziałeś prawdę – odpowiedział i uśmiechnął się z **aprobata**.* (J. Grzędowicz)

---

¹³² W związku z tym, że przedmiotem opisu w niniejszej pracy jest aprobata jako akt mowy, z materiału leksykograficznego wybrane i zaprezentowane zostały tylko te znaczenia opisywanych jednostek leksykalnych, które mogą realizować tę funkcję.

[1d]

– *Fantastycznie wyglądałaś. Jak Britney Spears – zaśmiał się znowu, tym razem z aprobatą.* (D. Terakowska)

Zasownik *aprobować* i jego derywaty nie są zaświadczone w aktach aprobaty, czyli w reakcji odbiorcy na propozycję nadawcy oraz w przekazaniu pozytywnej oceny i przyzwolenia na propozycję wyrażoną w poprzednim akcie mowy. Pojawiły się one jedynie w dłuższych wywodach współmówcy dotyczących określonej sytuacji, w stosunku do której werbalizowane jest stanowisko pełnego poparcia [1a, 1b], oraz w części narracyjnej [1c, 1d].

Leksemy *aprobować* i *aprobata* uznawane są za oficjalne, książkowe¹³³. Wśród jednowyrazowych markerów aprobaty zajmują szczególne miejsce z uwagi na swoje znaczenie, jednak pod względem częstości użycia zdecydowanie ustępują innym jednostkom leksykalnym, które zostaną zaprezentowane poniżej. Wynika to zapewne z faktu, iż użytkownicy języka polskiego preferują wygodniejsze formy rodzime zamiast dłuższych wyrazów obcego pochodzenia.

tak

Opracowania leksykograficzne języka polskiego odnotowują następujące znaczenia leksemu *tak*: I. Jako partykuła: 1. ‘wyrażająca twierdzącą odpowiedź na pytanie rozstrzygnięcia’, także we frazeologizmach *no tak* ‘potwierdzenie odnoszące się bezpośrednio do danej sytuacji’, *tak jest* ‘wzmocniona forma potakiwania; dobrze’, 2. ‘wyrażająca aprobatę czyjegoś sądu, zgodę na czyjąś propozycję, spełnienie czyjejś prośby, czyjegoś żądania; dobrze, także: z intonacją pytającą, umieszczona na końcu zdania, wyraża oczekiwanie mówiącego, że adresat potwierdzi jego przypuszczenie co do prawdziwości lub słuszności komunikowanego sądu; prawda’ [ISJP]. Istnieją również możliwości wykorzystania tego wyrazu w powtórzeniach. Wtedy oznacza ‘różne sposoby dziania się czego, różne treści’ albo ‘wzmocnieniu ulega przekazywana przez niego treść’ [SJPD].

---

¹³³ Por. *Nowy słownik poprawnej polszczyzny*, red. A. Markowski, Warszawa 2003.

Tylko część znaczeń omawianego leksemu może służyć realizacji funkcji pragmatycznej wyrażenia aprobaty. Jest to odzwierciedlone w materiale faktograficznym, w którym słowo *tak* jako replika dialogowa występuje bardzo często, pełniąc jednak przede wszystkim funkcję zgody [2a] lub odpowiedzi na pytanie o rozstrzygnięcie [2b], zdecydowanie rzadziej aprobaty [2c]. Por.:

[2a]

– *Słyszałem. I cóż z tego? Człowiekowi już się nawet cieszyć nie chce.*

Chłopiec odpalił od niedopalka nowego papierosa. Tamten pokiwał głową i westchnął.

– **Tak, tak, panie...** *człowiek już teraz nie ten sam.* (J. Andrzejewski)

[2b]

Nałożyła je [palto], postawiła kołnierz i zaczęła przeginać się wdzięcznie przed lustrem w przedpokoju.

– *Ładnie mi?*

– **Tak** – *powiedziała Besia, bo i co miała powiedzieć.* (A. Fryczowska)

[2c]

– *Proszę pana, wezwał pan mnie tutaj w sprawie „Przeznaczenia”... [artykułu w czasopiśmie]*

– *Oczywiście, oczywiście... – Naczelnny patrzył na mnie zmaltretowanym wzrokiem i bardzo zdezorientowany. – Przeznaczenia? No, oczywiście, oczywiście... Przeznaczenie... Nie ma pani zobowiązań? Innych zobowiązań?*

Czy wyglądam na osobę, której grozi więcej niż jeden proces?

– *Ile? – zapytałam wprost.*

– **Tak...** *Pozostaje nam kwestia pieniędzy... Kawy, herbaty?* (K. Grochola)

Aprobata może być wyrażona za pomocą potwierdzenia punktu widzenia rozmówcy [2b], wspartego nawet parafrazą repliki interlokutora [2a]. W niektórych przypadkach opisywany leksem wyraża aprobatę przez odwołanie się do sugestii zmiany tematu rozmowy [2c] – aprobowana jest propozycja przerwania jałowej rozmowy i przejścia do właściwego tematu spotkania.

Do zapowiedzi wyrażania zgody (i pośrednio – aprobaty) mogą być użyte czasowniki *przytaknąć/przytakiwać* ‘zgodzić się z kimś

lub z czymś’ oraz *potakiwać* ‘wyrażać słowem lub gestem zgodę na coś’ [SJPS]. Por.:

[2d]

Malec bez słowa pobiegł na piętro, przynosząc po chwili urządzenie.

– *To co, gramy?* – rzucił wyzwanie.

– *Chyba nie mam wyboru – zażartował Czarek, zwracając się do dorosłych.*

Krzyś razem z Kusym usiedli na wygodnej kanapie i ustalili zasady pojedynku. Czarek zaproponował, aby ten, kto w danej rozgrywce wykręci lepszy wynik, wypijał w nagrodę szklanekę napoju.

– *Superowo. Nawet wiem jakiego – przytaknął ochoczo malec, przynosząc z kuchni butelkę oranżady i szklanekę.* (G. Kozłowski)

W zebranym materiale jest to zdecydowanie popularniejszy sposób zapowiedzi aprobaty w części narracyjnej niż za pomocą czasownika *aprobować*.

zgodzić się / zgadzać się

Słowniki języka polskiego definiują *zgodzić się / zgadzać się* jako: 1) ‘Udzielić (udzielać) na coś zgody, przystać (przystawać) na coś, dać (dawać) zezwolenie na coś’; 2) ‘Przyznać (przyznawać) komuś rację, uznać (uznawać) czyjeś poglądy za słuszne, zająć (zajmować) jednakowe stanowisko z kimś, dojść (dochodzić) do tego samego wniosku, co ktoś inny’ [USJP, SJPD]. W języku polskim bardzo popularnym wykładnikiem aprobaty jest także *zgoda* – ‘partykuła wyrażająca przyzwolenie lub aprobatę’ [USJP]. Zwykle występuje jako wypowiedzenie jednowyrazowe. Por.:

[3a]

– *Ben ma urodziny, chciał też przy okazji oblać to mieszkanie i postawić nam kilka butelek... – uśmiechnął się. – Oczywiście ty też jesteś zaproszona – zaznaczył od razu.*

– *Wiesz, że nie piję, ale może wpadnę na kilka minut – uśmiechnęła się.*
– **Zgadzam się**, jeśli nie będziecie rozrabiać jak sobie popijecie i kluczyki do samochodów będą u mnie... (I. Tokarek)

[3b]

– *Chcielibyśmy jednak dostać pański komentarz do pierwszych dwu odcinków, zanim pan wyruszy z Jokohamy. W ten sposób będziemy mogli rozpocząć druk tabel w odcinkach bez zwłoki.*

– **Zgadzam się!** – *mówię, choć wiem, że zadzierzgam sobie pętlę zobowiązań w gorącym okresie przedstartowym.* (A. Urbańczyk)

[3c]

– *Cóż postanowicie wobec tego?* – *spytał po chwili, gdy pomruki ucichły.* – *Nie możemy go przecież puścić.*

Thum zakotłosał się jak lan zboża pod uderzeniem wiatru.

– *Nie, nie – wołali z zapalem – nie możemy, w żadnym wypadku!*

– *No, a co byście powiedzieli o chłóście?*

– **Zgoda. Brawo!** – *wrzeszczeli ucieszeni podsuniętym projektem.* (T. Kostecki)

W materiale faktograficznym większość przykładów użycia tych leksemów łączy funkcje zgody i aprobaty [3a, 3b], jednak w niektórych to aprobata okazuje się wiodącym, jeśli nie jedynym aktem mowy [3c].

Leksemy oznaczające bezwzględne udzielenie aprobaty: *oczywiście, naturalnie, jasne*

Jedną z częściej wykorzystywanych opcji jest poinformowanie rozmówcy o logicznie uzasadnionym udzieleniu aprobaty lub wsparcia za pomocą takich wyrazów, jak *oczywiście* (*jest to oczywiste, że aprobuję*), *naturalnie* (*jest to zupełnie naturalne, że aprobuję*) czy *jasne* (*jasne, że aprobuję*).

Leksem *oczywiście* może być użyty jako 1) ‘partykuła komunikująca, że to, o czym jest mowa, nie budzi żadnych wątpliwości’ oraz jako 2) ‘wykrzyknik nawiązujący do wcześniejszej wypowiedzi i potwierdzający to, co ona komunikuje’. W materiale leksyko-graficznym języka polskiego odnotowujemy następujące znaczenia leksemu *naturalnie*: 1) w funkcji partykuły: ‘dla przekazania braku wątpliwości mówiącego co do tego, o czym jest mowa’, 2) w funkcji wykrzyknienia: ‘kiedy mówiący odnosi się do poprzedniej wypowiedzi, potwierdzając jej słuszność’. Ostatnie ze znaczeń odnosi

się także do leksemu *jasne* wykorzystywanego w funkcji wykrzyknienia [ISJP]. Por.:

[4a]

– *Idziemy dalej, co?*

– **Oczywiście** – odparł Koordynator. – *O, drugi! Patrzenie!* (S. Lem)

[4b]

– *Janusz – leżałam obok niego wieczorem – a jakbyśmy trzasnęły takie fajne, duże święta w tym roku?*

– *Mmmmm* – odpowiedział, czytając coś.

– *Takie klasycznie kolorowe... Pomalujemy mnóstwo jajek, zaprosimy całą rodzinę, co?*

– **Naturalnie** – usłyszałam i zostałam nawet cmoknięta w głowę. (M. Kalicińska)

[4c]

– *Naprawdę? Mogę o tym powiedzieć w szkole?*

– **Jasne**, nawet musisz. (K. Grochola)

W przytoczonych przykładach wyróżnione leksemy wyrażają niewątpliwą aprobatę proponowanej czynności, jednak pierwszy z nich – *oczywiście* – sygnalizuje większe poparcie: Koordynator nie ma żadnych wątpliwości co do tego, że należy iść dalej [4c].

Leksemy oznaczające ocenę przedmiotu aprobaty: *dobrze, fantastycznie*

Leksemy *dobrze, fantastycznie* wyrażają pozytywną ocenę przedmiotu aprobaty. Słowniki języka polskiego podają następujące znaczenia leksemu *dobrze*: 1) ‘wykrzyknik, służący do wyrażenia zgody bądź sprawdzenia, czy nasz rozmówca zgadza się z tym, co powiedzieliśmy’; 2) ‘wykrzyknik, będący komentarzem czyjejs trafnej wypowiedzi lub czegoś, co nam się podoba’; 4) ‘przysłówek, określający naszą pozytywną ocenę jakiegoś stanu rzeczy, sytuacji, czyjegoś ubioru itp.’. Poza tym opisywany leksem występuje w związkach frazeologicznych, jak np. *ktoś dobrze mówi* – ‘jeśli uważamy, że ktoś dobrze mówi, to aprobujemy treść jego wypowiedzi. Słowo potoczne’ [ISJP].

Znaczenie przysłówka *fantastycznie* słowniki wyprowadzają od przymiotnika *fantastyczny*, który potocznie oznacza ‘nadzwyczajny, wspaniały’ [SJPS]. W polskojęzycznym materiale leksykograficznym można też znaleźć odrębne hasło *fantastycznie* jako słowo funkcyjne, oznaczające ‘coś ma daną cechę w tak dużym stopniu, że zwraca to uwagę mówiącego, któremu ten stan rzeczy bardzo się podoba’ [WSJP]. Por.:

[5a]

Zamknęła za nimi drzwi, ale potem wyjrzała jeszcze przez okno i zawołała:

– *Tylko bez żadnych wariactw, pamiętajcie!*

– **Dobrze, dobrze** – *odkrzyknął lekkomyślnie Julek. (I. Jurgielewiczowa)*

[5b]

– *To świetnie! Zabieram was wobec tego na szaleństwo.*

– *Cóż to znowu? Dokąd?*

– *Do „Monopolu”. Musimy przecież uczcić jakoś koniec wojny. I nasze plany, kapitanie. Mam nadzieję, że się nieźle mają?*

– *Nie najgorzej.*

– *To znakomicie! Idziemy zatem, tak? Widzę, że już się pan zastanawia.*

– *Rzeczywiście. Mam jeszcze pewne spotkanie.*

– *Osobiste?*

– *Niezupełnie.*

– *To może pan nie iść. Na pewno nic ważnego.*

– *Przeciwnie.*

– *Jaki pan nudny, kapitanie, z tymi wiecznymi swoimi spotkaniami! Więc **dobrze**, niech już pan idzie, zwalniam pana. Ale później dołączy się pan do nas? (J. Andrzejewski)*

[5c]

– *[...] No już, nie drocz się, skoro ci tak bardzo zależy, to ci powiem... Poznałem dziewczynę...*

Pierwsza dobra wiadomość dzisiejszego dnia.

– *To **fantastycznie!** (K. Grochola)*

Przytoczona tu została jedynie przykładowa lista leksemów mogących samodzielnie realizować pragmatyczną funkcję aproba-

ty¹³⁴. Są to zwykle leksemy neutralne stylistycznie czy emocjonalnie, oznaczające wyrażenie zgody na propozycję, sygnalizujące pozytywną ocenę rozmówcy lub jego propozycji.

3.1.2. ROZBUDOWANE WYKŁADNIKI APROBATY

Oprócz jednowyrazowych wykładników aktu mowy aprobaty spotykamy także bardziej złożone markery, od prostych połączeń wyrazowych pełniących w całości wspomnianą funkcję po całe wypowiedzi, które trudno byłoby jednoznacznie podzielić na mniejsze elementy, niepodlegające nadrzędnej makrofunkcji aprobaty. Specyficzną grupę markerów aprobaty stanowią s frazeologizowane jednostki leksykalne – frazemy¹³⁵. Są one bardzo ciekawym materiałem, gdyż wprowadzają odbiorcę w swego rodzaju grę językową, której celem jest właściwa interpretacja ubogaconego kulturowo przekazu. Najprostsze spośród omawianych wypowiedzi to repliki dwuwyrazowe, nieco bardziej złożone – kilkuwyrazowe repliki skonwencjonalizowane. Por.:

---

¹³⁴ Szerzej zob. pracę autora *Однословные маркеры одобрения в русском, польском и английском языках*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Rzeszowskiego”, z. 88, 2015, Seria Filologiczna: Glottodydaktyka 7, s. 23–31.

¹³⁵ Frazem to „każdy – niezależnie od jego statusu semantycznego i struktury formalnej – znak językowy, stanowiący nazwę potencjału treściowego (pojęcia), którą w danej sytuacji dla wyrażenia tego potencjału mówiący przywołuje (odtworza) w charakterze jego względnie stałego symbolu”. W. Chlebda, *Elementy frazematyki. Wprowadzenie do frazeologii nadawcy*, Opole 1991, s. 27. Termin ten, zwłaszcza w kontekście analizowanego materiału empirycznego, jest bardzo bliski pojęciu re produktu, czyli „jednostki języka wyodrębnionej z tekstów sformułowanych w tym języku, w rezultacie stwierdzenia jej regularnej powtarzalności w tych tekstach w funkcji werbalizatora tego, «co autor chciał powiedzieć», czyli pewnej wiązki sensów, intencji, emocji, określonego zespołu treściowego”. Za: W. Chlebda, *Nieautomatyczne drogi dochodzenia do re produktów wielowyrazowych* [w:] *Na tropach re produktów. W poszukiwaniu wielowyrazowych jednostek języka*, red. W. Chlebda, Opole 2010, s. 15. Szerzej na temat rozgraniczenia wymienionych terminów: W. Chlebda, „*Idiomatykon-4*”: *gdzie jesteśmy, dokąd zmierzamy (i parę zdań o tym, skąd przychodzimy)* [w:] *Podręczny idiomatykon polsko-rosyjski*, z. 4, red. W. Chlebda, Opole 2009, s. 11–26.

[6a]

– *Może zadzwonię po taksówkę?*

– **Super propozycja.** (zasł.)

[6b]

– *To może być coś, co od samego początku nie było związane z wywoływaniem ducha – odezwał się wreszcie nieśmiały i cichy Waldek [...].*

– **Waldi, jesteś genialny!** (H. Bajorska)

[6c]

– *To co, idziemy?*

– *A to bylabym heca!*

– **Jak amen w pacierzu rozerwalibyśmy się trochę** – *dodał bosman.*
(A. Szklarski)

[6d]

– *A po drodze wstąpimy po piwo...*

– **Klawo jak cholera, Egon!** (zasł.)

Wypowiedzi tego typu najczęściej przypisują pozytywne cechy propozycji wyrażonej w uprzednim akcie mowy [6a] lub nadawcy tej propozycji [6b]. Pojawiają się też, choć rzadziej, markery w postaci frazemów [6c] i gry językowe bazujące na takich wyrażeniach albo na wiedzy o kulturze danego kręgu językowego, np. odwołanie do często powtarzającej się wypowiedzi jednego z bohaterów popularnego w Polsce w latach PRL duńskiego filmu *Gang Olsena* [6d].

Rozbudowanymi replikami aprobatywnymi są wypowiedzi okazjonalne, w sposób dowolny przedstawiające pozytywny stosunek nadawcy do aprobowanej propozycji lub osoby. Por.:

[6e]

– *Tak, tak... frontalny atak odpada. Zresztą nie jesteśmy jakimiś zakutymi łbami aby biec z pieśnią na ustach na czyjś zamek!*

– *Zdecydowanie nie!* – *Przed oczyma Gwizdka pojawiła się scena, w której samotnie stara się dobiec do muru, z którego sypie się grad strzał.*
– *Zróbmy to cichaczem.*

– **Taaakk... dywersja! to mi się podoba!** – *podchwycił pomysł mistrz.*
(B. Żarnowski)

[6f]

Biorąc pod uwagę naszą obecną sytuację, no i oczywiście to, że wyjazd do Turcji zdecydowanie odpada... No i to, że dawno byliśmy pod żaglami, to, muszę przyznać, ten twój pomysł, żeby pojechać nad Solinę to mi się bardzo, ale to bardzo podoba! Żeby tylko pogoda dopisała! (zasł.)

Długość wypowiedzi aprobatywnej zależy oczywiście w głównej mierze od stylu nadawcy, jednak w pewnych okolicznościach jej wydłużenie jest oczywiste. Po pierwsze, kiedy mamy do czynienia z aprobatą warunkową, udzielaną pomimo pewnych wątpliwości, po drugie, gdy wypowiedź uwikłana jest w niuanse kulturowe, narzucające konwenansami (jak np. w przypadku rozmowy z osobą zajmującą znacznie wyższą pozycję społeczną)¹³⁶. Znamienne, że dla wyrażenia czystej aprobaty nie potrzeba rozbudowanego tekstu. Elementy pojawiające się przy leksemie zasadniczym uzupełniają replikę o treści dodatkowe, bądź to jawne, bądź też presuponowane.

Niekiedy aprobatą wyrażoną jest implicytnie za pomocą zwrotów standardowo pełniących inną funkcję pragmatyczną, jednak w kontekście danej wypowiedzi interpretowanych jako aprobaty. Chodzi tu o leksemy wypowiedziane z osobliwą intonacją (na piśmie znak wykrzyknikowy), zawierające element pozytywnej oceny, zwane wykrzyknieniami¹³⁷. Por.:

[6g]

– A już myślałem, że ci na mnie nie zależy! – przerwał mi radośnie Konrad i pochylił się nad stołem. – Nie dramatyzuj, mężczyzna też potrzebu-

---

¹³⁶ Szerzej zob. pracę autora *Analiza sposobów osłabienia siły przekazu aktu mowy „aprobata” na materiale języka polskiego, rosyjskiego i angielskiego* [w:] *Stalność i zmienność w językach i kulturach świata*, t. I, red. D. Dziadosz, A. Krzanowska, A. Szlachta, Szczecin 2014, s. 91–100.

¹³⁷ Wykrzyknienie to „zamknięta w sobie całość; stanowi ją wyraz – najczęściej wykrzyknik lub wołacz – albo też grupa wyrazów, których formy są powiązane stosunkiem syntaktycznym, a w obu wypadkach nie tylko brakuje formy słownej orzeczenia, co jest właściwe także oznajmieniem, ale nijak w sensowny sposób nie można jej tu wprowadzić, co jest najznamienitszym rysem odróżniającym wykrzyknienie od wypowiedzenia. Zawsze też wykrzyknienie posiada wyrazistą, a charakterystyczną intonację”. Z. Klemensiewicz, *Zarys składni polskiej*, Warszawa 1969, s. 16.

je jakiejś zachęty... No już, nie drocz się, skoro ci tak bardzo zależy, to ci powiem... Poznałem dziewczynę...

Pierwsza dobra wiadomość dzisiejszego dnia.

– To fantastycznie! (K. Grochola)

[6h]

Joanna wzięła małe kawałeczki fioletowego materiału i poszła do przymierzalni. Po chwili zawołała Baškę.

– Super! – *Baška krzyknęła z podziwem na widok Joanny w kostiumie. – Muszę namówić starych, żeby mi też taki kupili.* (H. Samson)

[6i]

– Jego królewska mość wydaje dzisiejszej nocy pożegnalny raut dla europejskich monarchów – oznajmił inspektor. – Właściwie kostiumowe garden party w Łazienkach. Kostiumy znajdziecie łatwo w magazynach teatralnych, a my dysponujemy dwuosobowym zaproszeniem.

– Bal maskowy! Ekstra! – *zawył uradowany Eliade.*

– Musimy tam lecieć? Dlaczego? – *spytał niecierpliwie detektyw.* (W. Jabłoński)

Wykrzyknienia nie służą do przekazywania treści myślowej, lecz manifestują postawę lub wolę mówiącego, są odzwierciedleniem emocjonalnego zaangażowania nadawcy¹³⁸. W przypadku aprobaty jest to wzmocnienie pozytywnego przekazu wnoszonego przez ten akt mowy, podkreślenie emocjonalnego odniesienia nadawcy do przedmiotu rozmowy. Akty aprobaty zawierające wykrzyknienia są zazwyczaj realizowane wtedy, kiedy nadawca chce wzmocnić przekaz i/albo przekonać współrozmówcę o swoim zachwycie. Taki sposób realizacji aktu mowy zmienia charakter wyrażanej oceny i poparcia – z logicznego na emocjonalny.

3.2. LEKSYKALNE WYKŁADNIKI APROBATY W JĘZYKU ROSYJSKIM

Podobnie jak w języku polskim, również w języku rosyjskim do aprobowania określonego stanu rzeczy, zgadzania się z propozycją

---

¹³⁸ Ibid., s. 23.

nadawcy używane są pojedyncze wyrazy oraz grupy składniowe o różnym stopniu rozwinięcia.

3.2.1. JEDNOWYRAZOWE WYKŁADNIKI APROBATY

Słowniki rosyjskojęzyczne przytaczają następujące znaczenia czasowników *одобрять, одобрить*: 1. 'Считать приемлемым, хорошим, правильным' [СРЯ], 2. 'Положительно, с похвалой отозваться о действиях кого-л.; счесть правильным поступок, поведение кого-л.' [БТС], 3. 'Хвалить кого-л., признавая его действия, поступки правильными' [СРЯ]. Rzeczownik *одобрение* oznacza: 'Признание хорошим, правильным; положительный отзыв, похвала' [БТС]. Рог.:

[7a]

– *Может, сказать иначе, хотела здесь устроиться, но ничего не вышло, и вот объявила, что завербует на север, поедет туда счастья искать. И тут уж мы сами настояли, чтобы оставила у нас Ваню. Двух лет нет мальчишке, что ему-то мучиться в бараках и общежитиях. А устроит свою судьбу, выйдет замуж за приличного человека, тогда и заберет его к себе. Как ты думаешь?..*

– *Ради Бога, – засмеялась Варя, – хоть на север, хоть на юг! Правильно! Это действительно будет звучать убедительней. – И не удержалась, поддела Нинку: – Скажи Максиму, что я эту идею одобряю.* (А. Рыбаков)

[7b]

– *Э! Всем хватит. Я слышал в Тире поговорку: «Где ест тигр, там сыт и шакал».*

– *Что ни говорите, я одобряю замыслы Александра.* (Я.Х. Ильясов)

[7c]

– *Я просто хотела сказать, что мне очень понравился ваш концерт.*

– *И все? – удивилась Вика, приподнимая голову с рук и садясь прямо.*

– *Да, и все. Я бы, конечно, могла бы возмущаться тем, что вы сделали. Но я не буду этого делать. Я не буду вас учить, кого любить, кого нет. Это ваше личное дело. Я даже отчасти одобряю то, что вы сделали.*

– *Одобряете? – Кристина удивленно посмотрела на учительницу.*

– Да, Кристин, одобряю. Ведь вы молоды, вы должны любить, вы не должны скрывать своих чувств, иначе это будет патологией. Единственное, чего я не одобряю, это когда у таких молодых девочек, как вы, появляются дети. (М. Змеев)

Podobnie jak w materiale polskojęzycznym, także i rosyjskie czasowniki *одобрять*, *одобрить* nie należą do szeroko stosowanych wykładników aprobaty, jednak ich analiza wydaje się tu konieczna, gdyż wyrażają sens aprobaty w strukturze powierzchniowej. We wszystkich przykładach czasownik performatywny *одобрять* pojawia się w replice dialogowej jako typowa reakcja aprobująca, pozytywnie oceniająca przedstawioną przez współrozmówcę propozycję.

да

W języku rosyjskim zdecydowanie częściej wykorzystywanym markerem aprobaty są krótkie potwierdzenia. Słowniki definiują partykułę *да* następująco: ‘Употребляется при ответе, выражая согласие, утверждение, или при подтверждении собственных мыслей, высказываний’ [НСРЯ, СРЯ]. Пор.:

[8a]

– *Ваша Люся должна стать актрисой.*

– *Да! Это в обязательном порядке. Так и будет!* (Л. Гурченко)

[8b]

– *Садитесь, пожалуйста, – пригласил Игорь Владимирович Варю, усаживаясь на свое место.*

– *Я пойду? – спросил Левочка.*

– *Да, да, идите, спасибо...* (А. Рыбаков)

Rosyjskie *да*, podobnie jak polskie *tak*, może tworzyć zarówno jednowyrazowe pytanie, jak i jednowyrazową odpowiedź. Warto wziąć pod uwagę, że leksem ten pełni ważną funkcję w organizacji dialogu (nie tylko pozwala w lakoniczny sposób zgodzić się z rozmówcą, ale daje też możliwość rozwinięcia repliki reaktywnej) oraz w wyrażaniu emocjonalnego zaangażowania w prowadzoną rozmowę i odniesienie do przedmiotu aprobaty (zwłaszcza w przypadku powtórzeń).

согласиться, согласен (-а, -ы)

W rosyjskim materiale leksykograficznym odnotowane zostały następujące znaczenia czasownika *согласиться*: 1. ‘Дать согласие (в 1 знач.¹³⁹) на что-л.’; 2. ‘Выразить, подтвердить, свое согласие (в 3 знач.¹⁴⁰) с кем-, чем-л., признав правильным, подтвердить что-л.’ [БТС, ССРЯ]; 3. *на чем. Разг.* ‘Прийти к согласию (во 2 знач.¹⁴¹), договориться о каких-л. условиях, принять решение, совпадающее с чьим-н. предложением, советом, пожеланием’ [ССРЯ]. Również współrzędna forma krótka *согласен (-а, -ы)* sygnalizuje aprobatę: 1. ‘Выражающий, дающий согласие на что-л.’ [БТС]. Por.:

[9a]

– *А я хотел пойти с тобой завтра в кино! Ты ведь тоже хотел?*

– *Я соглашаюсь.* – *Хотя меня гораздо больше тянет в лыжный поход. Я не спорю с отцом. Бесплезно: я поздний ребенок, меня берегут.* (А. Алексин)

[9b]

Телефон трещал сутками. Я потеряла сон. Перетащила свою кровать ближе к коридору, чтобы тут же схватить трубку и в полусонном состоянии, не соображая, куда, чего, кому, сказать сдавленным голосом: «Да, да, я согласна. Буду обязательно!» (Л. Гурченко)

[9c]

– *Что с обменом?* – *спросил меня дядя Леня в коридоре, возле самой двери,* – *Никто не хочет ехать туда, на край города?*

---

¹³⁹ *Согласие* 1. ‘Утвердительный ответ на что-л., позволение, разрешение’. [Бурмин] *потребовал минуты внимания. Марья Гавриловна закрыла книгу и потупила глаза в знак согласия; Когда он понял, что спасти ее могут только крайние меры, он потребовал от нее согласия на операцию.* [БТС].

¹⁴⁰ *Согласие* 3. ‘Единомыслие, единодушие’. *Когда в товарищах согласья нет, На лад их дело не пойдет.* (И. Крылов); *Как ни любила Авдотья Василия, но никогда она не знала такого единства в чувствах и мыслях, такого тесного согласия во всем.* [БТС].

¹⁴¹ *Согласие* 2. ‘Взаимная договоренность, соглашение’. *Отец не возвращался. По молчаливому согласию не говорили о нем.* || ‘Общее, единое мнение’. – *Кто будет определять тактику боя, я или вы? – Мы вместе! – Мы оба будем вникать в убеждения друг друга и находить согласие.* [БТС].

- *Нет, не хотят!* – с досадой ответил я.
  - *Видишь ли, больше по этому поводу можешь не волноваться.*
  - *Почему?* – удивился я.
  - *Видишь ли... я все продумал... И согласен туда переехать.*
- (А. Алексин)

W przypadku tego leksemu aprobachie często towarzyszy akt zgody i tylko dokładna analiza wypowiedzi, przy uwzględnieniu kontekstu, w jakim się pojawiła, pozwala określić, która z tych dwóch funkcji pragmatycznych (aprobata czy zgoda) jest ważniejsza. We wszystkich przedstawionych wyżej przykładach nadawca zgadza się z propozycją rozmówcy, wzbogacając ten akt mowy o pozytywną ocenę. Motywacja przyzwolenia bazuje więc na przemyśleniu wypowiedzi interlokutora i pozytywnej ocenie przedmiotu aprobaty jako czegoś dobrego, mądrego, przydatnego itp. Znamienne, że opisywane sytuacje komunikacyjne dotyczą akcji bezpośrednio angażującej samego nadawcę (wspólne wyjście do kina, przyjście na spotkanie, przeprowadzka do innego domu).

Chociaż struktura znaczeniowa analizowanego leksemu rosyjskiego jest zdecydowanie uboższa niż w języku polskim i angielskim, to w ogólnym zarysie pokrywa ona cały zakres znaczeniowy swoich odpowiedników w tych językach. Warto zwrócić uwagę na formę: *прійти к согласию* – ‘договориться о каких-л. условиях, принять решение, совпадающее с чьим-н. предложением, советом, пожеланием’ [БТС] – to pozytywna ocena czegoś (faktu, stanu rzeczy), a następnie poinformowanie rozmówcy o braku zastrzeżeń co do przedmiotu dyskusji. W przytoczonej definicji zwraca uwagę presuponowany fakt ewolucji opinii na dany temat: *дойść до porozумienia з kimś* = w toku dyskusji doprowadzić do zmiany zdania (zwykle obydwu stron) tak, że ostateczna wersja jest zadowolająca dla uczestników dialogu.

Leksemy oznaczające bezwzględne udzielenie aprobaty:
конечно, естественно, точно, верно, разумеется, безусловно, действительно, правда

Są one reakcją słowną potwierdzającą bezwzględną akceptację stanu rzeczy prezentowanego przez nadawcę. Partykuła *конечно*

‘употребляется при выражении согласия, подтверждения сказанного; да, разумеется’ [БТС]. *Wygaz естественно do wyrażenia aprobaty może być użyty jako I. наречие 1) ‘к естественный’, 2) в функции сказуемого ‘о том, что оценивается как нечто обычное, нормальное, обусловленное самим ходом вещей’; II. Вводное слово ‘разумеется, конечно’. III. частица (обычно в ответной реплике). ‘Употр. для подтверждения слов собеседника; да, конечно’ [БТС]. Leksem точно: наречие 1. Разг. ‘Верно, действительно, в самом деле’, 2. Разг. ‘В качестве утвердительного ответа; да, так’, 3. Точно! Так точно, воен. ‘употребляется как форма утвердительного ответа; ответ с подчеркнутой вежливостью’ [БТС]. Верно to: частица, разг. ‘подтверждение чему-л.; действительно, конечно’ [БТС]. Пор.:*

[10a]

- *И когда же ты выберешься?*
- *Как только найду подходящее тело, – пообещал Орс.*
- *Мужчину? – уточнила Кама.*
- **Конечно.** (С. Малицкий)

[10b]

- *А ведь я очень плохо поступила тогда.*
- *Это ты о чем, Наташа? – спросил он ее.*
- *Разве так можно. Испортила вам весь праздник [...].*
- *Это же вполне **естественно**, Наташа! На твоём месте любой не выдержал бы.* (М.Н. Алексеев)

[10c]

- *Потому что надо перехватить Антона! – крикнул Лучников. – Папа уже выступил, а вот мальчик может натворить глупостей!*
- *Это **точно!** – крикнул кто-то сзади.* (В. Аксенов)

[10d]

- *Что прекрасно в этой нэцкэ? Прекрасно доброе чувство, которое двигало ее создателем, сознание, что и сотни лет назад люди радовались прекрасному и доброму. Я бы так и оценивал произведения искусства: по степени доброго чувства, которое они вызывают.*
- *Это **верно**, – заметил я. – Еще Пушкин сказал: «Чувства добрые я лирой пробуждал...»* (А. Рыбаков)

[10e]

– Я спрошу сразу о главном, с вашего позволения. Но это не значит, разумеется, что вы обязаны отвечать, – смиренно произнес доктор, усаживаясь на облюбованное им прежде местечко.

– **Разумеется**, – согласилась с ним Кэти, несколько все же прохладно в интонациях. (А. Дымовская)

[10f]

– Ничего себе, да? Российские самолеты перевозят американское оружие куда-то на Ближний Восток, туда, где воюют. И руководят этим всем немцы. Представляете, немцы!

– Действительно интересно, – согласился Забродов, сделав вид, что впервые слышит о чем-то подобном.

– Ну, вы теперь согласны, что об этом всем нужно обязательно донести компетентным органам? – с гордостью спросила Лика и взглянула на Забродова с видом победителя.

– Да, **безусловно**, – согласился тот. – И мы обязательно это сделаем. (А. Воронин)

[10g]

– Как чувствовал... Ну а он, короче, полтинник мне сунул. Ну, за полтинник-то почему не передать?

– **Действительно**, – согласился Крячко. – За полтинник я и сам бы не отказался. А мужика хотя бы описать можешь? (Н. Леонов, А. Макеев)

Leksemy tej grupy przekazują informację o udzieleniu aprobaty jako o czymś oczywistym, niepodlegającym dyskusji – zapewne z powodu wysokiej pozytywnej oceny propozycji rozmówcy.

Leksemy oznaczające ocenę przedmiotu aprobaty: *хорошо, превосходно, отлично*

Możliwe jest także udzielenie aprobaty za pomocą krótkiej oceny jakości propozycji wyrażonej w poprzednim akcie mowy. Leksem *хорошо* to: I. *наречие* ‘к хороший’, II. *в функции сказуемого* 1. ‘об окружающей обстановке, доставляющей удовлетворение, наслаждение’, III. *частица*, 1. ‘согласен, да, пусть будет так’

[БТС]. *Превосходно* – I. нареч. ‘к превосходный’, II. частица, разг. ‘выражает одобрение, согласие со словами собеседника’
[БТС]. *Отлично* – утвердительная частица ‘употребляется для выражения полного согласия с чем-л., одобрения чего-л.’
[БТС]. Пор.:

[11a]

– *Давай, проверим.*

– *Хорошо! Давай проверим оба мнения, и ты будешь знать, к какому в первую очередь прислушиваться. Говори!* (Ю. Иванович)

[11b]

– *Оставь, проверю. И погляжу сама, сколь чего в амбарах у тебя. Людей сам напринимал али Федор?*

– *Федор Исакович сам тем мало занимается. Все в делах градских.*

– *Хорошо, иди!* (Д. Балашов)

[11c]

– *Я решила выйти замуж.*

– *И превосходно.* (zast.)

[11d]

– *Справитесь без Шухрата?* – спросил Саид.

Ли пожала плечами.

– *А почему бы и нет?*

– *Ну вот и отлично,* – буркнул хозяин. (А. Чернов)

Z analizy materiału empirycznego wynika, że leksem *хорошо* jest najpopularniejszym sposobem wyrażenia aprobaty w języku rosyjskim. Przy znacznym zaangażowaniu emocjonalnym mówiącego bywa powtarzany dwukrotnie w jednej replice. Пор.:

[11e]

– *Как только деньги поступят на наш счет, мы немедленно начнем расследование. Но вообще-то мы предпочитаем наличные.*

– *Я пока не хочу приезжать.*

– *Хорошо-хорошо. Как только поступят деньги...*
(Н. Андреева)

Приточные росы́ские маркеры są bardzo wygodnym, ekonomicznym środkiem wyrażenia aprobaty w sposób krótki, jednoznaczny. Stanowią one bazę do tworzenia jednostek bardziej złożonych zarówno pod względem formalnym, jak i znaczeniowym, nierzadko nacechowanych większą emotywnością i ekspresywnością.

3.2.2. ROZBUDOWANE WYKŁADNIKI APROBATY

W celu wzbogacenia znaczenia aprobaty o pewne odcienie i informacje wykładniki jednowyrazowe uzupełniane są o dodatkowe elementy. Tak rozbudowane repliki – od połączeń wyrazowych po bardziej rozwinięte struktury – nadal służą nadrzędemu celowi poinformowania rozmówcy o udzieleniu aprobaty, równocześnie przekazując całą gamę cennych informacji dodatkowych. Por.:

[12a]

– *Стойте, ребята, не ссорьтесь! вмешался председатель. – Давайте сделаем прощ, я ребят на лодке на большую землю свезу и сразу обратно, а они пусть угонщика ловят!*

– **Хорошая мысль**, – одобрил дознаватель и доложил дежурному о таком раскладе. (А. Малышев)

[12b]

Она указала на надпись золотыми буквами над входной дверью. Частью буквы вывалились, частью потемнели, но прочесть все же было можно. И Левон прочел: «Magnus est amor, sine amore non est vita!»

– *Могущественна любовь, без любви нет жизни, – задумчиво повторил он по-русски.*

Как это прекрасно! – воскликнула Пронская. – Сядем здесь, около этих розовых кустов, и я вам еще что-то расскажу.

– **Очень хорошо**, – согласился Левон. (Ф. Зарин-Несвицкий)

[12c]

– *Потом услышит еще кто-то... Нас тоже когда-нибудь услышат. – Лизавета подняла голову и посмотрела Саше в глаза.*

– Ты **абсолютно прав**. (М. Баконина)

[12d]

– *Опять? Опять устроили дансинг у всех на глазах? Танцуешь с бездельниками, вместо того чтобы заниматься. Куда ты катишься, Галина? На панель? Немедленно домой!*

– *Совершенно согласна с вами, Зинадия Петровна. – Прямо над ними из окна высунулась тетя Эльва. – Только крутые меры. Надо мобилизовать общественность.* (В.П. Аксенов)

Odpowiedni dobór wyrazów towarzyszących leksykalnym wykładnikom aprobaty pozwala modyfikować przekaz w sposób prawie dowolny. Nadawca może więc doprecyzować obiekt oceny (*хорошая мысль*), poinformować o stopniu udzielenia poparcia (*очень хорошо*, *совершенно согласна*) lub o słuszności przekonań interlokutora (*абсолютно права*). Dzięki takim zabiegom przekaz nabiera większej wartości informacyjnej, staje się konkretniejszy, lepiej dopasowany do danej sytuacji komunikacyjnej.

Dwuwyrazowe repliki aprobujące czyjąś propozycję lub jej nadawcę wprowadzają już pewną gradację wyrażanego aktu mowy. Nadawca może zaaprobować coś bardziej lub słabiej, wciąż w formie krótkiej wypowiedzi, jednoznacznej i łatwej w odbiorze. W przypadku wypowiedzi sfrazeologizowanych dochodzą jeszcze uwarunkowania kulturowe i, niejednokrotnie, silniejszy ładunek emocjonalny. Gdy mamy do czynienia z grą językową – zabawą, frazemem bądź też elementem kultury (w tym przypadku rosyjskiej, rzadziej ogólnoeuropejskiej lub światowej) – to akt mowy zostaje uwikłany w misterną sieć skojarzeń, co utrudnia interpretację wypowiedzi.

Oczywiście utarte połączenia wyrazowe nie wyczerpują repertuaru złożonych środków wyrażania aprobaty. Ten akt mowy może być też realizowany za pomocą dowolnie skonstruowanych wypowiedzi okazjonalnych. Ich długość jest zróżnicowana – od krótkich zdań lub oznajmień po długie, rozbudowane wypowiedzi. Por.:

[12e]

– *Ну вот... – развела руками Юля. – Там в тексте-то может и не так много нужно будет исправить. Только характеры героев в другую сторону повернуть.*

– *Ну, да, – согласился Дима.* (О. Власова)

[12f]

– В машине только лохи валят. Дырки, кровь. Зачем вещь портить. Лучший вариант – это чтоб он к нашей машине подошел.

– **Ладно. Пусть лучший вариант будет.** (В. Пелевин).

[12g]

Еще маленьким мальчиком Эдуард Курочкин прочел книгу «Советский этикет» и с того дня, садясь за стол, молча клал слева вилку, а справа нож и поданную им мамашей Курочкиной, например, котлету, разрезал ножиком с правой руки, деликатно отправляя в рот маленькие кусочки вилкой в левой руке. Когда мамаша Курочкина впервые это увидела, она испугалась и поцупала ему лоб [...]. Папаша Василий Курочкин [...] тоже удивился, но одобрил:

– **Правильно, сынок! Мы в пригороде родились и померли б там, если б завод квартиру не дал, а ты выбивайся в люди! Дипломатом станешь, ты гений.** (А. Слаповский)

Na długość replik aprobatywnych ma wpływ przede wszystkim styl nadawcy. Można tu zauważyć pewną tendencję – im krótsza wypowiedź, tym aprobata bardziej jednoznaczna, i odwrotnie – im wypowiedź dłuższa, tym mniej jednoznaczne poparcie, a więcej informacji naddanych (chyba że te informacje służą wyrażeniu zachwyty nad propozycją lub jej autorem).

Przy większym zaangażowaniu emocjonalnym mówiącego wypowiedzi aprobatywne mogą się stawać wykrzyknieniami. Por.:

[12h]

– *Послушайте, полковник, – сказала Павлова. Я вам скажу, что делать. Только дайте слово офицера, что сделаете, как я скажу.*

– *Даю, – согласился Максимов.*

– *Первым делом закройте город дымовой завесой.*

– **Гениально!** – согласился полковник. (Э. Успенский)

[12i]

– *А мы кабинет возьмем, пообещал Осокин. – Там есть два кабинета, ты просто не знаешь. И окна зеркальные. Мы видим, что в зале, а нас не видят.*

– **Класс!** – согласилась она. (Д. Трускиновская)

Właściwe wykorzystanie kontekstu w analizie takich wypowiedzi pozwala doszukać się w nich aprobaty. Jeżeli propozycja wyrażona w poprzednim akcie mowy spotyka się z bardzo wysoką oceną nadawcy, to jego wypowiedź często jest zabarwiona emocjonalnie. Wykrzyknienia, wprowadzając do repliki ładunek emocjonalny, przekazują odbiorcy całą gamę informacji. W przykładzie [12h] pułkownik traktuje pomysł Pawłowej jako niezwykle udany, godny akceptacji. Wyraża to eksplicytnie, używając nacechowanego ekspresywnością wykrzyknienia *зениально!* Podobny entuzjazm z przedstawionej propozycji prezentuje skrócona wersja przysłowka *классно* użytego w charakterze wykrzyknienia sygnalizującego wyjątkowo wysoką ocenę przedstawionej wizji pracy [12i].

3.3. LEKSYKALNE WYKŁADNIKI APROBATY W JĘZYKU ANGIELSKIM

Podobnie jak w językach polskim i rosyjskim, również w języku angielskim aprobatą może być wyrażona pojedynczymi leksemami oraz złożonymi grupami składniowymi.

3.3.1. JEDNOWYRAZOWE WYKŁADNIKI APROBATY

Do przekazania rozmówcy informacji o pozytywnej ocenie jego poczynań i udzieleniu przyzwolenia na nie wystarczy krótka, jedno-wyrazowa wypowiedź. W języku angielskim wśród wszystkich markerów aprobaty szczególne miejsce zajmuje czasownik *approve*, który w sposób kompletny realizuje tę funkcję pragmatyczną.

Słowniki języka angielskiego eksplikują znaczenie czasownika *approve* w następujący sposób: 1. ‘To have or express a favorable opinion of’ [MW] / ‘believe that someone or something is good or acceptable’ [OD], 2. ‘To accept as satisfactory’ [MW], 3. ‘Officially agree to or accept as satisfactory’ [OD], 4. ‘To give formal or official sanction to; ratify’ [MW, OD], 5. *Obsolete: ‘to prove, attest’* [MW].

Pozostałe wyrazy współrdzenne zachowują przejrzystą strukturę słowotwórczą, a ich semantyka daje się łatwo wyprowadzić z podstawowego dla tego gniazda znaczenia – ‘akceptować, potwierdzać’: *approval* 1. ‘The action of officially agreeing to something or accepting something as satisfactory’ [OD], 2. ‘(Usually plural) in commercial use denoting that goods sent to a customer are submitted for his examination only, without obligation to purchase (if they are returned undamaged)’; *approving* – ‘that gives approval’; *approvable* – ‘able to be approved; worthy or deserving of approval’ [OED]. W zebranych materiale aprobaty najczęściej wyrażana jest za pomocą form czasownikowych, jednak pojawiają się też pozostałe części mowy danego gniazda słowotwórczego. Por.:

[13a]

“But Dr. Lloyd disagrees vehemently with our decision. I might even say that he disagrees violently, considering the fact that he threw a notebook at Carol the last time she tried to talk to him. He won’t listen, not to anybody, except you.”

“Me? Why me?”

*“Because you’re our last hope. Because I have faith in you, because Carol did, and because you come recommended by half the foundation community in this country. If you pull this one off, I’ll **approve** your request for taxi fare if I have to pull the money out of the pockets of my board members.”* (N. Pickard)

[13b]

*“Now, let’s see what the pair of you have selected. This one [material for the new collection] I **approve** immediately – such a delicate green! It would look well on you, Alice. Do you not agree, Jules?”* (C. Lorrimer)

[13c]

“Leave it me,” he went on. “A paragraph or two would do it, make it clear that you’ve been unfairly treated. I think it would be best if you came across as nobly resigned: How could she stoop to do this to me – something along those lines – without going into too much detail. We can hint that a less honourable man could have ground her up to mincemeat.”

*He wondered if he had gone too far; but James was nodding **approvingly**.*

“I can see I made the right choice,” James said. “You’ve got a talent for this.” (A. Taylor)

Słowniki anglojęzyczne najczęściej sygnalizują przynależność badanych leksemów do stylu formalnego, to także w nich zwykle pojawiają się definicje wyjaśniające znaczenie danego leksemu za pomocą wyrazu pokrewnego (np. *approving* – ‘that gives approval’).

Tak samo jak w przypadku języków polskiego i rosyjskiego, również w materiale angielskojęzycznym bezpośredni marker aprobaty nie jest dominujący. W tej funkcji występują też inne leksemy, które omawiamy poniżej.

yes

Angielski leksem *yes* definiowany jest jako: I. Function word: 1. ‘A word used to express an affirmative reply to a question, statement, command, etc.’ [OED], 2. ‘Expressing assent to a command, request, proposal, or summons’ [OED], II. Noun: ‘(Pl. *yeses*) An utterance of the word “yes”; an affirmative reply, or expression of assent: often opposed to *no*’ [OED], III. Verb: 1. *intr.* To say “yes”; to assent: opp. to *no* v. [OED], 2. *trans.* ‘To say “yes” to or agree with (someone); to flatter by habitual assent. *U.S.*’ [OED]. Por.:

[14a]

“What about you, An?” I gulped, hoping she didn’t choose something too glamorous or outrageous that she might regret later.

“I’m going to be Anastasia,” she said, with a toss of her long, shining hair.

“That could be fine, An. But it’s quite a mouthful. What about Anna, or Stacey?”

“Yes,” she agreed. “But Anna is too much like Anita. I like Stacey.”
(T. Merry)

[14b]

“I thought w could see a movie or something, then get something to eat.”

“Um, okay, sounds good!” His effort to sound casual wasn’t very convincing. “Where would you want to meet?”

“How about my place, say about two o’clock?”

“Good idea... sounds good to me. Yeah, sounds good.” (M. Creegan)

[14c]

"So how do we choose the six; should we draw lots from among those of age, young, fit and without children?"

"Aye," agreed Old Martin readily. (C.D. Hayers)

Leksem *yes* posiada rozbudowane gniazdo słowotwórcze, zawierające elementy: *yes, aye, ay, yea, yeah, yep*. Wszystkie te formy łączy wspólne znaczenie: 'used to express agreement' [OED] i tylko *yea* ma dodatkowe znaczenie: 'not merely this but also' [OED]. Przy każdym z tych leksemów słownik podaje *yes* jako najbliższy synonim.

agree

Kolejnym popularnym angielskojęzycznym markerem aktu mowy aprobaty jest wyraz *agree*. W analizowanych słownikach notowane są jego następujące znaczenia: 1) 'to accept, to admit, concede, to consent to as a course of action, to be of the same mind as to particular points' [MW, OED]; 2) 'to settle a common consent' [OED]; 3) 'to make agreeable or harmonious, to conciliate or arrange (a difference), to become favourable,' [MW]; 4) 'agreeing or doing well with a person, fitting, pleasing or healthful, now only of food, climate, work, etc.' [MW, OED]; 5) 'to please or be pleased' [OED]; 6) 'to approve of (something) with regard to its moral correctness' [OD].

Spośród wszystkich przytoczonych wyżej znaczeń tylko ostatnie podkreśla moralny aspekt procesu zgadzania się. Większość z pozostałych znaczeń zawiera ten element jako konsekwencję wyrażenia na coś zgody, dojścia z kimś do porozumienia, zaaprobowania czyjegoś pomysłu, zachowania itd. Jest to nieodłączny składnik znaczenia jednostek leksykalnych służących do wyrażenia aprobaty¹⁴². Por. przykłady użycia tej jednostki leksykalnej:

[15a]

"I better go home now," he stated. "Mom might be wondering where I am."

"Agreed," said Eiten. "I say we meet back here later about dark and go see for ourselves." (D. Hennessey)

---

¹⁴² W. Grzybowski, *O znaczeniach czasowników...*, s. 159.

[15b]

“Mr. Celeste told me you’d treat me with respect and decorum because that’s what diplomats do. You said this is your first time, and I’m sure it shows that it is my first time, too. Mistakes were bound to happen. I’m willing to set this one aside. Peace is much too important to be shattered by a few angry words, right?”

“Yes. Yes, of course I agree.” (J.R. Lallo)

[15c]

I answered, “That’s okay, I’m a big sister; that’s what we’re here for, but we are never doing this again without Steve, agreed?”

“Agreed!” She quickly replied. (A. Kershaw)

[15d]

“I adore flowers!” Kate gasped enthusiastically.

Both Oriental women grinned at her response.

“I thought you might. We’re going up the mountain to see the Rose Test Gardens. They’re quite famous here in Portland. Then Ben wanted to show Mr. Houston a few things downtown, like the Convention Center and the Rose Quarter, and maybe some of the marinas, if that’s all right.”

“It sounds wonderful,” Kate agreed. (A.B. Keller)

Leksem *agree* nie zawsze pełni pragmatyczną funkcję aprobaty. Z uwagi na to tylko szerszy kontekst komunikacyjny pozwoli określić, czy, a jeśli tak, to w jakich proporcjach współwystępują tu inne funkcje pragmatyczne (jak choćby pokrewna funkcja zgody, prymarna dla tego leksemu). Zgoda na propozycję zakończenia spotkania [15a], na zasady zachowania w grupie [15c] czy na propozycję zwiedzania [15d] nosi wyraźne cechy aprobaty jako aktu dominującego, gdyż bazuje na pozytywnej moralnej ocenie przedmiotu aprobaty. Jest ona tu podkreślana za pomocą wykładników mocno akcentujących właśnie ten aspekt, pozostawiających pozytywną ocenę niejako w tle. Przykład [15b] obrazuje ciekawą sytuację – wobec trudności rozpoznania intencji nadawcy (jest to polityk, a rozmowa stanowi część gry dyplomatycznej) za prymarną można uznać funkcję zgody, aprobatą jest drugoplanowa (co potwierdza analiza szerszego kontekstu komu-

nikacyjnego). Ponadto w niektórych przypadkach opisywany marker pojawia się w tekście narracyjnym, jednoznacznie wskazując na intencje bohatera [15d].

all right

Jednostce leksykalnej *all right* przypisuje się następujące znaczenie: jako przymiotnik lub przysłówek: 1) ‘of a satisfactory or acceptable quality, permissible, allowable’; 2) ‘in a satisfactory manner or to a satisfactory extent’; 3) ‘fairly well’; 4) ‘expressing or asking for assent, agreement, or acceptance’ [OD]. Według źródeł leksykograficznych opisywane wyrażenie stanowi umiarkowaną ocenę: coś jest ewaluowane jako *niezłe*, a nie jako *dobrze*. Niemniej jednak wspomniana jednostka często pojawia się w materiale wyekscerpowanym z tekstów literackich właśnie w funkcji aprobaty. Por.:

[16a]

“And his wife is in her seventh month, from what I hear: that’s why she had to send her apologies at the last moment... Well, if you go by character it’ll be the husband or one of the Heptonstalls who did it. But of course you can’t just go by character.”

“No, you can’t!” said Thomas, coming back through the baize door positively pink with self-importance. “You’ve got to look at evidence, that’s what you’ve got to do!”

“All right, out with it,” said Ethel. (T. Heald)

[16b]

“Matt, why don’t you just send your action over to the ‘bean pit’ for chrissake?”

The phone line from Chicago crackled [...]. He was yelling to make himself heard over the din of the floor of the Board of Trade. Futures on commodities were being bought and sold all around him. Just then he paused, followed by a louder yell.

“Right, I’ll buy five, at the market. Yeah. I’m talkin’ one and thirteen bid. What? You’ve got to be kidding. No way.” Pause. I could almost see the blue-jacketed floor traders frantically hand-signaling each other. Then he yelled again. “Christ, Frank, I’m already long forty at sixteen. I’m getting murdered here. You guys are killing me [...]. All right, all right, I’ll pay fourteen for ten. Yeah... (T. Hoover)

Omawiana forma nie służy wyrażeniu aprobaty entuzjastycznej, a raczej narzuconej przez zaistniałe okoliczności, w których jawi się, co prawda, jako najlepsze wyjście z sytuacji, jednak aprobowane rozwiązanie odbiega bądź od tego, co nadawca najchętniej by zrobił [16a], bądź też od warunków postępowania, na jakie przystaje [16b].

Leksemy oznaczające bezwzględne udzielenie aprobaty: *naturally, of course, sure, certainly, exactly*

Również w języku angielskim przy w pełni pozytywnej ocenie proponowanego stanu rzeczy są one wykładnikami logicznie uzasadnionego udzielenia aprobaty. Przykładowo, angielski leksem *naturally* kojarzy się z naturalnością, autentycznością, a także z czymś oczekiwanym: ‘according to the usual course of things, as might be expected’ [MW]. Naturalność i coś oczekiwanego to także cechy wyrażenia *of course*: 1) ‘used to introduce an idea or action as being obvious or to be expected’. 2) ‘used to give or emphasize agreement or permission’ [OD]. Leksem *sure* pojawia się z kolei w znaczeniach: 1) ‘reliable, trustworthy’, 2) ‘characterized by a lack of wavering or hesitation’, 3) ‘bound to happen’ [MW]. Słowo *certainly* w języku angielskim oznacza – ‘used to express complete agreement with something that has just been said’ [OD]. *Exactly* – ‘used as a reply to confirm or agree with what has just been said’ [OD]. Por.:

[17a]

“I’ll have some tea brought.”

“Free of charge.” Solomon interjected.

*“Free of charge, **naturally**,” she agreed. (R. Lerner)*

[17b]

“Off the record, now,” Dron said quietly, I am very pleased with your results, Pakat. The weaponry and pilots performed flawlessly. Training will be accelerated, of course, since we now have a target world. Everyone must be prepared.”

*“**Of course**.” (J. Peel)*

[17c]

“Yes,” he agreed, “I was going without any tooting of horns. No use in Cap Pike and me hanging around, and getting you in bad with your outfit.”

“As if I care!” she retorted.

“You may some day,” he said quietly. “School may make a lot of difference; that, and changed surroundings for a year or two. But some day you will be your own manager, and if I’m still on the footstool and can be of service – just whistle, señorita.”

“Sure!” (M.E. Ryan)

[17d]

“I’m sorry, Miss Gresham. The city is well aware of the generosity of your family and how you personally extend yourself for the needy. I can’t, in good conscience, authorize your plan, but I can have the housing board give the residents of the Swan Gardens more time to make their moves. I’ll even assign Captain Ware to give you a hand in finding another site for your project.” [...]

“I think the criminal element in the city would be pleased to hear that Captain Ware is off the streets for a few days. What about it, Adam? Will you give Miss Gresham a hand for a day or two?”

“Certainly, Mayor.” (S. Chastain)

[17e]

Ellie said, that doesn’t prove anything. You could’ve left your backpack there yesterday. Someone saw it lying around and tossed it behind Lively’s counter like it was a sack of tomatoes.” She said it like to-mah-toes. “And no one saw it until the morning.”

Gordo corrected her, “Potatoes.” Po-tah-toes.

“Exactly,” Ellie agreed. (C. Callaghan)

Wspólną cechą analizowanych tu leksemów jest sygnalizowanie współrozmówcy, że udzielenie aprobaty jest rzeczą naturalną, oczywistą i pewną. Tak wprowadzone odniesienie do pomysłu interlokutora informuje go o pełnym poparciu rozmówcy.

Leksemy oznaczające ocenę przedmiotu aprobaty: *super, ok*

Aprobata danej propozycji może się odbywać na zasadzie wyrażenia krótkiej oceny (oczywiście pozytywnej) tej propozycji. W takiej sytuacji w języku angielskim można użyć leksemów *super* czy *ok*. Pierwszy z nich słowniki traktują jako przymiotnik: 1. *informal* ‘Very good or pleasant, excellent’, 2. ‘Of a manufactured product) very good; super-

fine' [OD], 3. 'Of high grade or quality, also used as a generalized term of approval', 4. 'Very large or powerful', 5. 'Exhibiting the characteristics of its type to an extreme or excessive degree' [MW]. Zdecydowanie bogatszy znaczeniowo jest wyraz OK (i wszystkie dopuszczalne jego wersje zapisu, jak np. *ok*, *o.k.*, *O.K.*, *okay* czy *okey-dokey*): jako czasownik: 1. 'To give official acceptance of something as satisfactory; approve', 2. 'To have a favorable opinion of; approve', 3. 'To endorse by marking with the letters *O.K.*, to approve, agree to, sanction, pass'; jako rzeczownik: 1. 'An acceptance of something as satisfactory; approval', 2. 'The letters "O.K.", esp. as written on a document or the like, to express approval of its contents; an endorsement, approval, or authorization'; jako przysłówek: 1. 'In a satisfactory way; well' [OED], 2. 'Used to express agreement; yes' [OD]; jako przymiotnik: 1. 'Chiefly in predicative use: all correct, all right; satisfactory, good; well, in good health; also in phr. *O.K. by (someone)*: acceptable to (that person); freq. used as an exclamation expressing agreement: "yes", "certainly", "all right"; also appended to a statement or declaration as a strong form of challenge or appeal in which affirmation or agreement is expected. Also as *adv.*', 2. 'Socially or culturally acceptable; correct; fashionable, modish; having or showing prestige, high-class' [OED]. Por.:

[18a]

"Now, what do you want?"

"You said I could call, and we'd talk about going out," he whined.

"Oh... Logan. I can't seem to get you to understand," she started and then changed her mind and said, "Okay, how about picking me up after school today around four? We'll go get something to eat... something good for my health," she added sarcastically.

"Super! he exclaimed excitedly. (B. Studebaker)

[18b]

"You like to go out tonight?" Malcolm asked.

"No. I have to stay around the house again," Lana said.

"Oh," said Malcolm. He heard hair brush up against the phone. I'll come up if it's OK," he said. "I'd like to come up. Maybe we can walk down by the creek for a little while or something." Again he heard the light brush of her hair against the phone.

*"OK," she said. She talked softly. "I'd like to see you," she said.
"About seven?" Malcolm asked.
"Later. Closer to eight," Lana said.
"OK," said Malcolm. See you then."
"OK," said Lana. (P. Aayr)*

Obecnie leksem *OK* można traktować jako internacjonalizm, co potwierdzają nie tylko słowniki, ale też analiza polsko- i rosyjskojęzycznego materiału faktograficznego. Skrót ten jest zapożyczeniem z języka angielskiego, dlatego tylko w tym języku istnieje wiele jego wariantów graficznych. W językach słowiańskich jest ich znacznie mniej (pol. *OK, okay, okey*; ros. *окей, о'кей* czy *окейоуку*) i pojawiają się zdecydowanie rzadziej.

3.3.2. ROZBUDOWANE WYKŁADNIKI APROBATY

Niekiedy trzeba przekazać coś więcej niż tylko lakoniczną informację o udzieleniu poparcia. Aprobata pojawia się wtedy w dłuższych wypowiedziach, a stopień złożoności ich struktury waha się od grupy składniowej po jednostki bardziej rozwinięte. Por.:

[19a]

"Once the zipper clasp is pulled over top of it, the metal activates this switch. It's also set to the frequency of the caps. If someone tries to take the hogo off after it's been zipped up it will set the explosives off."

"Pretty cool." Said the vet. (R.L. Baumberger)

[19b]

"And you, Maggie? What are your gut feelings."

"My concern is for the welfare of our patients. I'm not opposed, understand doctor, but I think too much, too soon, can have an opposite effect to the one we're hoping for. How about approaching it slowly – a little at a time? Perhaps we could start with one day a week, say from 8:00 a.m. to 5 p.m. We could prepare them ahead of time, and let them know that our ultimate goal is to completely open the world up to them and give them some choices as to what they want to do with their own time. How much they want to absorb at a time would be entirely up to the individual."

Jared smiled at the beautiful, intelligent lady who had spoken. He resisted his impulse to reach out and draw her near.

"Super idea, Maggie!" he commended. (A. Samuels)

Wydłużenie repliki aprobatywnej pozwala uzupełnić ją o dodatkowe znaczenia. Przykładowo, w wypowiedzi [19a] pozytywna ocena wyrażona za pomocą leksemu *cool* zostaje osłabiona przez użycie przysłówka *pretty*, co przekształca ocenę z *pozytywnej* na *jakby pozytywną*. W przykładzie [19b] zostaje doprecyzowany przedmiot aprobaty (pomysł). Tego typu wyrażenia pełnią wyjątkową rolę w przekazywaniu znaczenia wypowiedzi, gdyż wnoszą do rozmowy zdecydowanie więcej, niż wynika to z samej ich struktury powierzchniowej. Mogą to być połączenia wyrazowe o stałym, kulturowo utrwalonym znaczeniu, jednostki leksykalne rozpoznawane przez określony krąg użytkowników albo nawet jednostki odwołujące się do pewnych zjawisk kultury danej grupy językowo-kulturowej (np. na zasadzie gry językowej).

Sposoby werbalizacji pozytywnego odniesienia do przedstawionej propozycji nie są ujęte w sztywne ramy. Przeprowadzone badania dowodzą wręcz, że znaczenie aprobaty przekazywane jest przez szeroki wachlarz środków językowych¹⁴³. Analiza materiału polsko-, rosyjsko- i angielskojęzycznego wykazała, że to nie czasowniki performatywne *aprobować* / *одобрять* / *to approve* najczęściej występują w charakterze nośnika aprobaty. Nic dziwnego, że jako leksemy stylu oficjalnego nie są one popularnym środkiem wyrażenia przyzwolenia w codziennych sytuacjach komunikacyjnych. Do najpopularniejszych prostych markerów opisywanego aktu mowy należą: *tak, zgodzić się, oczywiście, naturalnie, jasne, dobrze, fantastycznie* w języku polskim, *да, согласиться, конечно, естественно, точно, верно, хорошо, превосходно* w języku rosyjskim oraz *yes, agree, all right, naturally, of course, sure, certainly, super, ok* w języku angielskim.

Użytkownicy języka mają także do dyspozycji szeroką gamę innych jednostek leksykalnych pełniących omawiane funkcje. Są one zróżnicowane ze względu na wartość stylistyczną – od wyrażen neutralnych: *tak, jak najbardziej, oczywiście; не могу (с Вами) не согласиться, я (абсолютно, совершенно, целиком и полностью...)*

---

¹⁴³ W grę wchodzi także niewerbalne środki wyrazu, jednak pozostają one poza ramami niniejszej pracy.

согласен с Вами, Вы правы; *definitely, certainly, approve*, przez zwroty potoczne: *судніе, знакоміе, екстра; да-да-да, понятно, ясно; OK, alright, not bad*, po środowiskowe: *wdechowo, odlotowo, ладушки, класно, ол райт; аye, yeah, yea*. Ich nacechowanie emocjonalne także pozwala na pewną gradację przy doborze środków wyrazu – od neutralnych: *dobrze, разумно, accept*, po silnie emocjonalne: *bosko!, замечательно!, yeah!* Właściwy dobór markerów, wraz z zastosowaniem odpowiedniej intonacji, pozwala więc osłabić lub wzmocnić aprobatę. Różnorodność środków językowych omawianego aktu mowy sprzyja nakładaniu się kilku pragmatycznych funkcji wypowiedzi.

Na uwagę zasługuje również fakt, że w opisywanym materiale pojawiają się leksemy wspólne dla trzech badanych języków. Takim „internacjonalizmem” jest niewątpliwie angielski leksem *OK*, który w identycznej formie i takim samym znaczeniu występuje w języku polskim i rosyjskim (w języku rosyjskim używana jest także forma pisana cyrylicą *о’кей*).

Analiza prostych markerów aprobaty w krótkich wypowiedziach nie nastęcza większych trudności. Można je uznać za A. Awdiejewem¹⁴⁴ za wskaźniki pragmatyczne. W przypadku opisywanego aktu mowy jest to zbiór formalnie niejednorodny, pełniący określone funkcje pragmatyczne i mający własne reguły realizacji – obecność przedmiotu aprobaty, nadawcy i odbiorcy komunikatu, przy czym ten pierwszy zajmuje w danym kontekście komunikacyjnym pozycję nadrzędną wobec drugiego; pozytywna ocena i przyzwolenie są potrzebne odbiorcy do dalszego wspólnego lub sankcjonowanego działania; aprobatą ma charakter reaktywny, którego bodźcem może być poprzedzający akt mowy lub zaistniała sytuacja.

Zdecydowanie większym wyzwaniem dla badacza jest analiza wskaźników uwikłanych w związki formalne wewnątrz wypowiedzi złożonych, zwłaszcza jeśli mamy do czynienia z makroaktem mowy, czyli występowaniem kilku elementów wspólnie realizujących jeden, nadrzędny cel wypowiedzi. Nie zmieniają się ani funkcje prag-

---

¹⁴⁴ A. Awdiejew, *Klasyfikacja funkcji...*, s. 61.

matyczne, ani reguły realizacji aprobaty, jedynie interpretacja wymaga uwzględnienia większej liczby zmiennych. Dotyczy to w podobnym stopniu wypowiedzi sfrazeologizowanych, replik angażujących rozmówcę w grę językową oraz związków o charakterze ekspresywnym. Dla pełnej analizy omawianego aktu mowy niezbędne jest nie tylko przestudiowanie leksykalnej wartości typowych markerów tego aktu, ale także określenie wartości funkcji pragmatycznej, którą te markery realizują w danym kontekście komunikacyjnym. Będzie to przedmiotem opisu w kolejnym rozdziale.

4. PRAGMATYCZNE WYKŁADNIKI APROBATY W JĘZYKU POLSKIM, ROSYJSKIM I ANGIELSKIM

Dotychczasowe badania potwierdziły, że aprobata musi być rozpatrywana w kontekście dialogu jako replika reaktywna (реактивный регистр речи), będąca reakcją mówiącego na poprzednią replikę dialogu¹⁴⁵. Jest to reakcja mentalna bądź emocjonalna, świadoma bądź automatyczna, nacechowana pozytywnie w stosunku obiektu aprobaty¹⁴⁶. Specyfika zebranego materiału empirycznego pozwala wyłonić leksykon markerów aprobaty występujących w replikach dialogowych, a także określić pełnione przez nie funkcje. Co więcej, analiza prowadzona od strony znaczenia pragmatycznego w kierunku wyznaczników formalnych daje możliwość odkrycia zaskakujących nieraz sposobów werbalizacji opisywanego aktu mowy.

---

¹⁴⁵ Rejestr komunikacyjny (коммуникативный регистр речи) to „model działalności mownej uwarunkowany punktem widzenia mówiącego, jego intencjami komunikacyjnymi, dysponujący określonym zestawem środków językowych i realizowany w konkretnym fragmencie tekstu”. Н.К. Онипенко, *Синтаксическое поле русского предложения и модель субъективной перспективы текста* [в:] *Коммуникативно-смысловые параметры прагматики и текста*, Москва 2002, с. 179. W rosyjskiej gramatyce komunikacyjnej wyróżnia się pięć rejestrów językowych w zależności od stosunku mówiącego do rzeczywistości pozajęzykowej: reprodukcyjny, informacyjny, generyczny, woluntynny, reaktywny. Stanowią one główny czynnik organizacji tekstu. Zob. Г.А. Золотова, Н.К. Онипенко, М.Ю. Сидорова, *Коммуникативная грамматика...*, s. 32–34, 393–398.

¹⁴⁶ *Ibid.*, с. 398.

4.1. APROBATA W MODELU KOMUNIKACJI JĘZYKOWEJ

Aprobata jest odpowiedzią na zaistniałą uprzednio sytuację. Z dialogowego charakteru opisywanego aktu mowy wynikają pewne konsekwencje, jak choćby obecność nadawcy i odbiorcy (nawet jeśli w skrajnym przypadku miałyby to być jedna i ta sama osoba¹⁴⁷). Oprócz podmiotów: przekazującego i przyjmującego aprobatę, jest także przedmiot aprobaty¹⁴⁸. Wprawdzie można wymienić więcej składników aktu komunikacyjnego (w różnych pracach ich liczba i układ wewnątrz danej typologii jest różny¹⁴⁹), to jednak w niniejszym opracowaniu analizie poddane są tylko te, które najwyraźniej odzwierciedlają specyfikę opisywanego aktu mowy i na które najsilniej wpływa rama pragmatyczna aprobaty¹⁵⁰.

Akt mowy aprobaty zakłada dwie role komunikacyjne: nadawcy i odbiorcy. Są to podmioty powiązane zawilnymi relacjami społecznymi, a ich udział w wymianie dialogowej podlega pewnym ograniczeniom. Z przytoczonej w poprzednim rozdziale definicji semantycznej wynika asymetria relacji uczestników dialogu. Można ją rozpatrywać na całej rozciągłości skali pomiędzy minimalnym a znacznym dystansem społecznym.

---

¹⁴⁷ E. Benveniste, *Semiologia języka*, przeł. K. Falicka [w:] *Znak, styl, konwencja*, red. M. Głowiński, Warszawa 1977, s. 43–44.

¹⁴⁸ J. Labocha, *Tekst, wypowiedź, dyskurs...*, s. 8.

¹⁴⁹ W. Chlebda, *Ekwiwalencja i ekwiwalenty: między słownikiem a tekstami* [w:] *Na tropach tłumaczeń. W poszukiwaniu odpowiedników przekładowych*, red. G. Staniszewski, Opole 2011, s. 33.

¹⁵⁰ Por. ramkę pragmatyczną w ujęciu W. Chlebdy zawierającą elementy takie jak [kto], [kiedy i gdzie], [w jakim celu], [o czym], [w jaki sposób] zwraca się [do kogo], [z jakich przyczyn] i [z jakim skutkiem]: „*Ramka pragmatyczna*” w *procesie weryfikowania i tworzenia słownikowych definicji frazeologizmów* [w:] *Język. Człowiek. Dyskurs*, red. M. Hordy, W. Mokijenko, H. Walter, Szczecin 2007, s. 185–195. W niniejszym rozdziale analizowane są elementy [kto], [do kogo] oraz [o czym] jako bezpośrednio wynikające z przyjętej definicji aprobaty (por. rozdział 2.5).

Minimalny dystans społeczny

Dystans społeczny obecny jest w każdej sytuacji komunikacyjnej, przy czym jest on najmniejszy, gdy w dialogu uczestniczą osoby sobie bliskie – rodzina (zwłaszcza rodzeństwo, kuzyni, małżonkowie) lub przyjaciele. Stwarza to wyjątkowe warunki dla wypowiedzi szczerej, dosadnej, niekiedy rozpoznawanej przez osoby obce jako niegrzecznej czy nawet wulgarnej. W niektórych przypadkach do właściwej interpretacji wypowiedzi (czyli do rozpoznania jej jako aprobaty) potrzebna jest znajomość indywidualnego socjolektu rozmówców. Por.:

[20a]

Stary, to jest mega! (zasł.)

[20b]

Super, zajefajny pomysł. (zasł.)

[20c]

– *Картошка по-деревенски, замороженная! И наконец... Курица гриль с чесноком!*

– *Вау! Класс! Федька, пошли клеенку на стол стелить, – захлопала в ладони Васька.* (Н. Баклина)

[20d]

Ну, ладно, черт с тобой. (zasł.)

[20e]

Yo! That's a sick suggestion, let's get on it. (zasł.)

[20f]

"We need a plan like the snow line!" Margo stated. Josh looked at her, a huge question on his face. "You know, the line that's put up in winter. You don't even think about it. You just grab it and you know where you are even if you can't see. You just follow it and it takes you to the next stop."

"Yep, that's what we need!" Josh smiled. (P. Cote)

Zastosowanie leksyki gwary młodzieżowej (*mega, zajefajny; вау, класс; Yep*) tworzy specyficzny nastrój rozmowy, sprowadza ją do rejestru niskiego. Dzięki temu zabiegowi rozmówcy zostaje przekazana cała gama informacji ukrytych, jak choćby potwierdzenie

nie nieformalnego charakteru rozmowy (mogłoby to być ważne, np. kiedy rozmowa ma miejsce po sprzeczce, wybór kodu nieformalnego może wówczas sygnalizować, że nadawca nie jest już obrażony na winowajcę, lub w przypadku rozmowy dwojga przyjaciół będących równocześnie w sferze zawodowej podwładnym i przełożonym itp.). Wszystkie cytowane wypowiedzi są częścią rozmów o charakterze nieformalnym. Wyróżniona leksyka nadaje replice spontaniczny charakter [20a, 20c] bądź sygnalizuje specyficzną więź łączącą współrozmówców, pozwalającą właściwie zinterpretować elementy wypowiedzi użyte wbrew ich standardowemu znaczeniu [20d, 20e].

Część tej leksyki stanowią eufemizmy słów wulgarnych (*zaje-fajny*), jednak można spotkać także wypowiedzi nieocenzurowane przez nadawcę, jak chociażby zasłyszana replika aprobatywna *sheise* jako reakcja młodego Rosjanina na pozytywnie ocenioną propozycję przyjaciela. Por.:

[20g]

– *Давай, Дима, перекурчик сделаем...*

– *Sheise!* (zasł.)

Cała rozmowa prowadzona była w języku rosyjskim, a aprobatę wyrażono tylko tym jednym słowem. Werbalna reakcja nadawcy na propozycję zupełnie nie współgrała z jego dalszym postępowaniem (obaj udali się „na papierosa”). Bez znajomości zwyczajów językowych rozmówcy trudno byłoby właściwie zinterpretować tego typu replikę jako aprobatę ze wzmocnioną pozytywną oceną.

Podobny charakter mają frazemy lub gry językowe bazujące na nich (*чепт с тобой*), gdyż w standardowej sytuacji komunikacyjnej niosą one negatywną ocenę i odrzucenie propozycji rozmówcy [20d]. Tak samo w przykładzie angielskojęzycznym [20e] użycie frazy *sick suggestion* w rozmowie z osobą obcą lub w warunkach rozmowy formalnej będzie zinterpretowane jako ocena wysoce negatywna, a znaczenie całej wypowiedzi jako odmowa udzielenia poparcia i aprobaty, zwłaszcza wobec niedodania elementu zachęcenia do działania (*let's get on it*).

Znaczny dystans społeczny

Zwiększenie dystansu społecznego może być podyktowane przez różnorodne czynniki. Przede wszystkim w grę wchodzi tu przejście z sytuacji nieformalnej na formalną, spowodowane zwykle zmianą samego miejsca prowadzenia rozmowy (np. rozmowa w miejscu pracy, podczas rutynowej kontroli drogowej itp.). Wzmocnieniu ulegają wtedy zanurzone w kulturze danej grupy językowo-kulturowej zestawy standardowych zachowań związanych z pełnionymi rolami społecznymi, ze szczególnym nasileniem uwidaczniające się wraz ze wzrostem różnic w hierarchii społecznej rozmówców. W przypadku niektórych grup zawodowych w zachowaniach tych nastąpił proces daleko idącej konwencjonalizacji (np. relacje w armii między żołnierzami różnych stopni), w innych natomiast daje się zaobserwować (przynajmniej w zachowaniach werbalnych) demokratyzację relacji przełożony – podwładny.

W sytuacji formalnej – w urzędzie, w pociągu – gdy rozmawiają osoby obce (nieznające dokładnie roli społecznej rozmówcy), zaobserwować możemy pewne narzucone przez kulturę tendencje. Dystans społeczny wzrasta w kontaktach z osobami starszymi, budzącymi w wielu kulturach (także i w tych opisywanych w niniejszej pracy) większy szacunek. Warto tutaj wspomnieć, że takie osoby zwykle łatwiej jest urazić, chociażby z powodu różnicy między akceptowanymi normami zachowania, w których wyrosli, a normami uznawanymi przez młodsze pokolenie. W wielu kulturach europejskich kobieta zajmuje uprzywilejowane miejsce, co często przekłada się na powstanie pewnego dystansu w rozmowie mężczyzny z nieznaną kobietą. Por.:

[21a]

– *Gdzie to się wydarzyło?* – Redaktor otworzył notes.

– *Tego nie mogę powiedzieć.*

– *Rozumiem... A pańskie nazwisko? Znam je?*

– *Sam nie wiem... – Zygą zmarszczył czoło. – A panu zależy bardziej na moim nazwisku, czy na informacjach?*

– ***Dobrze, nie podamy*** – zgodził się natychmiast Gralewski, wyciągając paczkę egipskich w stronę gościa. – *Udzieli pan jednak krótkiego wywiadu anonimowo?*

– ***Po to przyszedłem.*** – Komisarz przyjął papierosa i zaciągnął się nieśmiało. (M. Wroński)

[21b]

– *Myślę, że teraz napijemy się prawdziwej kawy, żeby nie chciało się nam spać, gdy pójdziemy na dworzec.*

– **Świetny pomysł** – zgodził się Wiktor i położył na blacie szarą kapturę. (M. Rabka)

[21c]

– *Вопрос в чем? Не лучше ли определить перечень этих уважительных причин, когда человек может три месяца здесь не проявляться. А если он здесь проявляется, то кто может к нему претензии предъявить?*

– *Михаил Иванович, я полностью с вами согласен, давным-давно пора определить перечень уважительных и неуважительных причин.* (М.С. Михайлович)

[21d]

Несколько секунд мы смотрели друг другу в глаза.

– *Это только слухи?*

– *Я не видел этого лично, но свидетели есть. Его собственные подчиненные видели, как он получал деньги. Думаю, стоит проверить весь отдел.*

– **Не могу с вами не согласиться.** (А. Гудков)

[21e]

“I’ll be in touch. If Captain Middleton can’t help us much, perhaps you and I may speak with Sir Hew Dalrymple, to see if he can lend us assistance.”

“That may be a good idea, sir,” Mountjoy agreed, rising to see Lewrie down to the street. (D. Lambdin)

[21f]

The forty-five minute presentation concluded with a summary of the overall effect of the Plan on total European operations. It appeared to roll forward and unfold under its own natural momentum, to reach its clearly defined objectives [...].

“Fine plan you have there, Pat,” said the President approvingly. “I like it.” (M. Kilby)

W standardowych sytuacjach kod formalny wymaga od rozmówców jednoznaczności. Pierwszy z przytoczonych przykładów wymyka się jednak tym rygorom. Rozmówca₁ (redaktor gazety) stara się skie-

rować dialog na interesujące go tory (*Gdzie to się wydarzyło?; A pańskie nazwisko? Znam je?*). Rozmówca₂ (detektyw prowadzący trudne śledztwo) unika wyjawienia zbyt wielu szczegółów prowadzonej sprawy (*Tego nie mogę powiedzieć; A panu zależy bardziej na moim nazwisku, czy na informacjach?*). Gra toczy się do momentu, w którym redaktor uświadamia sobie, że w ten sposób niczego nie wynegocjuje, i przystaje na warunki komisarza: *Dobrze, nie podamy [nazwiska]*. Jego wypowiedź na pierwszy rzut oka jest tylko odpowiedzią na wcześniejsze pytanie, jednak interlokutor rozpoznaje w niej aprobatę warunków, które próbował narzucić, zwłaszcza że ten akt jest wsparty gestem (częstowaniem papierosem), a następnie pytaniem (*Udzieli pan jednak krótkiego wywiadu anonimowo?*) potwierdzającym zgodę na warunki postawione przez komisarza. Zamknięciem tego etapu rozmowy jest zgoda nadawcy₂ na kontynuowanie wywiadu – *Po to przyszedłem*. Zastosowanie zawitych taktik konwersacyjnych wynika z ról społecznych rozmówców i z kontekstu rozmowy – obydwaj panowie próbują wynieść z niej jak najwięcej. Ich cele tylko w niewielkim stopniu się pokrywają, obydwaj starają się wykazać przed interlokutorem swoim poziomem intelektualnym, a walka o dominującą rolę w dialogu nie ustaje do końca rozmowy.

Podobnie zawile relacje pomiędzy rozmówcami, a raczej między rozmówcami a przedmiotem rozmowy obserwujemy w przykładzie [21d]. Aprobaty udziela tutaj oficer służb wewnętrznych wobec propozycji wszczęcia dochodzenia o przyjmowanie łapówek. *He moży с вами не согласиться* – odzwierciedla jego trudne położenie: chęć uniknięcia odpowiedzialności za podjętą decyzję, a zarazem niemożność zignorowania obecnego stanu rzeczy. Z podobną sytuacją mamy do czynienia w przykładzie [21e], w którym nadawca aprobaty (rozmowa toczy się między dwoma politykami tego samego stronnictwa) daje do zrozumienia swojemu rozmówcy, że wybrana alternatywa mogłaby być dobrym rozwiązaniem, ale na razie nim nie jest (*That may be a good idea, sir*), przy okazji podkreślając formalny charakter spotkania użyciem zwrotu adresatywnego *sir*.

W pozostałych przykładach nadawca nie przekazuje dodatkowych treści ponad rozpoznaną aprobatę (co zdaje się potwierdzać

szerszy kontekst przytoczonych rozmów). Jak widać, uzupełnienie prostego przekazu o inne elementy jest zabiegiem podyktowanym stosowaną taktyką konwersacyjną, a nie rejestrem. Bez względu na rodzaj sytuacji społecznej będącej źródłem pojawienia się dystansu społecznego omawiane repliki są pozbawione nacechowania emocjonalnego, mają zwykle przejrzystą strukturę i łatwe w interpretacji znaczenie.

Zaburzenia dystansu społecznego

Niekiedy może dojść do zaburzenia ustalonego porządku, w wyniku czego podwładny przejmuje na pewien okres główną pozycję w sytuacji komunikacyjnej. Może to nastąpić, gdy kompetencje zawodowe lub wiedza osoby zajmującej niższą pozycję upoważniają do oceny propozycji przełożonego i wyrażenia (bądź nie) aprobaty. Oczywiście należy pamiętać o wpływie zaistniałej sytuacji na decyzję nadawcy i o świadomości ewentualnych konsekwencji udzielenia odpowiedzi niezgodnej z oczekiwaniami przełożonego. Ma to z całą pewnością bezpośredni wpływ na dobór środków językowych wypowiedzi aprobatywnej. Por.:

[22a] (w urzędzie)

– *Pani Krysiu, poprawiłem końcówkę, dodałem źródło finansowania i zmieniłem w piątce.*

– ***To teraz będzie dobrze, Panie dyrektorze.*** (zasł.)

W omawianym typie replik należy się spodziewać prostych wypowiedzi, ostrożnego formułowania zastrzeżeń, a w przypadku braku zrozumienia rozmówcy – spokojnego wytłumaczenia swoich racji. Nadawca aprobaty, nawet z pozycji podporządkowanego zawodowo, znajduje się w komfortowej sytuacji, gdyż aprobata jest aktem pozytywnym, pożądanym celem komunikacyjnym. W znacznie trudniejszym położeniu byłby nadawca dezaprobaty albo innego aktu wyrażającego sprzeciw lub negatywną ocenę propozycji.

Niekiedy różnica wieku, kompetencji zawodowych czy indywidualne cechy charakterologiczne rozmówców minimalizują bądź całkowicie znoszą przewagę ról społecznych młodszego, mniej kompetent-

nego lub nieśmiałego przełożonego¹⁵¹. Ciekawym przypadkiem jest także nadawca lub odbiorca kolektywny. Można o nim mówić wówczas, gdy ktoś rozmawia z całą grupą jednocześnie, a grupa ta okazuje się w pełni zgodna co do przedmiotu rozmowy. Por.:

[22b]

– *Мы рады приветствовать вас в столь поздний, но праздничный час. Симпозиум не состоялся (никто в этом не сомневался). Но чтобы никто не скучал, устроим сейчас КАРНАВАЛ!*

– **Отличная идея**, – обрадовались все. (Т. Собакин)

Znamienne, że odpowiedzi grupy są na tyle krótkie, że mogą być wypowiedzane równocześnie przez kilka lub więcej osób naraz, przedmiot aprobaty jest im dobrze znany, reprezentują podobne poglądy, a rozmówca (przynajmniej w omawianym przykładzie) wykazuje się wiedzą i umiejętnościami w prowadzeniu rozmowy z grupą w pożądanym przez niego kierunku (w przypadku skutecznej manipulacji jego poprzednie repliki naprowadzają grupę na satysfakcjonującą ostateczną odpowiedź) i zdaje sobie sprawę z oczekiwań i preferencji swoich rozmówców.

Nie ulega wątpliwości, że zaprezentowane skrajne przypadki dystansu społecznego oraz wyjątkowe sytuacje wpływające na ten dystans nie wyczerpują możliwości, a jedynie zarysowują obszar, po którym możemy się poruszać przy omawianiu wpływu tego zjawiska kulturowego na sposoby wyrażania aprobaty. Zdecydowaną większość sytuacji komunikacyjnych można umieścić pomiędzy omówionymi powyżej przypadkami jako przykłady średniego dystansu społecznego.

---

¹⁵¹ Z zasłyszanej niegdyś przez autora rozmowy wynikało, że ekspedientka (re-zolutna pani przed emeryturą) nie zgodziła się wykonać polecenia swojego młodego przełożonego, a jego samego odesłała do pomocy innym pracownikom sklepu. Przewaga doświadczenia i siły charakteru sprawiła, że w opisywanej sytuacji sprzedawczyni nie tylko nie wykonała czynności, którą uznała za mało ważną w danym momencie, ale nawet skierowała swojego przełożonego do innych obowiązków, które w danej chwili absorbowwały część pracowników sklepu (jako mężczyzna został odesłany do przenoszenia ciężkich pakunków, które następnie były rozpakowywane przez kilka sprzedawczyń).

Obiekt aprobaty

Obok samych podmiotów komunikacyjnych istotny wpływ na formę wypowiedzi aprobatywnych ma również obiekt przekazywanej aprobaty. Zgodnie z definicją opisywanego aktu mowy wyraża on pozytywną opinię i zgodę na „coś”¹⁵². W niektórych pracach leksykograficznych owo *coś* jest doprecyzowywane jako ‘czyjeś działania, plany, czyjeś stanowisko w pewnej sprawie’ [ISJP]. Czym natomiast jest opisywany przedmiot aprobaty z punktu widzenia pragmatyki?

Przede wszystkim jest to zjawisko, które nadawca może ocenić i – co więcej – ocenia pozytywnie. U podstaw tego aktu mowy leży bowiem pozytywna ocena, zakorzeniona w przekonaniach mówiącego i wynikająca z szeroko rozumianego kontekstu. Pozytywnie ewaluowane mogą być działania, plany, propozycje (czy też pośrednio – ich autorzy), które są zgodne z systemem wartości wyznawanym przez jednostkę i przez jej środowisko kulturowe, oraz takie, które są lub mogą być pozytywne dla nadawcy, odbiorcy i/lub innych osób, których dotyczą. Podstawą pośredniej oceny obiektu aprobaty, wyrażonej przez pochwałę nadawcy aprobowanej propozycji, jest skrót myślowy: *wyrażam się pozytywnie o nadawcy propozycji, mam nadzieję, iż zrozumie on, że ta pochwała jest wyrażona w kontekście jego propozycji, a więc odnosi się zarówno do niego jako pomysłodawcy, jak i do obiektu propozycji/aprobaty*.

Pewne zjawiska wymykają się możliwości oceny w kontekście udzielania przyzwolenia: padający deszcz można uznać za przydatny, groźny lub piękny itd., ale nie można w tym kontekście go aprobować. Podobnie niektóre zachowania nie mogą być przedmiotem aprobaty, gdyż nawet jeśli nadawca dokona pozytywnej oceny, a następnie ją wyrazi, to nie będzie to miało wpływu na przebieg zdarzeń (w standardowych życiowych sytuacjach).

Tak więc, aby dane zjawisko mogło stać się podstawą aprobaty: – w kontekście tego obiektu nadawca musi mieć moc decyzyjną/opiniodawczą;

---

¹⁵² Por. rozdział 2.1 niniejszej pracy.

- obiekt aprobaty musi znajdować się na skali dobry – zły, przydatny
- nieprzydatny, moralny – amoralny po stronie dobry / przydatny / moralny;
- odbiorca musi mieć wpływ na tę czynność (tj. nie może to być czynność behawioralna lub wynikająca z nałogu albo narzucona w inny sposób, gdyż i tak będzie wykonana, bez względu na to, czy uzyska aprobatę, czy nie);
- obiekt musi być świadomie wykonywalny, czyli zaplanowany przez odbiorcę i celowo wprowadzany w życie po uzyskaniu aprobaty, a brak pozytywnej oceny i przyzwolenia spowoduje zaniechanie czynności, jej cofnięcie/odwołanie lub zminimalizowanie rezultatów owej czynności.

Tak określone ramy i przeprowadzona analiza zebranego materiału pozwalają wyłonić następujące grupy desygnatów mogących posłużyć za obiekt aprobaty: pomysł, propozycja, czyn, osoba jako pomysłodawca, osoba jako wykonawca czynności, dokument.

Pomysł

Przedmiotem aprobaty może być pomysł dotyczący przyszłego działania, mającego na celu osiągnięcie stanu rzeczy pożądanego przez jednego z rozmówców lub ich obu. Zwykle podawany jest jako jedno z wielu możliwych rozwiązań na wstępnym etapie komunikacji. Por.:

[23a]

– *Wiesz co? Może zamiast tego regipsu **postawiłabyś normalny murek z cegiel** [...]? Nie myślałaś o tym, że skoro tam będzie łazienka, to w **tym pokoju powinnaś zrobić sypialnię?***

– *Ty masz leś, Paula! Super! Tak zrobimy! W przyszłym tygodniu pojedziemy do Olsztyna po płytki. Jutro wpada pan Adam z jakimiś facetami i rozpoczną remont.* (M. Kalicińska)

[23b]

– *Садитесь, пожалуйста, – пригласил Игорь Владимирович Варю, усаживаясь на свое место.*

– **Я поїду?** – спросил Левочка.

– *Да, да, идите, спасибо...* (А. Рыбаков)

[23c]

“So how are you going to tell Gavin?” Jessica’s face lit up. “You have to do something special.”

“You know what, you’re right. I should treat him to something special...” (A. Huffman)

Jest to jedna z bardziej typowych sytuacji dla opisywanego aktu mowy, pomysł bowiem przewija się nawet w eksplikacji tego aktu. Przekłada się to na częstość pojawiania się takiego obiektu propozycji w materiale egzemplifikacyjnym.

Propozycja

Przedmiotem aprobaty może być propozycja dotycząca przyszłego działania, mającego na celu osiągnięcie sytuacji pożądaną przez jednego z rozmówców lub ich obu. Jest ona przeważnie efektem wspólnego zaangażowania rozmówców w proces wyboru najlepszej opcji działania, przy czym na jej realizacji zwykle zależy osobie, która ją zgłosiła. Por.:

[23d]

– Przetwornica – powiedział w natchnieniu doradca do spraw technicznych, w którym nagle odezwało się nabyte przed laty wykształcenie. – Przetwornica kolejowa. Takie coś, co istnieje po to, żeby włączać maszynki do golenia. W wagonach kolejowych...

– Czy chcesz przez to powiedzieć, że musimy wjechać na garwoliński rynek wagonem kolejowym? – spytał dziwnym głosem sekretarz redakcji.

– Nie wtrącaj się – odparł stanowczo doradca do spraw technicznych. – Ta przetwornica jest nieduża, da się to zamontować w tym pańskim latawcu? Twarz pilota, na zmianę, chmurzyła się i rozjaśniała.

– Jasne, że się da! Jasne, że przetwornica! Jasne, że będziemy mieli te dwieście dwadzieścia! Trzeba złapać elektryka... Nie, to chyba nie w tej chwili, jutro rano... Tylko dużej mocy to nie da, wie pan... (J. Chmielewska)

[23e]

– Может быть, вы хотите кофе, – весьма неуверенно спросила Людмила Сергеевна.

– Да, было бы неплохо, – улыбнулась я. – Но только через пять минут, ладно? (М. Серова)

[23f]

I should treat him to something special... what do you think?"

"Jardinière," Liz answered without hesitation. "Get all dolled up and take him to Jardinière.

"That's good," Jessica agreed enthusiastically. (A. Huffman)

Propozycja skierowana wprost do rozmówcy wymaga od niego reakcji, angażuje go tym samym w skomplikowaną interakcję społeczną. Analizowane w niniejszej pracy odpowiedzi aprobatywne kończą tę grę w sposób pozytywny dla obu stron (nadawca pozytywnie ocenił propozycję, dowartościowując rozmówcę, unikając tym samym konfliktowej sytuacji komunikacyjnej, która wyniknęłaby w przypadku dezaprobaty).

Czyn

Przedmiotem aprobaty jest uczynek, zazwyczaj zbieżny z czasem wypowiedzania aprobaty lub dokonany w niedalekiej przeszłości, którego konsekwencje pojawią się w przyszłości lub niedawno się pojawiły. W przypadku braku aprobaty można przerwać działanie lub, jeśli czynność została już dokonana, podjąć je w celu zminimalizowania jej efektów. Por.:

[23g]

– Piotrze, zrobiłem coś, czego wcześniej nie uzgodniłem z tobą, ale nasz przyłot miał być dla was niespodzianką.

– Coś narozrabiał? – spytał Piotr.

– Tak się zdarzyło, że w Perth przebywa obecnie zarówno profesor Perkins, jak i mój sponsor Willi van Vinner, Holender, który właśnie przyплыł do Brisbane z Europy. To właśnie on finansuje naszą wyprawę wydobycia tej fregaty. Pozwoliłem sobie zaprosić ich do ciebie na niedzielę na swoje urodziny.

– Bardzo dobrze zrobiłeś. Dawno nie widziałem się z profesorem, a i z chęcią poznam twojego sponsora. (J. Brzozowski)

[23h]

– Плохо едят! – жаловалась Трошкину молодая воспитательница Елена Николаевна.

Трошкин вошел в столовую. За столиками дети скучали над манной кашей. Оглядев ребят, Трошкин громко объявил:

– Товарищи, Завтрак в детском саду сегодня отменяется!
– Ура-а-а! – восторженно закричали «товарищи».
– ...Мы совершим полет на космической ракете на Марс. Командором назначается Дима. Дима, ты сегодня командор. Прошу взять в руки космические ложки. Подкрепитесь основательно. До обеда ракета не вернется на Землю.

Дети судорожно схватили ложки и стали запихивать в рот «космическую» манную кашу.

– Гениально! – прошептала Елена Николаевна. (В. Токарева)

[23i]

“I thought I’d just come and see how you were, and perhaps sit and chat with you for a while” I said of course I didn’t mind, and stood aside to let her in.

“Oh, but you’ve been in bed!” she exclaimed as soon as she went round the angle. “I’m disturbing you!”

But she made no move to leave, so I had to say not at all, I’d gone to bed because it seemed the warmest place.

“Quite right,” she said approvingly. (L.R. Banks)

W opisywanej grupie nadawca odwołuje się do aprobowanej akcji zrelacjonowanej przez rozmówcę [23g, 23i] bądź zaobserwowanej [23h].

Osoba (jako pomysłodawca)

W tym przypadku obiektem aprobaty jest osoba będąca pomysłodawcą propozycji. Wysoko oceniane są jej walory, dzięki którym przedłożyła taki projekt. Pośrednio więc oceniany jest sam pomysł. Propozycja dotyczy zwykle przyszłego działania, które ma na celu osiągnięcie stanu pożądanego przez kogoś z rozmówców albo przez nich obu. Por.:

[23j]

– Zostawiła wóz. Jeśli napiszę, że pożyczyłam i żeby nie robiła rabanu... Szeroko otworzyła oczy, czekając na odpowiedź Michała. Chwycił ją w ramiona i mocno przytulił.

– **Jesteś genialna. Ge-nial-na!** (E. Dębski)

[23k]

– Блок «Горного Урала» с «Народным движением» – это восемь голосов. Судаков, как президент «Продовольственной корпорации»,

тоже однозначно против. Лазов, главный оптовик края, тоже туда же. Два коммуниста тоже могут вступить за народный напиток. Вот такой расклад. Не проходит марочка. А жаль.

– А теперь давай я посчитаю – Вовтузенко хитро прищурился. – Кто сейчас третьим номером в обкоме КПРФ?

– Черт! Степаныч – ты гений! – Бородулин в восторге ударил себя ладонью по голому колену. – Про Богданова-то я и забыл, про главного их спонсора. Точно, он же у меня продолжает спирт покупать, как и прежде. (В. Мясников)

[23l]

“You see them covers? You know those green ones on the roof? They are worth a few bob.”

“Ah yeah? What is on your mind now?”

“Let’s take them and sell them on the market.”

“You are genius, Billy.” Alan is getting excited. (E.W. Judd)

W przykładach [23k, 23l] eksponowaniu pozytywnych walorów intelektualnych rozmówcy towarzyszy zwrot adresatywny doprecyzowujący obiekt tej pozytywnej oceny. Również w przykładzie [23j] forma drugiej osoby liczby pojedynczej czasownika (łącznika) nie pozostawia wątpliwości, do kogo odnosi się pochwała.

Osoba (jako wykonawca czynności)

Zwykle aprobata dotyczy tu bezpośrednio osoby, która wykonała pewną czynność, a efekty tej czynności są już widoczne lub będą widoczne w przyszłości. Skutki tego działania można cofnąć bądź osłabić poprzez brak akceptacji. Por.:

[23m]

Pensjonat wygląda gorzej, bo w nim więcej roboty, ale mniej więcej widać ogólną linię. Właśnie skończono robić drewnianą konstrukcję „kukulek” – okien wykuszowych.

– Super! Prawda? – dopytywałam się Konrada.

– Taaak. **Ładnie to wymyśliłaś. Jestem z ciebie dumny.** (M. Kalicińska)

[23n]

– Ну вот тебе и заявление с исковым требованием...

Следователь Панфилов аж рот открыл от удивления. Как он сам до такой элементарной версии не додумался?

– Ты просто гений. Тебе не малолетками заниматься надо, а всеми нами командовать.

– Неужели, – удивилась его собеседница. – Иди, сообщи это высокому начальству. (М. Милованов)

[23o]

“You awake?” I heard him ask. I rolled over and saw him coming through the doorway, holding a tray.

“Coffee?” I asked hopefully, sitting up in bed.

“Coffee. And toast and eggs.”

“You’re my hero.” (R. Schurig)

Wypowiedzi aprobatywne tego typu mogą wyrażać pozytywną ocenę wprost [23o]. Pochwale kierowanej pod adresem rozmówcy mogą też towarzyszyć dodatkowe komponenty eksponujące jego walory [23m, 23n].

Dokument

Aprobata jako zrytualizowana funkcja pragmatyczna może dotyczyć dokumentu. Jest ona wtedy najczęściej wyrażana jednostkami leksykalnymi *aprobuję / zgoda / wyrażam zgodę / одобряю / одобрено / approve / approved* i podpisem przełożonego. W takich sytuacjach obiektem aprobaty jest zwykle propozycja wykonania czegoś lub prośba o wdrożenie w życie jakiegoś pomysłu, którego beneficjentem jest często sam proszący.

Do tej grupy obiektów aprobaty należą także dokumenty typu aprobata techniczna¹⁵³, одобрение типа транспортного средства (aprobata środka transportu)¹⁵⁴, approved document (aprobata dokumentu)¹⁵⁵ itp., same w sobie będące pozytywną oceną i zezwoleniem np. na zastosowanie pewnego produktu jako komponentu bardziej złożonych maszyn, wybór konkretnego środka transportu dla określonego rodzaju produktów czy wykorzystanie produktu na budowie.

---

¹⁵³ <http://www.cnbp.pl/aprobaty-techniczne> (20.05.2016).

¹⁵⁴ http://mikcentr.ru/services/odobrenie_tipa_transportnogo_sredstva/ (20.05.2016).

¹⁵⁵ <https://www.gov.uk/government/collections/approved-documents> (20.05.2016).

W analizowanym materiale egzemplifikacyjnym w roli obiektu aprobaty wystąpiły najczęściej **pomysły i propozycje**, stanowiąc w każdym z badanych tekstów w trzech językach około 80% przykładów. Są to propozycje przyszłego działania lub pomysły dotyczące przyszłych czynności. Aprobata ma tu więc moc sprawczą – jej wyrażenie pozwoli odbiorcy rozpocząć wskazane w propozycji działania (samodzielnie lub z nadawcą bądź osobami trzecimi). W większości przypadków (około 2/3) była to bezpośrednia aprobata pomysłu, natomiast w pozostałych sytuacjach – pośrednia aprobata propozycji wyrażona wprost za pomocą pochwały samego pomysłodawcy.

Pozostałą część materiału (około 20%) stanowi aprobata czynności uprzedniej lub równoległej do mówienia. Najczęściej przyjmuje ona eksplicytnie postać pochwały czynu, rzadziej jego wykonawcy lub pomysłodawcy. Aprobata daje w takiej sytuacji mandat do kontynuowania czynności, jeśli ta wciąż trwa, lub oznacza zgodę na korzystanie z efektów czynności, jeśli została już zakończona. Brak pozytywnej oceny i wyrażonego przyzwolenia oznaczałby w pierwszym przypadku zakończenie działania będącego przedmiotem aprobaty, a w drugim – próbę przeciwdziałania skutkom czynności bądź zakaz jej ponowienia w przyszłości.

Specyfika doboru materiału badawczego sprawiła, że nie objęto analizą aprobaty dokumentów (np. podań, wniosków) ani dokumentów aprobatywnych (formalnych pism wyrażających zgodność przedmiotu jego opisu z normami danego kraju, zezwalających na obrót i/lub zastosowanie danego towaru / rozwiązania technicznego na terenie danego kraju). Można jednak zaznaczyć, że pierwsze z nich stanowią zgodę na przyszłe działanie, natomiast drugie wyrażają pozytywną ocenę produktu udzieloną na podstawie przeprowadzonej analizy i zezwolenie na stosowanie go w określonym celu (ocena dotyczy przeszłości, a zezwolenie przyszłego działania).

4.2. PRAGMATYCZNE WYKŁADNIKI APROBATY ZE ZNACZENIEM ZAPOWIEDZIANYM W CZĘŚCI NARRACYJNEJ

Dobór materiału faktograficznego dla opisu leksykalnych markerów aprobaty zaprezentowanych w poprzednim rozdziale opierał się na ich analizie leksykograficznej. Dalej nastąpiło przejście do użycia pragmatycznego (rozpoznanie znaczenia wypowiedzi zawierającej wskazany wyraz lub grupę wyrazową). Z oczywistych powodów podczas takiego badania umyka ogrom przykładów, które również służą wyrażeniu opisywanego aktu mowy, ale nie zawierają leksykalnych wykładników aprobaty. W niniejszej części przeprowadzimy analizę w odwrotnym kierunku – od rozpoznania założonych przez nadawcę pragmatycznych funkcji wypowiedzi (w naszym przypadku chodzi o aprobatę). Takie działanie pozwoli uzupełnić zaprezentowany w poprzednim rozdziale zbiór markerów aprobaty o kolejne jednostki.

Punktem wyjścia podjętego badania jest kwerenda materiału empirycznego poprzez wyszukiwanie czasownika *запробовать / одобрумь / to approve* (oraz innych leksemów należących do tych gniazd słowotwórczych) w części narracyjnej, zapowiadającej wypowiedź bohatera. Dzięki takiemu podejściu można w sposób jednoznaczny określić prymarną funkcję analizowanej wypowiedzi i zebrać grupę wyznaczników pragmatycznej funkcji aprobaty. Bardzo ograniczony okazał się materiał wyjściowy języka polskiego (zaledwie 5 przykładów), nieco bogatszy języka angielskiego (38 przykładów), najwięcej przypadków użycia czasowników aprobaty i ich derywatów udało się znaleźć w materiale rosyjskojęzycznym (112 przykładów). Niewielka liczba znalezionych przykładów świadczy tylko o małej popularności czasowników *запробовать / одобрумь / to approve* i im pokrewnych w nazywaniu aktu mowy aprobaty (gdy replika aprobatywna jest w ten sposób doprecyzowywana w części narracyjnej). Nie przekłada się natomiast bezpośrednio ani na użycie tych leksemów w wypowiedziach bohaterów, ani, tym bardziej, na różnorodność środków wyrazu tego aktu mowy.

W materiale polskojęzycznym wykładnikiem aprobaty okazał się wykrzyknik oznaczający zrozumienie usłyszanej informacji i zaaprobowanie jej [24a] oraz leksem *dobrze*, użyty w zwrocie *to dobrze* [24b], a w przykładzie [24c] dwukrotnie powtórzony, a także związek frazeologiczny (*wilk syty i owca cała*) i opis sytuacji (*Ładnie to powiedziałaś*). Por.:

[24a]

– *Z plantacji na Gwadelupie – odrzekłam, bowiem stamtąd pochodziły ziarna neski, którą trzymamy na trzeciej półce nad zlewem.*

– *A – zaaprobował Edzio i przeczesał włosy z wycieraczki.* (D. Półtorak)

[24b]

– *Nie żyje?! – zapytał.*

– *Śpi. – odparłem uspokajająco.*

– *To dobrze, mój uczniu – rzekł z aprobatą.* (W. Jabłoński)

[24c]

– *Znajdź mi moje stare notatki – zażądał Chaim Zelig, zwracając się do żony. I strząsając z kartek kurz dziesięcioleci, porównał swoje zapiski z obecnym amerykańskim wynalazkiem, wykrzykując z aprobatą:*

– ***Dobrze, dobrze!** Zrobili wszystko tak, jak trzeba! – Po czym wyrzucił rękopis.* (J. Kumaniecka)

Najczęstszymi sposobami wyrażenia aprobaty w materiale rosyjskojęzycznym są leksemy *правильно* [24d], *молодец* [24e], *хорошо* [24f] oraz połączenie *это* + przysłówek [24g]. Por.:

[24d]

– *Родители уже старые, а я молодой. У меня профессия, я всё себе заработаю.*

– ***Правильно,*** – *одобрила Людка. – Поведение настоящего мужчины...* (Л. Токарева)

[24e]

– *Ничего-о! Найдём людей! Там триста человек – что ж, не найдём? – И вперился взглядом готовности в лицо министра. Абакумов не то, что улыбнулся, но выразилась в его лице опять какая-то симпатия к генералу [...].*

– ***Молодец!*** – *одобрил он. – Так и надо рассуждать! Интересы государства! – а потом остальное.* (А. Солженицын)

[24f]

– *И мне будет, и Ване, и шефу! Всем по благу. Это нам за волка...*
– **Хорошо** дерешься, – одобрил Егора пацан из свиты губернатора. (С. Шаргунов)

[24g]

– *У нас был праздник непослушания. Мои родители уехали отдыхать и увезли с собой моего сына. Мы праздновали свободу.*
– **Это отлично**, – одобрил Димка. (Т. Устинова)

Dla języka angielskiego jest to przymiotnik *good* [24h] oraz konstrukcja *that is* + przymiotnik [24i] lub rzeczownik [24j]. Por.:

[24h]

“Yes, well whatever it is he’s not going to do it and it seems to mean coming to meals. He’ll fend for himself he said.”
“Good.” Eve approved of that. (M. Binchy)

[24i]

She came back again, this time with a brazier and coffee-pot. She stirred the ashes and placed the coffee-pot in the middle.
“That is proper,” she said with satisfaction. *“That is the way it used to be.”* (N. Pearce)

[24j]

“Sara, how about being useful? Making the salad?”
“I’ll do it.” Veronica rose from her chair. *She washed a Cos lettuce, leaf by leaf, then patted each of them carefully with a tea towel.*
“That’s the way,” Rodney approved. *“Sara always forgets to dry them separately.”* (M. Scott)

Udzielanie aprobaty bywa wzmacniane za pomocą powtórzenia [25a, 25b, 25g], intonacji [25a, 25d, 25e] czy doboru odpowiedniego słownictwa [25f, 25c]. Por.:

[25a]

– *Znajdź mi moje stare notatki – zażądał Chaim Zelig, zwracając się do żony. I strząsając z kartek kurz dziesięcioleci, porównał swoje zapiski z obecnym amerykańskim wynalazkiem, wykrzykując z aprobatą:*
– **Dobrze, dobrze!** Zrobili wszystko tak, jak trzeba! – Po czym wyrzucił rękopis. (J. Kumaniecka)

[25b]

[...] Во всяком случае, он немедленно встал, промычал что-то вроде: «Спасибо, я понял» и удалился в сторону Кати.

– Ну, Ирка, – восхитилась сестра, – с тобой не соскучишься! То меня ругаешь за жесткость, а то сама...

– **Ничего, ничего, правильно**, – одобрил Левочка. – Так ему и надо! Что это за манера!.. (В. Белоусова)

[25c]

– [...] Ладно, неси свою водку, мне тут в голову мысль пришла.

Мы тянули по рюмочке, и я изложила суть.

– **Класс!** – одобрила Люлька. – Веревка у меня есть, но это же опасно.

– Ты забыла, что я занималась альпинизмом? – напомнила я. (Г. Рудых)

[25d]

– Почему? – Ну, это же очевидно! Иначе продавцы и арендаторы будут относиться ко мне не как к равному, а как к будущему начальнику. И получится не учеба, а жалкая пародия.

– **И то верно!** – одобрил Вадим. – Молодец, соображаешь! Что ж, соблюдем до поры тайну нашего знакомства, если удастся. Рынок – это такой клубок слухов, сплетен и домыслов, что... Договорить ему не дали. (М. Милованов)

[25e]

“What about your businesses in Australia? If they aren’t part of your main holding company in London, maybe you could use them to set up some sort of diversion?” she queried.

Ross turned his dark head to give her a broad smile of approval. “Clever girl! Let’s hope the opposition aren’t quite as bright as you seem to be,” he said, his words and the warmth of his smile suddenly bringing a flush to her cheeks. (M. Lynch)

[25f]

“There’s nothing to it. Honest, lovey,” the dresser said as she helped Constance into the first dress. “Just look straight ahead and smile. Then turn around and show the back and that’s it. A kid of ten could do it.”

She stood back and gave Constance an appraising look.

“There,” she said approvingly, “You look smashing.” (C. McDowell)

[25g]

For some reason this made her think of Finn, and she stood still for a moment, again waiting cautiously for any twinges of anguish, any signs of unhealed wounds. There were none. She didn't even wish he'd break a leg. She didn't care if he broke a leg or not [...].

"Very, very pretty," she approved, aloud. She was cured. Oh, the relief. (M.E. Ryan)

Uwagę zwraca wyraźne nacechowanie emocjonalne wypowiedzi osiągane za pomocą użytych jednostek, niekiedy dodatkowo wzmocnionych intonacją wykrzyknikową [25a, 25c, 25d, 25e]. Wykorzystane w powyższych przykładach leksemy i zwroty niosą odpowiednie znaczenie aprobatywne (z naciskiem na część ewaluacyjną, przyzwolenie schodzi na drugi plan), ponadto zaangażowanie emocjonalne wypowiedzi wzmacnia pozytywną ocenę przedmiotu aprobaty.

Część wyekscerpowanych wypowiedzi zawiera jednostki leksykalne mogące oprócz zapowiedzianej aprobaty pełnić dodatkowe funkcje pragmatyczne. Najczęściej spotykanym aktem mowy towarzyszącym opisywanej aprobacie jest pochwała. Por.:

[26a]

– To wprost wspaniale – zachrypiał dyrektor w stronę swojej siostry. – Siedzimy w domu, na naszej ziemi, ulica Puchatka Kubusia, śnieg za oknami, a tu Kongo, a w nim nasza rodzina.

Ciotka aprobującą kiwnęła głową. – Ładnie to powiedziałeś. (J. Głowacki)

[26b]

Через короткое время вернувшийся Пашенька с торжеством сообщил что «уронил» тайцев до пятидесяти долларов, так что инцидент можно считать исчерпанным.

– Молодец! Смышленый мальчик, – облегченно одобрил Ознобихин. (С. Данилюк)

[26c]

"Tory's a sensible girl, aren't you, Tory? Would you like to give your new Mummy a kiss?"

Obediently Victoria stepped into the warmth of the fire and delicious aura of scent which the woman emanated. She bent down her face, which was covered in pink make-up, and Victoria pressed her small wet lips to it.

“Well done, Tory, that’s my girl,” her father approved at once. “We’re going to get along famously, aren’t we?” (C. Bayfield)

W zebranym materiale polskojęzycznym wśród replik zapowiedzianych w części narracyjnej jako aprobaty zdecydowanie dominują wychodzące poza ramy niniejszego opracowania niewerbalne sposoby wyrażania aprobaty (np. kiwnięcie głową, nieartykułowany okrzyk czy aprobujące spojrzenie: *Julia kiwała aprobująco głową; Spojrzał na nią z aprobatą* itp.). Gesty aprobatywne towarzyszą niekiedy wypowiedzi werbalnej, wzmacniając siłę przekazu¹⁵⁶ [26a]. Natomiast opisywane tu werbalne wykładniki aprobaty zapowiedzianej w części narracyjnej stanowią zaledwie ułamek wyekscerpowanych przykładów, co nie pozwala wyciągnąć wiążących wniosków dotyczących tendencji dla danego języka.

W materiale rosyjskojęzycznym po zapowiedzi aprobaty w części narracyjnej najczęściej występuje replika dialogowa zawierająca prostą ocenę propozycji rozmówcy (pośrednio – przez pozytywną ocenę pomysłodawcy propozycji lub bezpośrednio – przez ocenę samej propozycji). W większości przypadków repliki te są nacechowane emocjonalnie.

W materiale angielskojęzycznym, podobnie jak w polskojęzycznym, przy zapowiedzi przez narratora intencji nadawcy przeważają niewerbalne sposoby okazania aprobaty, natomiast językowymi wykładnikami tego aktu mowy są wypowiedzi krótkie, nienacechowane stylistycznie i nieodzwierciedlające silnych emocji.

Wykorzystane w niniejszym podrozdziale kryterium doboru materiału empirycznego mocno ograniczyło liczbę wyekscerpowanych przykładów¹⁵⁷, zawężając tym samym zakres analizy. Takie podejście po-

---

¹⁵⁶ Charakter materiału faktograficznego nie pozwala na dogłębną analizę niewerbalnych środków wzmocnienia lub wyrażenia aprobaty, dlatego skupiam się tylko na markerach werbalnych. Ze względu na ramy objętości utworów literackich i z powodu ograniczeń wynikających z możliwości percepcyjnych odbiorców tego typu gesty sygnalizowane są tylko wtedy, gdy autor uznaje to za ważny element opisu sceny. Problem ten wymaga odrębnego opracowania na innym materiale.

¹⁵⁷ Potwierdziła się także niska frekwencja badanych leksemów *aprobować, одобрять, to approve* nie tylko w partiach dialogowych, lecz także w części narracyjnej utworów.

zwoliło jednak na wyłonienie wypowiedzeń o wysokiej jednoznaczności intencji nadawcy, dając miarodajny zbiór przykładów o niebudzącej wątpliwości interpretacji. W dalszych rozważaniach będą one uzupełnione o materiał leksykograficzny i materiał wyekscerpowany z tekstów literackich. Stworzą tym samym podstawę do rozważań nad funkcjami pragmatycznymi wypowiedzi aprobatywnych.

4.3. PRAGMATYCZNE WYKŁADNIKI APROBATY ZE ZNACZENIEM ODTWORZONYM NA PODSTAWIE ANALIZY KONTEKSTU

Zdecydowanie trudniej jest zebrać i jednoznacznie zinterpretować wypowiedzi, które łączy nie forma, lecz znaczenie pragmatyczne. Bardzo pomocny, a w niektórych przypadkach wręcz konieczny, okazał się w tym badaniu szerszy kontekst rozmowy, sięgający niekiedy także jej skutków. Opisane w poprzednim rozdziale leksykalne wykładniki aprobaty są często spotykaną formą wyrażenia tego aktu mowy, a ich znaczenie leksykalne pokrywa się w takich sytuacjach ze znaczeniem pragmatycznym. Por.:

[27a]

– *Kasiu, jeśli z kimś przyjdę i czy w ogóle z kimś będę, pozwól, że to będzie moja decyzja.*

Po tych słowach na jej twarzy nie było już śladu wzburzenia. Pokiwała głową i odpowiedziała:

– **Dobrze.** *Niech Ci będzie.* (P.S. Czajkowski)

[27b]

Митю так и подмывало залезть в конверт – посмотреть, сколько там.

– *Ладно, Роман Евгеньевич, мы пойдем. И так вас задержали, – вмешалась в разговор Анечка.*

– **Конечно-конечно,** *Анна Владиславовна. Всего доброго. Спасибо вам!* (А. Житков)

[27c]

“Of course, dear. When should I expect you?”

“How about seven?”

“Will you have had dinner already, or should I lay something out for us?”
“Don’t worry about anything like that, Helen. I’ll see you at seven, okay?”
She paused. “**All right.**” (F.W. Porretto)

Użyte leksemy, jako typowe sposoby werbalizacji opisywanego aktu mowy, są stosunkowo łatwym materiałem do analizy, jednak proces interpretacji musi być przeprowadzony rozważnie, z uwzględnieniem wszelkich dostępnych informacji pochodzących od nadawcy. Przykładowo, w pierwszym dialogu wypowiedź *Dobrze. Niech Ci będzie* można by zinterpretować jako wycofanie się z emocjonalnie angażującego sporu nie poprzez przyznanie racji rozmówcy, lecz w akcie bezsilności połączonym z groźbą (jeśli zrobisz tak, jak mówisz, to spotkają cię tego konsekwencje). Takie słowa w połączeniu z gestami (np. kiwnięciem głową) i spokojnym tonem podpowiadają, że mamy tu do czynienia z wypowiedzią aprobatywną (wynika to też z dalszej części rozmowy).

Przykłady użycia leksykalnych wykładników aprobaty potwierdzają ich naturalny charakter. W drugim dialogu [27b] i w trzecim [27c] repliki aprobatywne (odpowiednio *Конечно-конечно, Анна Владиславовна. Всего доброго. Спасибо вам!* oraz *All right.*) pojawiają się jako naturalna odpowiedź na propozycję, z którą zgadza się nadawca (w tekście rosyjskim nadawca myśli już o tym, co zrobi po tej rozmowie, dlatego – oderwany od własnych rozmyślań – od razu aprobuje propozycję zakończenia spotkania; w angielskim natomiast podczas rozmowy telefonicznej po krótkiej analizie propozycji nadawca ją aprobuje). Można więc sądzić, że tego typu repliki są łatwe w interpretacji i automatycznie kojarzone z aprobatą (por. zwłaszcza przykład [27b], tu aprobata pojawia się jako oczywista reakcja na propozycję, która spodobała się nadawcy).

Pragmatyczne znaczenie opisywanego aktu mowy może być wyrażone także innymi środkami językowymi, nawet o dość nietypowej dla tego działania postaci. Istotną rolę we właściwej interpretacji odgrywa kontekst, zwłaszcza poprzednie wypowiedzi/czynności rozmówców, a także przewidywanie najbardziej prawdopodobnych zachowań interlokutora czy znajomość cech jego socjolektu.

Zebrane przykłady reprezentują materiał, w którym można wyróżnić dwie grupy. Pierwsza z nich obejmuje wypowiedzi aproba-

tywne, w których wykorzystano środki językowe (niebędące leksykalnymi markerami opisywanego aktu mowy). Ich interpretacja jest stosunkowo łatwa, gdyż przebiega liniowo, często na zasadzie rozpoznania znaczenia użytych słów. Por.:

[28a]

- *Mam zaproszenie, może pójdziesz ze mną? Będę cię bawił rozmową.*
- *Randka?*
- *Jeśli wolisz, to możesz potraktować to jako czyn miłosierdzia.*
- *Kiedy?*
- *Za tydzień.*
- *Jeszcze nie wiem, zadzwonię.*
- **Czekam.** (A. Rahoza)

[28b]

– *Ты порвал Ленкину шубу, – заявила Муха, – она устроила жуткий скандал [...].*

– *Слушай, отдай ей свою шубу, – предложил Денис, – она тебе долго не понадобится. Завтра улетаем в теплые края...*

– *А потом я куплю норковую! – подхватила Муха. – И вообще, Денечка, ты – гений! У тебя светлая голова!* (Н. Александрова)

[28c]

Laura counted again but this time as she walked around, she counted out loud fast, and pointed at each child more slowly. Laura counted twenty-two children.

“It was nineteen”, protested Carmelita.

“What should we do?” asked Dana, letting the children solve the problem.

“Count again,” sighed Juanita.

“That makes sense,” agreed Dana. (C. Confer)

Odpowiedź *Czekam* na informację o potrzebie przemyślenia oferty [28a] jest aprobatą propozycji rozmówcy, który chce spokojnie przeanalizować zaproszenie. Wypowiedź nadawcy można zinterpretować: *zapropnowałaś, że przemyślisz moją propozycję; myślę, że to dobry pomysł; wiem, że to wymaga czasu; więc informuję cię, że poczekam na wynik twoich rozważań.* W replice rosyjskiej (*Денечка, ты – гений! У тебя светлая голова!*) wysoka ocena rozmówcy w kontekście uprzednio wyrażonej przez niego propozycji może być zinterpre-

towana jako: *zapropnowałeś coś, co jest świetnym pomysłem; aby wpaść na tak dobre rozwiązanie w tak trudnej sytuacji, trzeba być bardzo mądrym; mówię więc, że jesteś wyjątkowo mądry, żebyś wiedział, że podoba mi się twój pomysł*. Tak wysoka ocena propozycji może wynikać w tym przykładzie z dopasowania jej do marzeń nadawcy o zakupie droższego futra. Pochwała wyrażonej uprzednio propozycji za pomocą zwrotu *that makes sense* [28c] bazuje natomiast na logicznej interpretacji wypowiedzi: *skoro twoja propozycja jest sensowna, to znaczy, że nadaje się do wprowadzenia w życie*.

Do drugiej grupy zaliczyć można wypowiedzi aprobatywne, w których użyte zostały środki językowe niebędące leksykalnymi markerami opisywanego aktu mowy, a ich interpretacja wymaga uwzględnienia szerszego kontekstu. Por.:

[29a]

Podala mu teczkę. Ernesto sięgnął do niej i zaczął czytać. Tekst był krótki. Spojrzał na nią czujnie.

– *Hm. Powiesz mi po co?*

– *Wam wszystkim. Ale dopiero gdy się zgodzicie. Chciałam tylko, żebyś wiedział wcześniej, jakie są moje warunki. Nie chciałam cię zaskakiwać.*

– *Nie da się ukryć, że jestem zaskoczony. A jak się nie zgodzę?*

– *Nie oplaca ci się – uśmiechnęła się Monika.*

Spojrzał na nią uważnie, po czym uśmiechnął się kącikami ust. Jego oczy jednak pozostały zimne. Pokiwał głową.

– *Tak. **Dobrze cię ocenilem**...* (A. Rahoza)

[29b]

– *Корнелий Иванович, – сказал вдруг Савич. – Тебе направо, мне налево. Нехорошо, если нас вместе увидят.*

– *Чего в этом плохого?*

– ***Не хочешь, как хочешь**, – согласился Савич уныло.* (К. Булычев)

[29c]

“Are you suggesting that the book be co-authored by several salespeople?” he asked.

“That would be a good idea except it would be difficult to implement,” I commented.

“Yes, and it would be hard to find top salespeople with writing skills.”

“That would definitely be a problem,” I said.

“No, one writer could interview leading salespeople and do profiles on them.”

“**That would be terrific.**” I said. “What do you think would be the best way to select who would be in the book?” (R.L. Shook)

Pierwsza z cytowanych odpowiedzi [29a]: *Dobrze cię oceniłem...* jest pozornie nie na temat. Zaskakująca propozycja złożona przez interlokutorkę stawia jej współrozmówcę w trudnym położeniu. Początkowo okazuje on brak zrozumienia, następnie wyraża zdziwienie i przewiduje konsekwencje odmowy. W końcu dostrzega złożoność sytuacji, analizuje, kto i ile zyska, a kto straci w nowym układzie sił (a chodzi o cztery osoby w zarządzie firmy); docenia plan swojej rozmówczynie (pochwaliła), przy czym akt ten dotyczy zarówno jej, jak i jego samego: *kiedyś wysoko oceniłem twoją inteligencję i twój charakter; one pozwoliły ci teraz przygotować tę propozycję; twoja propozycja jest przemyślana, odważna i pozwoli ci dużo osiągnąć; uważam, że dobrze znam się na ludziach, skoro już kiedyś oceniłem cię wysoko; twoja propozycja potwierdziła słuszność mojej oceny.* W przykładzie [29b] nadawca proponuje rozmówcy, aby ten odłączył się od niego, gdyż wie, że jeśli będą widziani razem, mogą go (tj. rozmówcę) spotkać represje. Ten nie zamierza dostosować się do propozycji i właśnie ta decyzja spotyka się z aprobatą nadawcy (*He хочет, как хочешь.*): *nie chcesz mnie posłuchać; masz wolną wolę; możesz działać, jak zechcesz; ja nie biorę odpowiedzialności za konsekwencje, ponieważ cię ostrzegałem.* W ostatnim przykładzie mamy do czynienia z zastosowaniem zwrotu o nacechowaniu negatywnym do wyrażenia bardzo pozytywnej oceny. *That would be terrific* wbrew pozorom nie oznacza niczego złego – podstawowe znaczenie tego leksemu to ‘bardzo zły’: ‘very bad’ [MW] – w czym utwierdza rozmówcę wypowiedź pojawiająca się po replice aprobatywnej, w której nadawca prosi o podanie szczegółów propozycji. Interpretacja może więc przybrać postać: *propozycja jest wyjątkowa; żeby cię o tym poinformować, używam słowa w nietypowym znaczeniu; wiem, że je rozpoznasz jako pozytywną ocenę, ponieważ znasz moje upodobania językowe.*

Przytoczony podział ma charakter roboczy, co wynika przede wszystkim z płynności granicy dzielącej oba typy wypowiedzi –

trudno jest jednoznacznie ocenić wysiłek odbiorcy włożony w interpretację ich znaczenia. Nie ulega jednak wątpliwości, że w analizowanych sytuacjach komunikacyjnych wszystkie wypowiedzi zostały poprawnie rozpoznane przez odbiorców. W żadnej bowiem rozmowie (włączając w to także wypowiedzi zasłyszane) nie wystąpiło pytanie o wyjaśnienie znaczenia repliki aprobatywnej, nie zostały też odnotowane żadne przejawy niewłaściwego postępowania odbiorcy jako wynik błędnie zinterpretowanej repliki.

Niewiele da się też wyróżnić cech typowych dla wyrażania aprobaty w badanych językach. Żaden z nich nie preferuje określonego sposobu aprobowania, we wszystkich trzech mamy do czynienia z niezwykle bogatą i różnorodną gamą środków językowych – od pojedynczych wyrazów przez dłuższe frazy aż po całe wypowiedzi. Te ostatnie występują najrzadziej – zapewne daje tu o sobie znać ekonomia języka. W związku ze złożonością procesu komunikacji widoczne jest współwystępowanie opisywanego aktu z innymi aktami mowy, przy czym w zebranych materiale (polsko-, rosyjsko- i angielskojęzycznym) najczęściej dochodzi do połączenia aprobaty z pochwałą.

Przedstawiona wyżej analiza pozwoliła wykorzystać w praktyce zaproponowaną w pierwszym rozdziale eksplikację aprobaty jako narzędzia do interpretacji wypowiedzi i rozpoznania tego aktu mowy. Wstępnym etapem takiego badania jest sprawdzenie, czy kontekst wypowiedzi zawiera elementy wskazujące na możliwość wystąpienia tego aktu mowy: czy jest nadawca, którego kompetencje dają mu prawo do wyrażenia przyzwolenia; czy jest odbiorca, którego dalsze działania są zależne od udzielonej aprobaty; czy jest również obiekt aprobaty, czyli postępowanie lub propozycja nadawcy albo ich rezultaty, rzadziej sam nadawca (w wyjątkowych sytuacjach rozmówca jest pośrednikiem, wtedy nadawca aprobuje odbiorcę nieobecnego osobiście w danym akcie komunikacyjnym).

Kolejnym krokiem analizy jest próba dopasowania wypowiedzi do eksplikacji aprobaty: *W pełni akceptuję / podoba mi się X (lub jego postępowanie/działanie), wyrażam zgodę na działanie X (lub na wynik tego działania)*. Punktem wyjścia jest poszukiwanie w wypo-

wiedzi pozytywnej oceny, następnie zaś sprawdzenie, czy dana replika wyraża przyzwolenie. Por.:

[30a]

– *Nietrudno odgadnąć ukryty sens w tym rozumowaniu, jeśli tutaj naprawdę jeszcze uprawia się kanibalizm – odpowiedział Smuga. – Najlepiej ofiarujmy im jedną z naszych świń.*

– ***W ten sposób będzie wilk syty i owca cała...** – zaaprobował decyzję Wilmowski. (A. Szklarski)*

KONTEKST:

nadawca: kierownik wyprawy badawczej,

odbiorca: jeden z członków tej wyprawy, przyjaciel kierownika,

rodzaj zwierzchności (relacje nadawca – odbiorca): formalna zależność odbiorcy od nadawcy, prywatnie – stosunki przyjacielskie,

obiekt aprobaty: propozycja odbiorcy w kwestii rozwiązania niespodziewanego problemu, który dotyczy całej ekspedycji.

EKSPLIKACJA:

ocena: pozytywna, wyrażona za pomocą przysłowia *w ten sposób będzie wilk syty i owca cała* obrazującego tu spodziewane pozytywne skutki wprowadzenia w życie propozycji,

przyzwolenie: ukryte, wnioskowane na podstawie kontekstu wypowiedzi (po zdiagnozowaniu problemu odbiorca zgłasza propozycję działania, o której pozytywnie wypowiada się dowódca wyprawy).

Zaistniały wszystkie warunki konieczne dla aprobaty, sama wypowiedź zaś okazała się zgodna z eksplikacją przyjętą dla opisywanego aktu mowy. Można więc skonstatować zgodność przeprowadzonej analizy pragmatycznej z deklarowanym w części narracyjnej stwierdzeniem *zaaprobował decyzję Wilmowski*.

[30b]

– *Znajdź mi moje stare notatki – zażądał Chaim Zelig, zwracając się do żony. I strząsając z kartek kurz dziesięcioleci, porównał swoje zapiski z obecnym amerykańskim wynalazkiem, wykrzykując z aprobatą:*

– ***Dobrze, dobrze! Zrobili wszystko tak, jak trzeba!** (J. Kumaniecka)*

KONTEKST:

nadawca: stary naukowiec,

odbiorca: grupa naukowców,

rodzaj zwierzchności (relacje nadawca – odbiorca): przewaga doświadczenia nadawcy,

obiekt aprobaty: pomysł, wynalazek, który właśnie opracowała grupa naukowców, a który już w przeszłości został opisany przez starego naukowca.

EKSPLIKACJA:

ocena: pozytywna, wyrażona za pomocą powtórzenia środków leksykalnych *dobrze, dobrze* oraz oceny opisowej *Zrobili wszystko tak, jak trzeba!*

przyzwolenie: symboliczne, zwłaszcza z powodu braku możliwości wpływu na dalsze postępowanie naukowców.

Do pełnego dopasowania do założonych ram aprobaty brakuje tej wypowiedzi możliwości wpływu na odbiorcę, którego dotyczy analizowana replika. Wydaje się jednak, że jest to cecha stylu nadawcy, który nadal zachowuje się jak przełożony grupy naukowców, ciągle mający wpływ na działanie swoich podwładnych. Analiza siły illokucyjnej pozwala uznać, że wypowiedź odpowiada wzorowi zawartemu w eksplikacji, zwłaszcza że pozostałe elementy również to potwierdzają.

[30c]

– *Nie żyje?! – zapytał.*

– *Śpi – odparłem uspokajająco.*

– *To dobrze, mój uczniu – rzekł z aprobatą.* (W. Jabłoński)

KONTEKST:

nadawca: nauczyciel,

odbiorca: uczeń,

rodzaj zwierzchności (relacje nadawca – odbiorca): formalna zależność odbiorcy od nadawcy,

obiekt aprobaty: uczynek (uczeń ogłuszył strażnika, który ich pilnował).

EKSPLIKACJA:

ocena: pozytywna, wyrażona bezpośrednio za pomocą wyrażenia *to dobrze*,

przyzwolenie: domyślne, wyrażenie *to dobrze* pozwala wysnuć wniosek, że skoro obecna sytuacja, będąca wynikiem poprzedniego działania ucznia, jest dobra, to nadawca zezwala (w opisywanym przypadku post factum) na owo działanie.

Zastosowanie niniejszej procedury do sprawdzenia funkcji wypowiedzi pozwala także i w tym przypadku stwierdzić zgodność

wyników analizy pragmatycznej ze znaczeniem zapowiedzianym w części narracyjnej tekstu. Użycie zwrotu adresatywnego *тój учннн* ma przypomnieć odbiorcy o pełnionych rolach społecznych i różnym statusie rozmówców.

[30d]

– *Родители уже старые, а я молодой. У меня профессия, я всё себе зарабатую.*

– *Правильно*, – одобрила Людка. – *Поведение настоящего мужчины...* (Л. Токарева)

KONTEKST:

nadawca: teściowa,

odbiorca: zięć,

rodzaj zwierzchności (relacje nadawca – odbiorca): wynikająca z kultury i różnicy wieku wyższa pozycja nadawcy,

obiekt aprobaty: pomysł usamodzielnienia się i „przejścia na swoje”.

EKSPLIKACJA:

ocena: pozytywna, wyrażona za pomocą odwołania się do norm społecznych: *правильно*, oraz *поведение настоящего мужчины*,

przyzwolenie: na zasadzie domysłu: jeśli to, co zostało opisane, jest dobre, to oprócz określenia zgodności z normami, wypowiedź można uznać za przyzwolenie.

Analiza pragmatyczna wypowiedzi potwierdza zgodność wyników badania z przekazaną w części narracyjnej interpretacją znaczenia repliki.

[30e]

– *Ничего-о! Найдём людей! Там триста человек – что ж, не найдём? – И вперился взглядом готовности в лицо министра. Абакумов не то, что улыбнулся, но выразилась в его лице опять какая-то симпатия к генералу [...].*

– *Молодец!* – одобрил он. – *Так и надо рассуждать! Интересы государства! – а потом остальное.* (А. Солженицын)

KONTEKST:

nadawca: minister,

odbiorca: podwładny,

rodzaj zwierzchności (relacje nadawca – odbiorca): formalna zależność odbiorcy od nadawcy,

obiekt aprobaty: propozycja rozwiązania problemu.

EKSPLIKACJA:

ocena: pozytywna, wyrażona zarówno za pomocą zwrotu adresatywnego nacechowanego pozytywnie (*Молодец*), odwołania do norm postępowania (*Так и надо рассуждать!*), jak i streszczenia propozycji (*Интересы государства! – а потом остальное!*). Pozytywny wydźwięk repliki wzmocniony został intonacją wypowiedzi,

przyzwolenie: interpretowane na podstawie skojarzenia bardzo pozytywnej oceny ministra z zaistniałą uprzednio sytuacją (zgłoszoną propozycją). Sytuacja komunikacyjna o charakterze silnie sformalizowanym.

Zdecydowana dysproporcja pozycji społecznej rozmówców pozwala nadawcy na zastosowanie dowolnej taktyki konwersacyjnej – w opisywanym przypadku mamy do czynienia z rubasznym podejściem do rozmówcy i niemal wychowawczym eksponowaniem górnolotnych norm postępowania (które pasują zresztą do norm postępowania odbiorcy i zgłoszonego przez niego przedmiotu aprobaty).

[30f]

– [...] *Ладно, неси свою водку, мне тут в голову мысль пришла.*

Мы тянули по рюмочке, и я изложила суть.

– **Класс!** – одобрила Люлька. – *Веревка у меня есть, но это же опасно.*

– *Ты забыла, что я занималась альпинизмом?* – напомнила я. (Г. Рудых)

KONTEKST:

nadawca: przyjaciółka, właścicielka mieszkania,

odbiorca: przyjaciółka, gość,

rodzaj zwierzchności (relacje nadawca – odbiorca): równe pod względem ról społecznych, sytuacyjnie przewaga po stronie nadawcy – z racji umiejscowienia akcji w jego mieszkaniu,

obiekt aprobaty: propozycja sposobu dostania się do mieszkania sąsiada (w związku z podejrzeniem wypadku lub niedyspozycji sąsiada i potrzebą niesienia pomocy).

EKSPLIKACJA:

ocena: pozytywna, wyrażona eksplicytnie za pomocą leksemu oceniająco-wartościującego *класс*, wzmocnionego intonacją, dodany opis

sytuacji *веревка у меня есть* oraz osłabienie pozytywnej oceny – przez zgłoszenie obiekcji (*но это же опасно*),

przyzwolenie: implicytnie, na zasadzie połączenia pozytywnej oceny pomysłu z kontekstem opisywanej sytuacji.

Zarówno analiza pragmatyczna wypowiedzi, jak i opis znaczenia repliki umieszczony w części narracyjnej wskazują na aprobatę. Potrzeba szybkiego działania i emocje związane z podejrzeniem zaistnienia sytuacji kryzysowej wpłynęły na charakter dialogu – replika jest krótka i występują w niej elementy przeciwstawne (wzmocnienie wypowiedzi i jej osłabienie).

[30g]

The forty-five minute presentation concluded with a summary of the overall effect of the Plan on total European operations. It appeared to roll forward and unfold under its own natural momentum, to reach its clearly defined objectives [...].

“Fine plan you have there, Pat,” said the President approvingly. „I like it.” (M. Kilby)

KONTEKST:

nadawca: prezydent państwa,

odbiorca: pracownik biura prezydenta,

rodzaj zwierzchności (relacje nadawca – odbiorca): formalna zależność odbiorcy od nadawcy,

obiekt aprobaty: przygotowany i zaprezentowany plan rozwiązania ważnego problemu.

EKSPLIKACJA:

ocena: pozytywna, opisowa: *Fine plan you have there* oraz *I like it*.

przyzwolenie: implicytne, na podstawie rozumowania: skoro rozmawiamy o propozycji i wyrażona została pozytywna ocena projektu, to wynika z tego również zgoda na wprowadzenie planu w życie.

Ciekawy przypadek sytuacji formalnej, rzecz można – przykład podręcznikowy, zwłaszcza że zwieńczeniem tak wygłoszonej aprobaty stanie się prawdopodobnie podpis prezydenta legitymujący przyszłe działania. Będzie to więc akt deklaratywny.

[30h]

“There’s nothing to it. Honest, lovey,” the dresser said as she helped Constance into the first dress. “Just look straight ahead and smile. Then turn around and show the back and that’s it. A kid of ten could do it.”

She stood back and gave Constance an appraising look.

“There,” she said approvingly, “You look smashing.” (C. McDowell)

KONTEKST:

nadawca: garderobiana,

odbiorca: początkująca młoda aktorka,

rodzaj zwierzchności (relacje nadawca – odbiorca): przewaga nadawcy wynikająca z większego doświadczenia i z różnicy wieku,

obiekt aprobaty: sposób przebrania aktorki, jej wygląd.

EKSPLIKACJA:

ocena: nadzwyczaj pozytywna, wyrażona silnie emocjonalnym lexemem *smashing* (zwrot *you look smashing*),

przyzwolenie: implicytne, na zasadzie wnioskowania: skoro nadawca chwali wygląd odbiorcy i nie zgłasza zastrzeżeń, to znaczy, że zezwala na wejście na scenę.

Aprobata zapowiedziana w części narracyjnej potwierdzona została na drodze analizy pragmatycznej. Obiektem aprobaty jest wygląd, jednak chodzi tu o ten jego aspekt, na który mamy wpływ (czyli ubiór). W opisywanym przypadku brak aprobaty najprawdopodobniej zakończyłby się powrotem do garderoby i zmianą stroju.

[30i]

“If this is the new photographer, I’m even more excited about this opportunity than I was before.”

“Wonderful,” Jack beamed his approval and motioned for Kate to follow him into a large office with a computer in each corner. “This is your new home.” (H. Huffman)

KONTEKST:

nadawca: przełożony,

odbiorca: nowy pracownik,

rodzaj zwierzchności (relacje nadawca – odbiorca): formalna zależność pracodawca – pracownik,

obiekt aprobaty: decyzja o podjęciu pracy nad projektem, do którego nowy pracownik (doświadczony) został zaproszony przez pracodawcę.

EKSPLIKACJA:

ocena: pozytywna, wyrażona za pomocą leksykalnego markera *wonderful*, zarazem wzmocniona przez dobór leksemu nacechowanego emocjonalnie,

przyzwolenie: wyrażone jednoznacznie, przez opis sytuacji *this is your new home*, będący niejako zaproszeniem do rozpoczęcia pracy natychmiast.

Jest to ciekawy przypadek występujących po sobie dwóch wypowiedzi aprobatywnych. Pierwsza z nich – zgoda na przyjęcie zlecenia i pracy nad danym projektem – jest odpowiedzią na propozycję współpracy, której autorem jest pracodawca. Replika pracownika (*If this is the new photographer, I'm even more excited about this opportunity than I was before.*) staje się następnie bodźcem do wypowiedzi pracodawcy (*Wonderful, [...] This is your new home.*), czyli omawianej repliki aprobatywnej.

Wszystkie przeanalizowane przykłady potwierdziły zgodność wartości pragmatycznej z zapowiedzią zawartą w części narracyjnej. Znacznie trudniejsza jest interpretacja replik pozbawionych takiego jednoznacznego wprowadzenia. Wtedy wskazane jest wykorzystanie narzędzi badawczych pozwalających na rozczłonkowanie analizowanej wypowiedzi i zbadanie każdego z wyróżnionych komponentów. Tok postępowania będzie identyczny z uprzednio stosowanym. Por.:

[30j]

– *Nie bądź taka sztywna – poparł syna Jacek. – Po śniadaniu możemy spróbować po kawalku keksu, żeby zobaczyć, jak wyszedł. Przecież nie możemy zawozić Annie niesprawdzonego towaru.*

– *Ty to masz głowę, tato* – roześmiała się Marta. (K. Dunin)

KONTEKST:

nadawca: córka,

odbiorca: ojciec,

rodzaj zwierzchności (relacje nadawca – odbiorca): kompetencja w kontekście danej sytuacji komunikacyjnej nierówna statusowi społecznemu,

obiekt aprobaty: propozycja skosztowania niedawno upieczonego placka.

EKSPLIKACJA:

ocena: pozytywna, wyrażona pośrednio za pomocą pochwały odbiorcy, styl rubaszny, żartobliwy (*roześmiała się*),

przyzwolenie: pośrednie, ukryte pod pochwałą pomysłodawcy.

W kontekście kompetencji kulinarnych córka przewyższa w opisywanej sytuacji komunikacyjnej ojca i to ona podejmuje ostatecznie decyzje dotyczące dań. Wyraźnie uwidacznia się to zwłaszcza w okresie przygotowań do świąt. Konflikt kompetencji (tradycyjnie ojciec stoi w hierarchii wyżej niż dzieci) jest łagodzony za pomocą żartobliwego tonu¹⁵⁸. Wcześniej propozycję skosztowania keksu wysunął syn, jednak została ona jednoznacznie odrzucona przez siostrę (bezpośredni wpływ na to miały zapewne niższe kompetencje kulinarne, równy status społeczny, zbyt bezpośredni sposób przekazania propozycji).

[30k]

– *Pomyślałem, że tak tu gorąco. Może chcą się państwo napić wody – wyjaśnił kelner.*

– *Dziękujemy bardzo, świetny pomysł – Magda uśmiechnęła się promiennie do chłopaka...* (M. Żandarska-Ochnik)

KONTEKST:

nadawca: klientka restauracji,

odbiorca: kelner,

rodzaj zwierzchności (relacje nadawca – odbiorca): w danej sytuacji komunikacyjnej formalna zależność odbiorcy od nadawcy,

obiekt aprobaty: propozycja podania wody.

EKSPLIKACJA:

ocena: pozytywna, bezpośrednio wyrażona (*świetny pomysł*),

przyzwolenie: w konkretnej sytuacji komunikacyjnej pozytywna ocena propozycji kojarzona jest jednoznacznie z przyzwoleniem.

Relacje między rozmówcami są formalne. W standardowej sytuacji kelner nie może niczego podać bez aprobaty klientów. W związku z panującym upałem wychodzi on z inicjatywą przyniesienia wo-

---

¹⁵⁸ S. Warner-Garcia, *Laughing When Nothing's Funny: The Pragmatic Use of Coping Laughter in the Negotiation of Conversational Disagreement*, "Pragmatics", 24/1, 2014, p. 159.

dy, jednak aby ją wprowadzić w życie, potrzebuje akceptacji pomysłu ze strony gości. Otrzymana aprobaty jest dodatkowo wzmocniona za pomocą pozytywnych środków niewerbalnych (*uśmiechnęła się promiennie do chłopaka*).

[30l]

– *Ja... widzi pan...*

– *Nie panuj mi, proszę, – zachnąłem się. – Jesteśmy przecież w jednym wieku.*

– *Dobrze* – zgodził się po chwili. (J. Milewski)

KONTEKST:

nadawca: organizator spotkania,

odbiorca: zaproszony gość,

rodzaj zwierzchności (relacje nadawca – odbiorca): role społeczne na podobnym poziomie,

obiekt aprobaty: propozycja przejścia na mniej formalny poziom w kontaktach między rozmówcami.

EKSPLIKACJA:

ocena: pozytywna, wyrażona za pomocą przysłówka *dobrze*,

przyzwolenie: w kontekście uprzednio wyrażonej propozycji leksem *dobrze* wyraża także przyzwolenie na wprowadzenie w życie propozycji rozmówcy.

W opisywanej sytuacji komunikacyjnej obserwujemy skomplikowane relacje społeczne. Nadawca aprobaty jest organizatorem spotkania, na które zaprosił odbiorcę. Pomimo przynależnej mu przewagi społecznej, zgodnie z zasadami grzeczności, to gość zajmuje równą lub wyższą pozycję, czego przejawem jest chociażby wyrażona w poprzednim akcie mowy inicjatywa „przejścia na ty”.

[30m]

– *Хочешь телевизор посмотреть, – спросила я. – На завтра мало задали, домашку могу сделать и потом.*

– *Давай, – оживился папа и взял со столика пульт.* (К. Кеплингер)

KONTEKST:

nadawca: ojciec,

odbiorca: córka,

rodzaj zwierzchności (relacje nadawca – odbiorca): nadawca aprobaty zajmuje zdecydowanie wyższą pozycję, relacje bliskie,
obiekt aprobaty: propozycja obejrzenia telewizji.

EKSPLIKACJA:

ocena: pozytywna, ukryta za pobudzeniem do działania (*давай*),

przyzwolenie: wyrażone bezpośrednio poprzez zachętę do działania.

Propozycja córki odwołuje się do zwyczaju, jaki panuje w jej rodzinie – wspólne oglądanie telewizji jest sposobem na odstresowanie, na zacieśnienie więzów rodzinnych, jest swego rodzaju domowym rytuałem. W opisywanej sytuacji ojciec przeżywa trudne chwile i to on potrzebuje wsparcia, jednak propozycja córki (zapewne z pobudek wynikających z poczucia taktu) wypowiedziana jest tak, jakby to ona była bardziej zainteresowana wspólnym oglądaniem. Aprobata ojca jest wypowiedziana natychmiast, a propozycja wprowadzona w życie niezwłocznie, co dodatkowo wskazuje na spodziewaną korzyść dla nadawcy.

[30n]

– *Давай не будем говорить об этом папе, – попросил меня мальчи.*
– *Он будет сильно ругаться и очень расстроится. Я буду хорошо себя вести, честное слово. Тетя Женя, пожалуйста!*

– *Хорошо, – согласилась я, решив, что здесь можно ему уступить, – это будет нашей маленькой тайной.* (М. Серова)

KONTEKST:

nadawca: osoba dorosła,

odbiorca: dziecko,

rodzaj zwierzchności (relacje nadawca – odbiorca): zdecydowana przewaga kompetencji po stronie nadawcy,

obiekt aprobaty: propozycja przemilczenia przed ojcem złego zachowania.

EKSPLIKACJA:

ocena: pozytywna, wyrażona za pomocą leksyki oceniającej (*хорошо*),

przyzwolenie: bezpośrednie, poprzez zapowiedź przyszłego stanu rzeczy (*это будет нашей маленькой тайной*).

Obiekt aprobaty jest pozornie niezgodny z uniwersalnymi zasadami moralnymi (naruszenie nakazu mówienia prawdy), jednak wpisuje się w szerszą strategię nadawcy: odbiorca (chłopiec) w zamian

za przemilczenie swego niewłaściwego zachowania obiecuje odłąd zachowywać się wzorowo. W opisywanej sytuacji komunikacyjnej wyrażenie aprobaty przyczynia się do zacieśnienia relacji społecznych; łącząca rozmówców tajemnica (*это будет нашей маленькой тайной*) wzmacnia ich bliskie relacje, wykorzystane tu przez osobę dorosłą w celach wychowawczych.

[30o]

Как это прекрасно! – воскликнула Пронская. – Сядем здесь, около этих розовых кустов, и я вам еще что-то расскажу.

– *Очень хорошо*, – согласился Левон. (Ф. Зарин-Несвицкий)

KONTEKST:

nadawca: mężczyzna,

odbiorca: kobieta,

rodzaj zwierzchności (relacje nadawca – odbiorca): brak wyraźniej przewagi pełnionych ról społecznych,

obiekt aprobaty: propozycja kontynuacji rozmowy w nieco bardziej ustronnym, romantycznym miejscu.

EKSPLIKACJA:

ocena: pozytywna, wyrażona bezpośrednio za pomocą leksyki wartościującej (*очень хорошо*),

przyzwolenie: pośrednie, za pomocą pozytywnej oceny propozycji.

Rozmowa toczy się w parku, odbiorca (kobieta) stara się nawiązać bliższą znajomość z nadawcą (mężczyzna) i temu celowi podporządkowane są jej kolejne działania. Trudno mówić tutaj o jakiegokolwiek przewadze kompetencji lub pozycji społecznej którejs ze stron dialogu.

[30p]

“I get the picture, Gunny. Good work.” Tony checked his watch. “We have a few hours before we need to load our equipment. Let’s grab some chow.”

“Sounds great, sir. There’s a great restaurant nearby that ships in genuine USDA prime, Iowa corn-fed beef.”

“You convinced me.” (L. Roberts)

KONTEKST:

nadawca: dowódca wojskowy,

odbiorca: podkomendny,

rodzaj zwierzchności (relacje nadawca – odbiorca): w pełni sformalizowana zwierzchność nadawcy,

obiekt aprobaty: propozycja zjedzenia posiłku w konkretnej restauracji.

EKSPLIKACJA:

ocena: pozytywna, wyrażona pośrednio za pomocą stwierdzenia, że rozmówcy udało się przekonać nadawcę (*you convinced me*),

przyzwolenie: bezpośrednio wyrażone w sposób opisowy – *przekonałeś mnie do twojej propozycji*.

Żołnierze mają jeszcze kilka godzin, zanim rozpoczną załadunek ekwipunku wojskowego, dowódca sugeruje wykorzystanie tego czasu na zjedzenie posiłku, a jeden z podkomendnych proponuje znaną mu restaurację. Aprobata przełożonego ma wyraźny charakter przyzwolenia, gdyż bez tego podwładny nie mógłby samowolnie wprowadzić swojego pomysłu w życie. Wypowiedź aprobatywna nie jest w tym przypadku skonwencjonalizowana (przełożony nie używa utartej formuły zatwierdzenia propozycji podkomendnego), nosi wręcz znamiona nieformalności (dowódca nie wydaje rozkazu czy polecenia, a tylko informuje rozmówcę o tym, że został przekonany do tego pomysłu), jednak obecność przyzwolenia jest konieczna do wprowadzenia propozycji w życie.

[30r]

“Can I refill your glass?”

“That’s cool.” (S. Cheekes)

KONTEKST:

nadawca: przyjaciel,

odbiorca: przyjaciel,

rodzaj zwierzchności (relacje nadawca – odbiorca): równe role społeczne, brak formalnej zwierzchności,

obiekt aprobaty: propozycja dołania wina.

EKSPLIKACJA:

ocena: pozytywna, wyrażona wprost za pomocą opisu sytuacji,

przyzwolenie: pośrednie, za pomocą opisu obiektu aprobaty lub jego rezultatu.

Analizowana wypowiedź pojawia się w sytuacji nieformalnej, podczas deseru przyjaciele kontynuują rozmowę rozpoczętą przy obiedzie.

Odbiorca proponuje dolanie wina. Nadawca aprobuje ten pomysł. Lekki styl wypowiedzi podkreśla charakter rozmowy, a zastosowany leksem *cool* wprowadza elementy gwary młodzieżowej lub stylizacji na nią¹⁵⁹.

[30s]

“Make sure that the checkbox updates just one object. At the moment you are updating all six unnecessarily.”

“Yes, your suggestion seems to solve my problem.” (zasł.)

KONTEKST:

nadawca: użytkownik komputera,

odbiorca: doświadczony użytkownik komputera,

rodzaj zwierzchności (relacje nadawca – odbiorca): stosunki nieformalne, przewaga kompetencji i wiedzy po stronie odbiorcy,

obiekt aprobaty: propozycja rozwiązania problemu, który pojawił się w komputerze nadawcy.

EKSPLIKACJA:

ocena: stonowana pozytywna, zawarta w opisie sytuacji,

przyzwolenie: wyrażone jednoznacznie za pomocą stwierdzenia, że propozycja powinna rozwiązać problem.

Charakterystyczny dla komunikacji programistów i internautów nieformalny styl wypowiedzi w przytoczonym przykładzie został zamieniony przez rozmówcę na styl neutralny, noszący znamiona stylu wysokiego (np. konstrukcja *seems to solve my problem*). Przewaga doświadczenia daje odbiorcy prawo do udzielania rad rozmówcy. Nadawca aprobaty pracuje na własnym komputerze, stąd też sam decyduje, czy wprowadzi w życie propozycje interlokutora, a więc dalsze działania uzależnione są od jego aprobaty. Jest ona udzielana opisowo, niebezpośrednio (zarówno ocena, jak i przyzwolenie), z pewną dozą ostrożności (osłabienie modalności za pomocą wspomnianego zwrotu *seems to solve my problem*).

Przeprowadzona analiza wypowiedzi aprobatywnych potwierdziła ich znaczenie pragmatyczne. Pomimo powierzchownej zbieżności

---

¹⁵⁹ Opisujący leksem został użyty w znaczeniu ‘bardzo dobry, wspaniały, modny, w porządku’, co jest oznaczone w słowniku jako wyrażenie slangowe [MW].

z aprobatą nie we wszystkich zebranych przykładach możemy jednak wskazać opisywaną funkcję. Por.:

[30t]

– *Doskonale. – Prezydent zaciera ręce. – Proponuję zamówić kawę. A ty, Michael – zwraca się bezpośrednio do dyrektora CIA – bądź łaskaw opowiedzieć nam to wszystko od początku. Całą historię oddziału kapitan Sanchez i tego polskiego batalionu. Jakim cudem po walkach w Polsce ci ludzie znaleźli się w Stanach. Wiesz, trochę szczegółów.*

– *Oczywiście, panie prezydencie, otóż...* (M. Ciszewski)

KONTEKST:

nadawca: dyrektor CIA,

odbiorca: prezydent USA,

rodzaj zwierzchności (relacje nadawca – odbiorca): formalna zależność nadawcy od odbiorcy,

obiekt aprobaty: propozycja przedstawienia szczegółów tajnej operacji.

EKSPLIKACJA:

ocena: pozytywna pośrednia, z użyciem potwierdzenia *oczywiście*,

przyzwolenie: brak wyrażenia przyzwolenia.

Przytoczonej w tym przykładzie wypowiedzi nie można uznać za aprobatę, gdyż nadawca znajduje się niżej w hierarchii społecznej od swego rozmówcy, a rozmowa ma charakter oficjalny. Prezydent przewodniczy spotkaniu grupy ekspertów rozstrzygających pewien problem, jego wypowiedź postrzegana jest więc jako polecenie, a nie propozycja. Polecenie przełożonego w takiej sytuacji nie pozostawia miejsca na wyrażenie aprobaty lub dezaprobaty. Może być ono jedynie wykonane (zgoda) lub nie (sprzeciw), ewentualnie negocjowane (akty mowy z grupy dyskusyjnej¹⁶⁰). Opisywana wypowiedź wpisuje się raczej w ramy przytaknięcia i zgody.

[30u]

– *Стало быть, городской романс. Понятно, – закивал академик. – Пасторальми не увлекаетесь?*

---

¹⁶⁰ Termin *discuss group* zaczerpnięty z: A. Wierzbicka, *English Speech Act...*, p. 375–380.

- *Нет, пишу только про город.*
- **Превосходно, превосходно.** (А. Маринина)

KONTEKST:

nadawca: profesor,

odbiorca: studentka,

rodzaj zwierzchności (relacje nadawca – odbiorca): formalna zależność odbiorcy od nadawcy,

obiekt aprobaty: zakres działalności i zainteresowań rozmówcy.

EKSPLIKACJA:

ocena: pozytywna wysoka, przekazana bezpośrednio za pomocą przysłówka *превосходно*, dodatkowo wzmocniona powtórzeniem,

przyzwolenie: brak wyrażonego przyzwolenia.

W powyższym przykładzie wykładowca rozmawia ze studentką o jej zainteresowaniach literackich w celu ustalenia tematu pracy pisemnej na zaliczenie przedmiotu. Analizowana wypowiedź odnosi się więc nie do czynności lub stanu, na który można wpłynąć aprobatą bądź dezaprobatą, lecz do upodobań, na które nadawca nie ma wpływu. Ponadto wyróżniona replika *превосходно, превосходно* (za każdym razem w powtórzeniu) okazuje się ulubioną frazą profesora, służącą podtrzymaniu rozmowy, gdy ta rozwija się po jego myśli.

[30w]

„Police stations are dens of corruption. Pay money and they prove that you did not murder.”

“Suppose there is an honest police officer and he does not accept bribe?”

“We will bribe his superior and that works wonders. You know what I mean. In the extreme cases, we always have fake passports ready for them to escape to Europe.”

“Chief, you are genius.” (R. Magadi)

KONTEKST:

nadawca: członek bandy złoczyńców,

odbiorca: przywódca złoczyńców,

rodzaj zwierzchności (relacje nadawca – odbiorca): pełna zależność nadawcy od odbiorcy,

obiekt aprobaty: bezpośredni – odbiorca, pośredni – plan działania.

EKSPLIKACJA:

ocena: w pełni pozytywna ocena autora planu, a co za tym idzie, również samego planu,

przyzwolenie: brak znaczącego wpływu na przyszłe działania i plany grupy.

Powyższa fraza użyta w innym kontekście może wyrażać aprobatę (por. *Why don't we make a break?, You're genius, dude.* – zaśl.), jednak w analizowanym dialogu nie spełnia kluczowych kryteriów ustalonych dla aprobaty. Przede wszystkim nadawca zajmuje w hierarchii grupy podporządkowaną pozycję i nie jest ekspertem w dziedzinie, w której się wypowiada. Jego przyzwolenie nie miałoby więc w danym momencie mocy sprawczej. W kontekście prowadzonej rozmowy, podczas której podwładny dowiaduje się o mechanizmach działania organizacji, wyrażenie pochlebnej oceny rozmówcy jako domniemanego pomysłodawcy najważniejszych mechanizmów aktywności bandy pozwala sklasyfikować opisywany akt mowy jako pochlebstwo.

Przeprowadzona w tym rozdziale analiza pozwoliła na ustalenie różnorodnego zbioru pragmatycznych wskaźników aprobaty. Należą tu takie jednostki, jak *to dobrze, w ten sposób będzie wilk syty i owca cała, świetny pomysł, ty to masz głowę; очень хорошо, давай, класс, поведение настоящего мужчины; wonderful, I like it, that's cool, you convinced me.* Nie zawsze pokrywają się one z zaprezentowanymi w poprzednim rozdziale leksykalnymi markerami aprobaty, nie w każdym kontekście mogą też pełnić funkcję opisywanego aktu mowy. Wiąże się to z tym, że jednostki leksykalne mogą zmieniać swoje znaczenie w zależności od kontekstu komunikacyjnego i kulturowego. Niekiedy także danej replice okazjonalnie przypisywane jest inne znaczenie niż konwencjonalnie przyjęte w danej grupie językowo-kulturowej. Zjawiska te ukazują, jak ważna dla właściwej interpretacji intencji rozmówcy jest analiza pragmatyngwistyczna.

Zaproponowany model analizy pragmatycznej uwzględnił prezentowane wcześniej elementy aktu aprobaty. Wyekscerpowanie ich z kontekstu komunikacyjnego dało możliwość przesłedenia każdego z nich oddzielnie i określenia ich ewentualnego wpływu na opisywany akt mowy w ostatecznej formie. Ujawniło także podstawowe różnice między właściwościami markerów leksykalnych (znaczenie przypisane

danej jednostce jest głównym wyznacznikiem przynależności do danego zbioru) i pragmatycznych (pragmatyczna funkcja badanej jednostki realizowana w danym kontekście komunikacyjnym jest podstawowym wyznacznikiem przynależności do tego zbioru).

Przytoczone przykłady pojawiły się zarówno w sytuacjach formalnych [30c, 30e, 30g, 30h, 30k], nieformalnych [30d, 30f, 30n, 30o, 30r, 30s], jak i mieszanych, w których formalna zależność rozmówców nakłada się na ich stosunki przyjacielskie [30a, 30i]. W niektórych przypadkach pełnione role społeczne zostają odwrócone [30j, 30m] lub zmniejsza się dystans dzielący interlokutorów, dzięki przejściu na *ty* [30l], używane są niezwykle ciekawe językowe środki łagodzenia dysonansu [30j, 30m]. Pojawienie się aprobaty w sytuacji formalnej pociąga za sobą wzrost rangi zezwolenia wyrażonego w danym akcie, natomiast w sytuacjach nieformalnych wartość pozytywnej oceny ma mniej istotne znaczenie. W niektórych przykładach obserwujemy obniżenie rejestru przez nadawcę w sytuacji formalnej, zwłaszcza gdy mamy do czynienia z niepodważalną przewagą pozycji tego nadawcy nad odbiorcą aprobaty [30e, 30g, 30h].

W zakresie rejestru wypowiedzi występują pewne różnice między poszczególnymi językami, jednak dotyczą one zwykle interpretacji poziomu formalności danej sytuacji komunikacyjnej¹⁶¹. Różnorodność zastosowanych sposobów werbalizacji opisywanego aktu mowy, po uwzględnieniu odpowiedniego rejestru i dostosowaniu do niego planowanej wypowiedzi, ma charakter raczej indywidualny.

Testowany model rozpoznania i interpretacji aprobaty w badanych przykładach pozwolił na doprecyzowanie obiektu aprobaty. Przeprowadzona analiza nie wykazała znaczących różnic w werbalizowaniu aprobaty w zależności od rodzaju ocenianego obiektu.

---

¹⁶¹ Np. rosyjski materiał empiryczny potwierdza wysoki poziom sformalizowania stosunków między dowódcą wojskowym a podkomendnymi w rosyjskiej armii. Tylko w sporadycznych przypadkach (zwłaszcza gdy rozmówcy znacznie różnią się rangą wojskową) przełożony traktuje niższego rangą żołnierza w sposób protekcyjny, niemal ojcowski. Z analizowanego materiału wynika również, że zdecydowanie bardziej partnerskie relacje panują w wojsku brytyjskim czy amerykańskim.

W zebranych materiale faktograficznym we wszystkich trzech językach nadawca zdecydowanie najczęściej wypowiadał się w sprawie propozycji przyszłych działań lub odnośnie do zaprezentowanego pomysłu przyszłej akcji (ze względu na rozmyte granice obydwu tych grup połączone zostały w niniejszym opisie w jedną, dającą około 80% zebranych przykładów zarówno w materiale polsko-, rosyjsko-, jak i angielskojęzycznym). W zdecydowanej mniejszości pozostały przykłady zawierające aprobatę uczynku, wyglądu czy decyzji, które odwołują się do czynności uprzedniej względem analizowanej rozmowy. Ich efekty są widoczne lub odczuwalne obecnie, a wyrażona ocena pozytywna i przyzwolenie sankcjonują dany obiekt aprobaty i jego efekty (w przypadku oceny negatywnej i braku przyzwolenia odbiorca powinien podjąć starania zmierzające do zmiany sytuacji – zakończyć wykonywaną czynność lub przeciwdziałać wykonanej już czynności celem zniwelowania jej skutków).

Ocena aprobowanego zjawiska – kolejny krok w analizie pragmatycznej opisywanego aktu mowy – może występować w czystej, jednoznacznej formie bądź też zostaje wyeksponowana dopiero podczas interpretacji intencji mówiącego. Nie ma sprecyzowanego, jednoznacznego sposobu wyrażenia pozytywnej ewaluacji w tym akcie mowy. Najczęściej używane są jednostki leksykalne sygnalizujące pochlebną ocenę (*dobrze, świetny pomysł, очень хорошо, класс; wonderful*), jednak w każdym z badanych języków oceny zawarte są również w pochlebnym opisie propozycji (*w ten sposób będzie i wilk syty i owca cała; zrobili wszystko jak trzeba; fine plan you have there, that's cool*), w pochwie samego odbiorcy (*ty to masz głowę; молодец*), w zachęcie do działania (*давай!*) czy też w końcu – w przyznaniu, że rozmówca przekonał nadawcę (*you convinced me*). Nie ulega wątpliwości (por. choćby znaczenie semantyczne bądź eksplikacje pragmatyczne), że jest to jeden z dwóch podstawowych składników aprobaty, bez którego nie można mówić o pełnym akcie tego typu.

Istotą wypowiedzi aprobatywnych jest nie tylko pozytywna ewaluacja jej obiektu, ale również udzielenie przyzwolenia na wdrożenie w życie pewnych działań. W zebranych materiale ten drugi aspekt najczęściej wyrażany jest implicytnie, na zasadzie skojarzenia pozy-

tywnej oceny z kontekstem, w jakim się pojawiła [30a, 30c, 30d, 30e]. Jeśli przyzwolenie jest wyrażone eksplicytnie, to zazwyczaj w formie zachęty do działania (*давай*), prezentacji spodziewanych pozytywnych efektów wdrożenia w życie aprobowanego planu (*это будет нашей маленькой тайной; your suggestion seems to solve my problem*) lub bywa przedstawiane przez zapewnienie rozmówcy o słuszności podjętej decyzji (*you convinced me*).

5. FUNKCJE PRAGMATYCZNE POLSKICH, ROSYJSKICH I ANGIELSKICH WYPOWIEDZI APROBACYWNYCH

Przyjęte rozumienie terminu *funkcja pragmatyczna* (jako określonego uporządkowania sensu o charakterze dodatkowym w stosunku do sensu powiadomienia i wyrażającego cel komunikacyjny, w jakim dane wypowiedzenie zostało użyte¹⁶²) pozwala uznać, że skoro dana wypowiedź może realizować kilka celów komunikacyjnych, to skrywa w sobie również kilka potencjalnych funkcji pragmatycznych. W większości przypadków ich interpretacja nie wymaga analizy szerokiego kontekstu, gdyż „jeśli dane wypowiedzenie jest zrozumiane przez użytkownika języka, to dokonanie przez niego kontekstualizacji, czyli ustalenie potencjalnych aktów mowy wraz z ich celami komunikacyjnymi, stanowi materiał wystarczający do analizy danego wypowiedzenia w interesującym nas kierunku”¹⁶³ (czyli w kierunku badania funkcji pragmatycznych – A.C.).

Odtworzenie sytuacji użycia danego wypowiedzenia uznaje się za naturalną umiejętność wszystkich użytkowników języka. Każde zdanie posiada pewne ograniczenia, określające kryteria, które musi spełnić kontekst, aby można go uznać za dopuszczalny w danej sytuacji komunikacyjnej. Wynikiem takiej kontekstualizacji jest szereg możliwych użyć tejże wypowiedzi¹⁶⁴. W przypadku analizy funkcji pragmatycznych badanych replik w centrum uwagi pozostają użycia najbardziej prawdopodobne dla danego kontekstu komunikacyjnego.

---

¹⁶² A. Awdiejew, *Klasyfikacja funkcji...*, s. 53.

¹⁶³ *Ibid.*, s. 67.

¹⁶⁴ D. Wunderlich, *Meaning and the Context* [in:] *Semantics from Different Points of View*, eds. R. Bäuerle, U. Egli, A. von Stechow, Springer-Verlag 1979, p. 167.

Tylko w nielicznych przypadkach w sposób wyraźny na pierwszy plan wychodzi jedna funkcja pragmatyczna, natomiast w odniesieniu do większości przykładów nawet pobieżna analiza pozwala ustalić co najmniej dwie z nich. A. Awdiejew zauważa, iż „każde wypowiedzenie może zawierać dowolną ilość potencjalnych celów komunikacyjnych”¹⁶⁵ (tworzących ramę pragmatyczną danego wypowiedzenia), i proponuje przedstawić to za pomocą dwuczłonowej struktury łączącej z jednej strony wszystkie potencjalne cele komunikacyjne, a z drugiej – zawartość informacyjną (propozycję) tego wyrażenia¹⁶⁶. Do zadań odbiorcy komunikatu należy właściwe rozpoznanie i zinterpretowanie wiodącej funkcji pragmatycznej i ewentualnie treści dodatkowych, przekazywanych przez nadawcę.

5.1. FUNKCJE MODALNE

Pierwszą grupę funkcji pragmatycznych stanowią funkcje modalne. Podstawą do wyznaczenia podtypów tej funkcji jest modalność epistemiczna, sygnalizująca ustosunkowanie się mówiącego do przekazywanej treści¹⁶⁷. Według klasyfikacji zaproponowanej przez A. Awdiejewa w opisywanej grupie występują funkcje pewności, przypuszczenia, przypadkowości, wątpliwości i wykluczenia¹⁶⁸. Wyrażają one różne stopnie przekonania nadawcy o zaistnieniu przedstawionego stanu rzeczy, a więc w zakresie analizowanego aktu mowy: od pewności nadawcy, że obiekt aprobaty jest dobry i należy udzielić wsparcia rozmówcy (w przypadku funkcji pewności), aż po pewność, że obiekt aprobaty nie jest dobry i wsparcia nie należy udzielać (w przypadku funkcji wykluczenia).

---

¹⁶⁵ A. Awdiejew, *Klasyfikacja funkcji...*

¹⁶⁶ Ibid.

¹⁶⁷ Z. Czapiła, *Rosyjskie operatory metatekstowe i ich polskie odpowiedniki*, Rzeszów 2006, s. 21.

¹⁶⁸ A. Awdiejew, *Klasyfikacja funkcji...*, s. 68–72.

Aprobata – funkcja pewności

Wypowiedzi służące wyrażeniu aprobaty oznaczają najczęściej pewność sądu, a więc ich presupozycja pragmatyczna¹⁶⁹ przyjmuje postać: *Nadawca jest pewien, że coś, o czym jest mowa, następuje / nastąpiło / nastąpi*. W przypadku aprobaty oznacza to pewność nadawcy co do poparcia udzielanego odbiorcy. Ma to miejsce zawsze, gdy propozycja nie budzi zastrzeżeń lub gdy nie jest obwarowana dodatkowymi warunkami. Pewność wyrażanego wsparcia wpisana jest w standardową wypowiedź aprobatywną, dlatego nie wymaga użycia dodatkowych modulantów¹⁷⁰. Por.:

[31a]

– *Chora sprawa – mówi półgłosem i gwałtownie się prostuje. – No dobra. Koniec zabawy – oznajmia. – Mam dla ciebie kasę, tym razem tysiąc. Weźmiesz?*

– *Jasne – mówi ona.* (D. Terakowska)

[31b]

– *Мы рады приветствовать вас в столь поздний, но праздничный час. Симпозиум не состоялся (никто в этом не сомневался). Но чтобы никто не скучал, устроим сейчас КАРНАВАЛ!*

– *Отличная идея, – обрадовались все.* (Т. Собакин)

[31c]

“*Can I go to the library?*” *Any place would be better than this. He couldn't stand it.*

---

¹⁶⁹ Zagadnienie presupozycji poruszane było już pod koniec XIX wieku, a jako termin opracowane zostało w latach pięćdziesiątych XX wieku przez Petera F. Strawsona (por. J. Lubocha-Kruglik, *Rosyjskie zdania egzystencjalne w konfrontacji z polskimi*, Katowice 2001, s. 16). Spośród funkcjonujących w językoznawstwie rodzajów presupozycji (szerzej o typologii tego zjawiska zob. np. R. Grzegorzycykowa, *Wprowadzenie do semantyki językoznawczej*, Warszawa 1995) dla prowadzonych tu badań największą wartość przedstawia presupozycja pragmatyczna. Jej podstawowym założeniem jest koncentracja na rozmówcy, ukierunkowana jest bowiem na odbiorcę komunikatu, jest presupozycją o jego wiedzy: E.B. Падучева, *Высказывание и его соотнесенность с действительностью*, Москва 2004, s. 57–60.

¹⁷⁰ S. Jodłowski, *Podstawy polskiej składni*, Warszawa 1997, s. 20; J. Strutyński, *Gramatyka polska*, Kraków 2009, s. 193.

“What, again?”

“There’s things I can look at.”

“Allright, then, I’ll pick you up when I finish.” (A. Hassall)

Aprobata – funkcja przypuszczenia

W analizowanym materiale wystąpiło bardzo mało wypowiedzi, w których aprobata została osłabiona za pomocą leksykalnych środków wyrazu, a więc realizujących funkcję przypuszczenia, przypadkowości czy wątpliwości. Ma to miejsce wtedy, kiedy przedmiot aprobaty wzbudza jakieś kontrowersje, jego ocena nie jest jednoznacznie pozytywna lub udzielenie rozmówcy poparcia jest obłożone pewnymi zastrzeżeniami. Presupozycja pragmatyczna, bazująca na wspólnej wiedzy nadawcy i odbiorcy¹⁷¹, przyjmuje wówczas postać: *nadawca nie jest pewien, czy coś, o czym jest mowa, następuje/nastąpiło/nastąpi*. Por.:

[31d]

– *Może wobec tego adwokat Clifton? – podsunął. – Jest znakomitością w sprawach karnych, tylko... wysokość jego honorarium... – zawahał się.*

– **Niech będzie Clifton** – zgodził się obojętnie. (T. Kostecki)

[31e]

– *To co, spotkamy się na miejscu? Czy wcześniej skoczmy na kawę? Choć może po filmie byłoby lepiej... Jutro pewnie będę musiał wpaść do pracy – wyjaśnił. – Nie wiem, o której wyjdę.*

– **Możemy i po filmie.** – Katarzyna Żurek uśmiechnęła się. – *W końcu nie będzie jeszcze późno.* (T. Konatkowski)

[31f]

– *Может быть, вы хотите кофе, – весьма неуверенно спросила Людмила Сергеевна.*

– *Да, было бы неплохо, – улыбнулась я. – Но только через пять минут, ладно?* (М. Серова)

[31g]

– *А не хочешь благословлять, не надо. Просто пожелай ему, чтобы он стал хорошим врачом.*

– *Это да, – согласился Бритоголовый. – Пусть будет.* (Л. Улицкая)

---

¹⁷¹ E.V. Падучева, *Высказывание и его...*, с. 57.

[31h]

Charles smiled. "Everyone will win. The customers will get ten percent interest. You will be able to pay off your debts. And more and more money will flood into the bank's coffers."

*Ponzi's confidence was infectious. "Yes," Zarossi said, puffing on his cigar. "**Maybe this plan could work.**"* (G. Beck)

[31i]

"Have you considered placing an ad in the newspaper?"

*"Yeah. **That might work**, but it just doesn't have the right feel to it. Seems too conventional." [...]*

"Want me to put up a sign here? Would that help?"

*"**Maybe. Let me think about it.**"*

"What about your past, Bert? Didn't you say you used to be well connected in the music industry? Anyone out there from your former life?"

*"**Hmmm. That's a thought,**" Bert mentally logged the idea for later.* (M.C. Miller)

W przypadku gdy nadawca wyklucza zaistnienie wydarzenia / stanu rzeczy, o którym mowa w wypowiedzi, niemożliwe jest udzielenie aprobaty. Nie mogę cię poprzeć w tym projekcie w standardowej sytuacji komunikacyjnej nie daje się zinterpretować jako udzielenie poparcia i aprobaty. Analizowane wypowiedzi niosą pozytywny ładunek emocjonalny – zgoda interlokutora na nasze działania, ich aprobaty jest celem, jaki chcemy osiągnąć w toku rozmowy.

5.2. FUNKCJE EMOTYWNE

Druga grupa to funkcje ematywne, rozpatrywane jako przekazywanie oceny intelektualnej i stosunku uczuciowego nadawcy do przedstawionego stanu rzeczy. Ich taksonomia bazuje na kierunku przeniesienia emocji i obejmuje funkcje wyrażenia emocji w stosunku:

- 1) do nadawcy (np. zadowolenie z siebie, przechwałki, niezadowolenie z siebie, samokrytyka, samopotępienie, usprawiedliwianie się itd.);
- 2) do odbiorcy (np. zadowolenie z odbiorcy, pochwała odbiorcy, zachwyty w stosunku do odbiorcy, niezadowolenie z odbiorcy, żal

- w stosunku do odbiorcy, zazdrość w stosunku do odbiorcy, potępienie zachowania odbiorcy, usprawiedliwienie dla odbiorcy itd.);
- 3) do osoby trzeciej (np. zadowolenie z osoby trzeciej, pochwała osoby trzeciej, zachwyty w stosunku do osoby trzeciej, krytyka osoby trzeciej, potępienie osoby trzeciej, zawiść w stosunku do osoby trzeciej, usprawiedliwienie osoby trzeciej itd.);
  - 4) do stanu rzeczy dotyczącego nadawcy (np. zadowolenie z własnej sytuacji, niezadowolenie z własnej sytuacji, rozpacz z powodu własnej sytuacji, pokora, pogodzenie się z własną sytuacją itd.);
  - 5) do stanu rzeczy dotyczącego odbiorcy (zadowolenie z sytuacji odbiorcy, współczucie z powodu sytuacji dotyczącej odbiorcy, zawiść wynikająca z sytuacji dotyczącej odbiorcy, zadowolenie ze złej sytuacji dotyczącej odbiorcy itd.);
  - 6) do stanu rzeczy dotyczącego osoby trzeciej (radość z sytuacji dotyczącej osoby trzeciej, żal dotyczący sytuacji osoby trzeciej, zazdrość, której przedmiotem jest sytuacja osoby trzeciej, zadowolenie ze złej sytuacji osoby trzeciej, zawiść itd.).

Pod względem wartości funkcje emocyjne mogą być pozytywne lub negatywne. Podstawą do dokładnego określenia typu funkcji jest zestawienie oceny intelektualnej przedmiotu wartościowania oraz emocjonalnego stosunku do niego. W przypadku gdy pierwszy aspekt jest zgodny z drugim, mamy do czynienia z funkcjami symetrycznymi (np. zadowolenie, radość, zachwyty, niezadowolenie, żal, rozpacz itd.), natomiast kiedy ocena intelektualna nie koresponduje z emocjami wywoływanymi przez przedmiot ewaluacji, mówimy o funkcjach asymetrycznych (np. zazdrość, zawiść, usprawiedliwienie, pocieszenie itd.).

Klasyfikację pragmatycznych funkcji wyrażania emocji, wykorzystywaną w badaniach pragmatyngwistycznych, należy zdecydowanie odróżnić od klasyfikacji emocji, przedstawionych w pracach z zakresu psychologii¹⁷². Przejawy emocji wymykają się werbalnym

---

¹⁷² Zob. m.in. J. Reykowski, *Eksperymentalna psychologia emocji*, Warszawa 1968; К.Э. Изард, *Психология эмоций*, Санкт-Петербург 1999; Е. Ильич, *Эмоции и чувства*, Москва 2001; П.М. Якобсон, *Психология чувств и мотивации*, Москва 1998; P.M. Niedenthal, S. Krauth-Gruber, F. Ric, *Psychology of Emotion:*

środkom przekazu, mogą natomiast zostać opisane. Podobnie prezentuje się zagadnienie szczerości wypowiedzi – wobec braku możliwości weryfikacji tego aspektu wypowiedzi¹⁷³. Dlatego też w niniejszej pracy omawiane są tylko werbalne sposoby wyrażenia aprobaty, z założeniem, że każda wypowiedź jest szczerą, o ile nie ma wyraźnych wskazówek co do tego, że tak nie jest.

Aprobata zawsze przekazuje pozytywne emocje, co pozwala zaliczyć ją do funkcji symetrycznych, w których zarówno ocena intelektualna przedmiotu aprobaty, jak i stosunek emocjonalny do niego są pozytywne. Presupozycja pragmatyczna przyjmuje wówczas postać: *nadawca pozytywnie ocenia X oraz: nadawca odczuwa pozytywne emocje w związku z X*. Por.:

[32a]

– *No już, nie drocz się, skoro ci tak bardzo zależy, to ci powiem... Poznałem dziewczynę...*

Pierwsza dobra wiadomość dzisiejszego dnia.

– **To fantastycznie!** (K. Grochola)

[32b]

– *А вы это можете заплатить Тамаре?*

– *Без проблем.*

– *Нужно какое-то письмо от меня, доверенность?*

– *Ничего. Так сделаем. Никаких сложностей.*

– **Прекрасно.** (M. Веллер)

[32c]

On the way out of the station, Charlie said to Bert, "You know what you need, man? You need some business cards. When we meet these folks, they've got no way to reach us."

"Great idea, Charlie," answered Bert. (M.C. Miller)

Jedną z dwóch podstaw opisywanego aktu mowy jest pozytywna ocena propozycji. Trudno byłoby więc mówić o aprobacie,

---

Interpersonal, Experiential, and Cognitive Approaches, New York 2006; D. Evans, *Emocje. Naukowo o uczuciach*, przeł. R. Kot, Poznań 2002.

¹⁷³ A. Awdiejew, *Klasyfikacja funkcji...*, s. 73.

gdyby jej przedmiot został oceniony negatywnie lub sklasyfikowany jako nieprzydatny.

Drugim aspektem, po określeniu wartości oceny intelektualnej i emocjonalnej, jest kierunek przeniesienia emocji. Może on dotyczyć zarówno osoby, jak i obiektu/zjawiska.

1. Przeniesienie pozytywnych emocji w stosunku do odbiorcy. Presupozycja przyjmuje tu postać: *nadawca pozytywnie ocenia X*, przy czym X oznacza odbiorcę komunikatu. Por.:

[32d]

– *Proponuję naleśniki ze szpinakiem, w szynce, zapiekane pod lazurem – przejęłam paleczkę, patrząc na smętny, suchy kawałek sera.*

– **Jesteś genialna** – powiedziała Ulka – *i jaja faszerowane koperkiem...* (K. Grochola)

[32e]

– *Там даже слуховое окно есть. Я элементарно присобачиваю к винтовке оптический прицел, глушитель – и издали валю твоего Базу. И уж поверь мне, контрольного выстрела не потребуется!*

– **Ты гений!** – воскликнула Нинка. *Все оказалось действительно довольно просто.* (Е. Белкина)

[32f]

Constance was so thrilled at the idea of working in such a glamorous world that she would have agreed to anything in order to have the job. She bubbled with excitement on the train down to Surrey. “Oh, Aunt Louise, you are marvellous! I can’t wait to start on Monday!” (C. McDowell)

Kontekst sytuacji komunikacyjnej i wcześniejsze wypowiedzi pozwalają utożsamić wysoką ocenę pomysłodawcy propozycji z wysoką oceną samej propozycji, a następnie zinterpretować je jako przyzwolenie na wprowadzenie propozycji w życie.

2. Przeniesienie pozytywnych emocji w stosunku do osoby trzeciej. Presupozycja przyjmuje tu postać: *nadawca pozytywnie ocenia X*, przy czym X oznacza osobę trzecią. Por.:

[32g]

Ani Anny, ani Jana nie dziwiło to, że ich córka jest ciągle sama. Może dlatego, że to im odpowiadało, cenili sobie bowiem ciszę. Obecność innych

dzieci, odwiedziny koleżanek i kolegów, głośne okrzyki, rozmowy i śmiechy wytrącałyby ich z doskonałej koncentracji. Zamknięci w swoich światach, nie dostrzegali, że ich córce brak towarzystwa rówieśników.

– **Ona jest fantastyczna.** Zwróć uwagę, jak znakomicie sama organizuje sobie czas! – mówiła Anna do Jana, nie dostrzegając w zachowaniu córki niczego, co mogłoby niepokoić. (D. Terakowska)

[32h]

(Profesor do współpracownika o młodszym koledze, który przygotował podanie o grant)

– **Абсолютно гениально!** И как же он сам это всё придумал!? Он просто герой... (zasł.)

[32i]

“How about him?” said Owen, indicating the Greek. “He is married.”
The woman surveyed the Greek closely.

“Yes,” she said, “I can see that. How many wives have you got?” she asked with interest.

“One,” said the Greek.

“That is more than enough.” The woman cackled. “She keeps you on a tight rein, does she? **That is proper,**” she said approvingly. (M. Pearce)

Przykłady wypowiedzi tego typu sporadycznie pojawiają się w zebranych materiale. Wiąże się to zapewne z bezpośrednim charakterem opisywanego aktu mowy, gdyż przyzwolenie na działanie, będące częścią presupozycji aprobaty, jest znacznie utrudnione w przypadku braku bezpośredniego kontaktu rozmówców.

3. Przeniesienie pozytywnych emocji w stosunku do stanu rzeczy odnoszącego się do nadawcy. Presupozycja przyjmuje tu postać: *nadawca pozytywnie ocenia Y*, przy czym Y oznacza stan rzeczy dotyczący samego nadawcy. Por.:

[32j]

– *Przetwornica – powiedział w natchnieniu doradca do spraw technicznych, w którym nagle odezwało się nabyte przed laty wykształcenie [...].*

– *Ta przetwornica jest nieduża, da się to zamontować w tym pańskim latawcu? Twarz pilota, na zmianę, chmurzyła się i rozjaśniała.*

– **Jasne, że się da!** Jasne, że przetwornica! Jasne, że będziemy mieli te dwieście dwadzieścia! (J. Chmielewska)

[32k]

– Но гонорар в рублях – гроши, конечно, полтора за лист – это дело святое.

– А вы это можете заплатить Тамаре?

– Без проблем.

– Нужно какое-то письмо от меня, доверенность?

– Ничего. Так сделаем. Никаких сложностей.

– **Прекрасно.** (М. Веллер)

[32l]

“The Lion d’Or. Not exactly five star, but the food’s okay and it’s got a pretty terrace bar overlooking the river. Perhaps you and Iris would care to join me there for a drink one evening?”

“That sounds a nice idea. Will you fix it with her?” (B. Rowlands)

W przytoczonych przykładach nadawca aprobeuje stan rzeczy bezpośrednio dotyczący jego samego, jest zainteresowany wprowadzeniem propozycji w życie, gdyż spodziewa się korzyści z tego wynikających.

4. Przeniesienie pozytywnych emocji w stosunku do stanu rzeczy odnoszącego się do odbiorcy. Presupozycja przyjmuje tu postać: *nadawca pozytywnie ocenia Y*, przy czym Y oznacza stan rzeczy dotyczący odbiorcy. Por.:

[32m]

– Wiesz – powiedziała któregoś dnia – postanowiłam odwiedzić swojego profesora, przeczytałam w gazecie, że wrócił.

– **To świetny pomysł** – ucieszył się. (M. Nurowska)

[32n]

Андрей выпил еще и, набрав другой номер, сказал:

– Але, Алик? Алик, как ты смотришь на то, чтобы сегодня... нажраться в драбан?

– **А мо!** – бодро раскатился в трубке голос Александра Мыскина.

– **Запросто!** (К. Жмуриков)

[32o]

They took Cody away, but there was still a patrol unit out front when the phone rang.

*Jeff picked up, listened, and said, "Hey, Gerald. Why don't you come over? Party's just getting started." He listened some more and nodded. "You know what? **That's a great idea. Go for it.**" He hung up. (J. Flynn)*

Opisywany typ wypowiedzi aprobatywnych odnosi się do sytuacji, w której spodziewana korzyść dotyczy osoby zgłaszającej propozycję. Niekiedy jednak trudno jest jednoznacznie określić, kto ma być głównym beneficjentem wprowadzenia przedmiotu aprobaty w życie. W takiej sytuacji jedną wypowiedź można zaliczyć do dwóch typów prezentowanej klasyfikacji.

5. Przeniesienie pozytywnych emocji w stosunku do stanu rzeczy odnoszącego się do osoby trzeciej. Presupozycja przyjmuje tu postać: *nadawca pozytywnie ocenia Y*, przy czym Y oznacza stan rzeczy dotyczący osoby trzeciej. Por.:

[32p]

– *Czternastu wrogich Karibów – zagailem posiedzenie – zginęło tu bez świadków i bez śladu...*

– *Oby tak dalej! – ktoś z werwą zawołał. (A. Fiedler)*

[32r]

– *И вдруг она вспомнила главное: – В Дубовке колхоз распускают. Районное начальство приехало, говорят, всё, забудьте про колхозную кассу, расходитесь и сами о себе думайте. Спасайтесь своими средствами.*

– *И правильно, – одобрил Фёдор. – Поделиться всё. (Б. Екимов)*

[32s]

"But a couple more drinks and her playing gets sloppy."

"No, after the first two, her husband cuts her off."

*"**Good for him.** How about you, you drink, Charlie?" (J. Flynn)*

W badanym materiale najczęściej występuje przeniesienie emocji w stosunku do odbiorcy lub w stosunku do stanu rzeczy dotyczącego odbiorcy. Pozostaje to w harmonii ze słownikowymi znaczeniami badanych leksemów oraz z eksplikacją aprobaty jako aktu mowy.

5.3. FUNKCJE ILLOKUCYJNE

Trzecią grupę stanowią funkcje illokucyjne. Jest ona bardzo zróżnicowana, zawiera także elementy funkcji modalnych i emotywnych. Ich wspólną cechą jest dominujący model przyszłego działania. Pomimo znacznej różnorodności wewnątrz tej grupy – liczbę samych czasowników illokucyjnych szacuje się na ponad tysiąc¹⁷⁴ – opisywane leksemy zdają się służyć realizacji ściśle określonych celów komunikacyjnych nadawcy. Do omawianej grupy zaliczamy, za A. Awdiejewem, funkcje zobowiązania (wyrażające przyjęcie lub wyrażenie zobowiązania w stosunku do pewnego działania), funkcje pobudzenia do działania (odpowiadające dyrektywnym aktom mowy, ich celem jest skłonienie rozmówcy do określonego działania) oraz funkcje rozstrzygnięcia (interpretowane jako rozstrzygnięcie wyboru przyszłego działania).

Każdą z wymienionych funkcji pragmatycznych można podzielić na kolejne podgrupy. Pierwszą z nich – funkcję zobowiązania – stanowi funkcja gotowości i zgody.

Aprobata – funkcja zobowiązania

Funkcja gotowości rozumiana jest tutaj jako decyzja o podjęciu działania, niezależnie od tego, czy takiej akcji sprzyjają warunki, czy nie. Nadawca wyraża swoje zobowiązanie wobec odbiorcy do wykonania pewnej czynności. Por.:

[33a]

– *No, ale taki traper-projektant, żeby to było funkcjonalne, ładne, nie razilo i spełniało swoją funkcję! Mamy jeszcze dwa dni przed sobą!*

– **Dobrze.** Zjedzmy, przejdźmy się i zobaczymy. (M. Kalicińska)

[33b]

– *Ну что, посмотрим пару сериу?*

Я улыбнулась.

– **Давай, пап.** (К. Кеплингер)

---

¹⁷⁴ J.L. Austin, *How to Do Things...*, p. 149.

[33c]

"I don't know about you, but I'm really not feeling very hungry at the moment. In fact, since it's such a hot night – why don't we go and cool off with a swim?"

*[...] And, since she, too, wasn't at all hungry – and would have done practically anything to avoid having to sit down at such an overtly romantic candle-lit dinner – she reluctantly agreed to his suggestion. "**Come on, then.**" (M. Lynch)*

Opisywaną funkcję charakteryzuje presupozycja: *nadawca wyraża gotowość przyszłego działania a) niezależnie od jakichkolwiek warunków* (wtedy mamy do czynienia z gotowością), *b) w sprzyjających warunkach* (wtedy mamy do czynienia z wyrażeniem chęci, życzenia). Wyrażenie gotowości podjęcia działań zaproponowanych przez rozmówcę w poprzednim akcie mowy jest specyficznym rodzajem aprobaty. Oznacza wysoki stopień poparcia interlokutora i jego pomysłu, wprowadza zachętę przejścia od rozważań do właściwego działania.

Aprobata – funkcja pobudzenia do działania

Kolejną grupę tworzą funkcje pobudzenia do działania, czyli funkcja rozkazu (wynikająca z posiadanego przez nadawcę prawa do wydawania poleceń, nakłonienie rozmówcy do wykonania pewnej czynności), prośby (zachęcenie rozmówcy do wykonania pewnej czynności, której sam nadawca wykonać nie może, a jest zainteresowany jej wynikiem) i proponowania (zachęta do wspólnego lub samodzielnego działania, odbiorca ma prawo wolnego wyboru).

Spośród funkcji pobudzenia do działania tylko funkcje rozkazu i proponowania mogą w sposób sekundarny towarzyszyć aprobacie. Warunkiem jest jednak uprzednie zaistnienie propozycji tego działania. Sama aprobata przyjmuje wówczas postać *zrób/zróbmy to, co proponujesz*, w domyśle pozostawiając pozytywną ocenę tej propozycji: *bo to, co proponujesz, oceniam jako dobre*. Por.:

[33d]

– Tu powinien ktoś być.

– Ale nie ma – stwierdził Marek. – Dobra, ty tu zostań, załatw sprawę, załaduj do bagażnika nasze zakupy, a ja podrzucę pudło do przedszkola. (K. Boglar)

[33e]

– Садитесь, пожалуйста, – пригласил Игорь Владимирович Варю, усаживаясь на свое место.

– Я пойду? – спросил Левочка.

– Да, да, **идите**, спасибо... (А. Рыбаков)

[33f]

They took Cody away, but there was still a patrol unit out front when the phone rang.

*Jeff picked up, listened, and said, "Hey, Gerald. Why don't you come over? Party's just getting started." He listened some more and nodded. "You know what? That's a great idea. **Go for it.**" He hung up. (J. Flynn)*

[33g]

– *Tam mieszka babcia tego chłopca. Nawet rozmawiałam z nią przez telefon i zdaje mi się, że się z nią zaprzyjaźnię! W ogóle oni wszyscy to bardzo przyzwoita rodzina. Więc...*

– **Zróbmy tak** – przerwał jej pan Kornel. – *Dziś i tak byliśmy umówieni, więc zostawię Szkodnika w domu i przyjadę po ciebie, tak jak to planowaliśmy wczoraj. I wtedy o tym porozmawiamy, dobrze? (M. Pałasz)*

[33h]

– *Я сорвала эксперимент...*

– *Все в порядке, – утешал он, глядя ее по голове, как маленького ребенка.*

– *Я... мне... надо привести себя в порядок...*

– **Хорошая мысль. Умойся, причешишь.** *Я тебя жду. Как только ты успокоишься, поговорим. (Н. Андреева)*

[33i]

"My brother, I have an idea. After your delivery, we stop at Carmen's and get two burritos and that will give you a chance to see Ruby, Miss Lydia, and Miss Dolores. Then we go to a trailer and you spend the night with me, and we'll eat the burritos, like the old days, by the fire pit."

*"Sounds like a good plan, **let's do it.**" (V. Bustamante)*

Niekiedy trudno jest rozgraniczyć te funkcje, gdyż sama dysproporcja statusu społecznego rozmówców nie wystarcza, aby w sposób bezsporny przypisać danej wypowiedzi funkcję rozkazu. Jeśli zabraknie jednoznacznych sygnałów próby narzucenia woli przez nadawcę, to w naszej strefie językowo-kulturowej

bardziej prawdopodobna jest interpretacja wypowiedzi jako prośby¹⁷⁵. W omawianych przykładach rozkaz nie przyjmuje formalnej postaci, jak by to miało miejsce np. w przypadku relacji podkomendny – przełożony oficer, a mimo to w przykładach [33d, 33e, 33f] daje się wyczuć zdecydowanie większą różnicę pozycji społecznej, a co za tym idzie, również siły przekazu, niż w pozostałych [33g, 33h, 33i].

Aprobata – funkcje rozstrzygnięcia

W skład opisywanej grupy wchodzi cztery podtypy: funkcja rady (czyli propozycja działania, wskazówka dotycząca najlepszego działania), zgody (wyrażenie przyzwolenia na działanie lub jego wynik), niezgody (wyrażenie braku zgody na działanie lub jego wynik) oraz wyrażenia niezdecydowania (wskazuje na brak podjęcia ostatecznej decyzji).

Spośród wymienionych podtypów funkcji rozstrzygnięcia najbliższa wyrażeniu aprobaty jest funkcja zgody. Oznacza ona przyzwolenie na działanie wspólne lub sankcjonowane przez nadawcę albo przyzwolenie na wynik owego działania. Presupozycja tej funkcji prezentuje się następująco: *Nadawca wyraża zgodę na działanie (p) lub na wynik działania (p)*. Eksplicacja: *Zgadzam się na działanie X lub na wynik tego działania*. Por.:

[33j]

– *Dużo tego... – mruknął Michalski. – Nie dasz sobie rady. Chcesz kogoś, z kim mógłbyś podzielić się robotą? Może tego Kowalskiego? Wyciągnijemy go z Bemowa, jeżeli chcesz.*

– **To dobry pomysł** – powiedział Nowak. (T. Konatkowski)

[33k]

– *Pomyślałem, że tak tu gorąco. Może chcą się państwo napić wody – wyjaśnił kelner.*

– **Dziękujemy bardzo, świetny pomysł.** (M. Żandarska-Ochnik)

---

¹⁷⁵ J. Thomas, *Meaning in Interaction: an Introduction to Pragmatics*, London 1995, p. 160–162.

[33l]

– Давай не будем говорить об этом папе, – попросил меня мальши.
– Он будет сильно ругаться и очень расстроится. Я буду хорошо себя вести, честное слово. Тетя Женя, пожалуйста!

– **Хорошо**, – согласилась я, решив, что здесь можно ему уступить, – это будет нашей маленькой тайной. (М. Серова)

[33m]

– С удовольствием бы, Толь, – говорит Эди, – но меня дома приятель ждет. Завтра, хорошо? – обещает Эди [...].

– **Ну ладно, завтра**, – соглашается [...] Толик. (Э. Лимонов)

[33n]

“To say the least,” Kate smiled a little bit at that. “Wow, Jessica, I just can’t get over it... you’re going to be a mom. A really amazing mom. I am so happy for you.”

“Thank you. You’re going to be a wonderful Aunt Kate... oh... I have someone beeping in. Talk to you tomorrow?”

“Tomorrow,” Kate agreed. (A. Huffman)

[33o]

“I say we wait until dark, then climb up through the rafters to the outside and see for ourselves,” he replied. “After all, if it is so special don’t you all want to see it? I know I do.” [...]

“**Brilliant**,” replied Ephraim eagerly. “I say we do it.” [...]

“**I’m in**,” stated Chirp enthusiastically.” (D. Hennessey)

Opisywana grupa jest najliczniej reprezentowana w zebranych materiale. Funkcja zgody (razem z wyrażeniem pozytywnej oceny) należy, jak wynika choćby z definicji aprobaty, do podstawowych cech dystynktywnych tego aktu mowy. W badanym materiale to właśnie czasowniki *zgodzić się*, *согласиться*, *agree*, występując w części narracyjnej, najczęściej zapowiadają replikę aprobatywną bohatera, a w wielu przykładach wyrażenie zgody jest połączone w danym kontekście sytuacyjnym z drugim elementem znaczenia aprobaty, czyli z pozytywną oceną. Najprawdopodobniej, dążąc do minimalizacji nakładu sił, nadawca pomija element ewaluacyjny, bo wychodzi z założenia, że odbiorca i tak go odtworzy na podstawie domysłu: skoro nadawca zgadza się na propozycję, to znaczy, że

ocenił ją pozytywnie. Warto tu jednak wyraźnie zaznaczyć, że nie każda zgoda jest równoznaczna z aprobatą – do zaistnienia tej drugiej (aprobaty) konieczna jest pozytywna ocena, a do tej pierwszej (zgody) wystarczy brak sprzeciwu. Czasami te granice są bardzo płynne i interpretacja polega w znacznej mierze na intuicji badacza. Kiedy jednak mamy do dyspozycji szerszy kontekst rozmowy, włącznie z wydarzeniami następującymi po niej, to możliwe jest przypisanie wiodącej funkcji pragmatycznej z dużym prawdopodobieństwem poprawności (jak np. w replikach 33l, 33m i 33n).

5.4. FUNKCJE MODALNO-SYNTAGMATYCZNE

Obok funkcji illokucyjnych w klasyfikacji A. Awdiejewa wyróżnione zostały także funkcje modalno-syntagmatyczne. Wchodzą one w związek z innymi wypowiedziami na płaszczyźnie syntagmatycznej i mogą mieć charakter prymarny (gdy stymulują pojawienie się kolejnej repliki w dialogu) lub sekundarny (gdy są reakcją na uprzednią replikę dialogową). Wyróżniamy tu funkcje pytania (pojemna grupa, której prymarnym celem jest wyrównanie poziomu wiedzy rozmówców), akceptacji (czyli przyjęcia zaistniałego stanu rzeczy) i przeczenia (odrzućcenie zaistniałego stanu rzeczy).

Funkcja akceptacji wyraża aprobatę działań werbalnych i/lub niewerbalnych rozmówcy. Nie precyzuje jednak intencji i przyczyn akceptacji, które mogą być zarówno pełne, spontaniczne i bez zastrzeżeń, przemyślane i udzielone „na chłodno”, jak i nieszczerze, służące realizacji ukrytych celów¹⁷⁶. Por.:

[34a]

– *Czemu nie? Czytałam w przewodniku, że tu niedaleko, w Mallu, w Georgetown, jest Victoria's Secret, może tam?*

– *Świetny pomysł! – Antek był w coraz lepszym nastroju. – I od razu przymierzmy! (P. Niklewicz)*

---

¹⁷⁶ E. Komorowska, *Metafunkcje: pytania, akceptacji i przeczenia...*, s. 173.

[34b]

– *Pani mi da w takim razie rosół z makaronem i na drugie niech będzie schabowy z pyrami i jakąś surówką do tego. Kiszona kapusta jest?*

– *Kapusty nie ma dzisiaj, jest ino szabelek z puszki.*

– ***Dobra, niech będzie ta fasolka*** – powiedział Karpiński i podał bufetowej swój kupon obiadowy. (R. Ćwirlej)

[34c]

– *Здравствуйте, к вам можно?..* – спросил Виктор.

Башманов после небольшой паузы удивленно уставился на него поверх очков. Получилось это у него очень натурально. Не знай Логинов, что медсестра предупредила больного о посетителе, он бы, пожалуй, даже поверил.

– ***Ну, раз пропустили, значит, можно!*** – кивнул Башманов. – *Здравствуйте! Прошу!* (М. Шахов)

[34d]

– *Безусловно, всем сейчас нелегко...* – молчание Лоскину сейчас было ни к чему, – *мы могли бы представить это, в конце концов, как какую-то совместную акцию, если так можно назвать... ну... и я бы за ценой потом не постоял... всякие ситуации бывают [...].*

– ***Да, можно и так...*** – Людмила Николаевна взяла еще один шоколадный шарик, – *но! Мы пока не говорим о каком-то конкретном курсе.* (Е. Горбунов)

[34e]

“Come on; let’s go find your group. There will be plenty of time for us to catch up. Maybe you can come back next weekend.”

“I’d like that,” Kate agreed. (A. Huffman)

[34f]

“Yeah, I know what to do now. What I am going to study and what not.” I replied.

“That’s awesome then bro. I am glad to hear.” Mike said. (J.M.R. Alonso)

Dla opisywanej funkcji presupozycja wygląda następująco: *Nadawca akceptuje (p) w tej postaci, w której ono zostało wyrażone poprzednio.* Eksplikacja: *W pełni akceptuję / podoba mi się X i oce-*

niam *X* jako pozytywne¹⁷⁷. Akceptacja wyraża sens zbliżony do podstawowego znaczenia aprobaty – jeśli coś jest akceptowane, to zazwyczaj jest wysoko oceniane i nie spotyka się ze sprzeciwem. Nie dziwi więc duża liczba wyekscerpowanych przykładów wypowiedzi aprobatywnych, w których pragmatyczna funkcja akceptacji wychodzi na pierwszy plan. Akceptacja propozycji jest podstawą do wyrażenia (eksplícytne lub implícytne) pozytywnej oceny i wynikającego z niej przyzwolenia na wprowadzenie przedmiotu aprobaty w życie. Eksplicacja funkcji akceptacji w pełni zgadza się z pierwszym członem eksplicacji aprobaty.

5.5. EMOTYWIZACJA I RYTUALIZACJA WYPOWIEDZI APROBATYWNYCH

Funkcje pragmatyczne mogą ulegać różnorodnym procesom, z których w kontekście aprobaty należy wymienić emotyvizację i rytualizację. Pierwsza z nich powoduje wzmocnienie lub osłabienie funkcji pragmatycznych poprzez wprowadzenie do wypowiedzi ekspresywnych środków językowych¹⁷⁸. Por.:

[35a]

– *Przecież pan się nie zgadzał?* – *zauważyła z wahaniem dyżurna pielęgniarka.*

– ***Ale już się zgadzam! Zgadzam się natychmiast!!!*** *Za pół godziny będzie za późno! Narkozę dawać! Natychmiast narkozę...!!!*

– *Ależ co pan...? Narkozę dostanie pan na stole...*

– *Na żadnym stole!!! Natychmiast!!! Dłużej sobie pośpię...!* (J. Chmielewska)

[35b]

– *Już się robi. A może szklaneczkę?*

Seweryn skinął głową.

– ***Niech będzie.*** (J. Andrzejewski)

---

¹⁷⁷ Ta i poprzednia eksplicacja za: E. Komorowska, *Metafunkcje: pytania, akceptacji i przeczenia...*, s. 173–175.

¹⁷⁸ A. Awdiejew, *Klasyfikacja funkcji...*, s. 86.

[35c]

Сильно подействовало на князя мое предложение.

– **Превосходно, превосходно!** – восклицал он. – *Как прежде мне не приходило в голову?.. Я благодарен вам за этот намек.* (И. Панаев)

[35d]

– *Так, и что вы хотите,* – лицо Дайнеко приобретало серьезный вид.

– *Для меня как никогда сейчас важны комиссионные... – голос Эдуарда Марковича стал тише, – если ваши ребята дадут на такой сумме хороший сбалансированный курс... Вы бы меня выручили, – Лоскин хотел добавить слово «очень», но гордость не позволила.*

– **Я поняла...** (Е. Горбунов)

[35e]

*I told him that I had made our parents cry the previous night. When he asked “Why?” I told him it was because I told them they were going to be grandparents. His response was “What? **That’s awesome! Awesome! That’s awesome! That’s cool! Awesome!**”* (N.R. Beltz)

[35f]

“I’ll be Prospero,” he said, “and you can be Miranda. We can divide up the other parts as we go along.”

“All right. But then let’s switch and I’ll be Prospero.”

Mark frowned. “But he’s a man. You need to read the woman’s part.”

“No, I don’t! I can pretend to be Prospero just as well as you can!”

*“Oh. Well, I suppose.” He looked doubtful, but then he said, “Men used to read women’s parts in Shakespeare’s time, so I guess there’s no reason a girl can’t read a man’s part. **Let’s give it a try.**”* (D. Stephens)

W analizowanym materiale emotywizacja wypowiedzi aprobatywnych jest zjawiskiem powszechnym, zwłaszcza w materiale rosyjskojęzycznym, w którym pojawia się w około 25% tego typu replik. Materiał angielskojęzyczny jest pod tym względem najuboższy, z niewiele ponad 10% tego typu wypowiedzi, natomiast polskojęzyczny plasuje się pomiędzy nimi – 18%. Jednym z częściej spotkanych sposobów wzmocnienia ładunku emocjonalnego wypowiedzi aprobatywnej jest **reduplikacja markera**. Wystarczy powtórzyć najważniejszy element wypowiedzi [35a, 35c], aby siła pozytywnej oceny została zwielokrotniona. W przypadkach niezwykle spontanicznych replik możemy spotkać na-

wet kilkakrotne powtórzenia, jak w przykładzie [35e], w którym leksem *awesome*, sam w sobie silnie nacechowany emocjonalnie, został wypowiedziany aż cztery razy.

Oslabienie emocjonalnego ładunku wypowiedzi najczęściej osiąga się poprzez dobór leksykalnych środków o niskim ładunku emocjonalnym (*niech będzie*); unikanie bezpośredniego wyrażenia oceny, a jedynie sygnalizowanie przyjęcia propozycji (*я поняла*). W określonym kontekście odbiorca ma prawo zinterpretować to jako aprobatę lub przynajmniej zgodę; wyrażenie wprost, że propozycja może nie być najlepszym rozwiązaniem, jednak zostaje przyjęta niejako „na próbę” (*Let’s give it a try*).

Rytualizacja natomiast polega na uproszczeniu środków wyrazu w sytuacjach regularnie się powtarzających. Jest to przejaw ekonomii językowej, która nakazuje uproszczenie wypowiedzi w jednoznacznych okolicznościach, jeśli nie nastrocza do problemów z interpretacją¹⁷⁹. Por.:

[35g]

– *No to za twoje nowe życie, żeby się spełniło wszystko, o czym marzysz – usłyszała [...]*.

– **Tak jest! Za nowe!** – *odkrzyknął ktoś z końca pokoju.* (K. Grochola)

[35h]

– *Махонький, говорит – не то чтобы как человек, а до пояса человек, а там рыба, сказать бы... Вот с ним и воюй!*

– **Да, точно...** *трудно с таким воевать.* (Д. Мордовцев)

[35i]

“Thank you, God, for our food, and our family, and our blessings.”

Ray and Janie reprised the blessing, and Ray added, “And please bring everyone safely through the storm.”

“Amen,” they all agreed. (J. Flynn)

Najlepszym przykładem zrytualizowanej aprobaty jest podpis na podaniu lub innym dokumencie, wyrażający pozytywną ocenę przełożonego i zezwolenie na planowaną działalność. Najczęściej jest to podpis osoby upoważnionej do udzielenia aprobaty lub napis *zgoda*,

---

¹⁷⁹ A. Awdiejew, *Klasyfikacja funkcji...*, s. 86.

wyrażam zgodę, akceptuję, возможно, не возражаю, approved (często w postaci pieczętki), OK. Zwykle są to repliki będące ustandaryzowanymi odpowiedziami na zaistniałą sytuację, wpisującymi się w etykietę zachowań grzecznościowych (np. toasty, modlitwa, przykłady socjolektu itp.).

W większości przypadków aprobaty nie jest wyrażana w sposób związany bezpośrednio z formą poprzedniego komunikatu. W materiale faktograficznym pojawiły się jednak nieliczne wypowiedzi, w których do tego celu użyte zostały słowa uprzednio wykorzystane przez nadawcę w replice otwierającej. Takie wypowiedzi mają postać samodzielnej, krótkiej repliki lub też uzupełnione są o dodatkowe elementy. Por.:

[36a]

– **Można** otworzyć? – spytał Doktor. Siedział nisko, w małym fotelu, nad ramieniem miał ekran, wypukły, podobny do okrętowego iluminatora.

– Oczywiście, że **można** – zgodził się Inżynier – tylko... (S. Lem)

[36b]

– **Повторим!** – сказала Люда.

– **Повторим,** – согласился Глеб, одной рукой поднял рюмку, другой обнял именинницу за талию, она была на полголовы выше его, – давай за тебя, дорогуша, Ганна-Ганечка, Агафьюшка. (А. Рыбаков)

[36c]

“Thank you. You’re going to be a wonderful Aunt Kate... oh... I have someone beeping in. Talk to you **tomorrow?**”

“**Tomorrow,**” Kate agreed. She sat there for a minute after she got off the phone, not entirely sure why her eyes were suddenly filled with tears. (A. Huffman)

Powtarzając wypowiedź beneficjenta aprobaty, z zamiarem wyrażenia swojej pozytywnej oceny, nadawca podkreśla jednomysłność ze swoim rozmówcą. Powtórzenia pełnią specyficzną rolę w komunikacji językowej wielu nacji, czego ślady można znaleźć w licznych zachowaniach kulturowych¹⁸⁰. Strategia „zakotwiczenia” swojej

---

¹⁸⁰ Przykładowo, gdy w USA dzieci przypadkowo powiedzą równocześnie to samo, wówczas to z nich, które pierwsze powie *Jinx! You owe me a coke!*, może

wypowiedzi w replice odbiorcy jest wykorzystywana w psychoterapii w celu nawiązania bliższego kontaktu i zachęcenia rozmówcy do współpracy¹⁸¹. Używanie powtórzeń – w angielskojęzycznej literaturze nazywane *backchannelling* – pokazuje, że rozmówca słucha, rozumie i/lub zgadza się z nadawcą. Może też zwiększać płynność wypowiedzi jako zamiennik „dźwięków zamyślenia”. Z drugiej jednak strony może być oznaką nieangażowania się w rozmowę, braku skupienia na tym, co mówi interlokutor, może także implikować potrzebę przemyślenia zasłyszanego tekstu¹⁸². W badanym materiale empirycznym powtórzenie usłyszanej repliki lub jej fragmentu najczęściej sprzyja nawiązaniu ściślejszej więzi z rozmówcą, co z kolei wzmacnia pozytywny przekaz komunikatu, dzięki jednomyślności stron w stosunku do obiektu rozmowy.

Wypowiedziom aprobatywnym nie można oczywiście przypisać wszystkich funkcji pragmatycznych. Najczęściej są to funkcje **zgody** i **akceptacji**. Różnica między nimi jest minimalna, zdają się one harmonijnie współdziałać, tworząc mieszaną funkcję aprobaty, dla której eksplikacja przyjmuje postać:

Aprobuję / akceptuję / podoba mi się Y i oceniam Y jako pozytywne / dobre;

Zgadzam się na działanie X-a lub na wynik działania X-a,

gdzie Y oznacza działania, o których mowa we wcześniejszym akcie mowy (zwykle działania interlokutora), a X oznacza wykonawcę Y.

Wypowiedzi odpowiadające przytoczonej wyżej eksplikacji należy uznać za przykład czystej aprobaty. Możliwe są także pewne odstępstwa, np. gdy aprobata jest reakcją nie na uprzedni akt mowy, lecz na

---

domagać się od współrozmówcy koli. Za: B. Johnstone, *Discourse Analysis*, Oxford 2008, p. 170. W podobnej sytuacji w języku rosyjskim należy zapytać *Когда мое счастье?*, co ma zapewnić nadawcy rzeczzone szczęście. Za: <http://mirfactov.com/o-detskikh-poveryah/> (28.05.2016). Polskie dzieci w celu przywołania szczęścia mówią w takiej sytuacji *Raz dwa trzy (albo Stop!), moje szczęście, a twój pech!*

¹⁸¹ K. Ferrara, *Repetition as Rejoinder in Therapeutic Discourse: Echoing and Mirroring* [in:] *Repetition in Discourse*, vol. II, ed. B. Johnstone, Norwood 1994, p. 66–83.

¹⁸² B. Johnstone, *Discourse...*, p. 173.

pewną sytuację – jednak zawsze musi to być reakcja na Y. Jeśli wypowiedź aprobatywna dotyczy oceny osoby (najczęściej rozmówcy), to jej interpretacja przyjmuje postać: *wysoko oceniam X w kontekście działania Y, X jest wykonawcą Y i oceniam go wysoko dlatego, że wysoko oceniam Y; uważam, że dobrze, żeby Y się wydarzyło.*

Należy także wspomnieć, że ów wykonawca czynności, wskazany w presupozycji jako X, jest w przypadku aprobaty zależny od nadawcy i przyzwolenie tegoż jest mu potrzebne do wypełnienia czynności Y. Zwykle zależność ta pokrywa się z rolami społecznymi, chociaż w wyjątkowych sytuacjach może okazjonalnie pojawić się wbrew hierarchii społecznej. W konkretnej sytuacji komunikacyjnej mogą np. zaistnieć okoliczności, gdy przełożony proponuje wykonanie zadania, które od podwładnego wymaga zostania po godzinach w pracy, a do tego potrzebuje (przynajmniej teoretycznie) jego aprobaty; podobnie gdy kompetencje zawodowe podwładnego upoważniają go do udzielenia aprobaty projektu w zakresie jego specjalności itd.

Dająca się zauważyć wyraźna specjalizacja jednostek *aprobować, одобрять, approve* pozwala uznać je za modelowe dla danego aktu mowy, z zastrzeżeniem, że bardzo rzadko występują w postaci czasowników performatywnych. Powyższe wnioski w równym stopniu odnoszą się do materiału pochodzącego z języka polskiego, rosyjskiego i angielskiego, co potwierdza zbieżność funkcjonowania tych operatorów zarówno na płaszczyźnie semantycznej, jak i pragmatycznej.

Nie ulega wątpliwości, że to właśnie wartość pragmatyczna wypowiedzenia odgrywa kluczową rolę podczas interpretacji wypowiedzi i ustalenia, jaki akt mowy jest realizowany przez tę replikę. Uwzględnienie samych tylko wyznaczników formalnych nie wydaje się jednak wystarczającym kryterium klasyfikacji badanych zjawisk językowych, stanowi raczej wstęp do analizy pragmatycznej. Omawiane wypowiedzi aprobatywne wymykają się sztywnym podziałom na podstawie wyłącznie leksykalnych wyznaczników funkcji aprobaty. Są one pomocne przy dobieraniu i właściwym kwalifikowaniu wypowiedzeń, jednak różnorodność sposobów realizacji opisywanego aktu mowy jest praktycznie nieograniczona. Niezbędna więc wydaje się równoległa analiza wielu funkcji pragmatycznych, co wymaga odrębnych badań i wychodzi poza ramy niniejszego opracowania.

Realizacja pragmatycznej funkcji aprobaty wpisuje się w problematykę grzeczności językowej, gdyż celem tego aktu mowy jest maksymalizacja zgody z rozmówcą. G. Leech wymienia takie maksymy grzeczności, jak maksyma taktu, wielkoduszności, zgadzania się, skromności oraz aprobaty¹⁸³. Opisywany w niniejszym studium akt mowy w oczywisty sposób w pełni realizuje ostatnią ze wspomnianych maksym, dodatkowo może także być częścią pozostałych (zwłaszcza zgody). W ujęciu maksym konwersacyjnych P. Grice'a¹⁸⁴ aprobata jest działaniem pożądanym z punktu widzenia spójności dialogu i współdziałania rozmówców.

---

¹⁸³ G. Leech, *Principles...*, p. 132–133.

¹⁸⁴ P.H. Grice, *Logika i konwersacja*, przeł. B. Stanosz [w:] *Język w świetle nauki*, red. B. Stanosz, Warszawa 1980, s. 97.

6. DIALOGICZNOŚĆ APROBATY. STRATEGIE KONWERSACYJNE

Pełny sens każdej wypowiedzi widoczny jest dopiero w kontekście rozmowy. Analiza tego, co zostało powiedziane przez nadawcę, musi uwzględnić zarówno poprzednie, jak i spodziewane kolejne wypowiedzi, aprobatą jest więc repliką kontynuacyjną. Po pierwsze – jest to reakcja na zaistniałą rzeczywistość (zwykle wypowiedź), dalszy ciąg rozpoczętego dialogu. Po drugie – stanowi kolejny krok na drodze do utrzymania nawiązanych stosunków między rozmówcami, ponieważ przez wykorzystanie pozytywnej strategii grzecznościowej budowane są (lub rozwijane) pozytywne relacje społeczne. Po trzecie – jest to zapowiedź dalszej współpracy, zwłaszcza w przypadku, gdy przedmiot aprobaty wymaga współdziałania nadawcy i odbiorcy.

Do zakończenia wymiany dialogowej niezbędna jest podwójna zgoda¹⁸⁵ – nadawcy₁ i jego współrozmówcy. W skrajnym wypadku może to być nawet zgoda co do tego, że nie wypracują wspólnego podejścia do przedmiotu rozmowy. W świetle tych ustaleń aprobatę należy traktować jako zgodę nadawcy pozwalającą zakończyć rozmowę w sposób satysfakcjonujący obie strony. Por.:

[37a]

– *Pani mi da w takim razie rosół z makaronem i na drugie niech będzie schabowy z pyrami i jakąś surówką do tego. Kiszona kapusta jest?*

– *Kapusty nie ma dzisiaj, jest ino szabelek z puszki.*

– **Dobra, niech będzie ta fasolka** – powiedział Karpiński i podał bufetowej swój kupon obiadowy. (R. Ćwirlej)

[37b]

– *Но гонорар в рублях – гроши, конечно, полтораستا за лист – это дело святое.*

---

¹⁸⁵ M. Mulkay, *Agreement and Disagreement in Conversations and Letters*, "Text", 5, 1985, p. 201–227.

- *А вы это можете заплатить Тамаре?*
- *Без проблем.*
- *Нужно какое-то письмо от меня, доверенность?*
- *Ничего. Так сделаем. Никаких сложностей.*
- ***Прекрасно.***
- *Когда мы отберем?*
- *Я вам позвоню.* (М. Веллер)

[37c]

“Then it is agreed. We will open the door one day a week. What day is best?”

“How about Sunday, doc?” Boyd offered. “That’s a blah blah day around here – plain dead it is!”

“Then Sunday it is!” Jared confirmed. “Everyone agree?”

Agreed! the trio chimed in unison. (A. Samuels)

Bez względu na długość prowadzonych negocjacji każda z przytoczonych sytuacji komunikacyjnych kończy się zgodą obu stron co do dalszych losów propozycji. W związku z wyrażeniem aprobaty mamy tutaj do czynienia ze zgodą dotyczącą wspólnego lub sankcjonowanego przez nadawcę działania.

Odbiorca stara się o uzyskanie aprobaty dla swojej planowanej czynności. W tym celu przedstawia nadawcy własną propozycję, w pewien sposób ukierunkowując odpowiedź. Na początku rozmowy mamy więc otwartą sytuację konwersacyjną. Spodziewanymi zakończeniami (najbardziej prawdopodobnymi) są:

1. Nadawca przyjmuje propozycję i udziela aprobaty, odbiorca przyjmuje do wiadomości taki stan rzeczy (rozmowa kończy się podwójną zgodą co do ustalonej konkluzji, czyli udzielenia aprobaty).
2. Nadawca odrzuca propozycję i nie udziela aprobaty, odbiorca przyjmuje do wiadomości taki stan rzeczy (rozmowa kończy się podwójną zgodą co do ustalonego braku aprobaty).
3. Nadawca odrzuca propozycję i nie udziela aprobaty, odbiorca próbuje negocjować powtórne przeanalizowanie sytuacji, zwykle dodając kolejne argumenty do swojej propozycji (rozmowa kończy się jednostronną aprobatą – tylko jeden z uczestników zgadza

się z wynikiem rozmowy – odbiorca przyjmuje do wiadomości stan rzeczy, jednak nie uznaje go i kontynuuje negocjacje).

Opisane sytuacje dialogowe negocjowania zgodnego zakończenia rozmowy pojawiają się w każdym z poniższych przykładów. Por.:

[37d]

– *Chora sprawa – mówi półgłosem i gwałtownie się prostuje. – No dobra. Koniec zabawy – oznajmia. – Mam dla ciebie kasę, tym razem tysiąc. Weźmiesz?*
– **Jasne** – mówi ona. (D. Terakowska)

[37e]

– *Да черт с ними, – сказал он, имея в виду Таньку с летчиком. – Не убьет же он ее, в конце концов. Ну, подумаешь, поцелует один раз. Что с ней сделается...*

– *Нет, – не согласилась Вероника. – Это безответственно.*
(B. Токарева)

[37f]

“Maybe I should get a couple of these shirts for me as well.” Mike said as he browsed through them.

“I don’t have twenty-five bucks man. I am short by five” I said.

“Don’t worry about that. You can borrow five bucks from me man.” Mike said.

“I can’t do that dude. I don’t know how long it will be until I can pay you back.” I said. (J.M.R. Alonso)

Tylko zakończenia [37d] i [37e] można uznać za udane – rozmówcy ustalili wspólne stanowisko w omawianej kwestii. W przypadku zakończenia [37f] mamy do czynienia z przedłużeniem rozmowy przez dodanie pewnych argumentów i dążenie do pożądanej sytuacji, czyli osiągnięcia podwójnej zgody w następnej replice lub w jednej z kolejnych. Efektem tego będzie ostatecznie pozytywne lub negatywne zakończenie. Pierwsze z nich zaowocuje aprobatą propozycji, natomiast drugie będzie oznaczało dezaprobatę.

Uczestnicy rozmowy w trakcie jej trwania realizują uprzednio założone cele, modyfikują je, niekiedy także dodają nowe. Zwiększeniu skuteczności własnych wypowiedzi służy przemyślana strate-

gia konwersacyjna, która realizowana jest za pomocą poszczególnych taktyk konwersacyjnych¹⁸⁶.

Pierwszy ze wspomnianych terminów – **strategia konwersacyjna** – rozumiany jest w lingwistyce jako plan komunikacji, za pomocą którego kontrolowane jest optymalne wypełnienie celów komunikacyjnych nadawcy w warunkach niedoboru informacji dotyczących działań i zamiarów rozmówcy¹⁸⁷. Podkreślana jest także dwupodmiotowość tego procesu, gdyż wypowiedzany ciąg aktów mowy jest świadomie kreowany przez nadawcę i interpretowany przez odbiorcę, co łączy ich w dążeniu do wspólnie akceptowalnego celu komunikacyjnego¹⁸⁸.

Taktyka konwersacyjna natomiast to jedno z zadań wypełnianych w ciągu komunikacyjnym, spójnie związanych nadrzędnym celem. Realizowana jest przez właściwy dobór komponentów illokucyjnych¹⁸⁹. Przejawia się to w umiejętnym dostosowaniu wypowiedzanych replik dialogowych do zmieniających się warunków prowadzenia rozmowy¹⁹⁰.

Z punktu widzenia analizy pragmalingwistycznej racjonalny wydaje się postulat uznania za podstawową jednostkę badania konwersacji pary przylegającej. Tę minimalną część całej rozmowy należy rozumieć jako „dwuelementowy odcinek strategii konwersacyjnej, w którym element drugi jest reakcją na zastosowanie jednostki poprzedzającej, a element pierwszy ma charakter bodźca”¹⁹¹.

Strategie komunikacyjne kreślą ogólny zarys całego dialogu, jednak jego cel może być analizowany dopiero po pojawieniu się replik kończących, gdyż ze względu na brak jednoznacznie sformu-

---

¹⁸⁶ Н.Н. Горяинова, *Стратегии и тактики говорящего в речевых актах похвалы*, «Вестник Ставропольского государственного университета», вып. 62, 2009, с. 47–53.

¹⁸⁷ О.С. Иссерс, *Коммуникативные стратегии...*, с. 54–55.

¹⁸⁸ А. Аwdiejew, *Strategie konwersacyjne*, „Acta Universitas Lodziensis. Folia Litararia Polonica”, 7, 2005, s. 129.

¹⁸⁹ Н.Н. Горяинова, *Стратегии и тактики...*, с. 47–48.

¹⁹⁰ И.Н. Борисова, *Дискурсивные стратегии в разговорном диалоге* [в:] *Русская разговорная речь как явление городской культуры*, ред. Т.В. Матвеева, Екатеринбург 1996, с. 23.

¹⁹¹ А. Аwdiejew, *Strategie konwersacyjne...*, s. 128.

łowanych reguł prowadzenia rozmowy każdy z pojawiających się pragmatycznych aspektów komunikacji może mieć wpływ zarówno na rozwój samej rozmowy, jak i na cele ostatecznie osiągnięte przez jej uczestników¹⁹².

W podziale strategii na antagonistyczne i nieantagonistyczne aprobata plasuje się wśród tych drugich. W ich przypadku komunikacja przebiega znacznie sprawniej, gdyż cele komunikacyjne obu interlokutorów są zbieżne¹⁹³. Ze względu na swój reaktywny charakter aprobata stanowi element końcowy danej pary przylegającej jako odpowiedź na różne bodźce inicjujące. Bogactwo sposobów jej realizacji wynika z szeroko rozumianego kontekstu wypowiedzi, włączając w to styl nadawcy i odbiorcy. Proste wypowiedzi aprobatywne – aprobaty właściwe¹⁹⁴ – są stosunkowo łatwe w interpretacji i rozpoznanie wybranej strategii najczęściej nie nastrocza większych problemów. Inaczej jest w przypadku rozbudowanych wypowiedzi zawierających aprobatę. Nadawca dodaje pewne treści, gdyż nie tylko chce wyrazić swoją aprobatę, lecz także przekazać dodatkowe informacje.

6.1. CZYSTA APROBATA

Aprobata może być wyrażona w czystej postaci – nie towarzyszy jej wówczas żaden inny element. Por.:

[38a]

– *Dużo tego... – mruknął Michalski. – Nie dasz sobie rady. Chcesz kogoś, z kim mógłbyś podzielić się robotą? Może tego Kowalskiego? Wyciągniemy go z Bemowa, jeżeli chcesz.*

---

¹⁹² A.B. Сороко, *К вопросу о коммуникативной стратегии и речевом акте одобрения*, «Известия Южного федерального университета. Филологические науки», № 1, 2013, с. 62.

¹⁹³ A. Awdiejew, *Strategie konwersacyjne...*, s. 133.

¹⁹⁴ Termin *aprobata właściwa* został utworzony na wzór *prośba właściwa*. Zob. M. Marcjanik, *Polska grzeczność językowa...*, s. 165; A. Rosińska-Mamej, *Ile jest makroaktów w akcie mowy, czyli o najczęstszych sposobach realizacji prośb w współczesnym języku polskim*, „Biuletyn Polskiego Towarzystwa Językoznawczego”, z. LXIX, 2013, s. 116.

– *To dobry pomysł* – powiedział Nowak. Wiedział, że zaniedbał pozostałe wątki śledztwa i tropy, którymi mógł podążać. Morderca miał zaskakującą umiejętność komplikowania historii. Mnożenia postaci i miejsc, które są istotne dla gry. (T. Konatkowski)

[38b]

– *А ты не могла бы привезти?* – осторожно спросил Сережа [...].
– *Давай адрес,* – согласилась Наташа. – **Я привезу.** (Л. Токарева)

[38c]

“Tell me what happened.”

He stopped and looked at her. “All right. We’ll trade. You tell me all about you and I’ll tell you everything about me. We’ll leave out nothing. Agreed?”

She reached and kissed him. “Will you begin first?” (T. Hoover)

Taki bezpośredni przekaz jest najłatwiejszy do analizy, co znacznie zwiększa skuteczność wypowiedzi, gdyż prawdopodobieństwo pomyłki interpretacyjnej odbiorcy jest zminimalizowane. W opisywanym materiale właśnie ta grupa jest najliczniej reprezentowana. Wynikać to może z ekonomii językowej – im krótszy i prostszy komunikat, tym mniejsze prawdopodobieństwo niewłaściwego zrozumienia nadawcy. Przekłada się to na większą skuteczność przy mniejszym nakładzie środków.

6.2. WZMOCNIENIE APROBATY

Inaczej przedstawia się sytuacja, gdy nadawca, stosując się do zaplanowanej uprzednio strategii komunikacyjnej, postanawia rozwinąć wypowiedź, tworząc złożony makroakt mowy¹⁹⁵. Działanie takie może służyć wzmocnieniu pozytywnej oceny propozycji wyrażonej w poprzednim akcie mowy. Do najczęściej stosowanych taktów tego wzmocnienia należą:

- 1) wzmocnienie emocjonalnej siły wypowiedzi,
- 2) budowa pozytywnego obrazu odbiorcy,

---

¹⁹⁵ Aprobata jako makroakt będzie przedmiotem opisu w rozdziale 7.

- 3) pochwała pomysłu,
- 4) zastosowanie powtórzeń.

Pierwsza z wymienionych taktyk – wzmocnienie emocjonalnego ładunku wypowiedzi – jest stosunkowo łatwa do właściwej interpretacji. Por.:

[39a]

– *Ale to nic – uspokoił nas natychmiast – zrobimy inaczej. Teraz nie wypiszę wam żadnych biletów, a gdyby was zatrzymał kierownik pociągu albo rewizor, to powiedzcie, że wsiedliście na ostatniej stacji i już mi wszystko zgłosiliście. Policzymy się pod koniec. Jeśli wszystko dobrze pójdzie, to wypiszę wam dopłatę na przykład od Malborka.*

– ***Wspaniale pan to wymyślił!** – zapiszczała z zachwytem Agnieszka.* (M. Sokołowski)

[39b]

– *Плохо едят! – жаловалась Трошкину молодая воспитательница Елена Николаевна.*

Трошкин вошел в столовую. За столиками дети скучали над манной кашей. Оглядев ребят, Трошкин громко объявил:

– *Товарищи, Завтрак в детском саду сегодня отменяется!*

– *Ура-а-а! – восторженно закричали «товарищи».*

– *Мы совершим полет на космической ракете на Марс. Командором назначается Дима. Дима, ты сегодня командор. Прошу взять в руки космические ложки. Подкрепитесь основательно. До обеда ракета не вернется на Землю.*

Дети судорожно схватили ложки и стали запихивать в рот «космическую» манную кашу.

– ***Гениально!** – прошептала Елена Николаевна.* (Л. Токарева)

[39c]

“I’m a widow. Yes, I’d like to come. I’ll come next Sunday, Dick.”

*“That’s **super**. That’s **absolutely great!**”* (H. Muller)

Jeśli odbiorca jest w stanie, zwykle na podstawie szerszego kontekstu rozmowy, wykluczyć ironię, to wzmocnienie pozytywnej oceny propozycji może być przez niego łatwo odczytane jako: *aprobuję Y, Y oceniam wyjątkowo wysoko, chcę Ci o tym wyraźnie zakomunikować*. O emocjonalnym stosunku do obiektu aprobaty świadczy tu

intonacja wykrzyknikowa wypowiedzi oraz użyta leksyka wartościująca, bardzo wysoko oceniająca ten obiekt (*wspaniale, гениально, super, absolutely great*).

Kolejna taktyka – budowa pozytywnego obrazu odbiorcy – polega na zachęceniu rozmówcy do działania poprzez dodanie mu otuchy lub wzmocnienie jego samooceny. Por.:

[40a]

– *Cieężko to zsynchronizować, dlatego ten czas, kiedy młodsza śpi, najczęściej spędzam ze starszą. Zresztą wiesz, jak jest! Rodzi ci się drugie dziecko, to pierwsze czuje się odrzucone, więc trzeba zrobić tak, żeby się nie czuło. Dlatego jak młodsza śpi, to bawię się ze starszą, cały jestem dla niej, a potem jak młodsza się budzi, to starsza jest nieszczęśliwa, że musimy przetrwać. Zaczyna marudzić, więc ja...*

– ... *jestes bohaterem!* – stwierdzam dobitnie i upijam lyk herbaty. (T. Kwaśniewski)

[40b]

– *Ромка, ты гений!* – восторженно заявила Жанна, когда я закончил излагать ей свой план. (И. Дравин)

[40c]

“*Well, I’m not sure I’ll be able to find anything that’ll do the trick – like I said before, they’re steel alloy – but I guess I can go try to dig something up.*”

“*Once again you’re my hero!*” I hugged Grady. (K. Askew, A. Helmes)

Interpretacja tych wypowiedzi, oczywiście przy wykluczeniu ironii, także nie nastęrcza odbiorcy trudności: *aprobuję Y, wysoko oceniam Y i jego pomysłodawcę X, komunikuję o tym X, aby o tym wiedział* (czasem także: *uwazam, że X może nie być świadom swoich walorów, więc mówię mu o jego wysokiej wartości, aby wiedział, że jest w stanie zrobić Y*). Nie można też wykluczyć chęci przypodobania się rozmówcy przez skierowanie pochwał pod jego adresem. Specyficznym rodzajem tego typu wypowiedzi są repliki zawierające zwrot adresatywny¹⁹⁶. Por.:

---

¹⁹⁶ Zwrot adresatywny (pol. *vocativus/wołacz*, ros. *обращение*, ang. *vocative*) jest formą zwracania się do rozmówcy w celu nawiązania i podtrzymania kontaktu.

[40d]

– *Tu jest jakaś struktura energetyczna, w której porusza się Rabelais i której nie wolno zburzyć! Mamy zamknięty pokój i okna! To proste! Trzeba otworzyć okno!*

– *Jasne!! **Kaśka!** Jesteś genialna!* – zawołał Jacek. (A. Bajorska)

[40e]

– *Еще тебе мой совет... Помощники в приемной в специальной книге ведут запись по часам и минутам посетителей главного редактора. Пусть кто-нибудь, кому ты доверяешь, незаметно уничтожит страницы, на которых записано, кто был у Маревой в последние дни ее работы и особенно накануне и в день ее гибели.*

– ***Валерка**, ты гений, – искренне восхитился Прядов.* (Л. Корнешов)

[40f]

“*Mrs. Johnson, visiting my parents at Arlington cemetery while you are in the area, how does it sound?*”

“*That’s a great idea, dude! I haven’t done that for several years now. **Chuck**, you are the man!*” (R. LcO’Feer)

Zwrot adresatywny, występując w roli wzmocnienia aprobaty, pełni przede wszystkim funkcje konatywne, fatyczne oraz perswazyjne. Dzięki wykorzystaniu formuł adresatywnych nadawca buduje więź z rozmówcą, przez co wzmacnia siłę pozytywnego przekazu samego makroaktu aprobaty. Podstawowe różnice, które daje się zauważyć w opisywanym materiale, wynikają przede wszystkim z zasad honoryfikatywności, specyficznych dla każdego z omawianych kręgów językowo-kulturowych¹⁹⁷. Warto także wspomnieć

Zob. I. Płóciennik, D. Podlawska, *Słownik wiedzy o języku*, Bielsko-Biała 2007, s. 320; *Encyklopedia językoznawstwa ogólnego...*, s. 578; A. Czapiga, *Antropomiczne metafory odzwierzcące w języku polskim, rosyjskim i angielskim*, Rzeszów 2008, s. 120–124; A.M. Ломов, *Русский синтаксис в алфавитном порядке...*, s. 179–180; *Большой энциклопедический словарь. Языкознание*, ред. В.Н. Ярцева, Москва 1998, s. 340–341; B. Aarts, S. Chalker, E. Weiner, *The Oxford Dictionary of English Grammar*, Oxford 2014, p. 436–437; G. Leech, J. Svartvik, *A Communicative Grammar of English*, Singapore 1975, p. 155. W niniejszej pracy formom adresatywnym poświęcono więcej uwagi w rozdz. 7.1.

¹⁹⁷ Termin *honoryfikatywność* (elementów językowych) wprowadził R. Huszcza w szkicu *O gramatyce grzeczności*, „Pamiętnik Literacki”, LXXI, z. 1, 1980, s. 175–

o szczególnie dla interakcji na poziomie nieformalnym użyciu imion (zwłaszcza w postaci zdrobnień), które odzwierciedlają skomplikowaną sieć powiązań interpersonalnych interlokutorów¹⁹⁸. Odpowiednio dobrane zwroty adresatywne mogą także służyć podkre-

---

186. Etykiecie grzecznościowej poświęcona jest bogata literatura. Zob. m.in.: K. Ożóg, *Zwroty grzecznościowe współczesnej polszczyzny mówionej (na materiale języka mówionego mieszkańców Krakowa)*, „Zeszyty Naukowe UJ”, CMXIII, 1990, z. 98; E. Tomiczek, *System adresatywny współczesnego języka polskiego i niemieckiego. Socjolingwistyczne studium konfrontatywne*, Wrocław 1983; Н.И. Формановская, *Речевой этикет и культура общения*, Москва 1989; P. Brown, S.C. Levinson, *Politeness, Some Universals in Language Usage*, Cambridge 1987; o specyfice poszczególnych kultur zob. A. Wierzbicka, *Semantics, Culture and Cognition: Universal Human Concepts in Culture-Specific Configurations*, New York, Oxford 1992, p. 225–325.

Słownictwo zastosowane w zwrotach adresatywnych należy, w znacznej mierze, do leksyki nacechowanej emocjonalnie, co obwarowane jest pewnymi kulturowymi ograniczeniami. Mowa tu m.in. o sięgającym tradycją do społeczeństwa szlacheckiego (XVII–XVIII w.) zwrocie grzecznościowym *pan/pani* – por. I. Masojć, *Polska grzeczność językowa na tle innych kultur*, http://polonista.lt/wp-content/uploads/2015/11/Etykieta_material_na_-strone.pdf (27.05.2016); rozbudowanym polskim systemie tytułowania rozmówców – por. A. Szarkowska, *Mów mi you, czyli językowy obraz Anglików i Polaków w Anglii, w Polsce i w przekładzie* [w:] *Językowy obraz świata w oryginalne i w przekładzie*, red. K. Hejwowski, A. Szczepny, Siedlce 2007, s. 525–526; czy obecnej tendencji do upraszczania tego systemu – por. M. Marcjanik, *Proces przewartościowywania polskiej grzeczności językowej* [w:] *Język trzeciego tysiąclecia II*, t. 1: *Nowe oblicza komunikacji we współczesnej polszczyźnie*, red. G. Szpila, Kraków 2002, s. 394; o specyfice zwrotów adresatywnych języka rosyjskiego, gdy po upadku Związku Radzieckiego zabrakło społecznej aprobaty dla leksemów używanych w poprzednim systemie politycznym – por. Н.И. Формановская, *Речевое взаимодействие: коммуникация и прагматика*, Москва 2007, s. 204; A. Wierzbicka, *Semantics, Culture and Cognition...*, p. 323; o tradycyjnym dla sytuacji formalnych rosyjskim zwrocie adresatywnym: *imię + patronimik* – por. Н.И. Формановская, *Речевое взаимодействие...*, s. 208–210; o rozbudowanym brytyjskim systemie tytułarnym, zarezerwowanym do oficjalnych wystąpień – por. G. Leech, J. Svartvik, *A Communicative Grammar...*; a zarazem demokratyzacji w kontaktach interpersonalnych, przejawiających się m.in. szybkim przejściem na *ty* w kulturze krajów angielskojęzycznych – por. D. Biber, S. Johansson, G. Leech, S. Conrad, E. Finegan, *Longman Grammar of Spoken and Written English*, Harlow, Essex 1999, p. 1110.

¹⁹⁸ A. Wierzbicka, *Semantics, Culture and Cognition...*, p. 225–307.

śleniu familiarności stosunków panujących między rozmówcami (np.: *Marysiu, голубчик, dude*) czy szacunku, którym nadawca darzy rozmówcę (*szefie, профессор, sir*).

Wysoka ocena przedmiotu aprobaty ma na celu uświadomienie rozmówcy walorów jego pomysłu, aby na tej podstawie mógł stwierdzić, że nadawca udziela mu swojego przyzwolenia. Proces interpretacji przebiega więc w takim kierunku: skoro zaproponowałem coś, co zostało wysoko ocenione przez rozmówcę, to wobec braku wyraźnej informacji o zakazie wdrożenia pomysłu w życie mogę uzupełnić usłyszaną wypowiedź o brakujące ogniwo oczekiwanej aprobaty i przyjąć, że przystaje on na moją propozycję. Por.:

[41a]

Ania zaczęła się śmiać, widząc jak zapalił się do tego pomysłu.

– *Daj spokój, żartowałam. – Poglaskała go po policzku. – Mam przed sobą jeszcze dwa lata liceum, potem studia.*

– *Aniu, ale to jest fantastyczny pomysł. Nikt nie mówi, że musisz mieć ukończoną szkołę, żeby robić to, co kochasz i co robisz rewelacyjnie. Sam widziałem, na co cię stać.* (H. Górńska)

[41b]

– *Пока не перепоят всего Гребеницкого, не развеются. А петь начинать будут раз в полчаса. Какова я? – похвалилась Юля.*

– *Гениально!* – сказали Влад и Лиза. (H. Первухина)

[41c]

“We bought some genetically engineered bacteria which will be introduced in the food chain.” Joe stated with his eyes becoming slits.

“That’s an awesome plan,” Jerry said [...]. (D. Seitzer)

Wysoka ocena pomysłu pozostaje w ścisłym związku z pozytywną oceną samego pomysłodawcy, dlatego zarówno pochwała propozycji zawiera element pochwały jej autora, jak i pochwalenie pomysłodawcy jest zwykle pozytywną oceną samego pomysłu.

Ostatnią taktykę w opisywanej grupie stanowią powtórzenia. Jeśli nie towarzyszą im ekstralingwistyczne sygnały zamyślenia, to zazwyczaj wzmacniają one przekaz danego aktu mowy. Por.:

[42a]

– *Babuniu, oni wszystko płacą. Będiesz tam żyła jak królowa.*

– *Dobrze, dobrze. Gotówkę zawsze warto mieć, na wsjakij słuczaj.*

(J. Dehnel)

[42b]

Выпив залпом первые сто граммов, Аскольд вынул из кармана сотовый телефон и набрал номер [...].

– *Да, это я, – сказал Аскольд. – Все сделано.*

– *Ну что ж, через несколько секунд откликнулось на том конце, – приму к сведению. А где ты в данный момент?*

Аскольд пояснил, где он находится.

– *Да ну, – удивился абонент, – что это тебя туда занесло?*

– *Вот так, – совершенно лишенным выражения голосом ответил убийца [...].*

– *Вот и превосходно. Вот и превосходно, – прервал его собеседник. – Ну ладно, отбой.* (К. Жмуриков)

[42c]

I told him that I had made our parents cry the previous night. When he asked “Why?” I told him it was because I told them they were going to be grandparents. His response was “What? That’s awesome! Awesome! That’s awesome! That’s cool! Awesome!” (N.R. Beltz)

Interpretacja powtórzeń – wypowiedzi naruszających maksymę ilości – musi zawierać odpowiedź na pytanie o słuszność takiego nadużycia: *aprobuję Y; uważam, że Y jest tak dobre, iż dla wzmocnienia przekazu powtarzam moją aprobatę Y.*

6.3. OSŁABIENIE APROBATY

Modyfikacja intensywności udzielanej aprobaty może przebiegać także w kierunku jej osłabienia. W ramach tej strategii nadawca stosuje zwykle jedną (lub kilka) z poniższych taktyk:

- 1) przekazanie umiarkowanie pozytywnej oceny wprost,
- 2) podkreślenie konieczności przemyślenia sytuacji,
- 3) dzielenie się odpowiedzialnością,

- 4) prezentowanie alternatyw (lub konsekwencji),
- 5) zostawienie sobie pola manewru.

Pierwsza z nich – przekazanie umiarkowanej pozytywnej oceny wprost – jest najchętniej stosowanym zabiegiem. Aprobata wyrażana jest za pomocą krótkich wypowiedzi, nadawca nie podejmuje żadnych prób wyjaśnienia odbiorcy powodów osłabienia poparcia. Por.:

[43a]

– *Gosia, ja, wiesz, nie wtrącam się, ale Podolnickowa coś mruknęła wczoraj matce o twoim Januszu.*

– *Kupuje alkohol?*

– *Nie... Gorzej.*

– *Popija z obszczykami?! Niemożliwe! Poczulabym! Elwira, on się bardzo dobrze trzyma!*

– *To teraz ty się trzymaj. Mówiła, że coś za często go nosi do tej warszawianki.*

– *...której? – szepnęłam.*

– *Tej Beaty. Gosia, ja nie mówię. Wiesz, jakie to pleciuchy są, ale... Wiara to jedno, a kontrola drugie. Sprawdź!*

– **OK, sprawdź. Dziękuję, kochana.** (M. Kalicińska)

[43b]

– *Weź, człowieku, no chociaż cokolwiek. – Złożyłem błagalnie ręce. – Zadatek, zaliczkę, czy jak to się tam nazywa... Na poczet współpracy. Ze zniżką od całości [...].*

– **No dobra, niech ci będzie. Dostaniesz awansem dwadzieścia procent.** (M. Gołkowski)

[43c]

– *Итак, первое, – начал, как только Томаш подсел рядом. – Нам нужна нормальная машина. Мерседес – это здорово, но следует подыскать что-то попрacticalнее.*

– *Пусть будет две тачки, па! – возмутился Томаш. – Вы с мамой на одной, мы с Натальей на другой. Мерседес – монстр, он везде проедет. Я не хочу его бросать.*

– **Хм, ну ладно, – на удивление легко согласился отец.** (Д. Медведев)

[43d]

– *С тоски сдохну, ваше величество. Что в гвардии, что на гражданской службе. Обожаю жизнь беспокойную, не обремененную регламентами... Может, распространите вашу милость настолько, что оставите в прежней службе и в прежнем качестве?*

– **Можно и так сделать**, – сказал Сварог. (А.А. Бушков)

[43e]

“You and I would work together and basically be partners. Our own clinic! A treatment and rehab facility all under one roof, only specializing in athletic injuries. Think about it. Eventually, we could bring another team on board [...].

“It’s not a bad idea, Will.” (P.W. Buntin)

[43f]

“Why don’t you hang on to your fifty percent of the vineyard just in case that doesn’t end so well?” Joan grinned a little.

“Maybe that’s a good idea,” Kate agreed quickly. *She really had intended to give back her share, but this place was just so peaceful, so idyllic, she couldn’t seem to part with her claim to it.* (A. Huffman)

Niewielkie rozmiary przytoczonych wypowiedzi (zwykle od 2 do 6 wyrazów) mogą wynikać z próby dystansowania się od przedstawionej propozycji i unikania dłuższej dyskusji na ten temat: *uznając Y za dość dobry pomysł, wyrażam aprobatę Y, ale myślę, że dla obecnej sytuacji możliwe byłoby Y’, lepsze od Y’* (niekiedy także: *nie mam ochoty więcej o tym rozmawiać*). Nadawca, asekurując się, realizuje założenia pragmatycznej funkcji zawieszenia¹⁹⁹. Oznacza to, że z jakiegoś powodu nie chce kontynuować rozmowy na dany temat, unika wdawania się w szczegóły. Motywacja takiego postępowania może być dowolna, może też zdecydowanie wykraczać poza samą ocenę przedmiotu aprobaty (np. brak czasu na dłuższą rozmowę lub paląca potrzeba zajęcia się innym, bardziej aktualnym problemem itd.).

Taktyka podkreślenia konieczności przemyślenia sytuacji daje odbiorcy wyraźny sygnał, że aprobatą wymaga dogłębnego przeana-

---

¹⁹⁹ E. Komorowska, *Prawda i fałsz...*, s. 107–108.

lizowania zaistniałych okoliczności i najprawdopodobniej argumenty „za” tylko w nieznaczny sposób przeważają nad argumentami „przeciw”. Por.:

[44a]

– *No to zaczynamy od nowa... – filozoficznie westchnął tata. – Co ty chcesz robić w życiu???*

I w tym momencie nie wytrzymałam.

– *Prowadzić tramwaj – grzecznie podpowiedziałam, stając w uchylonych drzwiach do pokoju, bo przypomniało mi się, że kiedyś Jacek chciał być motorniczym.*

– *Tramwaj?! – zszokował się tata [...] No to ja... właściwie... hmm... – Tata jeszcze chwilę się zastanawiał, aż wreszcie powiedział: – **To świetnie!*** (M. Budzyńska)

[44b]

– *Mamo, a co powiedziałabyś na przepustkę? Moglibyście mnie zabrać do domu. W końcu nic aż tak poważnego mi się stało. Szwy już mi pozakładali, mogę chodzić, a czuję się tutaj jak w więzieniu.*

– ***No nie wiem, musiałabym spytać lekarza – przyznała niechętnie mama. – Ale to raczej kiepski pomysł.*** (J. Miszczuk)

[44c]

– *Может быть, вы хотите кофе, – весьма неуверенно спросила Людмила Сергеевна.*

– *Да, было бы неплохо, – улыбнулась я. – Но только через пять минут, ладно?* (М. Серова)

[44d]

– *Безусловно, всем сейчас нелегко... – молчание Лоскину сейчас было ни к чему, – мы могли бы представить это, в конце концов, как какую-то совместную акцию, если так можно назвать... ну... и я бы за ценой потом не постоял... всякие ситуации бывают.*

Дайнеко молчала.

– ***Хорошо, – вдруг улыбнувшись, сказала она, – подумаю.*** (Е. Горбунов)

[44e]

“Well, I think I’ll go over and have a talk with your mother. If she could look inside my wheat shocks, maybe I could convince her it’s pretty near a case of your neighbour’s ox falling into a pit on the Sabbath day.”

*“That’s a good idea, I think. **She’s always reasonable.**”* (W. Cather)

[44f]

“Want me to put up a sign here? Would that help?”

*“Maybe. **Let me think about it.**”* (M.C. Miller)

Podobnie jak w poprzedniej grupie, także i tutaj nadawcy stosują taktykę zawieszenia. Mamy tu do czynienia:

- z zastosowaniem czasowników wprowadzających własne sądy, opinie [44e], przez co nadawca daje do zrozumienia, że jego osąd jest subiektywny i nie może być traktowany jako nieomylny i niepodważalny: *uznają Y za dobry pomysł, wyrażając aprobatę Y, zaznaczam, że taka jest moja opinia; zwykle, gdy wyrażam swoje zdanie, nie zaznaczam, że taka jest moja opinia, bo jest to oczywiste; w związku z tym w tej wypowiedzi chcę dodatkowo zakomunikować: moja subiektywna ocena może się różnić od obiektywnej;*
- z wprowadzeniem do wypowiedzi odgłosów oznaczających przebieg procesów myślowych [44a]. Ma to dać rozmówcy do zrozumienia, że aprobata nie jest natychmiastowa i bezgraniczna, lecz wymaga dogłębnego przemyślenia sytuacji, zaś wynik tego procesu nie jest jeszcze do końca przesądzony (przedłużające się sygnały mogą być zinterpretowane jako zaproszenie interlokutora do obrony swojego punktu widzenia): *uznają Y za dość dobry pomysł, wyrażając aprobatę Y, wydają dźwięki, jakie zwykle towarzyszą zamyśleniu; zwykle gdy myślę, nie wydaję takich dźwięków; w związku z tym w tej wypowiedzi chcę dodatkowo zakomunikować: musiałem intensywnie myśleć, żeby ostatecznie ocenić Y (niekiedy także: i ciągle myślę, więc jeszcze mogę wycofać aprobatę); daję Ci teraz możliwość przejęcia inicjatywy i przekonania mnie do Y, zanim nastąpi koniec moich przemyśleń;*
- z głośnymi rozważaniami [44a, 44b, 44e], jakby przekonywaniem samego siebie do zasadności udzielenia aprobaty (jest to strategia otwarta, zapraszająca rozmówcę do włączenia się do debaty z nowymi argumentami): *uznają Y za dobry pomysł, wyrażając aprobatę Y, sam próbuję na głos przekonać się do Y, zwykle gdy coś oceniam, to tak nie robię; w związku z tym w tej wypowiedzi chcę dodatkowo zakomunikować: nie jestem do końca pewien swojej*

oceny, ciągle nie podjąłem ostatecznej decyzji, daję Ci teraz możliwość przejścia inicjatywy i przekonania mnie do Y, zanim nastąpi koniec moich przemyśleń;

- z niewyrażeniem negatywnej oceny [44c], niekiedy uzupełnionej o próbę włączenia do procesu decyzyjnego osoby trzeciej, mającej większe kompetencje [44b]. Nadawca przez zastosowanie negatywnej strategii wyboru (propozycja jest aprobowana nie dlatego, że jest dobra, tylko dlatego, że nie jest zła) daje do zrozumienia, że aprobata jest wyrażona bez zachwytu, jako wybór mniejszego zła: *uznają Y za dobry pomysł, wyrażając aprobatę Y, mówię o braku wad Y, zwykle gdy coś oceniam, nie mówię o braku wad tego obiektu; w związku z tym w tej wypowiedzi chcę dodatkowo zakomunikować: widzę, że Y nie ma wad W₁, W₂, W..., chciałbym powiedzieć, jakie ma zalety, ale ich nie dostrzegam;*
- z odłożeniem ostatecznej decyzji w czasie [44d, 44f], nadawca wyraża konieczność przemyślenia propozycji, dając tym samym rozmówcy do zrozumienia, że spodziewana aprobata zostanie udzielona raczej dlatego, że nie ma lepszych pomysłów, niż dlatego, iż propozycja jest bardzo dobra. Jest to taktyka otwarta, zachęcająca interlokutora do wsparcia swojego pomysłu i tym samym do ułatwienia nadawcy podjęcia przychylniej decyzji: *uznają Y za niezły pomysł, odraczam ostateczną aprobatę; zwykle gdy coś oceniam, wypowiadam ocenę niezwłocznie; w związku z tym chcę zakomunikować, że wciąż liczę na lepszą propozycję lub na przekonanie mnie o walorach tej propozycji.*

Trzecia taktyka – dzielenie się odpowiedzialnością – to częściowe zrzucenie odpowiedzialności za podjętą decyzję na rozmówcę. Nadawca asekuruje się na wypadek niepowodzenia przedsięwzięcia, wspominając o ograniczeniach, które go spotkały, a swoją decyzję, z której nie do końca jest zadowolony, podejmuje ze względu na rozmówcę lub zaistniałe złożone okoliczności. Por.:

[45a]

Do następnego zabudowania brakowało piętnaście metrów. Musieliśmy przebiec przez ulicę. Stałem za nim za rogiem. Tom rzucił do mnie:

– *Biegnę pierwszy. Jak wszystko będzie OK, dam ci znać.*

– *Nieeee. Zawsze jesteś pierwszy. Teraz to ja pobiegnę pierwszy. Nie możesz się zawsze narażać, żeby mnie chronić – Jankesie! [...]*

– *Niech ci będzie, Kasztanie! Idź!* (I. Sowa)

[45b]

– *А что тут решать? – ответил старший. – Какой дурак добровольно пойдет на зону? Раз другого выбора нету, мы согласны.* (С. Степочкин)

[45c]

“Should I see if Henry Rutherford wants to come and play?”

“Yeah. If you like.” (M. Lawson)

Oslabiona funkcja modalności epistemicznej – każda słabsza niż funkcja pewności²⁰⁰ – realizowana jest w wypowiedziach tej grupy bądź za pomocą określonych modyfikatorów modalności²⁰¹ [45a], bądź opisowo [45b, 45c]. Interpretacja wypowiedzi nie nastęrcza większych problemów: *uznają Y za dość dobry pomysł, wyrażając aprobatę X, dają do zrozumienia, że robię to, bo zmusiły mnie do tego warunki, więc nie ponoszę pełnej odpowiedzialności za aprobatę X.*

Taktyka prezentowania alternatywy (lub konsekwencji danego wyboru) to nic innego, jak odwracanie uwagi rozmówcy od podmiotu aprobaty i prezentowanie innych pomysłów albo skupianie się na unaocznieniu przykrych konsekwencji zaproponowanej opcji. W obydwu przypadkach zamierzonym celem jest nakłonienie interlokutora do zmiany lub korekty propozycji albo chociaż do powtórzenia przemyślenia swojego stanowiska. Por.:

---

²⁰⁰ Funkcję wykluczenia, wyróżnioną przez A. Awdiejewa (por. idem, *Pragmatyczne podstawy interpretacji...*, s. 109–115), zaliczam do funkcji pewności, przyjmując jej interpretację: *jestem pewien, że nie p.*

²⁰¹ P. Portner, *Modality*, Oxford 2009, p. 258–262.

[46a]

– *Możemy zrobić sobie spacer tam i z powrotem. Świeże powietrze dobrze nam zrobi.*

– **Możemy.** *Ja jednak wziąłbym bilety... tak na wszelki wypadek.* (zasł.)

[46b]

– *Пап, я позволю маме, она скажет что сделать.*

– **Можно и так,** *но, по-моему, мы лучше справимся сами.* (zasł.)

[46c]

“Nada. We’re still on alert, but your field office hasn’t called except once to make sure we still had eyes on you.”

“Maybe I should call Fran. She must be getting really worried by now.”

“Maybe,” he agreed. “Tell me about Fran.” (R. Lee)

W przeważającej większości osłabienie modalności realizowane jest za pomocą określonych modyfikatorów (np.: *jednak* (zgodzę się), *можно* (попробовать), *maybe* (we can look at other solutions): *uznają Y za dość dobry pomysł, wyrażając aprobatę Y, mówię o Y₁, Y₂, Y_{...}, bo myślę, że są lepsze niż Y i chcę, żebyś to przemyślał i wybrał jeden z nich.* Zgłoszenie kontrpropozycji zmienia kierunek rozmowy i sprawia, że rozmówcy mogą porównać pomysły. Taka taktyka nie wyklucza powrotu do pierwszego przedmiotu aprobaty, gdyż nadawca nie narzuca tu swojej woli, a jedynie podpowiada, proponuje nowe rozwiązanie.

Ostatnia taktyka – zostawienie sobie pola manewru – polega na takim przekazie aprobaty, by nadawca nie pozbawił się możliwości jej wycofania w późniejszym czasie. W tekście pisanym znajduje to odzwierciedlenie w zastosowaniu wielokropków i wyrażeniu w ten sposób własnych wątpliwości. W języku mówionym taktykę tę sygnalizują zdania urwane²⁰². Por.:

---

²⁰² Nagłe przerwanie wypowiedzi może być następstwem kulminacji wzruszenia emocjonalnego, wyczerpania argumentów dostępnych w danej chwili lub utraty wiary w możliwość przekonania adresata. Zob. A. Grzesiuk, *Składnia wypowiedzi emocjonalnych*, Lublin 1995, s. 105.

[47a]

– *Sluchaj no. Ty powinienes zostać albo tutaj, albo wracać z powrotem na polanę. Twoja ręka nie nadaje się przecież do niczego i lepiej, żebyś jej nie forsował. Nie wiadomo, co tam się może wydarzyć.*

– *Nic mi nie będzie, ale skoro nalegasz... Może masz rację, jeszcze bym tylko przeszkadzał.* (A. Mularczyk)

[47b]

– *Так, и что вы хотите, – лицо Дайнеко приобрело серьезный вид.*

– *Для меня как никогда сейчас важны коммиссионные... – голос Эдуарда Марковича стал тише, – если ваши ребята дадут на такой сумме хороший сбалансированный курс... Вы бы меня выручили, – Лоскин хотел добавить слово очень, но гордость не позволила.*

– **Я поняла...** (Е. Горбунов)

[47c]

I agree with you, but... (zasł.)

Wypowiedzi realizowane są tu na dwa sposoby. Pierwsza możliwość to urwanie, niedokończenie repliki; wielokropek na końcu osłabia udzieloną wcześniej aprobatę. Drugi wariant zakłada nawiązanie do propozycji, potem następuje chwila milczenia, po niej – wyrażenie sądu: *uznaję Y za dość dobry pomysł, wyrażając aprobatę Y, zaznaczam, że nie zakończyłem jeszcze procesu oceny Y, więc mogę cofnąć swoją aprobatę.*

6.4. MODYFIKACJE APROBATY

Niekiedy modyfikacja aprobaty nie idzie w kierunku jej wzmocnienia lub osłabienia, lecz polega na wciągnięciu rozmówcy w głębszą interakcję. Jest to osiągnięte poprzez stosowanie następujących taktyk konwersacyjnych:

- 1) wsparcie rozmówcy,
- 2) nakłanianie/pobudzanie do działania,
- 3) gra językowa,
- 4) wyrażenie wdzięczności,
- 5) opis sytuacji.

Nadawca, udzielając wsparcia rozmówcy, stara się zachęcić go do działania, które jest przedmiotem aprobaty. Por.:

[48a]

Ania zaczęła się śmiać, widząc jak zapalił się do tego pomysłu.

– Daj spokój, żartowałam. – Poglaskała go po policzku. – Mam przed sobą jeszcze dwa lata liceum, potem studia.

*– **Aniu, ale to jest fantastyczny pomysł.** Nikt nie mówi, że musisz mieć ukończoną szkołę, żeby robić to, co kochasz i co robisz rewelacyjnie. Sam widziałem, na co cię stać. (H. Górską)*

[48b]

Поляков уговорился с Климовым сходить ночью в полк, старику хотелось разузнать о Шапошникове. Поляков сказал о своём желании Грекову, и тот обрадовался.

*– Дуў, дуў, **отец**, сам немного отдохнёшь в тылу, потом расскажешь, как они там. (B. Гроссман)*

[48c]

“Mom, I think we should see her. She lives in D.C. and will come to Florida.”

“Okay, if you think so. I’m in shock. I can’t think straight.”

“Let’s do it as soon as possible. It will make Dad so happy.”

*“Yes **let’s do it. Let’s do it now.**” Lena said, while flopping down on her chair. (C. Hoberman)*

Taka taktyka może wynikać z przekonania, że odbiorca nie czuje się na siłach, by przyjąć propozycję. Nadawca, wypowiadając aprobatę, chce przekazać rozmówcy bodziec do rozpoczęcia działania: *uznaje Y za dobry pomysł, wyrażam aprobatę Y, mówię też coś dobrego o Tobie, bo nie wiem, czy czujesz się na siłach zrobić Y, a chcę, żebyś zrobił Y.*

Nakłanianie/pobudzanie odbiorcy do działania to wypowiedź dość jednoznaczna do interpretacji. Por.:

[49a]

– Co byście powiedzieli, gdybym pojechała do Portugalii, do Fatimy?

*– **Wspaniale! Sama bym chciała.** Mama chyba trafiła w totka grubszą kasę i nawet się nie pochwaliła – rzeczowo zauważyła Kaja. (W. Korczyńska)*

[49b]

– Хочешь телевизор посмотреть, – спросила я. – На завтра мало задали, домашку могу сделать и потом.

– **Давай**, – оживился папа и взял со столика пульт. (К. Кепплингер)

[49c]

“My only intention tonight is to enjoy an evening with a handsome, single man.”

He grabbed my hand and kissed it. “**And that’s exactly what you shall do.**” (S. Cheekes)

Nadawca nie skupia się na ocenie przedmiotu aprobaty, lecz dając bodziec do działania – także według wzorca *gdybym był na twoim miejscu, to właśnie tak bym zrobił* [49a] – wyraża tę ocenę pośrednio: *zachęcając do zrobienia Y, uznaję Y za dobry pomysł i wyrażam aprobatę Y*. Sama ocena jest więc odczytywana pośrednio i jest ona zwykle bardzo pozytywna [49a], a nadawca niekiedy wprowadza odbiorcę na trop właściwej interpretacji za pomocą niewerbalnych środków przekazu [49b, 49c].

Przykładem o wiele trudniejszym do analizy jest wypowiedź zawierająca elementy gry językowej²⁰³. Aprobata zawoalowana w ten sposób wymaga od odbiorcy znajomości kultury danego języka i wycucia intencji nadawcy. Por.:

[50a]

– *Cóż on wygaduje!?* – oburzył się kapitan Nowicki.

– *Nietrudno odgadnąć ukryty sens w tym rozumowaniu, jeśli tutaj naprawdę jeszcze uprawia się kanibalizm – odpowiedział Smuga. – Najlepiej ofiarujemy im jedną z naszych świi.*

– *W ten sposób będzie wilk syty i owca cała...* – zaaprobował decyzję Wilmowski. (A. Szklarski)

[50b]

– *Соломон бы это лучше придумал... но как раз у меня нет его номера. Давай, сделаем по-твоему...* (zasł.)

---

²⁰³ Szerzej na temat złożonego charakteru gier językowych i innych sposobów wchodzenia w skomplikowane interakcje z rozmówcą: T. Szczerbowski, *O grach językowych w tekstach polskiego i rosyjskiego kabaretu lat osiemdziesiątych*, Kraków 1994.

[50c]

I sighed. "So, what do you think?" I said, trying to steer the conversation back to movies. "The Harder They Come?" The boys looked around shifting in their seats.

"Uh, yeah..." Caleb croaked. "Sure, man," Boyce seconded.

"Looks totally badass, yo," Manu conceded. (S. McCoppin, A. Swan)

Wyrażenie aprobaty w ten sposób ma na celu nawiązanie lub podtrzymanie więzi z rozmówcą. Wprowadzając do wypowiedzi niewiadomą i zakładając, że odbiorca posiada wystarczające kompetencje, by informację odkodować zgodnie z zamierzeniem mówiącego, nadawca podkreśla przynależność obu uczestników aktu komunikacji do tego samego kręgu językowo-kulturowego: *uznają Y za dobry pomysł, wyrażam aprobatę Y za pomocą zwrotu, którego interpretacja wymaga od Ciebie znajomości pewnych realiów mojej kultury, jeśli uda Ci się zrozumieć to, co powiedziałem, to znaczy, że myślimy podobnie, a to znaczy, że mogę udzielić aprobaty Twojej propozycji, bo w razie kłopotów łatwo nam będzie się porozumieć.*

Kolejną taktyką wprowadzającą aprobatę jest wyrażenie wdzięczności. Nadawca dziękuje swojemu rozmówcy za propozycję działania leżącego w interesie ich obu. Pomysł zgłoszony w poprzednim akcie mowy otrzymuje tym samym przyzwolenie i może zostać wprowadzony w życie. Por.:

[51a]

Po południu dziewczyny zaplanowały „garden party”, z obowiązkowym udziałem małego jubilata, szczeniaka Reksia i oczywiście Krzysia, którego Maria zgodziła się zostać matką chrzestną.

– Dziękuję, kochana, że wybrałaś właśnie mnie – powiedziała dostojnie Wierzbicka. (M. Skrzypek)

[51b]

– Где бы ее спрятать?.. – задумчиво произнес я.

– У меня есть одно подходящее местечко на примете [...].

– Спасибо, – согласился я. (С. Давыдов)

[51c]

"Hey don't worry about it man. It is just five dollars; you just pick what you need alright?" Mike said.

"Thanks man." I said. (J.M.R. Alonso)

Chociaż repliki te nie zawierają w swojej strukturze leksykalnych wykładników aprobaty, to analiza kontekstu wypowiedzi naprowadza odbiorcę na taką właśnie interpretację: *wyrażam swoją wdzięczność za Y; ponieważ dziękuje się za dobre rzeczy, to znaczy, że Y uznaję za dobre; ponieważ oczekujesz mojego przyzwolenia na wspólne działanie Y, to ta pozytywna ocena oznacza aprobatę.*

Ostatnią z omawianych taktyk wyrażania aprobaty jest opis sytuacji. Nadawca pozostawia interpretację odbiorcy, naprowadzając go tylko na trop. Por.:

[52a]

– *Wiesz co? Może zamiast tego regipsu, postawiłabyś normalny murek z cegiel [...]? Nie myślałaś o tym, że skoro tam będzie łazienka, to w tym pokoju powinnaś zrobić sypialnię?*

– *Ty masz łeb, Paula! Super! **Tak zrobimy!** W przyszłym tygodniu pojedziemy do Olsztyna po płytki. Jutro wpada pan Adam z jakimiś facetami i rozpoczyna remont.* (M. Kalicińska)

[52b]

– *Что читаешь-то?*

– *«Знамя», – я показал журнал.*

– *Молодец! Поможет жить, – одобрил он и поехал по улице.*

(B. Аксенов)

[52c]

“Hey sis are you busy?” I asked my twin sister.

“No, not right now,” I heard her eating something, “just on lunch what are you doing?”

“Across the street,” I paused, “I had a doctor’s appointment this afternoon.”

“Why don’t you come to my floor?” she suggested.

“Well, I’m on my way,” I said getting out of my car. “I’m glad you suggested that, I really need to talk to you.” (D. Lynette)

W zebranych materiale opisy dotyczą najczęściej stanu emocjonalnego nadawcy oraz konsekwencji wprowadzenia propozycji w życie: *sygnalizuję to, jak dobrze się czuję w związku z propozycją zrobienia Y (lub jakie będą pozytywne konsekwencje zrobienia Y), ponieważ oczekujesz mojego przyzwolenia na wspólne działanie Y,*

to ten pozytywny opis oznacza aprobatę. Niekiedy sam opis stanu emocjonalnego nadawcy lub ocena interlokutora skutkuje intensyfikacją pozytywnej oceny propozycji [52a, 52c].

Nadawca może połączyć w jednej wypowiedzi kilka taktyk konwersacyjnych. Rezultatem takiego zabiegu jest wypowiedź trudniejsza do zinterpretowania, jednak przekazująca znacznie bogatszą treść. Zadaniem odbiorcy jest wtedy rozpoznanie głównego znaczenia wypowiedzi i dopasowanie go do aktualnego kontekstu komunikacyjnego. Jeśli w danym kontekście możliwa jest taka interpretacja usłyszanego tekstu, a przeprowadzona analiza objęła wszystkie elementy repliki, to proces zostaje zakończony na tym etapie odtworzeniem najbardziej prawdopodobnego znaczenia. Jeżeli odbiorca rozpoznaje jeszcze dodatkowe elementy, których nie wziął pod uwagę podczas procesu odtwarzania znaczenia zamierzonego przez nadawcę, to dokonuje ich analizy, co pozwala mu skorygować główne znaczenie repliki. Interpretacja może wyjść poza intencje nadawcy, niekiedy trwa jeszcze długo po rozmowie, czasem z uwzględnieniem treści dodanych mimochodem, które z założenia autora wypowiedzi nie miały mieć wpływu na znaczenie repliki. Możliwa jest też sytuacja, w której odbiorca pomija fakty stanowiące dla nadawcy ważną składową komponowanej treści wypowiedzi.

Wszelkie strategie polegające na wzbogaceniu aprobaty o dodatkowe treści są procesami złożonymi i dość powszechnymi w codziennych kontaktach. Mechanizmy tego zjawiska są uniwersalne dla opisywanych języków – począwszy od interpretacji samej aprobaty, na strategiach wykorzystywanych do modyfikacji jej siły skończywszy. Wobec rozmytych granic poszczególnych taktyk, ich wzajemnego przenikania się i niejednoznacznych kontekstów niektórych replik (przynajmniej pod kątem interpretacji realizowanych taktyk konwersacyjnych) trudno jest jednoznacznie określić liczbę przykładów reprezentujących daną grupę. Opisywany proces jest w znacznej mierze automatyczny. Decyzja o wdrożeniu tego, a nie innego sposobu werbalizacji zamierzonego celu komunikacyjnego, zwłaszcza w obliczu szybko zmieniających się warunków komunikacji, musi być podjęta błyskawicznie. Można więc spodziewać się indywidualnego, spontanicznego charakteru każdej wypowiedzi. Wydaje

się słuszne uznanie poszczególnych taktyk za charakterystyczne bardziej dla poszczególnych sytuacji komunikacyjnych i poszczególnych nadawców niż dla konkretnych języków.

W przypadku aprobaty – zjawiska pozytywnego, wręcz pożądanego w kontaktach interpersonalnych – strategie konwersacyjne przeważnie są jawne. Nadawca nie musi osłabiać wydźwięku swoich wypowiedzi ani ukrywać właściwego ich znaczenia, gdyż są one pożądane z punktu widzenia odbiorcy. Jeśli więc stosowane są zabiegi wzbogacania aprobaty o kolejne elementy, to na powierzchnię wypływają zwykle inne zjawiska, których analiza pozwala odkodować naddane treści. Ciekawa i godna odrębnego zbadania wydaje się kwestia osłabienia modalności dezaprobaty jako zjawiska antonimicznego. Obiecujące byłoby również porównanie wykorzystywanych strategii i taktyk konwersacyjnych dla obydwu tych aktów mowy.

7. STRUKTURA MAKROAKTU APROBATY W JĘZYKU POLSKIM, ROSYJSKIM I ANGIELSKIM

Zadaniem odbiorcy komunikatu jest rekonstrukcja sensu wypowiedzi na podstawie wszelkich dostępnych przesłanek²⁰⁴. Skuteczność aktu mowy jest więc uzależniona od tego, czy odbiorca właściwie go zinterpretuje (tj. w sposób najbardziej zbliżony do intencji nadawcy). Potencjalne działania zgodne lub niezgodne z zamierzeniami nadawcy, powiązane lub niepowiązane z propozycją przedstawioną w danym akcie mowy należą do bardzo skomplikowanych interakcji na poziomie perlokucyjnym²⁰⁵. Nadawca, stosując określone taktyki i strategie komunikacyjne, może naprowadzić rozmówcę na trop właściwej interpretacji wypowiedzi, co wpływa na zwiększenie szans na skuteczny odbiór tego aktu mowy.

Jedną z takich strategii jest uzupełnienie wypowiedzi zawierającej markery aktu mowy aprobaty o dodatkowe składniki, takie jak forma adresatywna, uzasadnienie motywacji udzielenia pozytywnej oceny²⁰⁶, doprecyzowanie przedmiotu aprobaty, polecenie określonego zachowania, stymulowanie współrozmówcy do proponowanego działania itp. Każdy z tych komponentów wypowiedzi modyfikuje przekaz i wchodzi w relacje z aprobatą właściwą,

---

²⁰⁴ A. Awdiejew, G. Habrajska, *Komponowanie sensu w procesie odbioru komunikatów*, Łódź 2010, s. 74.

²⁰⁵ A. Załazińska, *Niewerbalna struktura dialogu*, Kraków 2006, s. 160.

²⁰⁶ A. Czapięga, *Struktura aktu mowy aprobaty (na materiale języka polskiego, rosyjskiego i angielskiego)*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Rzeszowskiego”, z. 80, 2013, Seria Filologiczna: Glottodydaktyka 5, s. 21–29.

tworząc strukturę złożoną, podporządkowaną nadrzędnej intencji nadawcy, czyli makroakt mowy²⁰⁷.

7.1. APROBATA WŁAŚCIWA JAKO MINIMALNY AKT MOWY

Aprobata właściwa bazuje na wykładnikach spełniających warunki konieczne do realizacji tego aktu mowy. Są one bardzo zróżnicowane, o czym była już mowa w poprzednich podrozdziałach. W najogólniejszym ujęciu są to jednostki synonimiczne w stosunku do czasowników *aprobować*, *одобрать* oraz *to approve* (również te, dla których aprobata jest tylko dodatkowym znaczeniem, a nawet te, dla których słowniki nie przewidują możliwości takiego użycia²⁰⁸). Stanowią one najważniejszy komponent opisywanego aktu mowy, tworząc strukturę podstawową. Implikują też pozytywną ocenę propozycji poprzedniego aktu mowy oraz dają przyzwolenie na nią. Aprobata właściwa ma zróżnicowaną strukturę składniową – od replik jednowyrazowych po bardziej złożone wypowiedzenia.

Minimalnym aktem aprobaty jest wypowiedź jednowyrazowa zawierająca leksem eksplicytnie wyrażający stosunek mówiącego do określonej propozycji współmówcy. Por.:

[53a]

– *Ja... widzi pan...*

– *Nie panuj mi, proszę, – zachnąłem się. – Jesteśmy przecież w jednym wieku.*

– **Dobrze** – *zgodził się po chwili.* (J. Milewski)

[53b]

– *Dobra. Jak będę miał taką sprawę, poproszę Jurka, żeby przydzielił mi do pomocy właśnie ciebie – zapewnilem go.*

– **Świetnie!** – *ucieszył się.* (M. Bielecki)

---

²⁰⁷ A. Rosińska-Mamej, *Ile jest makroaktów w akcie mowy...*, s. 118–119.

²⁰⁸ Zob. rozdział 4 niniejszej publikacji.

[53c]

– *Вот и хорошо*, – сказал Дьяков, – *так и запишем*.

– *Только чтобы было убедительно*, – попросил Саша с той особенной интонацией, которая не обманула бы любого арбатского мальчишку. А этот мозгляк ничего не понял, уверен в своей способности запугивать людей, в своем праве решать их судьбы, надутый, как индюк, и не знает, что здесь, в этих же стенах, другие в такой же форме видят эту ложь, шаманство, знают, что рано или поздно этому придет конец, и помогают людям, рискуя жизнью.

– **Естественно**, – важно ответил Дьяков. (А. Рыбаков)

[53d]

– *Публика уже видела столько бород и усов в фильмах из русской жизни, что больше не сможет этого вынести. Значит, сначала вы побреетесь, потом мы подписываем контракт на шесть недель. Согласны?*

– **О'кей!** – сказал Колумб, дрожа всем телом. (И. Ильф, Е. Петров)

[53e]

When Judy returned, she had a large shopping bag. She happily spilled the contents out across the coffee table. There was a matching top and pants jogging outfit, pinkish with white trim, and a box containing charcoal gray jogging shoes. She looked to Albie for approval. "Everything okay?" she asked.

"Perfect." He nodded. (D. Mellis)

[53f]

"I promise to treat you with nothing but respect," he said seriously. "I also promise that nothing serious will happen unless you initiate it first and are ready to take that step. I will continue to tell you how I feel, but you can trust yourself with me. I will never force you to do something you're not ready for. Agreed?"

She nodded. "Agreed," she said enthusiastically. (K. Fuller)

Z gramatycznego punktu widzenia są to *oznajmienia*²⁰⁹, zwane w językoznawstwie rosyjskim zdaniem niepodzielnymi (слова-

---

²⁰⁹ *Oznajmienie* (równoważnik zdania; односоставное предложение; także, w znacznej mierze, *elliptical sentence*) jest wypowiedzeniem, które „różni się od zdania brakiem składnika uznanego za konstytutywny dla wyrażenia zdaniowego, czyli brakiem wyrażenia finitywnego, co jest równoznaczne bądź z całkowitym brakiem orzeczenia [...]”

предложения, нечленимые предложения)²¹⁰. W języku angielskim najczęściej odpowiadają im zdania eliptyczne (*elliptical sentences*)²¹¹. Stanowią je pojedyncze wyrazy lub utarte związki wyrazowe pełniące funkcję komunikacyjną w mowie dialogowej. Są one elementami reaktywnego rejestru językowego (реактивный регистр речи), reakcją mówiącego na poprzednią replikę dialogu²¹². Te samodzielne repliki reaktywne mogą być wspierane dodatkowymi wypowiedziami, o czym będzie mowa w dalszej części rozdziału. Wyróżnione wyżej repliki są reakcją na informację, propozycję itp. rozmówcy i wyrażają aprobatę, zgodę nadawcy. Leksemy ze znaczeniem aprobaty [53b, 53d, 53f] mają charakter *wykrzyknień* (*восклицания, interjections*)²¹³, będących przejawem emocjonalnego zaangażowania nadawcy – nie przekazują treści myślowej, lecz postawę uczuciową lub wolę mówiącego²¹⁴. Akty takie są zazwyczaj realizowane, gdy nadawca chce wzmocnić przekaz i/albo przekonać rozmówcę o swoim pozytywnym odniesieniu do przedmiotu rozmowy.

Pod względem różnorodności, jak i frekwencji opisywanych jednostek leksykalnych najbogatszy okazał się materiał rosyjskojęzyczny. Niewiele uboższy od niego jest materiał polskojęzyczny, natomiast w przypadku angielskojęzycznego liczba przykła-

---

badź brakiem jednego jego składnika”. *Encyklopedia językoznawstwa...*, s. 379. Zob. też: А.М. Ломов, *Русский синтаксис в алфавитном порядке...*, s. 200–202; H.W. Fowler, J. Butterfield, *Fowler’s Dictionary of Modern English Usage*, Oxford 2015, p. 701–702.

²¹⁰ Д.Э. Розенталь, М.А. Теленкова, *Словарь-справочник лингвистических терминов*, Москва 1976, s. 395; А.М. Ломов, *Русский синтаксис в алфавитном порядке...*, s. 57.

²¹¹ B. Aarts, S. Chalker, E. Weiner, *The Oxford Dictionary of English Grammar*, Oxford 2014, p. 135–136.

²¹² Rejestr reaktywny jest jednym z pięciu wyróżnionych przez G. Zołotową rejestrów komunikacyjnych. Zob. Г.А. Золотова, Н.К. Онипенко, М.Ю. Сидорова, *Коммуникативная грамматика...*, s. 393–398.

²¹³ *Encyklopedia językoznawstwa...*, s. 127; Z. Klemensiewicz, *Zarys składni...*, s. 16; K. Malmkjaer, *Linguistic Encyclopedia*, New York 2004, p. 248–249.

²¹⁴ Z. Klemensiewicz, *Zarys składni...*, s. 16; H. Wróbel, *Gramatyka języka polskiego*, Kraków 2001, s. 237.

dów aprobaty nacechowanej emocjonalnie jest prawie dwukrotnie mniejsza niż w rosyjskojęzycznym. Świadczy to o wyraźniejszej ekspresywności rosyjskich i polskich wypowiedzi aprobowanych, o większym zaangażowaniu emocjonalnym interlokutora w pozytywną ocenę zaistniałego stanu rzeczy. Niewątpliwie wynika to z istotnych różnic kulturowych: w anglosaskiej kulturze „źle jest widziane niekontrolowane manifestowanie emocji w działaniu, co traktowane jest jako normalne i naturalne w kulturze polskiej”²¹⁵. Spontaniczność wyrażania emocji jest typowa dla kultury rosyjskiej²¹⁶.

W wielu sytuacjach komunikacyjnych mówiący bardziej angażuje się emocjonalnie i swoje pozytywne, aprobowane odniesienie do przedmiotu rozmowy wyraża przez powtarzanie tych samych środków językowych bądź jednostek synonimicznych. Por.:

[54a]

– *Wagon wojskowy jest napakowany po drzwi – poczułem się w obowiązku usprawiedliwić – a przyda się nogi wyciągnąć.*

– *Oj, tak, tak – odpowiedział ten sam głos z westchnieniem, w którym zawierała się cała prawda o naszym położeniu.* (M. Promiński)

[54b]

– *Najpierw zrobimy pieskowi zastrzyk, bo już pora, a potem raz dwa zabierzemy się do tej roboty na górze [...]. Zgoda?*

– *Zgoda, dziadziu! Zgoda!* – *Sylwia wzięła od dziadka psa i pobiegła z nim do gabinetu.* (S. Fleszarowa-Muskat)

[54c]

– *Что? Вы хотите эту лубочную картинку? – презрительно спросил господин в шубе. – Нет, дети, я лучше куплю вам какую-нибудь хорошую игрушку.*

– *Да, да, ты прав, папа! Купи нам игрушку, – весело ответили дети, и все трое направились к дверям соседнего магазина.* (Л.А. Чарская)

---

²¹⁵ A. Wierzbicka, *Mówienie o emocjach. Semantyka, kultura, poznanie* [w:] eadem, *Język – umysł – kultura*, Warszawa 1999, s. 179.

²¹⁶ A. Wierzbicka, *Semantics, Culture, and Cognition...*, p. 396, 401–411.

[54d]

– Я обещаю к обеду вернуться, – сказал Яков. – Мамка ждёт.

– **Конечно, конечно**, – одобрила Галина Фёдоровна. – Сходи. Матери скажи. Я напишу ей записку. (Б. Екимов)

[54e]

“Good to see you, Kiera!” He said, rising to kiss her cheek. “I guess you got my message.”

“Made my day! How many did you sell?” She asked.

“Two of the three you left me. And the best part – one of my best customers wants you to paint Cannery Row. This is your second commissioned art project in two weeks!”

“**Awesome, awesome, awesome!**” she exclaimed, and clapped her hands. “I can start whenever!” (L. Ford)

[54f]

I explained to the major and Barry that the military would have no say in my investigation at all. He was to help me and not hinder me in any way. I went on to tell them that it would be in all our interests to capture the fugitive.

Barry held his arms up and said, “**OK OK OK**, we get the picture.” (G.H.W. Larsen)

Powtórzenia wykładników aprobaty najczęściej służą zwielokrotnieniu siły przekazu danego aktu mowy [54a, 54b, 54c, 54d, 54e]. W takich wypadkach wzmacniana jest funkcja ekspresyjna wypowiedzi, nadawca stara się przekonać rozmówcę o swoim pełnym poparciu propozycji, jej wysokiej wartości, a także wyraża wsparcie dla samego interlokutora. Powtórzenie może także pełnić dodatkowo funkcję wycofania, kiedy to nadawca przystaje na propozycję wobec braku lepszej możliwości. Informuje tym samym rozmówcę, że zgoda ma pewien koszt (moralny lub bardziej wymierny – czas, koszty finansowe itp.) i jej wyrażenie narusza szeroko pojętą wolność nadawcy. Tak jak w przykładzie [54f], w którym w trakcie dyskusji wyjaśniona zostaje kwestia warunków współpracy i nadawca w pewnym momencie ma do wyboru albo zgodzić się na podane warunki i na samą współpracę (na której mu zależy), albo pozostać przy swoich warunkach, rezygnując ze współdziałania. Zdając sobie sprawę z własnej pozycji w negocjacjach, daje do zrozumienia roz-

mówcom, że nie potrzebuje dalszych wyjaśnień, a zasady, na które się zgadza, uznaje za wybór mniejszego zła. Tego typu repliki aprobatywne, choć rzadkie, pojawiły się w materiale każdego z badanych języków.

Minimalny akt aprobaty (aprobatę właściwą) stanowią również grupy składniowe oraz rozwinięte i nierozwinięte zdania pojedyncze. Por.:

[55a]

– *Chcielibyśmy jednak dostać pański komentarz do pierwszych dwu odcinków, zanim pan wyruszy z Jokohamy. W ten sposób będziemy mogli rozpocząć druk tabel w odcinkach bez zwłoki.*

– **Zgadzam się!** – mówię, choć wiem, że zadzierzgam sobie pętlę zobowiązań w gorącym okresie przedstartowym. (A. Urbańczyk)

[55b]

– *Ale to nic – uspokoił nas natychmiast – zrobimy inaczej. Teraz nie wypiszę wam żadnych biletów, a gdyby was zatrzymał kierownik pociągu albo rewizor, to powiedzcie, że wsiedliście na ostatniej stacji i już mi wszystko zgłosiliście. Policzymy się pod koniec. Jeśli wszystko dobrze pójdzie, to wypiszę wam dopłatę na przykład od Malborka.*

– **Wspaniale pan to wymyślił!** – zapiszczała z zachwytem Agnieszka. (M. Sokołowski)

[55c]

– *Как это прекрасно!* – воскликнула Пронская. – *Сядем здесь, около этих розовых кустов, и я вам еще что-то расскажу.*

– **Очень хорошо,** – согласился Левон. (Ф. Зарин-Несвицкий)

[55d]

– *Я сегодня секретаришу отпустил... – Безусловно! – с горячностью сказал Ящеров.*

– **Я полностью согласен.** (М. Мишин)

[55e]

– *"I would like to take this one please. Do you have a box or bubble wrap so it doesn't get damaged. I will have to show it to Customs, I would like it to be a base for a table lamp for my study."*

– **"[...] That is a really good idea."** (C. Clough)

[55f]

"I think he's already promised the room to someone else..."

Ramachandran's brows knit. "All right, I have the solution. You spend the night in Jolly Grand House on Sunday, as if you were temporary guests. But then you carry your luggage back out to the street on Monday, and we'll have a proper opening."

Jana sat back in her chair. "That's a good solution." (B. Woodman)

Opisowy sposób udzielenia aprobaty, zwykle w postaci repliki pełnozdaniowej, to najczęściej spokojna zapowiedź udzielenia wsparcia lub zgody. Nawet jeśli występuje w formie wypowiedzi nacechowanej emocjonalnie (np. *Wspaniale pan to wymyślił!*), to poziom emotywności jest zdecydowanie niższy niż w przypadku krótkich wypowiedzi emotywnych (takich jak np. *Brawo!; Ekstra!; Genialnie!*).

Wyróżnione w przytoczonych kontekstach leksemy, grupy składniowe i zdania tworzą podstawę aktu mowy aprobaty (pierwszy komponent – K1 – **miniakt aprobaty**): we wszystkich przypadkach mówiący jednoznacznie, bez żadnych wahań akceptuje zachowanie współrozmówcy, zgadza się z nim, pozytywnie ocenia jego postawę, działania itd. Akt ten bazuje głównie na wykładnikach leksykalnych i może zawierać dodatkowe elementy. Zwykle jest to zwrot adresatywny, operator metatekstowy o funkcji fatycznej, intensyfikatory przysłówkowe, wykrzykniki i partykuły.

Zwrot adresatywny

Zwrot adresatywny to wyraz lub grupa wyrazowa nazywająca osobę, do której zwraca się rozmówca w celu nawiązania kontaktu²¹⁷. Realizacji tej funkcji służy forma wokatywna (wołaczowa), która tradycyjnie jest zaliczana do systemu przypadkowego, chociaż w zasadzie do niego nie należy, ponieważ pozostaje poza związkami w zdaniu²¹⁸. We współczesnej polszczyźnie potocznej coraz wyraźniej zarysowuje się tendencja do zastępowania wołacza formą mianownikową

---

²¹⁷ C. Lachur, *Współczesny język rosyjski. System gramatyczny (z ćwiczeniami)*, Opole 1998, s. 227–228. Zob. też literaturę przytaczaną w rozdz. 6.2 niniejszego opracowania.

²¹⁸ *Encyklopedia językoznawstwa...*, s. 578; *Большой энциклопедической словарь...*, с. 356.

rzeczowników²¹⁹, np. imion (*Janek, słuchaj* zamiast *Janku, słuchaj; Ewa, powiedz* zamiast *Ewo, powiedz*). W paradygmacie współczesnego języka rosyjskiego nie ma wołacza, a jego funkcję przejął mianownik z syntaktycznym znaczeniem zwrotu adresatywnego²²⁰. Pozostały jedynie relikty wykorzystywane w celach stylistycznych (typu *Боже, отче, друже*). Z kolei w mowie potocznej funkcję wokatywną przejmują skrócone formy mianownikowe²²¹ imion oraz nazw pokrewieństwa (*Вань, Кать, идите; мам, нан, дядь, смотрите*). We współczesnym języku angielskim, w którym system przypadkowy zachował się w szczątkowej postaci, w funkcji adresatywnej używana jest forma mianownikowa²²², a formy historyczne ograniczone są do okazjonalnych użyc stylizowanych na archaizmy (*O Best Beloved, O ye of little faith, O mouse*)²²³. Por.:

[56a]

– *Zależy od nastroju – odparłam sztywno. Jaki się nagle zrobił sarkastyczny! – Może pierwszej. Może dziesiątej.*

---

²¹⁹ J. Kowalikowa, U. Żydek-Bednarczuk, *Współczesna polszczyzna. Podręcznik języka polskiego dla klas I–V szkół średnich*, wyd. I, Kraków 1996, s. 308; C. Lachur, *Współczesny język rosyjski...*, s. 66.

²²⁰ Zob. M. Bobran, *Очерк синтаксиса простого предложения русского и польского языков*, Rzeszów 1993, s. 321.

²²¹ W lingwistyce rosyjskiej formy takie nazywane są nowym wołaczem (новая форма звательности, ново-звательный падеж). Zob. m.in. A.H. Гвоздев, *Современный русский литературный язык*, ч. II, Москва 1973, s. 200; В. Франческо, *Существует ли звательный падеж в русском языке?*, E-journal «Language and Text langpsy.ru», № 4, 2014 (10.01.2017); М.А. Даниэль, *Новый русский вокатив: история формы усеченного обращения сквозь призму корпуса письменных текстов* [в:] *Корпусные исследования по русской грамматике*, ред. К.Л. Киселева, В.А. Плунгян, Е.В. Рахилина, С.Г. Татевосов, Москва 2009, s. 224–244; В.И. Супрун, *Антропонимы в вокативном употреблении*, „Известия Уральского государственного университета”, № 20, 2001, http://www.philology.ru/linguistics2/suprun_v-01.htm (10.01.2017).

²²² В. Busse, *Vocative Constructions in the Language of Shakespeare*, Amsterdam 2006, p. 2; L. Dunkling, *A Dictionary of Epithets and Terms of Address*, New York 2008, p. 14–16.

²²³ V. Fromkin, R. Rodman, N. Hyams, *An Introduction to Language*, Boston 2010, p. 495–496.

Mój oschły ton spłynął po nim jak woda po kaczce [...].

– *Dobrze, skarbie – powiedział cicho. – Jak sobie życzysz.* (E. Siarkiewicz)

[56b]

– *Ладно, Роман Евгеньевич, мы пойдем. И так вас задержали, – вмешалась в разговор Анечка.*

– *Конечно-конечно, Анна Владиславовна. Всего доброго. Спасибо вам!* (А. Житков)

[56c]

– *Я это и сделаю, графиня! – поклонился Агапит Абрамович. – Но для этого мне придется поработать в архивах.*

Слова «поработать» и «в архивах» подействовали на графиню. Против таких серьезных вещей она ничего не могла возразить.

– *Да, голубчик! – только сказала она.* (М. Волконский)

[56d]

– *Ну что, посмотрим пару серий?*

Я улыбнулась.

– *Давай, nan.* (К. Кеплинггер)

[56e]

Richard watched her walk away. “What do you think that’s about?” Jessie asked.

“No idea, but we should wait to decide what to do.”

“Good plan, dude.” (D. Sikkema)

Obecność form adresatywnych w akcie aprobaty jest wykładnikiem stosunków między uczestnikami sytuacji komunikacyjnej i odpowiadającej oczekiwaniom nadawcy interpretacji propozycji. Emotywnie nacechowane *skarbie*, *голубчик*, *nan* oraz familiarne *dude* wyrażają serdeczne, przyjacielskie odniesienie do interlokutora, nadają wypowiedzi charakter ekspresywny. Rosyjski zwrot adresatywny *Анна Владиславовна* ma charakter oficjalny.

W funkcji adresatywnej w badanym materiale faktograficznym pojawiają się najczęściej nazwy własne – imiona (np. *Heniek, Jurek, Ania, Kaśka, Ирка, Юрка, Ann, Jack, Kate, Mark*) i specyficzna dla rosyjskiego kręgu językowo-kulturowego forma imienia odcjow-

skiego – patronimiku (отчество)²²⁴ (*Виталий Сергеевич, Анна Владиславовна*) oraz formy używane w relacjach rodzinnych, przyjacielskich, nierzadko nacechowane emocjonalnie (*сыни, dziadziu, bracie, brachu, kolego, сынок, маменька, пап, старик, голубчик, миленький, dude, тот, honey, bro*), a także formy oficjalne, zwłaszcza utworzone od nazw zawodów, stopni naukowych albo wojskowych, tytułów (*uczniu, panie doktorze; полковник, капитан, графиня; sir, doc, skipper*). Oprócz tego w komunikacji oficjalnej są to zwroty grzecznościowe typu *pan/pani, sir/madam*, a w języku rosyjskim grzecznościowa forma liczby mnogiej *вы* (*wy*), z dodaniem zwrotu adresatywnego w postaci imienia i imienia ojcowskiego: *Я совершенно согласна с вами, Ирина Павловна*.

Zwrot adresatywny jest istotnym elementem makroaktu mowy, dzięki któremu nawiązany zostaje kontakt między nadawcą a wskazanym uczestnikiem (rzadziej uczestnikami) sytuacji komunikacyjnej. Odzwierciedla też charakter zależności, w jakich pozostają współ rozmówcy, a które mogą być oficjalne, przyjacielskie, rodzinne itd. Tworząc silną sieć powiązań interpersonalnych, zwrot adresatywny przyczynia się również do skuteczniejszej interpretacji wypowiedzi zgodnie z zamierzeniem nadawcy. Pełni więc nie tylko funkcję adresatywną, lecz także funkcje konatywne, fatyczne oraz perswazyjne. Wiele czynników wpływa na dobór środków leksykalnych służących do wyrażenia tych funkcji, wydaje się jednak, że w sytuacjach nieformalnych nie ma większych różnic czy odmiennych tendencji w opisywanych językach. Zupełnie inaczej jest w komunikacji oficjalnej, która w znacznej mierze odzwierciedla specyficzne dla każdej kultury zasady honoryfikatywności.

Operatory metatekstowe o funkcji fatycznej

Operatory metatekstowe, zwane też *zwrotami, leksemami, markerami, wyrażeniami, wtrąceniami*²²⁵, w językoznawstwie rosyjskim

---

²²⁴ Н.И. Формановская, *Речевой этикет...*, s. 107–108.

²²⁵ Zob. m.in. K. Ożóg, *Leksykon metatekstowy współczesnej polszczyzny mówionej. Wybrane zagadnienia*, Kraków 1990; E. Komorowska, *Leksykalno-semantyczne wykładniki parentazy postpozycyjnej w języku polskim i rosyjskim*, Szczecin 2001;

вводными словами, вводными выражениями, вводными сочетаниями²²⁶, natomiast w angielskojęzycznym *metatextual phrases, expressions*²²⁷, *markers*²²⁸, występują zwykle w dialogu i wyrażają komunikatywno-pragmatyczne nastawienie na adresata. Zdaniem K. Ożoga funkcję metatekstową pełnią wszelkie środki językowe służące do nawiązania i podtrzymania kontaktu między partnerami, pomagające we właściwym rozumieniu komunikatu, kontrolujące jego odbiór i akceptację, czyli orzekające o tekście oraz pełniące funkcję fatyczną²²⁹. Realizując funkcję tekstową, wyrażają też stosunek do rzeczywistości pozajęzykowej poprzez sygnalizowanie subiektywnego punktu widzenia²³⁰. Operatory metatekstowe o funkcji fatycznej służą do podtrzymania kontaktu oraz doprowadzenia rozmowy do obustronnie akceptowalnego końca²³¹. Por.:

[57a]

– *Alek jest jeszcze chory w środku i jak słyszałam, jego ojciec też. To jak ma wypaść takie spotkanie? Może ja bym się najpierw sama spotkała z panem Jeffreyem i coś mi powiedziała o Aleku? Łatwo go teraz skrzywdzić...*

Pan mecenas spojrzał na nią.

– *Wiesz, to chyba dobry pomysł.* (M. Nurowska)

[57b]

Ну ладно, слушай, по-моему – это самое хорошее решение. Поверь мне, Петька, самое подходящее. (zaśl.)

Z. Czapiga, *Rosyjskie operatory metatekstowe...*; A. Czoska, *Klasyfikacja operatorów metatekstowych i częstość ich występowania w krótkich tekstach naukowych w języku polskim*, „Investigationes Linguisticae”, vol. XXIII, 2011, s. 1–33.

²²⁶ *Большой энциклопедический словарь...*, s. 81; А.М. Ломов, *Русский синтаксис в алфавитном порядке...*, s. 36–38; О.А. Крылова, Л.Ю. Максимов, Е.Н. Ширяев, *Современный русский язык...*, s. 59–62.

²²⁷ K. Fløttum, T. Dahl, T. Kinn, *Academic Voices: Across Languages and Disciplines*, Amsterdam 2006, p. 90–94, 159–164.

²²⁸ V. Pellatt, *Text, Extratext, Metatext and Paratext in Translation*, Cambridge 2014, p. 42.

²²⁹ K. Ożóg, *Leksykon metatekstowy...*, s. 7–8.

²³⁰ Г.А. Золотова, *Очерк функционального синтаксиса русского языка*, Москва 1973, s. 151.

²³¹ J. Lyons, *Semantyka*, t. 1, Warszawa 1984, s. 56.

[57c]

I listened and heard exactly what he was saying. The price was nonnegotiable – but we could discuss the five-year lease.

That was all the room I needed. I said, “Listen, I think \$5.80 is too much, but let’s put it aside for a second. Let’s talk about the terms of the lease.” (N. Brodsky, B. Burlingham)

Operatory metatekstowe *wiesz, słuchaj, слушай, поверь мне, listen, look* wzmacniają więź fatyczną od strony nadawcy, podtrzymując stałe napięcie dialogowe między interlokutorami. Są to sygnały konatywne kontynuujące, podgrzewające kanał rozmowy od strony nadawcy²³². W przytoczonych kontekstach zostały one użyte nie w oczekiwaniu na odpowiedź, lecz dla utrzymania uwagi odbiorcy w ciągłym napięciu i wsłuchiwania się w to, co nadawca chce powiedzieć, a w przypadku rosyjskiego *поверь мне*, aby bardziej przekonywająco podkreślić to, czego dotyczy rozmowa. W języku polskim operator *wiesz* jest uznawany za jeden z podstawowych wyróżników spontaniczności tekstów mówionych²³³, podobnie leksemy *słuchaj* czy *zobacz*; natomiast popularne wtrącenia w języku angielskim *listen* i *look* spontanicznie nawołują do wysłuchania nadawcy.

Intensyfikatory przysłówkowe

Są to głównie przysłowki stopnia oraz niektóre przysłowki sposobu charakteryzujące intensywność natężenia cechy²³⁴. Por.:

[58a]

– *Chyba trzeba będzie wcześniej zatrudnić dodatkową kelnerkę.*

– *I **bardzo** dobrze – zgodziła się dziewczyna, wyjmując z lodówki dobrze schłodzoną puszkę żywieckiego. Wiedziała, co lubi Kiwek.* (K. Boglar)

[58b]

– *Могущественная любовь, без любви нет жизни, – задумчиво повторил он по-руски.*

---

²³² K. Pisarkowa, *Składnia rozmowy...*, s. 20–21.

²³³ Szerzej zob. K. Ożóg, *Leksykon metatekstowy...*, s. 43–54.

²³⁴ E. Straś, *Kategorie intensywności we frazeologii języka polskiego i rosyjskiego*, Katowice 2008, s. 21.

– *Как это прекрасно!* – воскликнула Пронская. – *Сядем здесь, около этих розовых кустов, и я вам еще что-то расскажу.*

– **Очень** хорошо, – согласился Левон. (Ф. Зарин-Несвицкий)

[58c]

One morning after church service, John rushed up happily to her car as she sat behind the steering wheel, "I have a hundred tickets to the dinner, how about you and I using two of them this evening?"

She smiled and placed her hand on his resting on the car door, "Very well." (K. Madere)

Wyróżnione przysłówki oznaczają wysoki stopień pozytywnej oceny przedstawionej propozycji i mocną aprobatę planu wcześniejszego zatrudnienia dodatkowej kelnerki [58a], wysłuchania opowiadania [58b], wspólnego wyjścia na kolację [58c]. Podobną funkcję pełnią przysłówki *wspaniale, cudownie; абсолютно, совершенно, полностью; very well, genially* itd.

Wykrzykniki

Wykrzykniki nie wchodzą w związki składniowe z innymi wyrazami, służą przede wszystkim wyrażaniu uczuć mówiącego²³⁵. Por.:

[59a]

– *Wagon wojskowy jest napakowany po drzwi – poczułem się w obowiązku usprawiedliwić – a przyda się nogi wyciągnąć.*

– **Oj, tak, tak** – odpowiedział ten sam głos z westchnieniem, w którym zawierała się cała prawda o naszym położeniu. *Data przemówi za siebie: czwartego września trzydziestego dziewiątego roku.* (M. Promiński)

[59b]

– *Tak prawdę mówiąc – Izabelka Szymankowa przysiadła na brzegu łóżka, oparła o krzepkie jeszcze uda spracowane ręce – najpiękniejsze w życiu człowieka są właśnie chwile, kiedy wcale o duszy nie myśli.*

– **O, tak!** – szepnęła babka Wysoczarska. – **Tak!**

– *Bo dusza czasem nawet przeszkadza człowiekowi być szczęśliwym.* (S. Fleszarowa-Muskat)

---

²³⁵ I. Płóciennik, D. Podlawska, *Słownik wiedzy...*, s. 288–289.

[59c]

– *Разрешите, я позвоню?*

– *О, конечно, конечно!* (В. Попов)

[59d]

– *Итак, первое, – начал, как только Томаш подсел рядом. – Нам нужна нормальная машина. Мерседес – это здорово, но следует подыскать что-то попрacticalнее.*

– *Пусть будет две тачки, па! – возмутился Томаш. – Вы с мамой на одной, мы с Натальей на другой. Мерседес – монстр, он везде проедет. Я не хочу его бросать.*

– *Хм, ну ладно, – на удивление легко согласился отец.* (Д.Н. Медведев)

[59e]

“Are you sure? Won’t that make things hard for you?”

“It’s time he had to pay for what he did. I’ve run away from it for long enough. It just makes me feel worse, burying it, feeling guilty.”

“Wow.” She whistled. “Good for you.” (P.D. Workman)

[59f]

“I will exchange presents and have a wonderful Christmas dinner cooked here. I’m really looking forward to spending a bit more time with him.”

“How lovely,” agreed Natalie, “that’s very good of them.” (A. Harison)

Wykrzykniki używane w aktach aprobatywnych są wyrazem większej ekspresywności i emotywności wypowiedzi: *oj* – wyraża stan beznadziejności, *o* – wzmacnia uznanie zgody, aprobaty danego faktu, *хм* (oznaczające niedowierzanie) w połączeniu z partykułą *ну* wyraża zgodę z pewnym niezadowoleniem, w rezultacie aprobaty staje się osłabiona. *Wow* oraz *how lovely* sygnalizują odpowiednio zdziwienie nadawcy oraz pozytywną ocenę obiektu aprobaty.

Partykuły

Partykuły wyrażają stosunek mówiącego do wypowiedzianej treści, np. wzmacniają intencję, modyfikują znaczenie wyrazu lub zdania. Por.:

[60a]

– *Mamo, a co powiedziałaabyś na przepustkę? Moglibyście mnie zabrać do domu. W końcu nic aż tak poważnego mi się nie stało. Szwy już mi pozakładali, mogę chodzić, a czuję się tutaj jak w więzieniu.*

– *No nie wiem, musiałabym spytać lekarza – przyznała niechętnie mama. – Ale to raczej kiepski pomysł.*

– **Ależ** to świetny pomysł! – zaprotestował Max. (K.B. Mischczuk)

[60b]

– *Ależ gazdo – perswadował pan Biernacik – droga powinna być szeroka nie na cztery kroki, ale na pięć, jeżeli ta zamiana ma mieć w ogóle jakiś sens.*

– *No niech będzie na pięć – godził się postawiony pod ścianą pan Karol. – Ale już nie więcej, bo mnie ci moi kości policzą...* (M. Nurowska)

[60c]

– *Я тебя везде ищю.*

Валя, которая сидела по другую сторону сундука, опершись на него спиной, даже не повернулась.

– *Маша, мне надо побыть одной.*

– **Ну**, конечно, – кивнула Мария и не ушла. (А. Геласимов)

[60d]

А я с натянутой улыбкой говорю:

– *Я вот... вот принес... почитать вам... – и поперхнулся.*

– **А-а**... отлично, отлично!.. (А. С. Серафимович)

[60e]

Cali shrugged. “Not sure what you’re even talking about, but I can keep a secret with the best of them.”

“Yes, well,” Rena cleared her throat. “It may be harder than it seems.”

Elaine glanced at Rena as if she agreed.

“So, let’s get started.” Cali rubbed her hands together. (E. Isaacs)

[60f]

“You’ve been all alone, and I’ve been so preoccupied. It won’t happen again.”

“Meh.” She stretched around to face me. (C. Simon)

Również partykuły sprawiają, że wypowiedzi aprobatywne stają się bardziej nacechowane emotywnością i ekspresywnością – *ależ* [60a], *no* [60b]; *ну* [60c]; *meh* [60f] podkreślają słuszność tego, co zostało zaproponowane, choć w przypadku polskiego *no* i rosyjskiego *ну* wyczuwalny jest odcień niezadowolenia; *ależ* wzmacnia zgodę z interlokutorem; podwojone *a-a* wyraża pozytywne odniesienie do usłyszanej propozycji, co zostało bardzo wysoko ocenione poprzez dwukrotne powtórzenie *отлично, отлично*; *so* to z kolei logiczne nawiązanie do poprzedniej wypowiedzi.

Stosunkowo często w każdym z omawianych języków wypowiedzi realizujące komunikacyjną funkcję aprobaty są wzbogacane i modyfikowane przez wprowadzanie dodatkowych komponentów makroaktu aprobaty. Ze względu na różnorodność sposobów realizacji tego aktu mowy – sięgającą niemal dowolności w doborze środków językowych – nie sposób podać precyzyjnych ram ilościowych badanego zjawiska. Okazuje się, że w większości przypadków przy aprobacie właściwej ($K1_{\text{aprobata}}$) w zebranych materiale pojawia się drugi składnik – $K2$. Ma on charakter fakultatywny i wprowadza różnorodne dodatkowe treści w zależności od sytuacji komunikacyjnej. W strukturze makroaktu aprobaty może też wystąpić więcej komponentów fakultatywnych ($K3$, $K4$ itd.), jednak w badanym materiale stanowią one mniejszość. Schemat makroaktu aprobaty można przedstawić w następujący sposób:

$K1_{\text{aprobata}} + K2 + K3 + K4 \dots$

Element podstawowy – $K1_{\text{aprobata}}$ – pojawia się w zdecydowanej większości replik aprobatywnych. W nielicznych przykładach odbiorca musi przeprowadzić analizę wypowiedzi i odtworzyć aprobatę na podstawie znajomości kontekstu rozmowy. Pozostałe komponenty nie są obligatoryjne – jeśli element $K1_{\text{aprobata}}$ jest obecny, to $K2$, $K3$, $K4$ itd. nie są konieczne do skutecznej realizacji pragmatycznej funkcji aprobaty danego wypowiedzenia (w przypadku braku markerów aprobaty ich funkcje i znaczenie muszą być odtworzone z istniejących składników). Ich pojawienie się uzupełnia sens wypowiedzi aprobującej. Liczba i kolejność komponentów dodatkowych w repli-

ce są zupełnie dowolne, podyktowane takimi faktoraми, jak zamierzenie nadawcy, tok jego myślenia, styl, nawiązanie do wcześniejszej rozmowy itd.

7.2. APROBATA WŁAŚCIWA UZUPEŁNIONA O JEDEN DODATKOWY KOMPONENT

W najliczniejszych – dwukomponentowych aktach do aprobaty właściwej dołączany jest dodatkowy komponent doprecyzowujący propozycję, przedstawiający motywację, warunki oraz warianty realizacji propozycji itp. Z uwagi na znaczne zróżnicowanie semantyczne członu K2 zostaną przytoczone najczęściej występujące w materiale faktycznym schematy. Są to:

K1_{aprobata} + K2: wyrażenie zgody przez powtórzenie propozycji

Przez bezpośrednie odniesienie się do całości poprzedniej wypowiedzi lub do jej części nadawca zakotwicza swoją replikę w ciągu dialogowym. Zyskuje przez to większą spójność rozmowy i łatwiejsze zrozumienie intencji. Takie cytowanie poprzedniej repliki jest typowym sposobem realizacji reaktywno-oceniającej funkcji aktu (rejestr) komunikacyjnego²³⁶. Por.:

[61a]

- *Biegnę pierwszy. Jak wszystko będzie OK, dam ci znać.*
- *Nieeee. Zawsze jesteś pierwszy. Teraz to ja pobiegnę pierwszy. Nie możesz się zawsze narażać, żeby mnie chronić – Jankesie! [...]*
- *Niech ci będzie, Kasztanie! Idź!* (A. Sowa)

[61b]

- *Давай, проверим.*
- *Хорошо! Давай проверим оба мнения, и ты будешь знать, к какому в первую очередь прислушиваться. Говори!* (Ю. Иванович)

---

²³⁶ Zob. Г.А. Золотова, Н.К. Онипенко, М.Ю. Сидорова, *Коммуникативная грамматика...*, с. 399; Н.Д. Арутюнова, *Диалогическая цитация (К проблеме чужой речи)*, «Вопросы языкознания», № 1, 1986, с. 50–64.

[61c]

We started browsing through the shirts. I really couldn't understand why they were in such fashion because most of them were out-of-the-park ugly, you know? I really don't get this 'fashion' thing either, it is like the media just tells you what to wear and what to like instead of you just picking out what you like because you simply like it, not because someone told you to like it.

"Whoa, this one is nice." Mike said picking one out and I actually liked it. "You should get this one, I already have two."

"Yeah. This one is nice." I said. (J.M.R. Alonso)

Aprobata jest tu powtórzenie logicznie eksponowanego w propozycji członu²³⁷. W przypadku znacznego zaangażowania emocjonalnego w sytuację komunikacyjną mówiący oprócz aprobaty właściwej powtarza logicznie akcentowany przez współrozmówcę fragment repliki. Jakkolwiek nie zawsze cytuje dosłownie jego słowa, sens jednak zostaje zachowany. Powtórne wyrażenie propozycji wzmacnia pozytywny stosunek mówiącego do przedmiotu rozmowy. Tego typu wypowiedzi aprobatywne pojawiają się także na koniec procesu negocjacyjnego, kiedy rozmówcy dochodzą do punktu, w którym należy podjąć ostateczną decyzję – wyrazić aprobatę lub dezaprobatę odnośnie do propozycji.

K1aprobata + **K2**: uzasadnienie aprobaty

Aprobata propozycji wprowadzona razem z uzasadnieniem podnosi poziom logiczności wypowiedzi. Prezentuje ponadto motywy udzielenia pozytywnej oceny. Por.:

[62a]

- *Dobra, niech ci będzie. Chciałbym jeszcze zobaczyć tę piwnicę i spadamy.*
- *Ale nie dzisiaj. Możemy wpaść w przyszłym tygodniu, jak wrócę z urlopu.*
- *Ok. Ja też będę miał dużo roboty.* (Z. Miłoszewski)

[62b]

– *Искусство все-таки очень облагораживает. Я, например, всегда держу у своего изголовья какую-нибудь книгу. Нет-нет, да и считаешь на ночь.*

---

²³⁷ А.А. Акишина, Н.И. Формановская, *Русский речевой этикет*, Москва 1978, с. 96–98.

– *Вы абсолютно правы, – поддержала соседка справа. – Этот телевизор с его идиотской рекламой ужасно утомляет. Иногда так хочется расслабиться и развлечь себя поэзией или добротной прозой. Ну кому, скажите, придет в голову покупать нижнее белье в «Мэйсисе» или «Александресе», если у вас под боком «Лорд энд Тэйлор»?!* (Б. Левин)

[62c]

“I’ll be Prospero,” he said, “and you can be Miranda. We can divide up the other parts as we go along.”

“All right. But then let’s switch and I’ll be Prospero.”

Mark frowned. “But he’s a man. You need to read the woman’s part.”

“No, I don’t! I can pretend to be Prospero just as well as you can!”

“Oh. Well, I suppose.” He looked doubtful, but then he said, “Men used to read women’s parts in Shakespeare’s time, so I guess there’s no reason a girl can’t read a man’s part. Let’s give it a try.” (D. Stephens)

Przesłanki motywujące decyzję aprobującą zajmują zwykle postpozycję w stosunku do aktu głównego, dostarczając istotnej informacji argumentacyjnej, wyjaśniającej sensowność przyjętego stanowiska [62a, 62b]. W jednostkowych przypadkach uzasadnienie decyzji może być zlokalizowane przed zasadniczym aktem aprobaty, wskazując na trwanie procesu decyzyjnego, zanim ostatecznie aprobata zostanie udzielona. Daje to rozmówcy możliwość poparcia swojego punktu widzenia kolejnymi argumentami w celu zwiększenia skuteczności złożonej propozycji [62c].

K1_{aprobata} + **K2**: określenie warunków udzielenia aprobaty

Aprobata wyrażona w ten sposób ogranicza pozytywną ocenę propozycji do warunków określonych w replice aprobatywnej. Zwykle nie stanowi ona ostatniego elementu wymiany dialogowej, gdyż jej logicznym zwieńczeniem jest potwierdzenie doprecyzowanych warunków przez rozmówcę. Por.:

[63a]

– *Ty pierwszy, cwaniaczku – powiedział Wronek.*

– *Dobra, ale ty zaraz za mną.*

Zaczęłam się wspinać po siatce. (J. Maślanek)

[63b]

– *Мы рады приветствовать вас в столь поздний, но праздничный час. Симпозиум не состоялся (никто в этом не сомневался). Но чтобы никто не скучал, устроим сейчас КАРНАВАЛ!*

– *Отличная идея, – обрадовались все. – Карнавал печатной продукции. И безо всякого обмена информацией!.. Кто первый выступает?* (Т. Собакин)

[63c]

“What about you, An?” I gulped, hoping she didn’t choose something too glamorous or outrageous that she might regret later.

“I’m going to be Anastasia,” she said, with a toss of her long, shining hair.

“That could be fine, An. But it’s quite a mouthful. What about Anna, or Stacey?”

“Yes,” she agreed. “But Anna is too much like Anita. I like Stacey.”
(T. Merry)

W zależności od przedmiotu aprobaty mówiący formułuje konkretne warunki realizacji zaproponowanego przez nadawcę działania. Można więc uznać ją za wstępną aprobatę, wymagającą od rozmówcy przyjęcia (lub odrzucenia) dodatkowych warunków.

K1_{aprobata} + K2: doprecyzowanie

Podobnie jak w poprzednim punkcie, nadawca uzupełnia aprobatę o szczegóły realizacji propozycji. Tym razem jest to doprecyzowanie warunków, a nie swego rodzaju targowanie się z rozmówcą. Od rozmówcy oczekuje się sygnałów zatwierdzenia (lub odrzucenia) tak doprecyzowanej aprobaty. Por.:

[64a]

– *Weż, człowieku, no chociaż cokolwiek. – Złożyłem błagalnie ręce. – Zadatek, zaliczkę, czy jak to się tam nazywa... Na poczet współpracy. Ze zniżką od całości [...].*

– *No dobra, niech ci będzie. Dostaniesz awansem dwadzieścia procent.* (M. Gołkowski)

[64b]

– *Давай не будем говорить об этом папе, – попросил меня мальчи.*
– *Он будет сильно ругаться и очень расстроится. Я буду хорошо себя вести, честное слово. Тетя Женя, пожалуйста!*

– *Хорошо*, – согласилась я, решив, что здесь можно ему уступить, – *это будет нашей маленькой тайной*. (М. Серова)

[64c]

“I better go home now,” he stated. “Mom might be wondering where I am.”

“Agreed,” said Eiten. “I say we meet back here later about dark and go see for ourselves.” (D. Hennessey)

Najpierw mówiący aprobuje przedstawioną propozycję, a następnie doprecyzowuje ją przez dodanie pewnych szczegółów: zaliczka będzie, ale tylko 20%; prawda nie zostanie ujawniona ojcu i to ma pozostać tajemnicą; chłopcy zgadzają się wspólnie wdroić tajny plan w życie, ale dopiero później, a na razie zgadzają się wrócić do domów, żeby ich matki niczego nie podejrzewały.

K1_{aprobata} + **K2**: sugestie dotyczące proponowanego działania

Sugestie co do sposobu realizacji aprobowanej propozycji mają charakter uzupełnienia poprzedniej repliki. W wielu przypadkach można je traktować jako rady bardziej doświadczonej osoby. Por.:

[65a]

– *Oczywiście nie nalegam – dodała pani Natalia z westchnieniem, przerywając milczenie. – Ale daję ci słowo honoru, że zarówno ja, jak i moja córka i jej mąż sprawdzili wszystko starannie, zanim wyrazili zgodę na wyjazd Gucia z Bąblem. Tam mieszka babcia tego chłopca. Nawet rozmawiałam z nią przez telefon i zdaje mi się, że się z nią zaprzyjaźnię! W ogóle oni wszyscy to bardzo przyzwoita rodzina. Więc...*

– *Zróbmy tak – przerwał jej pan Kornel. – Dziś i tak byliśmy umówieni, więc zostawię Szkodnika w domu i przyjadę po ciebie, tak jak to planowaliśmy wczoraj. I wtedy o tym porozmawiamy, dobrze?* (M. Pałasz)

[65b]

– *Я сорвала эксперимент...*

– *Все в порядке, – утешал он, глядя ее по голове, как маленького ребенка.*

– *Я... мне... надо привести себя в порядок...*

– *Хорошая мысль. Умойся, причешишь. Я тебя жду. Как только ты успокоишься, поговорим.* (Н. Андреева)

[65c]

I thought I'd just come and see how you were, and perhaps sit and chat with you for a while."

I said of course I didn't mind, and stood aside to let her in.

"Oh, but you've been in bed!" she exclaimed as soon as she went round the angle. "I'm disturbing you!"

But she made no move to leave, so I had to say not at all, I'd gone to bed because it seemed the warmest place.

"Quite right," she said approvingly. "Now, you just jump back under the covers, and I'll sit myself here. I don't want to be a nuisance." (L.R. Banks)

Jest to bardziej rozwinięty komponent, w którym mówiący określa kolejne etapy realizacji zaproponowanego przez nadawcę działania. Nadawca czuje się współodpowiedzialny za skuteczną realizację propozycji, więc uzupełnia ją o dodatkowe szczegóły w formie rady, przy czym odpowiedź interlokutora nie jest konieczna.

K1_{aprobata} + K2: zastrzeżenie co do możliwości spełnienia oczekiwań

Aprobata występuje tutaj w osłabionej formie – propozycja zostaje przyjęta, ale nadawca wprowadza pewne zastrzeżenia: uzależnia swoją pozytywną ocenę od spełnienia pewnych kryteriów, odkładając podjęcie zaproponowanych działań w czasie. Por.:

[66a]

– Znamy się nie od dziś. Pierwsze, co zrobiłeś, to poszedłeś do nich. I dopiero jak ci powiedzieli, że nie kiwną palcem bez mojej zgody, raczyłeś pofatygować się w moje skromne progi. Zgadza się?

– Nooo tak też mogło być – rzucił Tom wymijająco.

– Nie kłam, bo się wkurzę, a wtedy bywam nieprzyjemny. Masz już wszystko ugadane z chłopakami? Zgadza się?

– Mam. Zgadzą się. Przepraszam, Wasza Wysokość.

– I dobrze. Wobec tego i ja się zgadzam. Działajcie. (M. Kozak)

[66b]

– Может быть, вы хотите кофе, – весьма неуверенно спросила Людмила Сергеевна.

– Да, было бы неплохо, – улыбнулась я. – Но только через пять минут, ладно? (M. Серова)

[66c]

"They must have known each other, so let's make them into friends. Let's put together some ideas that'll tighten up the story on Clark, something we could take her to court on..."

"If she were alive," Black said.

"Yeah. If she was alive."

"OK, but this won't work if Carmel doesn't hear about it. We want her to react," Lucas said. (J. Sandford)

Mówiący w zasadzie zgadza się z propozycją nadawcy, jednak formułuje pewne zastrzeżenia dotyczące możliwości wprowadzenia jej w życie [66b] lub uzależnia fakt udzielenia aprobaty np. od wcześniejszej zgody osób, które mają współdziałać przy realizacji tej propozycji [66a], bądź od innych okoliczności [66c].

K1_{aprobata} + **K2**: obietnica przystąpienia do działania

Obietnica przystąpienia do działania nie tylko zawiera pozytywną ocenę propozycji i zgodę na nią, lecz zapowiada także zaangażowanie mówiącego w jej realizację. Por.:

[67a]

– Zgoda, lecz musimy wziąć pod uwagę, że z czasem nie będziemy mogli się narażać, a i tak oręza będzie brakowało. Najlepszym wyjściem byłoby powęszyć w porcie, znaleźć jakiegoś handlarza od ciemnych interesów i dogadać się z nim tak, żebyśmy później mieli zapewnioną stałą dostawę.

– Tak, tak! To bardzo dobry pomysł! – ożywił się kapitan. – I tak też zrobimy! (B. Misiniec)

[67b]

– У меня есть предложение. Чтобы нам быстрее спуститься, нужно траверсировать стену вправо, выйти на гребень, а там мы быстро сбежим вниз.

Саша сказал «нам», сказал «мы». Это было так неожиданно, что все замолчали, глядя на него. Потом стали смотреть на капитана.

– Очень хорошее предложение, – не спеша сказал Володя. – Так мы и собирались сделать. (Ю. Визбор)

[67c]

After a moment's silence, she reached for his hand. He let her lead him up the stairs to his office, where his computer was running the Bohr atom screen saver that had fascinated her. Her face held both solemnity and hope.

"You said you would teach me."

Louis swallowed hard. A thousand objections rose to his lips. He bit all of them back. She waited in silence.

"All right, Chris. I'll try." (F.W. Porretto)

Do aprobaty właściwej dodane jest zapewnienie, że wszystko będzie zrobione tak, jak proponował współmówca. Nadawca nie tylko przyjmuje propozycję, ale także zgłasza współdziałanie w jej realizacji. W tej grupie znajdujemy wypowiedzi zawierające zarówno aprobatę entuzjastyczną [67a], stonowaną [67b], jak i ostrożną, wyrażaną niechętnie [67c].

Fakultatywny komponent K2 wnosi do struktury makroaktu aprobaty różnorodne elementy semantyczne, poszerzając kontekst danej sytuacji komunikacyjnej. Nierzadko elementy te występują kompleksowo: obok aprobaty właściwej znajduje się uzasadnienie wysokiej pozytywnej oceny i aprobowania przedstawionej propozycji, określanie warunków jej realizacji, stymulowanie do działania itd. Pojawiają się one w dowolnej konfiguracji, co jest związane z funkcjami pragmatycznymi i konkretną sytuacją komunikacyjną. Szeregi komponentów fakultatywnych (K2, K3, K4...) są otwarte, a ich pozycja w wypowiedzi dowolna.

7.3. APROBATA WŁAŚCIWA UZUPEŁNIONA O DWA DODATKOWE KOMPONENTY

W zebranych materiale faktograficznym wystąpiły także trójelementowe wypowiedzi aprobatywne. Interpretacja repliki tego typu wymaga znacznie większego wysiłku: interlokutor musi dokonać oceny każdego z usłyszanych komponentów, uszeregować je według przyjętego klucza i sklasyfikować, tj. uznać za makroakt

określonego typu. Po rozpoznaniu nadrzędnej funkcji pragmatycznej należy określić funkcje poboczne oraz stopień, w jakim wpływają one na znaczenie całego wypowiedzenia.

K1_{aprobata} + K2 + K3: ograniczenia możliwości realizacji propozycji + prezentacja lepszego wariantu realizacji propozycji

Wprowadzenie aprobaty razem ze zgłoszeniem zastrzeżeń do zaproponowanych warunków realizacji propozycji jest dobrym punktem wyjścia dla prezentacji korzystniejszego rozwiązania. Aprobata dotyczy więc uprzednio wypowiedzianej propozycji, ale jej nadawca oczekuje od współrozmówcy przyjęcia zgłoszonych sugestii i modyfikacji w następnej replice dialogowej. Por.:

[68a]

– *Nie ma innego wyjścia, jak zaopatrzyć się w nią [broń] w najbliższym porcie – stwierdził Proximus.*

– *Zgoda, lecz musimy wziąć pod uwagę, że z czasem nie będziemy mogli się narażać, a i tak oręża będzie brakowało. Najlepszym wyjściem byłoby powęszyć w porcie, znaleźć jakiegoś handlarza od ciemnych interesów i dogadać się z nim tak, żebyśmy później mieli zapewnioną stałą dostawę.* (B. Misiniec)

[68b]

“I say we wait until dark, then climb up through the rafters to the outside and see for ourselves,” he replied. “After all, if it is so special don’t you all want to see it? I know I do.” [...]

“Brilliant,” replied Ephraim eagerly. “I say we do it.” [...]

“I’m in,” stated Chirp enthusiastically, “but I’ll need some help. I can’t do it by myself.” (D. Hennessey)

Nie jest to aprobata warunkowa, przedstawione zastrzeżenia mają charakter dyskusji i nie wykluczają przyjęcia przez nadawcę propozycji interlokutora w dalszej części rozmowy.

K1_{aprobata} + K2 + K3: uzasadnienie akceptacji + stymulowanie do działania

Wsparcie aprobaty uzasadnieniem jej udzielenia podkreśla fakt przemyślenia wartości zgłoszonej propozycji. Nadawca ana-

lizuje walory pomysłu, po czym następuje zachęta do podjęcia działania. Por.:

[69a]

– *Przeniesiemy was na drugą stronę – zaproponował Tomek. – Niskim krajowcom woda niemal zakrywa głowy, lecz takiemu olbrzymowi, jak nasz kapitan, sięgnie najwyżej do piersi. Naprędce zmajstrujemy lektykę, której uchwyty będzie można oprzeć na ramionach. W ten sposób nawet stóp nie zamoczą.*

– ***Dobry pomysł, brachu – pochwalili Nowicki. – Twój szanowny ojciec prawie dorównuje mi wzrostem. We dwóch jakoś je przeniesiemy. Weźmy się do roboty!*** (A. Szklarski)

[69b]

– *Почему же воздушное? – не сдавался Слава. – Разве мало людей искусства прославили Россию: Чайковский, Глинка, Репин, Толстой...*

– *Ну, брат, – протянул Константин Алексеевич, – то ведь гиганты, титаны, не всякому это дано.*

– ***Я согласен со Славкой, – сказал Миша. – Если он хочет быть музыкантом, то и должен учиться на музыканта. Вот вы говорите: он должен получить специальность.*** (А. Рыбаков)

[69c]

“*We’ve got it covered, Mama. Don’t worry. We’re just cruising down the road to happiness right now, and that’s what we need to do. Understand?*” *He was telling me something, and I needed to listen – and trust his judgement. This was something Peyton needed to do.*

“***Okay, Son. I really appreciate that you called. Have a safe trip and keep me posted.***” (J. Henry)

Uzupełniając aprobatę stymulowaniem do działania, nadawca sam staje się orędownikiem zgłoszonej uprzednio propozycji.

K1_{aprobata} + **K2** + **K3**: formy grzecznościowe

Połączenie aprobaty z formami grzecznościowymi podkreśla jej pozytywny wydźwięk. Wyrażenie wdzięczności dodatkowo stawia rozmówcę w dobrym świetle, gdyż sygnalizuje, że aprobowana propozycja jest korzystna dla nadawcy. Por.:

[70]

– *Ладно, Роман Евгеньевич, мы пойдем. И так вас задержали, – вешалась в разговор Анечка.*

– **Конечно-конечно, Анна Владиславовна. Всего доброго. Спасибо вам!** (А. ЖИТКОВ)

Powtórzenie leksemów aprobujących oraz użycie form grzecznościowych wyraża emocjonalny stosunek mówiącego do zaistniałej sytuacji i wzmacnia ekspresywność wypowiedzi.

K1_{aprobata} + K2 + K3: zapowiedź działania + planowanie działania

Wyrażenie aprobaty w połączeniu z zapowiedzią przyszłego działania ma znacznie większą siłę niż sama aprobata. Nadawca nie tylko rozważa przydatność propozycji, którą ocenia pozytywnie, lecz także znajduje dla niej miejsce we własnych planach i rozpoczyna jej dopracowywanie. Por.:

[71]

– *Wiesz co? Może zamiast tego regipsu, postawiłabyś normalny murek z cegieł [...]. Nie myślałaś o tym, że skoro tam będzie łazienka, to w tym pokoju powinnaś zrobić sypialnię?*

– **Ty masz łeb, Paula! Super! Tak zrobimy! W przyszłym tygodniu pojedziemy do Olsztyna po płytki. Jutro wpada pan Adam z jakimiś facetami i rozpoczną remont.** (M. Kalicińska)

Tego typu wypowiedź nie zmusza rozmówcy do zatwierdzenia poszczególnych elementów planu, odpowiedź na tę replikę jest fakultatywna. Jeśli się pojawi, może być wstępem do dalszej debaty dotyczącej planów i negocjacji ostatecznej wersji propozycji.

K1_{aprobata} + K2 + K3: zdziwienie + wdzięczność

Niekiedy aprobacie towarzyszy zdziwienie, zwykle wywołane jest oczywistym rozwiązaniem, na które nadawca sam wcześniej nie wpadł. Por.:

[72]

Мне показалось удобным воспользоваться этой минутой, и я, на- мекнув ему сначала о том, что во время наших странствований по

Италии недурно было бы вести путевые записки, которые можно посвятить особенно предметам, относящимся до художеств, – указал ему на Рябинина, как на литератора опытного, известного и – главное – занимающегося издавна изучением художеств. Сильно подействовало на князя мое предложение.

– Превосходно, превосходно! – восклицал он. – Как прежде мне не приходило в голову?.. Я благодарен вам за этот намек. (И. Панаев)

Zdziwienie i wdzięczność dodają wypowiedzi spontaniczności i podnoszą wartość emocjonalną repliki.

K1_{aprobata} + K2 + K3: rozwinięcie propozycji + prezentacja rezultatów

Aprobacie może towarzyszyć prezentacja przysłanych, oczekiwanych rezultatów wdrożenia w życie propozycji interlokutora. Por.:

[73]

“Listen, I just had a brilliant idea. If we hold a ceremony dedicating a park bench in Amy’s honor, I bet he’ll show up.”

“That is a brilliant idea. We’ll run a story in the paper and I bet he’ll come.” (L. Horwitz)

Propozycja wyrażona w poprzednim akcie mowy jest tylko skrótem myślowym. Rozmówca podchwytuje tę myśl i ją rozwija, sygnalizując odbiorcy, że ją zrozumiał i co więcej, pozytywnie ją ocenia.

7.4. APROBATA WŁAŚCIWA UZUPEŁNIONA O TRZY DODATKOWE KOMPONENTY

Każdy element uzupełniający podstawowy komponent makroaktu utrudnia interpretację wypowiedzi. Dlatego też, by nie naruszać maksym ilości, odniesienia czy sposobu, nadawca powinien dobrze przemyśleć, czy uzupełnienie aprobaty o dodatkowe informacje zaowocuje skutecznością komunikacyjną. Być może właśnie dlatego aprobacie tak rzadko towarzyszą trzy komponenty współtworzące z nią makroakt, co potwierdza materiał egzemplifikacyjny.

K1_{aprobata} + K2 + K3 + K4: rozważanie możliwości realizacji propozycji + plany przyszłych działań + wizja przyszłych efektów

Nadawca przyjmuje plan działania na tyle entuzjastycznie, że sam zaczyna rozważać przyszłe (światlane) konsekwencje wdrożenia propozycji i sam staje się jej orędownikiem. Por.:

[74]

– *Szkoda, że nie można zrobić projektu budynku i zaprojektować jego wnętrza – zaśmiała się Ania. – Bo stworzylibyśmy razem dzieło sztuki.*

Michał spojrział na nią zdziwiony. To był super pomysł.

– ***Jesteś geniuszem, wiesz? – Nachylił się pocałował ją. – Muszę się dowiedzieć, czy nie ma czegoś takiego. Stworzymy najlepszy duet na świecie. Anna Wilczyńska i Michał Radoszewski, najlepsi polscy architekci.*** (H. Górka)

Entuzjastyczne przyjęcie propozycji może nawet doprowadzić do zamiany ról – nadawca przyjmuje propozycję i zaczyna snuć plany dotyczące szczegółów jej realizacji, co z kolei wymaga aprobaty interlokutora.

K1_{aprobata} + K2 + K3 + K4: pochwała + opis propozycji + analiza sytuacji

Nadawca dodaje do wypowiedzi aprobatywnej elementy tzw. głośnego myślenia – wprawdzie analizę propozycji mógłby przeprowadzić po cichu, jednak wypowiedzenie jej na głos nadaje przekazowi cechy spontaniczności i szczerości. Por.:

[75]

Бородулин приуныл слегка.

– *Блок «Горного Урала» с «Народным движением» – это восемь голосов. Судаков, как президент «Продовольственной корпорации», тоже однозначно против. Лазов, главный оптовик края, тоже туда же. Два коммуниста тоже могут вступить за народный напиток. Вот такой расклад. Не проходит марочка. А жаль.*

– *А теперь давай я посчитаю – Вовтузенко хитро прищурился. – Кто сейчас третьим номером в обкоме КПРФ?*

– ***Черт! Степаныч – ты гений! – Бородулин в восторге ударил себя ладонью по голому колену. – Про Богданова-то я и забыл, про***

главного их спонсора. Точно, он же у меня продолжает спирт покупать, как и прежде. (В. Мясников)

Obserwujemy tu przesunięcie wagi, jaką nadawca przypisuje funkcjom pełnionym przez jego wypowiedź – od informacyjnej w stronę emotywną.

K1_{aprobata} + **K2** + **K3** + **K4**: zapowiedź działania + podziękowanie + zwrot adresatywny

Aprobacie towarzyszą komponenty dwojakiego rodzaju: odnoszące się do samej propozycji (aprobata właściwa i zapowiedź wprowadzenia jej w życie) oraz odnoszące się do odbiorcy (wyrażenie wdzięczności i zwrot adresatywny). Por.:

[76a]

– *Gosia, ja, wiesz, nie wtrącam się, ale Podolniakowa coś mruknęła wczoraj matce o twoim Januszu. [...] Mówiła, że coś za często go nosi do tej warszawianki.*

– *...której? – szepnęłam.*

– *Tej Beaty. Gosia, ja nie mówię. Wiesz, jakie to pleciuchy są, ale... Wiara to jedno, a kontrola drugie. Sprawdź!*

– **OK**, sprawdź. *Dziękuję, kochana.* (M. Kalicińska)

[76b]

“Can I have some coffee, please?”

“Coffee, that’s right, honey! Thanks for reminding about real life! I’ll bring some cookies as well, if you don’t mind.” (zasł.)

Mimo że w tym makroakcie występują aż cztery komponenty, wypowiedź nie jest długa. W przykładzie [76a] każdy z elementów składowych struktury jest reprezentowany przez jedno słowo, co w rezultacie daje wypowiedź czterowyrazową. Pomimo złożonej struktury zalicza się więc ona do replik krótkich. Nieco inaczej wygląda sytuacja w przykładzie [76b], gdzie komponenty są obszerniejsze, tworzą więc dłuższą replikę. Warto zauważyć, że badane wielokomponentowe wypowiedzi aprobatywne zwykle są także znacznie bardziej rozwinięte.

K1_{aprobata} + **K2** + **K3** + **K4**: opis rezultatów + szczegóły działania + ograniczenia

Połączenie aprobaty z wyżej wymienionymi komponentami tworzy wypowiedź analityczną, w której nadawca wysoko ocenia propozycję, jednak zauważa jej słabe strony i upewnia się, czy rozmówca jest ich świadom. Por.:

[77]

– *Nie wtrącaj się – odparł stanowczo doradca do spraw technicznych. – Ta przetwornica jest nieduża, da się to zamontować w tym pańskim latawcu?*

Twarz pilota, na zmianę, chmurzyła się i rozjaśniała.

– *Jasne, że się da! Jasne, że przetwornica! Jasne, że będziemy mieli te dwieście dwadzieścia! Trzeba złapać elektryka... Nie, to chyba nie w tej chwili, jutro rano... Tylko dużej mocy to nie da, wie pan...* (J. Chmielewska)

Komponenty towarzyszące aprobacie nie osłabiają jej, a tylko sprawiają, że cały proces decyzyjny postrzegany jest jako merytoryczny. Unaocznienie rozmówcy ograniczeń jego propozycji daje mu szansę na zweryfikowanie lub wycofanie się z niej, gdyby wcześniej nie był ich świadom. Aprobata staje się więc w tym przypadku elementem dłuższego procesu podejmowania decyzji.

K1_{aprobata} + **K2** + **K3** + **K4**: zachęta do działania + stawianie warunków + pytanie o szczegóły

Niekiedy aprobacie towarzyszą dodatkowe pytania lub stawianie warunków. Por.:

[78]

“I don’t think we should ignore this,” said Abrahams. “Whatever the Economic Review would like us to believe, there’s no story here. It’ll blow itself out, but close to the midterms we can’t take the chance that it blows up first. We need to put this to bed. I think you should use your speech tonight to make a strong statement.”

“Anyone disagree with that?”

There was silence.

“Okay, let’s go back to the start. I want to be a hundred per cent clear on this. First of all, Susan, Ron and Marty, you are all saying we don’t have a significant concern?” (M. Glass)

Uzupełnienie aprobaty właściwej o stawianie warunków i o próbę uzyskania dodatkowych informacji na temat szczegółów wprowadzenia propozycji w życie jest charakterystyczne dla procesu decyzyjnego. Zachęta do działania towarzysząca temu makroaktowi podkreśla pozytywne nastawienie nadawcy do propozycji i oznacza gotowość przystąpienia do jej realizacji.

K1_{aprobata} + K2 + K3 + K4: zachęta do działania + wyjaśnienie + polecenie przystąpienia do działania

W niektórych przypadkach aprobacie towarzyszą komponenty ponaglące rozmówcę do wprowadzenia propozycji w życie. Por.:

[79]

– *Давай, проверим.*

– *Хорошо! Давай проверим оба мнения, и ты будешь знать, к какому в первую очередь прислушиваться. Говори!* (Ю. Иванович)

Ten typ makroaktu pasuje do sytuacji, w których nadawca ma większe doświadczenie lub wiedzę w danej dziedzinie, co pozwala mu nie tylko wyjaśnić szczegóły aprobowanej propozycji, lecz nawet zachęcić interlokutora do działania za pomocą ponaglenia.

K1_{aprobata} + K2 + K3 + K4: wyjaśnienie + pytanie o akceptację + zwrot adresatywny

W sytuacji komunikacyjnej, w której uczestniczą więcej niż dwie osoby, niezwykle ważną funkcję pełnią zwroty adresatywne. Precyzują one, do kogo skierowana jest dana replika. Por.:

[80]

“*Okay,*” she agreed. “*How would you like to celebrate?*”

“*Let’s have a cookout tonight.*”

“*That sounds like a good idea,*” she agreed.

“*Hey, can I invite B.J.?*” Kevin asked, turning a pleading look on his sister.

“*Sure.*” Randi smiled. “*I haven’t seen B.J. in a long time. Is that okay with you, Mom?*” (E. Parker)

Aprobata zostaje udzielona rozmówcy, jednak z zastrzeżeniem, że musi zostać jeszcze dodatkowo potwierdzona przez osobę o wyższych kompetencjach.

7.5. APROBATA WŁAŚCIWA UZUPEŁNIONA O WIĘCEJ NIŻ TRZY DODATKOWE KOMPONENTY

Uzupełnienie aprobaty o więcej niż trzy dodatkowe komponenty makroaktu jest w badanym materiale faktograficznym zjawiskiem bardzo rzadkim.

K1_{aprobata} + K2 + K3 + K4 + K5: potwierdzenie słuszności propozycji + zgoda z założeniami propozycji + korekta propozycji + wyjaśnienia

Aprobacie mogą towarzyszyć komponenty rozważania słuszności propozycji. Por.:

[81]

– *Pogubimy się! Spiszmy wszystko na kartce – zarządził Marek. – Co najłatwiej skombinować?*

– *Żarcie i ubranie – podsunęła Gosia. – Przyzwoity garnitur, do tego odpowiednia koszula, krawat i buty. Dobry byłby garnitur od Armaniego...*

– *No faktycznie – westchnął Marek. – Wygląda ten ubiór już nieco mało wyjściowo. Tu trzeba coś ekstra. Oczywiście z tym Armanim to gruba przesada, ale ogólny kierunek jest dobry. Nikt już nie chodzi we fraku.* (A. Pilipiuk)

Nadawca przekonuje rozmówcę o słuszności zgłoszonej propozycji lub – co bardziej prawdopodobne – ten proces głośnego rozumowania i przekonywania do słuszności zgłoszonej propozycji skierowany jest do pozostałych uczestników rozmowy. Niekiedy tego typu makroakt może stanowić element „głośnego myślenia” – zalety obiektu aprobaty są prezentowane przez nadawcę jako część procesu wartościowania propozycji. Zwykle w takim przypadku należy się spodziewać frazy podsumowującej, wyrażającej ostateczną ocenę.

K1_{aprobata} + K2 + K3 + K4 + K5: zwrot adresatywny + pochwała + parafraza propozycji + pytanie

Komponentem uzupełniającym aprobatę może być parafraza propozycji. Stosuje się ją zazwyczaj w celu wzmocnienia poparcia rozmówcy (przytoczony poniżej przykład), dokładnego przemyślenia oferty albo do wyrażenia wątpliwości co do szczegółów lub nawet całości propozycji. Por.:

[82]

– *A musisz ją kupować? Czemu nie pożyczysz od Grześka?*

– *Jasne! Stary, ty to masz łeb na karku! Najpierw pojedziemy do Grześka po ładowarkę, a potem skoczmy do kina. Masz do niego numer?* (zasł.)

W opisywanym fragmencie całość otwierają komponenty silnie nacechowane emocjonalnie (pozytywnie), natomiast zamyka ją element wyrażający zastrzeżenia. Odwzorowuje to kierunek myślenia nadawcy – od entuzjastycznego przyjęcia propozycji do logicznej analizy szczegółów i planowania jej realizacji.

K1_{aprobata} + K2 + K3 + K4 + K5: podsumowanie propozycji + pytanie + parafraza propozycji + pytanie

Wymienione komponenty współtworzą specyficzny rodzaj makroaktu, który wprowadza aprobatę warunkową, znacznie osłabioną. Por.:

[83]

– *He города чепухи, – отмахнулся он. – Сведения, полученные у какой-то выжившей из ума бабушки, страдающей последней стадией склероза, не могут считаться достоверными.*

– *Ада Николаевна все помнит, только с ней надо умело беседовать.*

– *Хорошо, пусть будет по-твоему, – согласился Всеслав. – Допустим, Шершин ради Кати бросил свою любовницу или жену. Где же тут объяснение происходящему? Ты полагаешь, что женщина-Дракон из ревности мстит дочери счастливой соперницы? Тогда почему убили не Лиду?* (Н. Солнцева)

Nadawca daje do zrozumienia rozmówcy, że nie został do końca przekonany. Co prawda jest gotów udzielić poparcia propozycji

(w opisywanym przykładzie chodzi o sugestię skierowania śledztwa na pewien określony tor), jednak potrzebuje dodatkowych informacji, które rozwieją jego wątpliwości.

K1_{aprobata} + K2 + K3 + K4 + K5: szczegóły + zastrzeżenia + zwrot adresatywny + gotowość działania nadawcy + zaproszenie do współpracy

Makroakt może zawierać właściwie dowolne komponenty, pod warunkiem że będą one użyte do realizacji nadrzędnego celu komunikacyjnego. Por.:

[84]

– *Сейчас, когда церемония окончилась, – сказал Родрик, – полагаю, что мы могли бы немного поговорить без свидетелей, ваше величество.*

– *Да ну? – ответил Джордан. – Мне так не кажется. – Он со злорадным интересом наблюдал, как лицо графа покрывается краской гнева. – Если вы хотите что-нибудь сказать, Родрик, прошу вас. К чему такая чрезмерная осторожность? Вы в кругу друзей.*

– *Очень хорошо – твердо сказал Родрик, взяв себя в руки, – между вами и мной существовала договоренность относительно того, что произойдет, когда вы займете трон. Вы дали мне слово...*

– *Конечно, конечно, – согласился Джордан, – я согласен на то, чтобы вы стали моим главным советником, следовательно, вы им станете. Однако, как мне кажется, слово «советник» имеет вполне определенное значение. Я всегда рад выслушать ваш совет, Родрик, а вот решать, воспользоваться им или нет, мое и только мое дело. Покуда вы будете об этом помнить, я не вижу причин прерывать наше обоюдно полезное сотрудничество.* (С. Грин)

Opisywany kompleks komponentów jest charakterystyczny dla sytuacji dialogowych, w których obserwujemy różnicę zdań rozmówców. W trakcie rozmowy dochodzi do negocjacji odnośnie do rozwiązania, które zadowolili obie strony.

K1_{aprobata} + K2 + K3 + K4 + K5: uzasadnienie + pochwała + zwroty adresatywne

Aprobacie mogą towarzyszyć elementy wskazujące na przeprowadzaną ocenę propozycji i uświadamianie sobie jej wartości. Por.:

[85]

"Mrs. Johnson, visiting my parents at Arlington cemetery while you are in the area, how does it sound?"

"That's a great idea, dude! I haven't done that for several years now. Chuck, you are the man!" (R. LcO'Feer)

Dzięki użyciu kilku różnych zwrotów adresatywnych (*dude* oraz *Chuck*) wypowiedź nabiera znacznej ekspresyjności, a pozytywna ocena propozycji jest dodatkowo wzmocniona za pomocą komponentu wprowadzającego pochwałę. W opisywanym przykładzie pierwszy z użytych zwrotów adresatywnych wprowadza pozytywny ładunek emocjonalny i nastrój familiarności, drugi natomiast przede wszystkim podkreśla bliską więź łączącą rozmówców (w przypadku rozmowy dwóch osób zwrot adresatywny nie pełni funkcji wskazującej adresata).

K1_{aprobata} + K2 + K3 + K4 + K5: uzasadnienie + szukane poparcia + zwroty adresatywne

Razem z aprobatą opisywany makroakt współtworzą zwrot adresatywny, uzasadnienie udzielenia poparcia propozycji oraz szukanie wsparcia rozmówcy. Por.:

[86]

„Spring afternoon in le jardin. It would make a delightful Renoir.”

“How is Madame Verveine?” Alice asked. “Did she like the flowers?”

*Flix shook his head. “I’m afraid she was not aware of them... or, indeed, of me. However, I should have expected no more. As you know, the doctors have warned me Madame can only regress. Now, let’s see what the pair of you have selected. **This one I approve immediately – such a delicate green! It would look well on you, Alice. Do you not agree, Jules?**”* (C. Lorrimer)

Podczas rozmowy dochodzi do zmiany rozmówcy, stąd pojawienie się dwóch zwrotów adresatywnych (*Alice* oraz *Jules*). Precyzują one, która część wypowiedzi skierowana jest do poszczególnych adresatów.

Ostatnią, ciekawą grupę stanowią przykłady wyrażenia aprobaty za pomocą wyrażen i zwrotów niepredestynowanych do pełnienia tej funkcji. W strukturze takiej wypowiedzi brakuje elementu K1_{aprobata},

natomiast są komponenty fakultatywne K2, K3, K4 itd. Na podstawie analizy ich znaczenia i celowości pojawienia się w dialogu odbiorca odtwarza pominięty komponent główny. Por.:

[87a]

Zrozumiał, że teraz musi się ostatecznie zdecydować, czy poddać się Morku czy rozpocząć swoją grę. Stało na drugiej możliwości. Nie czekając na prośby o wytłumaczenie celu przesyłki, sam rozpoczął rozmowę.

– Przemyslałem twoją propozycję i zgadzam się. Możemy rozpocząć naradę – powiedział poważnie.

*– **Nareszcie! Możemy zaczynać nawet zaraz** – Leo był zachwycony i zapomniał o zagadkowym liście. (A. Kapelański)*

[87b]

– Trzy stągwie i jeden znak, dwie stągwie i jeden znak.

– Tak byś to zrobił? – zdziwił się chłopak, lecz po chwili i on spróbował liczyć nie co trzecią i co drugą literę jak dotychczas, ale tak jak zaśpiewał Hasi – najpierw trzy pomijał i przepisywał jeden znak, potem dwie pomijał i znowu jeden znak.

Nie przyniosło to rezultatu. Tradycyjnie spróbował jeszcze wspaniał:

*– **Dwa... dwadzie... ścia...** – wyszeptał, po czym ryknął pełną piersią – **dwadzieścia!!! Mamy to! Tu jest napisane dwadzieścia! Hasi, jesteś genialny!!!***

Murzyn uśmiechnął się lekko, jakby chciał powiedzieć: „Żadna nowość!” (B. Misiniec)

[87c]

Мы ждали минут пятнадцать, и блюдо наконец приплыло на руках самого шеф-повара. Это были тонкие ломтики смуглого мяса в обрамлении изысканных голубых цветов.

– Что это? – воскликнули мы хором.

Сыров сделал паузу, наслаждаясь эффектом:

– Копченая антилопа с орхидеями.

– Антилопа – это круто, – одобрил Дмитрий Павлович.

*– **Красота какая!** – восхитилась Тамара.*

– Угощайтесь, господа! (О. Зайончковский)

[87d]

– Так, и что вы хотите, – лицо Дайнеко приобрело серьезный вид.

– Для меня как никогда сейчас важны комиссионные... – голос Эдуарда Марковича стал тише, – если ваши ребята дадут на такой

сумме хороший сбалансированный курс... Вы бы меня выручили, – Лоскин хотел добавить слово очень, но гордость не позволила.

– **Я поняла...** (Е. Горбунов)

[87e]

Constance would work for de Levantire answering the telephone, opening the mail and doing any other chores that arose. Constance was so thrilled at the idea of working in such a glamorous world that she would have agreed to anything in order to have the job. She bubbled with excitement on the train down to Surrey.

“Oh, Aunt Louise, you are marvellous! I can’t wait to start on Monday! Mr Levantire really seemed to like me. He’s so nice, I know I’m going to love working there.” (C. McDowell)

[87f]

“Tam, we’re talking billions of dollars. This could take a while. That number is a little hard to argue with.”

“But what if that’s both his strength and his weakness.” She glanced over at me. “Look, I’ve been thinking about what we might try. Maybe there is a way.”

“To assault him on the money front?”

“Right, but we’ll need your friend Bill Henderson. Think he’d help?”

I nodded. “If you want him, I’ll see that he pitches in.” (T. Hoover)

Makroakty prezentowanej grupy są trudniejsze do analizy. Za-
zwyczaj jednak kontekst, w jakim się pojawiają, w połączeniu
z pozostałymi informacjami będącymi w posiadaniu lub docierają-
cymi do adresata okazuje się wystarczający do uchwycenia zna-
czenia wypowiedzi. Obserwacja rozmówcy może pomóc w odtwo-
rzeniu głównego znaczenia repliki, jak np. w przykładzie [87f],
gdzie dla właściwej interpretacji pomocne są sygnały niewerbalne
towarzyszące wypowiedzi. Wiedza o kontekście rozmowy pozwala
zinterpretować radość z tego, że wreszcie została udzielona odpo-
wiedź, jako aprobatę [87a] (trudno spodziewać się radości z odrzu-
cenia własnej propozycji); pochwała pomysłodawcy to również
aprobata jego propozycji [87b]; pochwała wyglądu prezentowane-
go dania-niespodzianki okazuje się aprobatą decyzji kuchmistrza
i jego umiejętności [87c]; wychwalanie przyszłego pracodawcy

i miejsca pracy oznacza zgodę na zaproponowane warunki zatrudnienia [87e]. Nawet informacja o zrozumieniu intencji rozmówcy może się okazać w danym kontekście wypowiedzią aprobatywną [87d].

Analiza polskiego, rosyjskiego i angielskiego materiału empirycznego dała możliwość ustalenia struktury makroaktu aprobaty. Wyróżniono w nim przede wszystkim element podstawowy, który zawiera bezpośrednio pozytywną ewaluację aprobowanej czynności lub wyrażenie pozytywnej oceny wykonawcy tej czynności nie wprost. Obligatoryjny komponent stanowią jednostki języka, tj. wyrazy, grupy składniowe, zdania, które eksplicytnie wyrażają pozytywną ocenę aprobowanego obiektu: sytuacji, czynności, określonego stanu rzeczy. Okazuje się, że aprobata właściwa – podstawowy komponent aktu mowy – wspomagana jest dodatkowymi składnikami. Są to formy adresatywne, operatory metatekstowe o funkcji fatycznej, intensyfikatory, wykrzykniki, partykuły. Przy takim miniakcie aprobaty, który sam pełni funkcję pragmatyczną, w konfrontowanych językach często pojawiają się inne, fakultatywne komponenty, tworzące makroakt aprobaty. Jego strukturę można przedstawić następująco: $K1_{\text{aprobata}} + K2 (+ K3 + K4\dots)$. Fakultatywne komponenty występują też kompleksowo. We wszystkich trzech językach dominują dwukomponentowe akty mowy, w których przy aprobacie właściwej pojawia się jeden komponent fakultatywny stanowiący uzasadnienie akceptacji; polecenie/stymulowanie odbiorcy do proponowanego działania; obietnica przystąpienia do działania, określenie warunków niezbędnych do realizacji propozycji, dodatkowe informacje dotyczące przedmiotu aprobaty, doprecyzowanie warunków realizacji propozycji, formy grzecznościowe, rozważanie propozycji i kształtowanie wariantu (możliwości) rozwiązania propozycji, wizja sukcesu, wizja sławy w przyszłości itp. Rzadziej opisywany makroakt aprobaty ma bardziej złożoną strukturę: trój-, cztero- i pięciokomponentową.

Jakkolwiek występują pewne różnice w sposobie realizacji aprobaty jako aktu mowy w materiale polsko-, rosyjsko- i angielskojęzycznym, to nie są one na tyle znaczące, by można było mó-

wić o trzech odrębnych modelach struktury wypowiedzi aprobatywnych. Aprobata odnosi się do różnorodnych obiektów, sytuacji, okoliczności, tak więc w każdym z opisywanych języków istnieje wiele jej wykładników, a także dowolność w zakresie konfiguracji poszczególnych komponentów wypowiedzi. Opisywany akt dopuszcza możliwość użycia szerokiego wachlarza środków językowych, zwłaszcza takich, które służą realizacji funkcji facytywnej i emotywniej. Możliwe jest również dowolne łączenie poszczególnych elementów tworzących strukturę makroaktu aprobaty. Rosyjskie wypowiedzi aprobatywne wyróżniają się większą emotywnością i ekspresywnością, częstsze są w nich formy grzecznościowe. Najbardziej neutralny pod tym względem jest akt aprobaty w materiale angielskojęzycznym.

ZAKOŃCZENIE

Przedstawiona w monografii koncepcja traktowania aprobaty jako aktu mowy pozwoliła na przeprowadzenie wielopłaszczyznowej analizy opisywanych jednostek z wykorzystaniem przejrzystego aparatu badawczego. Porównawcze ujęcie problemu dało możliwość prześledzenia wypowiedzi aprobatywnych w polskim, rosyjskim i angielskim kręgu językowo-kulturowym w celu ujawnienia podobieństw i różnic w ich funkcjonowaniu.

W każdym z opisywanych języków definicja semantyczna opiera się na podobnych założeniach, dlatego na podstawie analizy materiału leksykograficznego można było przyjąć wspólną interpretację tego aktu, obejmującą wszystkie elementy znaczenia słownikowego: *aprobata to uznanie czegoś za dobre, słuszne, to pochwała tego czegoś i przychylna zgoda na to coś*. Jako obiekt aprobaty występowały najczęściej czyjeś działania, plany, stanowisko w pewnej sprawie.

Nie ulega wątpliwości, że jest to akt reaktywny, czyli powstający jako reakcja na uprzednio zaistniałą sytuację – werbalną bądź niewerbalną. Obiekt aprobaty uznawany jest za dobry na podstawie oceny moralnej, następnie zaś wyrażane jest poparcie, pochwała i/lub zgoda na dany stan rzeczy. Z formalnego punktu widzenia obiekt ten musi być zjawiskiem, które nadawca może ocenić, a jego pozytywna ocena ma moc sprawczą, otwierającą drogę do dalszego działania odbiorcy lub wspólnego – odbiorcy i nadawcy. W praktyce aprobowane mogą być pomysł, propozycja, czyn, osoba – jako pomysłodawca, osoba – jako wykonawca czynności, a także dokument. Wynika to po części z asymetrii „rangi” rozmówców – nadawca aprobaty zajmuje wyższą pozycję społeczną niż odbiorca. Pozycja społeczna rozumiana jest tutaj bardzo szeroko – jako przewaga w zajmowanej pozycji społecznej, w uprawnieniach zawodowych lub służbowych czy też w zakresie wiedzy, doświadczenia, kompetencji, władzy itd. Może mieć ona charakter tymczasowy.

Aprobata jest zjawiskiem pożądanym, służy bowiem budowaniu i/lub zacieśnianiu pozytywnych stosunków między rozmówcami, a jej korzystne oddziaływanie wykracza poza ramy jednej tylko sytuacji komunikacyjnej. Wpisując się w ramy grzeczności językowej, zbliża interlokutorów, niweluje niezgodność, pozwala zachować twarz odbiorcy, buduje pozytywny wizerunek nadawcy, a w szerszym rozumieniu zaspokaja potrzebę bycia akceptowanym. W rosyjskiej strefie językowo-kulturowej uwidacznia się psychologiczny aspekt aprobaty, będącej formą samorealizacji, poszukiwania uznania u innych, co zwiększa jej wartość jako pozytywnego zjawiska społecznego.

Aprobata udzielana jest na podstawie sądów moralnych zakorzenionych w systemie wartości danej grupy językowo-kulturowej, a także na podstawie pragmatycznej oceny sytuacji i konsekwencji podejmowanej decyzji. Systemy te są bardzo podobne w badanych kręgach językowo-kulturowych. Najbardziej istotne różnice dotyczą przede wszystkim sposobów werbalizacji aprobaty jako aktu mowy (zwłaszcza emotywności i spontaniczności wypowiedzi, w największym stopniu przejawiających się w materiale rosyjskojęzycznym, mniej w polskojęzycznym i najsłabiej w angielskojęzycznym).

W żadnym z opisywanych języków leksykalne wykładniki aprobaty nie stanowią zamkniętej, sformalizowanej grupy. W centrum takiego zbioru znajdują się czasowniki *aprobować*, *одобрять*, *to approve* oraz ich najbliższe synonimy *zgadzać się*, *akceptować*, *popierać*, *przyjmować*; *соглашаться*, *хвалить*, *разрешать*, *поощрять*; *to agree*, *to accept*, *to sanction*, *to support*, natomiast na peryferiach – jednostki leksykalne okazjonalnie wykorzystywane do wyrażania aprobaty. Możliwość użycia danego słowa lub wyrażenia w funkcji aprobaty powinna zostać potwierdzona zarówno przez analizę znaczenia słownikowego, jak i poprzez dopasowanie do pragmatycznej ramy tej funkcji i kontekstu, w jakim dana wypowiedź aprobatywna się pojawiła. Pierwszy z wymienionych postulatów jest opcjonalny. Jego spełnienie zwiększa czytelność przekazu i ułatwia właściwy odbiór wypowiedzi, drugi natomiast stanowi wymóg konieczny. Zebrane wykładniki leksykalne to zbiór niejednorodny zarówno stylistycznie, jak i morfologicznie.

Leksykalne wykładniki aprobaty o prostej budowie wyrażają najczęściej pozytywną ocenę i przyzwolenie bezpośrednio (*zgoda, zgadzam się, tak; согласен, да; yes, agree, agreed*), przez opis sposobu udzielenia aprobaty (*oczywiście, jasne, naturalnie; конечно, естественно, точно, верно, разумеется, безусловно, действительно, правда; naturally, of course, sure, certainly, exactly*) albo przez ocenę przedmiotu aprobaty (*fantastycznie, dobrze, świetnie; превосходно, отлично, хорошо; super, ok, cool*). Szczególnym reprezentantem pierwszej grupy wykładników są czasowniki opisywanego aktu mowy *aprobować, одобрять, approve*. Mimo że ich znaczenie stanowi istotę tego aktu, to jednak bardzo rzadko występują one w postaci czasowników performatywnych.

Oprócz nierozbudowanych markerów aprobaty w języku występują także bardziej złożone jednostki w tej funkcji: od prostych połączeń wyrazowych przez związki frazeologiczne, równoważniki zdań po całe wypowiedzenia składające się z kilku zdań. Poprawna interpretacja takich replik, zgodna z założeniem nadawcy, wymaga od odbiorcy aktywniejszego wkładu i uwzględnienia większej liczby zmiennych. Długość wypowiedzi zależy w znacznej mierze od stylu nadawcy oraz od kontekstu sytuacyjnego i obiektu aprobaty. Rozwinięcie repliki o kolejne jednostki pozwala przekazać znacznie bogatszą gamę odcieni semantycznych, takich jak pochwała, zachwyt, wątpliwość itp.

Wzbogacenie wypowiedzi aprobatywnych o dodatkowe komponenty ma miejsce zwłaszcza wtedy, kiedy w grę wchodzi kulturowe niuanse, narzucane konwenansami (jak np. w przypadku rozmowy z osobą zajmującą znacznie wyższą pozycję społeczną) lub gdy nadawca osłabia wyrażoną aprobatę, co stoi w sprzeczności z interesem odbiorcy (w porównaniu do sytuacji wyrażenia pełnego poparcia). Takie wypowiedzi stanowią ciekawy materiał badawczy, ponieważ wciągają odbiorcę do udziału w swoistej grze językowej, w której za pomocą dostępnych środków językowych i kontekstu językowo-kulturowego nadawca próbuje przekazać treści implicytne.

Różnorodność zebranego materiału i konieczność odczytania go w obszernym kontekście komunikacyjnym wymaga szerszego spojrzenia na omawiane zagadnienie. W związku z praktycznie nieograniczo-

ną liczbą potencjalnych wykładników aprobaty, możliwością wystąpienia w tej funkcji jednostek formalnie predestynowanych do realizacji innych aktów mowy (*jesteś geniuszem; как я мог об этом прежде не подумать?!; that's a sick solution*) konieczna okazała się analiza od strony znaczenia pragmatycznego w kierunku wyznaczników formalnych. Kluczem do takiego badania jednostek aprobatywnych jest więc rozpoznanie pełnionych przez nie funkcji pragmatycznych. Zgodnie z przyjętym rozumieniem tego terminu i przy założeniu, że każda wypowiedź może realizować kilka celów komunikacyjnych, należy się zgodzić, że może ona również skrywać kilka potencjalnych funkcji pragmatycznych. Zadaniem odbiorcy komunikatu jest kontekstualizacja, czyli ustalenie możliwych aktów mowy wraz z ich celami komunikacyjnymi, a następnie, na podstawie wszelkich dostępnych danych, rozpoznanie, którą z potencjalnych funkcji pragmatycznych realizuje nadawca w danej wypowiedzi.

Zebrany materiał faktograficzny okazał się zróżnicowany. Spośród funkcji modalnych wypowiedzi aprobatywnie najczęściej oznaczają pewność sądu, z funkcji emotywnych zawsze wyrażają pozytywne emocje. Dzięki temu można je zaliczyć do funkcji symetrycznych, w których zarówno ocena intelektualna przedmiotu aprobaty, jak i stosunek emocjonalny do niego są pozytywne. W przypadku funkcji illokucyjnych i syntagmatycznych dochodzimy do sedna pragmatycznego znaczenia aprobaty. Analizowanym wypowiedziom towarzyszą najczęściej funkcje wyrażania zgody i akceptacji. To właśnie one, harmonijnie współdziałając, tworzą rdzeń pragmatycznego znaczenia aprobaty (jako funkcji mieszanej), dla którego eksplikacja przyjmuje postać: *w pełni aprobuję / akceptuję / podoba mi się Y i oceniam Y jako pozytywne / dobre; zgadzam się na działanie X-a lub na wynik działania X-a* (gdzie Y oznacza działania proponowane we wcześniejszym akcie mowy, zwykle działania interlokutora, a X – wykonawcę Y). W przypadku gdy nadawca pozytywnie ocenia wykonawcę czynności, a przez to nie wprost udziela aprobaty jego działaniom, interpretacja przyjmuje postać: *wysoko oceniam X w kontekście działania Y, X jest wykonawcą Y i oceniam go wysoko, dlatego, że wysoko oceniam Y; uważam, że dobrze, żeby Y się wydarzyło.*

Oprócz oczywistych dla opisywanego aktu mowy funkcji akceptacji i zgody pojawiły się także funkcje gotowości i pobudzenia do działania, sama zaś replika aprobatywna podlegała różnorodnym procesom, jak choćby emotywnizacji czy rytualizacji. W pierwszym z tych procesów pozytywny ładunek emocjonalny związany z aprobatą zostaje wzmocniony lub osłabiony. Takie przypadki są zdecydowanie częstsze w materiale rosyjskojęzycznym (około 25% przykładów) niż w pozostałych dwóch (około 18% w polskojęzycznym i 10% w angielskojęzycznym). Najczęstszym sposobem wzmocnienia ładunku emocjonalnego we wszystkich trzech językach okazała się reduplikacja markera aprobaty. Rzadziej repliki aprobatywne podlegały procesowi rytualizacji, czyli zabiegowi uproszczenia wypowiedzi w związku z formalizacją sytuacji komunikacyjnej i wykorzystaniem gotowych wzorców postępowania.

W kontekście dialogiczności aprobaty jest zakotwiczona w aktualnej sytuacji dialogowej poprzez odwołanie się do poprzedzającego aktu mowy lub uprzednio zaistniałej rzeczywistości. Oznacza zbliżenie do satysfakcjonującego zakończenia rozmowy – dzięki uzyskaniu podwójnej zgody. Jako prognoza przyszłych działań aprobaty jest zapowiedzią współpracy rozmówców oraz zaistnienia czynności wprowadzonej w propozycji poprzedniej wypowiedzi. Poprzez zastosowanie pozytywnej strategii grzecznościowej i maksymalizowanie korzyści rozmówcy nadawca robi krok w stronę nawiązania lub utrzymania pozytywnych relacji społecznych z odbiorcą. Uwidacznia się to zwłaszcza w materiale rosyjskojęzycznym, w którym częściej używane są zwroty grzecznościowe (prośby, przeproszenie, podziękowania) oraz formy adresatywne, zwykle nacechowane emywnie.

Wypowiedzi aprobatywne są przejawem nieantagonistycznych strategii konwersacyjnych i mogą być realizowane za pomocą różnorodnych taktyk. Najłatwiejsza w odbiorze jest czysta aprobatywna, niewzbogacona o żadne dodatkowe elementy i nierealizująca pobocznych celów konwersacyjnych. Opisywany akt mowy może być modyfikowany przez wzmocnienie emocjonalnej siły wypowiedzi, budowę pozytywnego obrazu odbiorcy, pochwałę pomysłu lub przez

zastosowanie powtórzeń. Osłabienie intensywności wyrażanej oceny pozytywnej jest osiągame, gdy nadawca przekazuje umiarkowanie pozytywną ocenę wprost, podkreśla konieczność przemyślenia sytuacji, zapowiada konieczność podzielenia się odpowiedzialnością, prezentuje alternatywne sposoby rozwiązania problemu bądź też zostawia sobie pole manewru. Wzmocnienie i osłabienie siły przekazu to nie jedyne modyfikacje. Nadawca, aprobując, może także wyrazić wsparcie dla rozmówcy, nakłonić go lub pobudzić do działania, wyrazić wdzięczność za zgłoszoną propozycję, opisać sytuację, jaka będzie miała miejsce po wdrożeniu przedmiotu aprobaty w życie, lub wciągnąć odbiorcę w grę językową. Nic nie stoi na przeszkodzie, by nadawca połączył kilka taktyk konwersacyjnych w jednej wypowiedzi, wzbogacając przekaz. Mechanizmy dekodowania takich dodatkowych treści w złożonych wypowiedziach aprobatywnych są uniwersalne dla każdego z opisywanych języków.

Z powodu powszechnego w codziennej praktyce komunikacyjnej przenikania się funkcji pragmatycznych wypowiedzi, a także ze względu na rozmycie granic poszczególnych taktyk i niejednoznaczność kontekstów niektórych replik znaczna część przykładów otrzymuje status przypadków granicznych. Łączą one cechy kilku typów, w zależności od interpretacji poszczególnych zmiennych. Wybrany sposób przekazywania aprobaty zależy w znacznie większym stopniu od sytuacji komunikacyjnej, preferencji i stylu mówiącego niż od systemu danego języka.

Zastosowanie którejkolwiek taktyki wzbogacającej wypowiedź o dodatkowe znaczenia wymaga użycia elementów, które naprowadzą odbiorcę na trop sensu założonego przez nadawcę. Skuteczność danej repliki zależy więc od wykorzystanych środków językowych i może być sprawdzona przez analizę osiągniętych efektów. Potencjalne działania zgodne z zamierzeniami nadawcy, powiązane z propozycją wypowiedzianą w danym akcie mowy należą do bardzo skomplikowanych interakcji na poziomie perlokucyjnym.

Różny jest stopień złożoności wypowiedzi aprobatywnych w badanych językach – od replik jednowyrazowych po wypowiedzi wielozdaniowe. Najważniejszym elementem opisywanych jednostek jest

aprobata właściwa, realizująca w sposób jawny wszystkie funkcje pragmatyczne tego aktu mowy (K1). Przyjmuje ona postać wyrazów, grup składniowych, zdań, które eksplicytnie wyrażają pozytywną ocenę aprobowanego obiektu: sytuacji, czynności, określonego stanu rzeczy. W wypowiedziach nacechowanych emocjonalnie repliki aprobatywne są uzupełniane formami adresatywnymi, wykrzyknikami, operatorami metatekstowymi, intensyfikatorami przysłówkowymi i partykułami. Użycie zwrotu adresatywnego aktywizuje tu skomplikowaną sieć powiązań na linii nadawca – odbiorca, pełniąc zwłaszcza funkcje konatywne, fatyczne oraz perswazyjne. Zdecydowana większość przykładów to rozmowy niskiego rejestru, w którym w każdym z badanych języków pojawiają się takie same zwroty (imiona, formy używane w relacjach rodzinnych, przyjacielskich typu *synu, dziadziu, bracie, kolego, сынок, маменька, пап, старик, голубчик, миленький, dude, mom, honey, bro*). W replikach dialogowych stylu oficjalnego zarysowują się natomiast różnice wynikające, w głównej mierze, ze specyficznych dla każdej z opisywanych kultur zasad honoryfikatywności. Poza uniwersalnymi formami bazującymi na nazwach zawodów, stopni naukowych czy wojskowych, tytułów (*uczniu, panie doktorze; полковник, капитан, графиня; sir, doc, skipper*) w języku polskim i angielskim funkcjonują zwroty grzecznościowe typu *pan/pani, sir/madam*, a w języku rosyjskim – grzecznościowa forma liczby mnogiej *вы (wy)* oraz zwrot *imię + patronimik: Ирина Павловна*. Zauważalne są przeciwstawne tendencje w zakresie użycia form wokatywnych w języku polskim i rosyjskim: pomimo istnienia w polskim paradygmacie formy wokatywnej w mowie potocznej funkcję zwracania się do innych osób zaczął przejmować mianownik (*Gosia/córcia/Janek, zobacz*). W języku rosyjskim jest na odwrót: przy braku wołacza w rosyjskim systemie przypadkowym jego funkcję przejął mianownik (poza nielicznymi archaicznymi formami *Боже, отче, человеце*), jednak w mowie potocznej coraz częściej używane bywają skrócone formy wokatywne (z końcówką zerową typu *мам, пап, Катя, смотри*). W języku angielskim forma wołacza praktycznie nie jest wykorzystywana, poza niezwykle rzadkimi zabiegami stylizacji wypowiedzi na język staroangielski (*O Beloved! O ye!*).

Z kolei wykrzykniki i partykuły są wyrazem większej ekspresywności i emotywności wypowiedzi, natomiast modulanty przyśłówkowe modyfikują jakość aprobaty. Zwykle jest to intensyfikacja wyrażanej pozytywnej oceny, rzadko ma miejsce osłabienie pozytywnego przekazu wypowiedzi (np.: *w zasadzie, w принципе, possibly*). W materiale polskojęzycznym najpopularniejszy w tej funkcji jest leksem *bardzo*, w tekstach rosyjskojęzycznych *очень, абсолютно, полностью*, a angielskojęzyczne modulanty *definitely* i *really* pojawiają się sporadycznie.

Aprobata właściwa, stanowiąca miniakt aprobaty, bywa także wzbogacana dodatkowymi, fakultatywnymi komponentami, tworzącymi makroakt aprobaty. Jego strukturę można przedstawić następująco: $K1_{\text{aprobata}} + K2 (+ K3 + K4\dots)$. Uzupełnieniem komponentu zasadniczego może być doprecyzowanie obiektu aprobaty, połączone niejednokrotnie z pochwałą pomysłu lub jej autora, oraz uzasadnienie udzielenia poparcia. Pierwszy zabieg jest zwykle stosowany w celu wzmocnienia pozytywnej oceny, drugi – gdy nadawca nie jest w pełni przekonany do słuszności swojej oceny. W badanych językach dominują dwukomponentowe akty mowy, w których przy aprobacie właściwej pojawia się jeden komponent fakultatywny zawierający uzasadnienie akceptacji, stymulowanie odbiorcy do działania, określenie warunków niezbędnych do realizacji propozycji, dodatkowe informacje dotyczące przedmiotu aprobaty, doprecyzowanie warunków realizacji propozycji, rozważanie propozycji i kształtowanie wariantu (możliwości) rozwiązania propozycji itp. Rzadziej makroakt aprobaty ma bardziej złożoną strukturę: trój-, cztero- i pięciokomponentową.

Warunkiem właściwej interpretacji wypowiedzi jest oczywiście analiza kontekstu komunikacyjnego, a zwłaszcza poprzedzającego aktu mowy. Nie ulega wątpliwości, że aprobata krótka, jednokomponentowa przekazuje skondensowane znaczenie opisywanego aktu mowy, przez co jest najbardziej jednoznaczna i nie powoduje problemów interpretacyjnych. W zależności jednak od stopnia złożoności przedmiotu propozycji, od obiektywnych okoliczności czy nastawienia i możliwości współmówcy repliki aprobatywne są roz-

budowywane. Usprawnia to komunikację interpersonalną, kształtuje relacje między jej uczestnikami, tworząc specyficzną, przyjazną atmosferę, ułatwia też podejmowanie decyzji w trudnych sytuacjach. Niektóre komponenty opisywanego makroaktu modyfikują znacznie aprobaty właściwej (np. osłabiają lub wzmacniają udzielane poparcie, przemieszczają pozytywną ocenę obiektu aprobaty na skali dobry – zły), inne natomiast naddają pewne elementy znaczenia całemu makroaktowi (np. wprowadzają warunkowość udzielanego zezwolenia i pozytywnej oceny przedmiotu aprobaty, informują o możliwościach przyjęcia lub odrzucenia propozycji aprobaty wynikających np. z ograniczonych kompetencji nadawcy itd.).

Nieznaczące różnice w sposobie realizacji aprobaty jako aktu mowy w materiale polsko-, rosyjsko- i angielskojęzycznym dotyczą frekwencji konkretnych jednostek opisywanego makroaktu. Takie same elementy pojawiają się jednak we wszystkich trzech językach, co pozwoliło wypracować wspólny model struktury wypowiedzi aprobatywnych dla opisywanych języków. Najważniejszym komponentem aprobaty jest element tworzący strukturę podstawową, wyrażający prymarną funkcję tego aktu mowy. Podobna jest postać formalno-gramatyczna omawianych wypowiedzi, natomiast bardziej nacechowane stylistycznie są repliki języka rosyjskiego. Występuje w nich więcej środków emocjonalnego wyrazu: form grzecznościowych, powtórzeń, zdań wykrzyknikowych i wykrzyknień. Decyduje to o większej ekspresywności wypowiedzi na tle pozostałych języków, zwłaszcza angielskiego, który okazuje się najbardziej neutralny pod tym względem.

Elementy tworzące podstawę znaczenia aprobaty mogą występować samodzielnie lub łączyć się w dłuższe ciągi, w dowolny sposób się uzupełniając. W związku z tym, że poszczególne składowe takich konstrukcji mogą realizować więcej niż jedną funkcję pragmatyczną, interpretację każdej takiej wypowiedzi należy traktować indywidualnie, z uwzględnieniem szerokiego kontekstu. Uzasadniona wydaje się konieczność wzięcia pod uwagę wartości pragmatycznej danego wypowiedzenia podczas rekonstrukcji jego znaczenia w konkretnym użyciu, zaś sam dobór wyznaczników formalnych stanowi logicznie uzasadniony wstęp do takiego badania.

Wyniki przeprowadzonej analizy wykazały jednoznacznie, że zarówno znaczenie, struktura, funkcje pragmatyczne, jak i uwarunkowania kulturowe aprobaty są analogiczne w każdym z badanych języków. Spostrzeżenie to może z powodzeniem być wykorzystane w procesie tłumaczenia tekstu z jednego języka na drugi. Interkulturowość opisywanego zjawiska, przynajmniej w zakresie trzech omawianych języków, ułatwia bowiem proces interpretacji intencji rozmówcy.

Ciekawym problemem do dalszych dociekań naukowych wydaje się dezaprobata – jako zjawisko antonimiczne. Wykorzystanie tych samych narzędzi badawczych powinno dać wymierne efekty między innymi w kwestii teorii grzeczności czy stosowanych taktyk konwersacyjnych. Szczególnie interesujących wyników można się też spodziewać po pragmatycznej analizie aprobaty w innych językach, zwłaszcza niespokrewnionych z opisywanymi w niniejszej monografii. Mogłoby to rzucić nowe światło na wypracowany model wypowiedzi aprobatywnych.

ŹRÓDŁA MATERIAŁU

Material polskojęzyczny

- Andrzejewski J., *Popiół i diament*, 1983.
Bajorska H., *Net*, 2013.
Bielecki M., *Siostra Komandosa*, 1997.
Boglar K., *Zobaczysz, że pewnego dnia...*, 1996.
Brzozowski J., *Sen*, 2013.
Budzyńska M., *Ala Makota. Maksymalnie ja*, 2012.
Chmielewska J., *Lądowanie w Garwolinie*, 1995.
Ciszewski M., *www.ru2012.pl*, 2011.
Czajkowski P.S., *Będę czekać na ławeczce*, 2013.
Ćwirlej R., *Trzynasty dzień tygodnia*, 2007.
Dehnel J., *Balzakiana*, 2008.
Dębski E., *Aksamitny Anschluss*, 2001.
Dunin K., *Tabu*, 1998.
Fiedler A., *Białe Jaguar*, 1980.
Fleszarowa-Muskat S., *Pod jednym dachem, pod jednym niebem*, 1988.
Fryczowska A., *Trafiona zatopiona*, 2010.
Głowacki J., *Wirówka nonsensu*, 2009.
Gołkowski M., *Sztywny*, 2015.
Górska H., *Nie zapomnę*, 2013.
Grochola K., *A nie mówiłam!*, 2006.
Grochola K., *Kryształowy anioł*, 2009.
Grochola K., *Trzepot skrzydeł*, 2008.
Grzędowicz J., *Pan lodowego ogrodu*, 2005.
Jabłoński W., *Dzieci nocy*, 2001.
Jagiello K., *Dziedzice bezprawnej wolności*, 2007.
Jurgielewiczowa I., *Ten obcy*, 1961.
Kaliścińska M., *Miłość nad rozlewiskiem*, 2008.
Kapelański A., *Wielki koneser*, 2006.
Konatkowski T., *Przystanek Śmierć*, 2007.
Korczyńska W., *Wróc...*, 2001.
Kozak M., *Lzy diabła*, 2015.

Kozłowski G., *Tylko polskie wino*, 2015.
Kumaniecka J., *Saga rodu Słonimskich*, 2003.
Kwaśniewski T., *Dziennik taty*, 2010.
Lem S., *Eden*, 1958.
Lem S., *Opowiadania wybrane*, 1978.
Maślanek J., *Haszyszopenki*, 2008.
Milewski J., *Chyba za nami nie traficie*, 2013.
Miłoszewski Z., *Domofon*, 2006.
Misiniec B., *Gladiatorzy i piraci*, 2009.
Miszczuk K.B., *Wilczyca*, 2013.
Mularczyk A., *Magiczny świat tuż za płotem*, 2014.
Niklewicz P., *Niezwykła kariera Antoniego K*, 2006.
Nurowska M., *Dwie miłości*, 2008.
Nurowska M., *Księżyc nad Zakopanem*, 2006.
Nurowska M., *Panny i wdowy: czyściec*, 1992.
Pałasz M., *Dziwne przypadki Ferdynanda Szkodnika*, 2010.
Pilipiuk A., *Wampir z MO*, 2013.
Półtorak D., *Tak trudno być mną!*, 2010.
Promiński M., *Opowieści i opowiadania*, 2009.
Przechrztza A., *Demony czasu pokoju*, 2015.
Rabka M., *Liście*, 2013.
Rahoza A., *Transgresje Moniki Wetter*, 2012.
Samson H., *Pułapka na motyla*, 2000.
Siarkiewicz E., *Kuźnia na rozdrożu*, 2008.
Skrzypek M., *Głony też muszą czasem pić*, 2014.
Sokołowski M., *Gady*, 2007.
Sowa A., *Umrzeć w deszczu*, 2014.
Szklarski A., *Tomek wśród łowców głów*, 1965.
Terakowska D., *Ono*, 2007.
Terakowska D., *Tam, gdzie spadają anioły*, 2007.
Tokarek I., *Warsztat*, 2014.
Urbańczyk A., *Dziękuję ci, Pacyfiku*, 1985.
Wroński M., *Haiti*, 2014.
Żandarska-Ochnik M., *Pan wichrów i powiewów*, 2008.
Żarnowski B., *Klekot i Gwizdek*, 2014.

Material rosyjskojęzyczny

- Аксенов В., *Остров Крым*, 1981.
Аксенов В., *Пора, мой друг, пора*, 1963.
Александрова Н., *Мечты сбываются*, 2010.
Алексеев М.Н., *Собрание сочинений*, 1975.
Алексин А., *Поздний ребенок*, 1968.
Андреева Н., *Правая рука смерти*, 2012.
Андреева Н., *Фобия*, 2011.
Баклина Н., *Бланманже для мужа*, 2007.
Баконина М., *Школа двойников*, 2000.
Балашов Д., *Марфа-посадница*, 2006.
Белкина Е., *От любви до ненависти*, 2002.
Белоусова В., *Вторая кровь*, 2002.
Булычев К., *Глубокоуважаемый микроб*, 2012.
Бушков А.А., *Сварог. Железные паруса*, 2007.
Веллер М., *Ножик Сережи Довлатова*, 1997.
Визбор Ю.И., *Альтернатива вершины Ключ*, 1981.
Власова О., *Таня*, 2015.
Волконский М., *Темные силы*, 2013.
Воронин А., *Инструктор. Глубина падения*, 2013.
Геласимов А., *Дом на Озерной*, 2009.
Горбунов Е., *Тонкий вкус съдаемых заживо*, 2015.
Грин С., *Кровь и честь*, 2015.
Гроссман В., *Жизнь и судьба*, 1989.
Гудков А., *Цепной пес империи*, 2013.
Гурченко Л., *Аплодисменты*, 2016.
Давыдов С., *Чаролёт*, 2011.
Данилюк С., *Бизнес-класс*, 2008.
Дравин И., *Ворон*, 2013.
Дымовская А., *Маленькая желтая лампа*, 2009.
Екимов Б., *Фетисыч*, 1996.
Екимов Б., *Пиночет*, 1999.
Житков А., *Кафедра*, 2000.
Жмуриков К., *Принци Ницци*, 2000.
Зайончковский О., *Счастье возможно: роман нашего времени*, 2008.
Зарин-Несвицкий Ф., *За чужую свободу*, 1995.
Змеев М., *Любовь стоит жизни*, 2016.

- Иванович Ю., *Мария-Изабель*, 2016.
 Ильф И., Петров Е., *Двенадцать стульев. Золотой теленок. Одно-этажная Америка*, 2016.
 Ильясов Я.Х., *Согдиана*, 1959.
 Устинова Т., *Подруга особого назначения*, 2008.
 Чарская Л.А., *Король с раскрашенной картинки*, 2009.
 Чернов А., *Пинг-понг пачкой баксов*, 2012.
 Шаргунов С., *Чародей*, 2008.
 Шахов М., *Устранение строптивного*, 2007.

Material angielskojęzyczny

- Aayr P., *Gandy Dancing*, 2002.
 Alonso J.M.R., *The book my grandmother never wrote*, 2010.
 Askew K., Helmes A., *Twisted Lit*, 2013.
 Banks L.R., *The L-shaped Room*, 1987.
 Baumberger R.L., *Major Mistake*, 2011.
 Bayfield C., *The Princess*, 1991.
 Beck G., *Dreamers and Deceivers: True Stories of the Heroes and Villains Who Made America*, 2014.
 Beltz N.R., *Losing Gregory*, 2009.
 Binchy M., *Circle of Friends*, 1991.
 Brodsky N., Burlingham B., *Street Smarts*, 2010.
 Buntin P.W., *Fortunes of a Bad Dream*, 2011.
 Bustamante V., *Cold Heat*, 2010.
 Callaghan C., *Lost in London*, 2015.
 Cather W., *One of Ours*, 2007.
 Chastain S., *Adam's Outlaw*, 1990.
 Cheekes S., *Another Man's Wife*, 2007.
 Clough C., *Love Triumphs All*, 2014.
 Confer C., *Teaching Number Sense*, 2005.
 Cote P., *The Double K Ranch*, 2010.
 Creegan M., *Adverse Reactions*, 2010.
 Ellis A.T., *Unexplained Laughter*, 1985.
 Flynn J., *Pointy Teeth*, 2005.
 Ford L., *Kiera's Moon*, 2011.
 Fuller K., *The Revelation: Wickford High*, 2011.
 Glass M., *End Game*, 2011.

Harison A., *Natalie's Journey*, 2011.
 Hassall A., *Dancing on Hot Macadam*, 1998.
 Hayers C.D., *To Truckee's Trail*, 2007.
 Heald T., *A Classic English Crime*, 1990.
 Hennessey D., *A Cricket's Christmas – The Bethlehem Story*, 2013.
 Henry J., *The Strength to Let Go: A Mother's Journey Through Her Son's Addiction*, 2015.
 Hoberman C., *Snowbirds*, 2010.
 Hoover T., *The Samurai Strategy*, 1988.
 Horwitz L., *The Truth about Amy*, 2014.
 Huffman H., *Ties That Bind*, 2010.
 Isaacs E., *The Heart of the Ancients*, 2014.
 Judd E.W., *Who Will Be Your Judge*, 2015.
 Keller A.B., *For the Love of Kate*, 2015.
 Kershaw A., *Paranormal Encounters with Steve and Steph*, 2010.
 Kilby M., *Man at the Sharp End*, 1991.
 Lallo J.R., *The D'Karon Apprentice*, 2015.
 Lambdin D., *The King's Marauder: an Alan Lewrie Naval Adventure*, 2014.
 Larsen G.H.W., *Don't Kill One of Us*, 2009.
 Lawson M., *The Deaths*, 2013.
 LcO'Feer R., *Somewhere Carnal Over 40 Winks*, 2009.
 Lee R., *A Secret in Conard County*, 2016.
 Lerner R., *A Lily Among Thorns*, 2014.
 Lorrimer C., *The Spinning Wheel*, 1993.
 Lynch M., Lyons M., *Double Fire*, 1992.
 Lynette D., *Seasones*, 2011.
 Madere K., *14th Station*, 2014.
 Magadi R., *The Literary Works of Ranganathan Magadi*, 2007.
 McCoppin S., Swan A., *Kiss 'n' Tell*, 2014.
 McDowell C., *A Woman of Style*, 1991.
 Mellis D., *Yesterday Never Comes*, 2009.
 Merry T., *Four Waifs on Our Doorstep*, 2015.
 Miller M.C., *Ladies and Gentlemen... The Redeemers*, 2010.
 Muller H., *Wheel of Fortune*, 2000.
 Parker E., *Blue Eyes of Texas*, 2015.
 Pearce M., *Night Owl*, 2013.
 Pearce M., *The Mamur Zapt and the Girl in the Nile*, 1992.
 Peel J., *Objective: Bajor*, 2000.

Pickard N., *But I Wouldn't Want to Die There: a Jenny Cain Mystery*, 1993.
Porretto F.W., *Good Guys*, 2014.
Roberts L., *The Y Factor*, 2011.
Rowlands B., *Over the Edge*, 1993.
Ryan M.E., *The Treasure Trail*, 2015.
Samuels A., *The Harbinger*, 2000.
Sandford J., *Certain Prey*, 2000.
Schurig R., *Lovestruck Forever*, 2015.
Scott M., *Nudists May Be Encountered*, 1991.
Seitzer D., *The Mormon Conspiracy; A Flying Adventure*, 2009.
Shook R.L., *Hardball Selling*, 2003.
Sikkema D., *Ruined America*, 2015.
Simon C., *Probable Claws: A Theda Krakow Mystery*, 2011.
Stephens D., *A Door Just Opened*, 2014.
Studebaker B., *Murder Is no Stranger*, 2010.
Taylor A., *The Raven on the Water*, 1992.
Woodman B., *Jana Bibi's Excellent Fortunes*, 2012.
Workman P.D., *Diversion, Breaking the Pattern 2*, 2014.

BIBLIOGRAFIA

- Aakhus M., Aldrich A., *Crafting Communication Activity: Understanding Felicity in "I Wish I..." Compliments*, "Research on Language and Social Interaction", 35 (4), 2002, p. 395–425.
- Aarts B., Chalker S., Weiner E., *The Oxford Dictionary of English Grammar*, Oxford 2014.
- Aijmer K., *Conversational Routines in English. Convention and Creativity*, London 1996.
- Asher N., Lascarides A., *Indirect Speech Acts*, "Synthese", 128 (1–2), 2001, p.183–228.
- Austin J., *Mówienie i poznawanie*, tłum. B. Chwedończuk, Warszawa 1993.
- Austin J.L., *How to Do Things with Words*, Cambridge (Mas.) 1962.
- Awdiejew A., *Gramatyka interakcji werbalnej*, Kraków 2007.
- Awdiejew A., Habrajska G., *Komponowanie sensu w procesie odbioru komunikatów*, Łódź 2010.
- Awdiejew A., Habrajska G., *Wprowadzenie do nauki o komunikowaniu*, t. 1, Łask 2004 i t. 2, Łask 2006.
- Awdiejew A., *Klasyfikacja funkcji pragmatycznych*, „Polonica”, IX, 1983, s. 53–88.
- Awdiejew A., Labocha J., Ożóg K., *Norma językowa a sytuacja*, „Studia Polonistyczne”, IX, 1981, s. 57–65.
- Awdiejew A., *Model gramatyki komunikacyjnej (projekt badawczy)*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego”, 70, 1991, *Prace Językoznawcze: Studia nad polszczyzną mówioną Krakowa*, s. 9–38.
- Awdiejew A., *Pragmatyczne podstawy interpretacji wypowiedzi*, Kraków 1987.
- Awdiejew A., *Strategie konwersacyjne*, „Acta Universitas Lodziensis. Folia Litararia Polonica”, 7, 2005, s. 127–150.
- Beller S., Bender A., *Cultural Differences in the Cognition and Emotion of Conditional Promises and Threats – Comparing Germany and Tonga* [in:] *Proceedings of the Twenty-Sixth Annual Conference of the Cognitive Science Society*, eds. K.D. Forbus, D. Gentner and T. Regier, Mahwah 2004, p. 85–90.
- Benveniste E., *Semiologia języka*, przeł. K. Falicka [w:] *Znak, styl, konwencja*, red. M. Głowiński, Warszawa 1977, s. 43–44.

- Blanco Salgueiro A., *Promises, Threats, and the Foundations of Speech Act Theory*, "Pragmatics", 20, No. 2, June 2010, p. 213–228.
- Biber D., Johansson S., Leech G., Conrad S., Finegan E., *Longman Grammar of Spoken and Written English*, Harlow, Essex 1999.
- Bobran M., *Очерк синтаксиса простого предложения русского и польского языков*, Rzeszów 1993.
- Bogdanowska-Jakubowska E., *Face. An Interdisciplinary Perspective*, Katowice 2010.
- Bogusławski A., *Reflections on Wierzbicka's Explications & Related Essays*, Warszawa 2011.
- Brown G., Yule G., *Discourse Analysis*, Cambridge 1988.
- Brown P., Levinson S., *Politeness: Some Universals in Language Usage*, Cambridge 1987.
- Bula D., Nawacka J., *Próba klasyfikacji aktów mowy*, „Socjolingwistyka”, 5, 1983, s. 31–46.
- Busse B., *Vocative Constructions in the Language of Shakespeare*, Amsterdam 2006.
- Castelfranchi C., Guerin M., *Is It a Promise or a Threat?*, "Pragmatics & Cognition", 15.2, 2007, p. 277–311.
- Chapman S., *Pragmatics*, London 2011.
- Chlebda W., *Ekwiwalencja i ekwiwalenty: między słownikiem a tekstami*, [w:] *Na tropach translatów. W poszukiwaniu odpowiedników przekładowych*, red G. Staniszewski, Opole 2011, s. 21–43.
- Chlebda W., „Idiomatykon-4”: *gdzie jesteśmy, dokąd zmierzamy (i parę zdań o tym, skąd przychodzimy)* [w:] *Podręczny idiomatykon polsko-rosyjski*, z. 4, red. W. Chlebda, Opole 2009, s. 11–26.
- Chlebda W., *Nieautomatyczne drogi dochodzenia do reproduktów wielowyrzozowych* [w:] *Na tropach reproduktów. W poszukiwaniu wielowyrzozowych jednostek języka*, red W. Chlebda, Opole 2010, s. 15–35.
- Chlebda W., „Ramka pragmatyczna” w procesie weryfikowania i tworzenia słownikowych definicji frazeologizmów [w:] *Język. Człowiek. Dyskurs*, red. M. Hordy, W. Mokijenko, H. Walter, Szczecin 2007, s. 185–195.
- Ciecierski T., *Zależność kontekstowa. Wprowadzenie do problematyki*, Warszawa 2011.
- Concise Encyclopedia of Semantics*, ed. K. Allan, Oxford 2009.
- Conison J., *The Pragmatics of Promise*, "Canadian Journal of Law and Jurisprudence", 10.2, 1997, p. 273–322.
- Czamara A., *Wartościujący akt illokucyjny*, „Polonica”, XVIII, 1977, s. 169–174.

- Czapiga A., *Analiza sposobów osłabienia siły przekazu aktu mowy „aprobata” na materiale języka polskiego, rosyjskiego i angielskiego* [w:] *Stalość i zmienność w językach i kulturach świata*, t. I, red. D. Działosz, A. Krzanowska, A. Szlachta, Szczecin 2014, s. 91–100.
- Czapiga A., *Antroponimiczne metafory odzwierzęce w języku polskim, rosyjskim i angielskim*, Rzeszów 2008.
- Czapiga A., *Sposoby wyrażania aprobaty w polskim i rosyjskim slangu młodzieżowym* [w:] *Komunikacja międzyludzka. Leksyka, semantyka, pragmatyka*, red. E. Komorowska, K. Kondziola-Pich, E. Panter, Szczecin 2010, s. 35–39.
- Czapiga A., *Struktura aktu mowy aprobaty (na materiale języka polskiego, rosyjskiego i angielskiego)*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Rzeszowskiego”, z. 80, 2013, Seria Filologiczna: Glottodydaktyka 5, s. 21–29.
- Czapiga A., *Однословные маркеры одобрения в русском, польском и английском языках*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Rzeszowskiego”, z. 88, 2015, Seria Filologiczna: Glottodydaktyka 7, s. 23–31.
- Czapiga Z., *Rosyjskie operatory metatekstowe i ich polskie odpowiedniki*, Rzeszów 2006.
- Czoska A., *Klasyfikacja operatorów metatekstowych i częstość ich występowania w krótkich tekstach naukowych w języku polskim*, „Investigationes Linguisticae”, vol. XXIII, 2011, s. 1–33.
- DeCapua A., Dunham J.F., *Strategies in the Discourse of Advice*, “Journal of Pragmatics”, № 20 (4), 1993, p. 519–530.
- Dunaj B., Labocha J., Ożóg K., *Wykorzystanie badań nad językiem mówionym do opracowania gramatyki komunikacyjnej języka polskiego*, „Poradnik Językowy”, z. 5, 1984, s. 319–322.
- Dunkling L., *A Dictionary of Epithets and Terms of Address*, New York 2008.
- Dymel M., *Advances in Discourse Approaches*, Cambridge 2009.
- Egner I., *The Speech Act of Promising in an Intercultural Perspective*, “SIL International”, 2002, <http://www.sil.org/silewp/2002/001/SILEWP2002-001.pdf> (19.09.2008).
- Encyklopedia językoznawstwa ogólnego*, red. K. Polański, Wrocław 1993.
- Evans D., *Emocje. Naukowo o uczuciach*, przeł. R. Kot, Poznań 2002.
- Ferrara K., *Repetition as Rejoinder in Therapeutic Discourse: Echoing and Mirroring* [in:] *Repetition in Discourse*, ed. B. Johnstone, vol. II, Norwood 1994, p. 66–83.
- Fløttum K., Dahl T., Kinn T., *Academic Voices: Across Languages and Disciplines*, Amsterdam 2006.

- Fowler H.W., Butterfield J., *Fowler's Dictionary of Modern English Usage*, Oxford 2015.
- Franck D., *Seven Sins of Pragmatics: Theses about Speech Act Theory, Conversational Analysis, Linguistics and Rhetoric* [in:] *Possibilities and Limitations of Pragmatics*, eds. H. Parret, M. Sbisà, J. Verschueren, Amsterdam 1981, p. 225–236.
- Fromkin V., Rodman R., Hyams N., *An Introduction to Language*, Boston 2010.
- Galasiński D., *Chwalenie się jako perswazyjny akt mowy*, Kraków 1992.
- Goddart A., *The Language of Advertising: Written Texts*, London 2002.
- Goffman E., *Interactional Ritual: Essays on Face to Face Behavior*, New York 1967.
- Greń Z., *Semantyka i składnia czasowników oznaczających akty mowy w języku polskim i czeskim*, Warszawa 1994.
- Grice P.H., *Logic and Conversation* [in:] *Syntax and Semantics*, vol. 3: *Speech Acts*, eds. P. Cole, J.L. Morgan, New York 1975, p. 59–82.
- Grice P.H., *Studies in the Way of Words*, Cambridge (Mas.) 1989, <http://bit.ly/2e0ypMI> (26.10.2015).
- Grice P.H., *Logika i konwersacja*, przeł. B. Stanosz [w:] *Język w świetle nauki*, red. B. Stanosz, Warszawa 1980, s. 91–114.
- Grzegorzczakowa R., *Wprowadzenie do semantyki językoznawczej*, Warszawa 1995.
- Grzesiuk A., *Składnia wypowiedzi emocjonalnych*, Lublin 1995.
- Grzybowski W., *O znaczeniach czasowników „aprobować” i „zgadzać się”*, „Polonica”, IX, 1985, s. 169–177.
- Habermas J., *Vorbereitende Bemerkungen zu einer Theorie der kommunikativen Kompetenz* [in:] J. Habermas, N. Luhmann, *Theorie der Gesellschaft oder Sozialtechnologie – Was leistet die Systemforschung?*, Frankfurt 1971, p. 101–141.
- Habrajska G., *Komunikacyjna analiza i interpretacja tekstu*, Łódź 2004.
- Holmes J., *Review of Cross-cultural Pragmatics: Requests and Apologies*, „Language in Society”, № 20 (1), 1991, p. 119–126.
- Honowska M., *Prawdopodobnie... (Przyczynek do teorii aktów mowy)*, „Polonica”, X 1984, s. 121–131.
- Huszczka R., *O gramatyce grzeczności*, „Pamiętnik Literacki”, LXXI, 1980, z. 1, s. 175–186.
- Jodłowski S., *Podstawy polskiej składni*, Warszawa 1997.
- Johnstone B., *Discourse Analysis*, Oxford 2008.

- Kalisz R., *Językoznawstwo kognitywne w analizie pragmatyki językowej* [w:] *Metodologie językoznawstwa współczesnego. Podstawy teoretyczne*, red. P. Stalmaszczyk, Łódź 2006, s. 234–250.
- Kalisz R., *Pragmatyka językowa*, Gdańsk 1993.
- Klemensiewicz Z., *Zarys składni polskiej*, Warszawa 1969.
- Komorowska E., *Leksem „zresztą” i jego słowiańskie ekwiwalenty w semantyczno-pragmatycznym aspekcie*, „Z Polskich Studiów Sławistycznych”, nr 9, 1998, s. 135–140.
- Komorowska E., *Leksykalno-semantyczne wykładniki parentezy postpozytywnej w języku polskim i rosyjskim*, Szczecin 2001.
- Komorowska E., *Metafunkcje: pytania, akceptacji i przeczenia jako wykładniki siły illokucyjnej wypowiedzi*, „Slavica Stetinensia”, nr 5, 1995, s. 167–177.
- Komorowska E., *Polskie badania pragmalingwistyczne*, „Przegląd Rusycystyczny”, nr 1, 2003, s. 79–88.
- Komorowska E., *Pragmatyka dyrektywnych aktów mowy w języku polskim*, Szczecin–Rostock 2008.
- Komorowska E., *Prawda i fałsz w interpretacji pragmalingwistycznej*, „Slavica Stetinensia”, nr 4, 1995, s. 101–112.
- Kondziola-Pich K., *Pocieszenie jako akt mowy we współczesnym języku polskim i rosyjskim. Studium pragmalingwistyczne*, Szczecin 2015.
- Konefał E., *Miejsce pragmatyki w rosyjskich badaniach lingwistycznych*, „Biuletyn Polskiego Towarzystwa Językoznawczego”, z. LXIX, 2013, s. 95–112.
- Kowalikowa J., Żydek-Bednarczuk U., *Współczesna polszczyzna. Podręcznik języka polskiego dla klas I–V szkół średnich*, wyd. I, Kraków 1996.
- Koyama W., *The Rise of Pragmatics: a Historiographic Overview* [in:] W. Bublitz, N.R. Norric, *Foundations of Pragmatics*, Berlin 2011, p. 139–166.
- Labocha J., *Odbiorca w tekście i wypowiedzi* [w:] *Styl a tekst*, red. S. Gajda, M. Balowski, Opole 1996, s. 55–60.
- Labocha J., *Tekst, wypowiedź, dyskurs w procesie komunikacji językowej*, Kraków 2008.
- Lachur C., *Współczesny język rosyjski. System gramatyczny (z ćwiczeniami)*, Opole 1998.
- Leech G., *Principles of Pragmatics*, London, New York 1983.
- Leech G., Svartvik J., *A Communicative Grammar of English*, Singapore 1975.
- Levinson S., *Deixis* [in:] *The Handbook of Pragmatics*, eds. L.R. Horn, G.L. Ward, Malden (Mas.) 2006, p. 97–121.
- Levinson S., *Pragmatics*, Cambridge 1985.

- Levinson S., *The Myth of Language Universals: Language Diversity and Its Importance for Cognitive Science*, „Behavioral and Brain Sciences”, 2009, p. 429–448.
- Lipczuk R., *O wielości i wieloznaczności terminów (na przykładzie klasyfikacji aktów mowy)*, „Acta ac Communitas”, nr 9, 2000, s. 169–176.
- Luyckx K., Daelemans W., *Shallow Text Analysis and Machine Learning for Authorship Attribution* [in:] *Computational Linguistics in the Netherlands 2004*, eds. T. van der Wouden, M. Poss, H. Reckman, C. Cremers, Utrecht 2005, p. 149–160.
- Lubocha-Kruglik J., *Rosyjskie zdania egzystencjalne w konfrontacji z polskimi*, Katowice 2001.
- Lyons J., *Semantics 2*, Cambridge 1977.
- Lyons J., *Semantyka*, t. 1, tłum. A. Weinsberg, Warszawa 1984.
- Malinowski B., *Coral Gardens and Their Magic*, vol. 2, London 1935.
- Malinowski B., *The Problem of Meaning in Primitive Languages* [in:] *The Meaning of Meaning. A Study of the Influence of Language upon Thought and of the Science of Symbolism*, eds. C.K. Ogden, I.A. Richards, London 1923, p. 296–336.
- Marcjanik M., *Grzeczność w komunikacji językowej*, Warszawa 2007.
- Marcjanik M., *Polska grzeczność językowa*, Kielce 1997, 2000.
- Marcjanik M., *Proces przewartościowywania polskiej grzeczności językowej* [w:] *Język trzeciego tysiąclecia II*, t. 1: *Nowe oblicza komunikacji we współczesnej polszczyźnie*, red. G. Szpila, Kraków 2002, s. 391–396.
- Masojć I., *Polska grzeczność językowa na tle innych kultur*, http://polonista.lt/wp-content/uploads/2015/11/Etykieta_material_na_-strone.pdf (27.05.2016).
- Matsumoto Y., *Reexamination of the Universality of Face: Politeness Phenomena in Japanese*, „Journal of Pragmatics”, 12, 1988, p. 403–426.
- Miller J., *An Introduction to English Syntax*, Edinburgh 2002.
- Miłosz C., *Zniewolony umysł*, Kraków 1989.
- Mulkay M., *Agreement and Disagreement in Conversations and Letters*, „Text”, 5, 1985, p. 201–227.
- Niedenthal P.M., Krauth-Gruber S., Ric F., *Psychology of Emotion: Interpersonal, Experiential, and Cognitive Approaches*, New York 2006.
- Nwoye O.G., *Linguistic Politeness and Socio-Cultural Variations of the Notion of Face*, „Journal of Pragmatics”, 18, 1992, p. 309–328.

- Ochs E., *Introduction: What Child Language Can Contribute to Pragmatics* [in:] *Developmental Pragmatics*, eds. E. Ochs, B.B. Schieffelin, New York 1979, p. 1–17.
- Oishi E., *Appropriateness and Felicity Conditions: a Theoretical Issue*, Fuji 2007.
- Ożóg K., *Leksykon metatekstowy współczesnej polszczyzny mówionej. Wybrane zagadnienia*, Kraków 1990.
- Ożóg K., *Polszczyzna przełomu XX i XXI wieku. Wybrane zagadnienia*, Rzeszów 2004.
- Ożóg K., *Zwroty grzecznościowe współczesnej polszczyzny mówionej (na materiale języka mówionego mieszkańców Krakowa)*, „Zeszyty Naukowe UJ”, CMXIII, 1990, z. 98.
- Pačuła J., *Leksykalne wykładniki aprobaty we współczesnej polszczyźnie potocznej. Źródła – ewolucja – prognozy*, „Kwartalnik Językoznawczy”, 2 (6), 2011, s. 32–50.
- Paveau M.-A., Sarfati G.-E., *Wielkie teorie językoznawcze*, przeł. I. Piechnik, Kraków 2009.
- Pellatt V., *Text, Extratext, Metatext and Paratext in Translation*, Cambridge 2014.
- Pisarek L., *Парадигма перформативного предложения в русском языке* [w:] *Semantyka i pragmatyka w opisie języków słowiańskich*, red. M. Blicharski, H. Fontański, Katowice 1993, s. 13–26.
- Pisarek L., *Речевые действия и их реализация в русском языке в сопоставлении с польским (экспрессивы)*, Wrocław 1995.
- Pisarek L., *Реализация акта речи в родственных языках и ее стилистическая маркированность* [w:] *Stylistyczne konfrontacje*, red. S. Gajda, M. Balowski, Opole 1994, s. 47–53.
- Pisarek L., *Теория речевых актов и проблема моделей предложения* [w:] *Z badań nad współczesnymi językami słowiańskimi i polskim*, red. B. Tichoniuk, Zielona Góra 2001, s. 29–32.
- Pisarkowa K., *Językoznawstwo Bronisława Malinowskiego: więzy wspólnego języka*, t. 1, Kraków 2000.
- Pisarkowa K., *Pragmatyczne spojrzenie na akt mowy*, „Polonica”, II, 1976, s. 265–279.
- Pisarkowa K., *Pragmatyczny składnik kompetencji językowej*, „Polonica”, I, 1975, s. 7–18.
- Pisarkowa K., *Składnia rozmowy telefonicznej*, Wrocław 1975.
- Pisarkowa K., *Z pragmatycznej stylistyki, semantyki i historii języka. Wybór zagadnień*, Kraków 1994.

- Płóciennik I., Podlawska D., *Słownik wiedzy o języku*, Bielsko-Biała 2007.
- Portner P., *Modality*, Oxford 2009.
- Przybyszewski S., *Implicytność a kontekst w komunikacji językowej* [w:] *Nowe zjawiska w języku, tekście i komunikacji. Kontekst a komunikacja*, red. I. Matusiak-Kempa, S. Przybyszewski, Olsztyn 2011, s. 362–374.
- Reykowski J., *Eksperymentalna psychologia emocji*, Warszawa 1968.
- Rosińska-Mamej A., *Ile jest makroaktów w akcji mowy, czyli o najczęstszych sposobach realizacji próśb we współczesnym języku polskim*, „Biuletyn Polskiego Towarzystwa Językoznawczego”, z. LXIX, 2013, s. 113–126.
- Schiffrin D., *Approaches to Discourse*, Oxford 1997.
- Searle J.R., *Speech Acts: An Essay in the Philosophy of Language*, Cambridge 1969.
- Searle J., *A Classification of Illocutionary Acts*, “Language in Society”, 5, 1976, p. 1–23.
- Searle J., *Indirect Speech Acts* [in:] *Syntax and Semantics*, vol. 3: *Speech Acts*, eds. P. Cole, J.L. Morgan, New York 1975, p. 59–82.
- Searle J.R., *Expression and Meaning – Studies in the Theory of Speech Acts*, Cambridge 1979.
- Skudrzykowska A., *Język (za)pisany*, Katowice 1994.
- Sokołowska O., *Akty mowy – ujęcie kognitywne* [w:] *Językoznawstwo kognitywne*, t. 2: *Zjawiska pragmatyczne*, red. W. Kubiński, D. Stanulewicz, Gdańsk 2001, s. 148–158.
- Straś E., *Kategorie intensywności we frazeologii języka polskiego i rosyjskiego*, Katowice 2008.
- Strazny P., *Encyclopedia of Linguistics*, New York 2005.
- Strutyński J., *Gramatyka polska*, Kraków 2009.
- Stubbs M., *Discourse Analysis. The Sociolinguistic Analysis of Natural Language*, Chicago 1983.
- Szarkowska A., *Mów mi you, czyli językowy obraz Anglików i Polaków w Anglii, w Polsce i w przekładzie* [w:] *Językowy obraz świata w oryginale i w przekładzie*, red. K. Hejwowski, A. Szczęsny, Siedlce 2007, s. 525–526.
- Szczerbowski T., *O grach językowych w tekstach polskiego i rosyjskiego kabaretu lat osiemdziesiątych*, Kraków 1994.
- Thomas J., *Meaning in Interaction: an Introduction to Pragmatics*, London 1995.
- Tomiczek E., *System adresatywny współczesnego języka polskiego i niemieckiego. Socjolingwistyczne studium konfrontatywne*, Wrocław 1983.

- Ukosakul M., *The Significance of „Face” and Politeness in Social Interaction as Revealed through Thai “Face” Idioms* [in:] *Broadening the Horizon of Linguistic Politeness*, eds. R.T. Lakoff, S. Ide, Amsterdam – Philadelphia 2005, s. 117–128.
- van Dijk T., *Studies in the Pragmatics of Discourse*, The Hague – Berlin 1981.
- Verhoeven B., Daelemans W., *CLIPS Stylometry Investigation (CSI) Corpus: a Dutch Corpus for the Detection of Age, Gender, Personality, Sentiment and Deception in Text* [in:] *Proceedings of the Ninth International Conference on Language Resources and Evaluation (LREC’14)*, Reykjavik 2014, p. 3081–3085.
- Vilkki L., *Politeness, Face and Facework: Current Issues*, “SKY Journal of Linguistics”, vol. 19, 2006, *A Man of Measure: Festschrift in Honour of Fred Karlsson on his 60th Birthday, a special supplement*, p. 322–332.
- Warchala J., *Dialog potoczny a tekst*, Katowice 1991.
- Warner-Garcia S., *Laughing When Nothing’s Funny: The Pragmatic Use of Coping Laughter in the Negotiation of Conversational Disagreement*, “Pragmatics”, 24/1, 2014, p. 157–180.
- Watts R., *Politeness*, Cambridge 2003.
- Weigand E., *Sprache als Dialog. Sprechakttaxonomie und kommunikative Grammatik*, Tübingen 1989.
- Wierzbicka A., *Akty mowy* [w:] *Semiotyka i struktura tekstu*, red. M.R. Maye-nowa, Wrocław 1973, s. 201–219.
- Wierzbicka A., *Cross-cultural Pragmatics. The Semantics of Human Interaction*, Berlin 2003.
- Wierzbicka A., *Dociekania semantyczne*, Wrocław 1969.
- Wierzbicka A., *English Speech Act Verbs*, Sydney 1987.
- Wierzbicka A., *Język – umysł – kultura*, Warszawa 1999.
- Wierzbicka A., *Mówienie o emocjach. Semantyka, kultura, poznanie* [w:] eadem, *Język – umysł – kultura*, Warszawa 1999, s. 138–189.
- Wierzbicka A., *Semantics, Culture and Cognition: Universal Human Concepts in Culture-Specific Configurations*, New York, Oxford 1992.
- Wierzbicka A., *Understanding Cultures through Their Key Words. English, Russian, Polish, German and Japanese*, Oxford 1997.
- Witek M., *Spór o podstawy teorii mowy*, Szczecin 2012.
- Wróbel H., *Gramatyka języka polskiego*, Kraków 2001.
- Wunderlich D., *Meaning and the Context* [in:] *Semantics from Different Points of View*, eds. R. Bäuerle, U. Egli, A. von Stechow, Berlin 1979, s. 161–171.
- Wunderlich D., *Studien zur Sprechakttheorie*, Frankfurt/M. 1978.
- Yule G., *The Study of Language*, Cambridge 2000.

- Załaźińska A., *Niewerbalna struktura dialogu*, Kraków 2006.
- Zdunkiewicz D., *Akty mowy [w:] Współczesny język polski*, red. J. Bartmiński, Lublin 2001, s. 266–267.
- Акишина А.А., Формановская Н.И., *Русский речевой этикет*, Москва 1978.
- Апресян Ю.Д., *Перформативы в грамматике и словаре*, «Известия АН СССР. Серия литературы и языка», т. 45, № 3, 1986, с. 208–223.
- Арутюнова Н.Д., *Диалогическая цитация (К проблеме чуждой речи)*, «Вопросы языкознания», № 1, 1986, с. 50–64.
- Арутюнова Н.Д., Падучева Е.В., *Истоки, проблемы и категории прагматики*, «Новое в зарубежной лингвистике», вып. 1985, с. 8–42.
- Бигунова Н.А., *Иллокутивные функции речевых актов положительной оценки (на материале англоязычного художественного дискурса)*, «Вестник Балтийского федерального университета им. И. Канта», вып. 2, 2013, с. 7–13.
- Бигунова Н.А., *Речевой акт поощрения в английском диалогическом дискурсе*, «Мова», 13, 2008, с. 31–34.
- Большой энциклопедический словарь. Языкознание*, ред. В.Н. Ярцева, Москва 1998.
- Борисова И.Н., *Дискурсивные стратегии в разговорном диалоге [в:] Русская разговорная речь как явление городской культуры*, ред. Т.В. Матвеева, Екатеринбург 1996, с. 21–48.
- Винокур Т.Г., *Говорящий и слушающий. Варианты речевого поведения*, Москва 1993.
- Гвоздев А.Н., *Современный русский литературный язык*, ч. II, Москва 1973.
- Горяинова Н.Н., *Стратегии и тактики говорящего в речевых актах похвалы*, «Вестник Ставропольского государственного университета», вып. 62, 2009, с. 47–53.
- Григорьева В.С., Любимова М.К., *Элементы теории и практики делового дискурса на материале немецкого и русского языков*, Тамбов 2006.
- Даниэль М.А., *Новый русский вокатив: история формы усеченного обращения сквозь призму корпуса письменных текстов [в:] Корпусные исследования по русской грамматике*, ред. К.Л. Киселева, В.А. Плунгян, Е.В. Рахилина, С.Г. Татевосов, Москва 2009, с. 224–244.

- Золотова Г.А., *Очерк функционального синтаксиса русского языка*, Москва 1973.
- Золотова Г.А., Онипенко Н.К., Сидорова М.Ю., *Коммуникативная грамматика русского языка*, Москва 1998.
- Золотова Г.А., *Коммуникативные аспекты русского языка*, Москва 2001.
- Золотова Г.А., *Принципы анализа структуры текста*, „Cuadernos de Rusística Española”, nr 1, 2004, с. 66–74.
- Изард К.Э., *Психология эмоций*, Санкт-Петербург 1999.
- Ильич Е., *Эмоции и чувства*, Москва 2001.
- Иссерс О.С., *Коммуникативные тактики и стратегии русской речи*, Москва 2008.
- Клочко Л.И., *Похвала как оценочное высказывание в английском языке*, «Вестник Международного Славянского ун-та. Сер. Филология», № 4 (3), 2000, с. 50–53.
- Крылова О.А., Максимов Л.Ю., Ширяев Е.Н., *Современный русский язык. Теоретический курс. Синтаксис. Пунктуация*, Москва 1997.
- Кустова Г.И., Падучева Е.В., *Перформативные глаголы в перформативных употреблениях [в:] Логический анализ языка. Язык речевых действий*, ред. Н.Д. Арутюнова, Москва 1994, с. 30–37.
- Логический анализ языка. Прагматика и проблема интенциональности*, ред. Н.Д. Арутюнова, Москва 1988.
- Ломов А.М., *Русский синтаксис в алфавитном порядке. Понятийный словарь-справочник*, Воронеж 2004.
- Любимова М.К., *Интенциональные смыслы согласия и несогласия в русских и немецких дискурсах совещаний и переговоров*, Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата филологических наук, Тамбов 2004.
- Макаров М.Л., *Интерпретативный анализ дискурса в малой группе*, Тверь 1998.
- О детских поверьях*, <http://mirfactov.com/o-detskih-poveryah/> (28.05.2016).
- Онипенко Н.К., *Лингвистический анализ текста и терминологической аппарат современной грамматической науки*, <https://lexrus.ru/inout/12-04-12064/11.pdf> (10.01.2017)
- Онипенко Н.К., *Синтаксическое поле русского предложения и модель субъектной перспективы текста [в:] Коммуникативно-смысловые параметры прагматики и текста*, Москва 2002, с. 178–184.
- Падучева Е.В., *Высказывание и его соотносительность с действительностью*, Москва 2004.

- Прохоров Ю.Е., *В поисках контекста речевого этикета*, Москва 2004.
- Розенталь Д.Э., Теленкова М.А., *Словарь-справочник лингвистических терминов*, Москва 1976.
- Сидорова, М.Ю. *О средствах формирования коммуникативных типов речи (репродуктивный регистр)*, «Вестник МГУ. Филология», № 6, 1997, с. 7–19.
- Сидорова М.Ю., *Регистровая техника и ее возможности [в:] Коммуникативно-смысловые параметры прагматики и текста*, Москва 2002, с. 487–497.
- Сороко А.В., *К вопросу о коммуникативной стратегии и речевом акте одобрения*, «Известия Южного федерального университета. Филологические науки», № 1, 2013, с. 60–70.
- Супрун В.И., *Антропонимы в вокативном употреблении*, «Известия Уральского государственного университета», № 20, 2001, <http://www.philology.ru/linguistics/suprun> (10.01.2017).
- Тер-Минасова С.Г., *Язык и межкультурная коммуникация*, Москва 2000.
- Формановская Н.И., *Адресат в языковом общении*, „Stylistyka”, XIV, 2005, s. 231–242.
- Формановская Н.И., *Речевое взаимодействие: коммуникация и прагматика*, Москва 2007.
- Формановская Н.И., *Речевой этикет и культура общения*, Москва 1989.
- Формановская Н.И., *Русский речевой этикет: нормативный социокультурный контекст*, Москва 2002.
- Франческо В., *Существует ли звательный падеж в русском языке?*, E-journal «Language and Text langpsy.ru», № 4, 2014, (10.01.2017).
- Якобсон П.М., *Психология чувств и мотивации*, Москва 1998.

Słowniki

- Hessen D., Stypuła R., *Wielki słownik polsko-rosyjski*, t. I, Warszawa 1998.
- Inny słownik języka polskiego*, red. M. Bańko, Warszawa 2006.
- Longman Dictionary of Contemporary English*, ed. E. Summers, Barcelona 1999.
- Nowy słownik poprawnej polszczyzny*, red. A. Markowski, Warszawa 2003.
- Oxford Dictionaries*, <http://www.oxforddictionaries.com/definition/english-thesaurus> (17.10.2015).
- Słownik języka polskiego*, red. M. Szymczak, t. I–III, Warszawa 1978–1981.
- Słownik języka polskiego*, red. W. Doroszewski, t. I–X, Warszawa 1958–1968.

The Oxford English Dictionary, eds. J. Murray, H. Bradley, Ch.T. Onions, W. Craige, F.J. Furnivall, vol. 1, Oxford 2009 (CD edition).
Uniwersalny słownik języka polskiego, red. S. Dubisz, t. I, Warszawa 2006.
Webster's Third New International Dictionary of the English Language, Unabridged, ed. in chief: Ph.B. Grove, Springfield 2008, <http://www.merriam-webster.com> (17.10.2016).
Wielki słownik angielsko-polski, red. J. Linde-Usienkiewicz, Warszawa 2002.
Wielki słownik języka polskiego, red. P. Żmigrodzki, Kraków 2007.
Wielki słownik polsko-angielski, red. J. Linde-Usienkiewicz, Warszawa 2004.
Wielki słownik polsko-rosyjski, red. J. Wawrzyńczyk, Warszawa 2005.
Wielki słownik rosyjsko-polski, red. J. Wawrzyńczyk, Warszawa 2004.
Wielki słownik wyrazów bliskoznacznych, red. M. Bańko, Warszawa 2013.

Абрамов Н., *Словарь русских синонимов и сходных по смыслу выражений*, Москва 1999.
Большой толковый словарь русского языка, гл. ред. С.А. Кузнецов, Санкт Петербург 2009.
Ожегов С.И. и Шведова Н.Ю., *Толковый словарь русского языка*, Москва 1998.
Русский семантический словарь, ред. Н.Ю. Шведова, Москва 1998, www.slovari.ru (17.10.2015).
Русско-английский словарь общей лексики, <http://www.lingvo-online.ru/r/LingvoDictionaries/> (17.10.2015).
Сиротина Т.А., *Большой современный англо-русский, русско-английский словарь*, Москва 2006.
Словарь русского языка, ред. А.П. Евгеньева, т. I–IV, Москва 1981–1984.

Inne materiały z Internetu

Centrum Naukowo-Badawcze Ochrony Przeciwpowarowej im. Józefa Tu-liszowskiego, Państwowy Instytut Badawczy, <http://www.cnbop.pl/apr/obaty-techniczne> (20.05.2016).
Сертификация продукции и услуг – ООО "МИК Центр", http://mikcentr.ru/services/odobrenie_tipa_transportnogo_sredstva/ (20.05.2016).
Department for Communities and Local Government, <https://www.gov.uk/government/collections/approved-documents> (20.05.2016).

WYKAZ SKRÓTÓW

- ISJP – *Inny słownik języka polskiego*, red. M. Bańko, Warszawa 2006.
- MW – *Webster's Third New International Dictionary of the English Language, Unabridged*, ed. in chief Ph.B. Grove, Springfield 2008, <http://www.merriam-webster.com>.
- OD – *Oxford Dictionaries*, <http://www.oxforddictionaries.com/definition/english-thesaurus>.
- OED – *The Oxford English Dictionary*, eds. J. Murray, H. Bradley, Ch.T. Onions, W. Craige, F.J. Furnivall, vol. 1, Oxford 2009 (CD edition).
- SJPD – *Słownik języka polskiego*, red. W. Doroszewski, t. I–X, Warszawa 1958–1968.
- SJPS – *Słownik języka polskiego*, red. M. Szymczak, t. I–III, Warszawa 1978–1981.
- USJP – *Uniwersalny słownik języka polskiego*, red. S. Dubisz, t. I, Warszawa 2006.
- WSJP – *Wielki słownik języka polskiego*, red. P. Żmigrodzki, Kraków 2007.
- WSWB – *Wielki słownik wyrazów bliskoznacznych*, red. M. Bańko, Warszawa 2013.
-
- БТС – Сиротина Т.А., *Большой современный англо-русский, русско-английский словарь*, Москва 2006.
- БТСРЯ – *Большой толковый словарь русского языка*, ред. С.А. Кузнецов, Санкт-Петербург 2014.
- СРС – Абрамов Н., *Словарь русских синонимов и сходных по смыслу выражений*, Москва 1999.
- РСС – *Русский семантический словарь*, ред. Н.Ю. Шведова, Москва 1998, www.slovari.ru.
- СРЯ – *Словарь русского языка*, ред. А.П. Евгеньева, т. I–IV, Москва 1981–1984.
- ТСРЯ – С.И. Ожегов, Н.Ю. Шведова, *Толковый словарь русского языка*, Москва 1998.

WYKAZ PREZENTACJI GRAFICZNYCH

Ryc. 1. Klasyfikacja funkcji pragmatycznych według A. Awdiejewa	24
Ryc. 2. Schemat przebiegu dialogu	37
Tab. 1. Jednostki leksykalne zdolne do wyrażenia aktu mowy aprobaty w języku polskim, rosyjskim i angielskim, wybrane na podstawie analizy leksykograficznej	46

РЕЗЮМЕ

ЛЕКСИКО-ПРАГМАТИЧЕСКИЕ ПОКАЗАТЕЛИ ОДОБРЕНИЯ КАК РЕЧЕВОГО АКТА (НА МАТЕРИАЛЕ ПОЛЬСКОГО, РУССКОГО И АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКОВ)

Представленная в настоящей работе концепция понимания одобрения как речевого акта позволила произвести во многих плоскостях анализ языковых единиц с использованием выработанного методологического подхода. Сравнительный подход к проблеме дал возможность проследить одобряющие высказывания в польском, русском и английском культурных кругах с целью выявления сходств и различий в их функционировании.

В каждом из описываемых языков семантическая дефиниция опирается на сходных предпосылках, поэтому на основании анализа лексикографического материала можно было принять общую интерпретацию этого акта, включающую все элементы словарного значения: *одобрение* – ‘это признание чего-л. Хорошим, правильным; это похвала этого чего-л. и положительный отзыв на это что-л.’, причем объектом одобрения чаще всего являются чьи-либо действия, планы, определенная точка зрения.

Не подлежит сомнению, что это ответный акт, появляющийся как реакция на возникшую ранее вербальную либо невербальную ситуацию. Объект одобрения признается хорошим на основе моральной оценки, а затем выражается признание, похвала и/или согласие на данное положение дел. С формальной точки зрения + этот объект обязан быть явлением, которое говорящий может оценить, а его положительная оценка – иметь соиздательную силу для последующих действий получателя (адрес-

сата) или же общих действий получателя и отправителя (адресата и адресанта). На практике одобряемым может быть замысел, предложение, действие, лицо (как автор замысла), лицо (как производитель действия), а также документ. Это происходит в определенной мере из асимметрии общественной (социальной) роли собеседников – адресат занимает низшую позицию, чем адресант, причем общественная позиция понимается здесь широко, как превосходство в занимаемом социальном положении, в профессиональных и служебных правах или же в области знаний, компетенций, опыта, власти и т.д. Упомянутое превосходство может иметь временный характер.

Одобрение – это явление крайне желательное, так как оно способствует установлению и/или укреплению позитивных отношений между собеседниками, а его положительное воздействие выходит далеко за пределы одной только коммуникативной сферы. Вписываясь в рамки речевого этикета, оно сближает собеседников, устраняет несогласия, позволяет адресату сохранять лицо, создает позитивный портрет адресанта, а в более широком понимании удовлетворяет потребность быть одобряемым. В частности, в русскоязычном культурном кругу особо ценным оказывается психологический аспект одобрения, являющегося формой самореализации, поиска признания у других, что повышает его значимость в качестве положительного общественного явления.

Одобрение уделяется на основе моральных суждений, укоренившихся в системе ценностей данной нации, а также прагматической оценки ситуации и последствий предпринимаемых решений. Как оказалось, эти системы очень похожи в исследуемых языковых кругах, а главные различия, если и появляются, то касаются прежде всего способов вербализации одобрительного речевого акта (в частности, эмотивности и спонтанности высказывания, в наибольшей степени проявляющихся в русскоязычном материале, менее в польскоязычном и наименее в английскоязычном).

Ни в одном из описываемых языков лексические показатели одобрения не представляют собой закрытой системы. В ее цен-

тре находятся глаголы *aprobować, одобрять, to approve* и их синонимы (*zgadzać się, akceptować, popierać, przyjmować; соглашаться, хвалить, разрешать, поощрять; to agree, to accept, to sanction, to support*), а на периферии – лексемы, случайно используемые для выражения этого значения. Возможность употребления данного слова или словосочетания в функции одобрения должна быть подтверждена как путем анализа словарного значения, так и путем соотнесения с прагматической рамкой этой функции. Первое из перечисленных условий имеет факультативный характер: его исполнение повышает четкость сообщения и способствует правильной перцепции высказывания. Второе условие облигаторное. Собранные лексические операторы неоднородны как с точки зрения стилистической окраски, так и их морфологической формы.

Лексические маркеры одобрения, простые по структуре, чаще всего выражают положительную оценку и позволение непосредственно (*zgoda, zgadzam się, tak; согласен, да; yes, agree, agreed*), путем описания способа предоставления одобрения (*oczywiście, jasne, naturalnie; конечно, естественно, точно, верно, разумеется, безусловно, действительно, правда; naturally, of course, sure, certainly, exactly*) или путем оценки предмета одобрения (*fantastycznie, dobrze, świetnie; превосходно, отлично, хорошо; super, ok, cool*). Особыми единицами этой группы являются глаголы исследуемого речевого акта: *aprobować, одобрять, approve*. Несмотря на то, что их значение представляет сущность данного акта, в речи они появляются спорадически.

Кроме нераспространенных (простых) маркеров одобрения, имеются также более сложные единицы: различного типа словосочетания, фразеологические сочетания, нечленимые и односоставные предложения и, наконец, целые высказывания, состоящие из нескольких предложений. Правильная интерпретация таких реплик, соответствующая намерениям адресанта, требует от адресата большей активности и использования большего количества составляющих. Размер высказывания в значительной мере зависит от стиля адресанта, от конситуации

и объекта одобрения. Распространение реплики другими единицами позволяет передать более богатую гамму добавочных семантических оттенков, таких как похвала, восторг, восхищение, сомнение и т.п.

Обогащение одобрительных высказываний дополнительными компонентами происходит, в частности, тогда, когда свою роль начинают играть нюансы культурного плана, диктуемые речевым этикетом (как, напр., в случае разговора с лицом, занимающим гораздо более высокую общественную позицию), либо когда адресант намеренно ослабляет выраженное одобрение, действуя тем самым в ущерб адресата (по сравнению с ситуацией полного одобрения). Такие высказывания представляют собой особо интересный для исследователя материал, так как втягивают адресата в своего рода языковую игру, в которой адресант при помощи доступных ему вербальных средств и сопутствующего лингво-культурного контекста пытается передать нечто большее, чем это можно уразуметь из значения самих слов.

Разнообразие собранного фактического материала и необходимость его интерпретации в обширном коммуникативном контексте требует также углубленного научного взгляда на исследуемый вопрос. В связи с практически неограниченным числом потенциальных показателей одобрения и с возможностью употребления в этой функции единиц, формально предназначенных для реализации других речевых актов (*jesteś geniuszem; как я мог об этом прежде не подумать?!; that's a sick solution*), необходимым оказался анализ материала от прагматического значения к формальным показателям. Следовательно, ключом к такому исследованию одобрительных единиц оказывается изучение выполняемых ими прагматических функций. Согласно принятому пониманию этого термина и при предположении, что всякое высказывание может реализовать несколько коммуникативных целей, следует согласиться с тем, что оно (высказывание) может также скрывать несколько потенциальных прагматических функций. Задачей адресата является контекстуализация, т.е. установление возможных речевых актов

вместе с их коммуникативной направленностью, а затем, на основании всяческого рода доступных данных, определение, которую из этих функций реализует адресант в данном высказывании.

Отобранный нами фактографический материал оказался достаточно разнообразным. Из модальных функций одобрительные высказывания чаще всего обозначают уверенность в суждении, из эмотивных – всегда выражают положительные эмоции, благодаря чему их можно отнести к симметрическим функциям, в которых как интеллектуальная оценка предмета одобрения, так и эмоциональное отношение к нему являются позитивными. В случае иллокутивных и синтагматических функций доходим к сущности прагматического значения одобрения. Анализируемым высказываниям чаще всего сопутствуют функции согласия и акцептации, и это именно они, гармонически взаимодействуя, создают основу прагматического значения одобрения (как смешанной функции), экспликация которого представляется следующим образом: *я полностью одобряю / соглашаюсь / мне нравится Y, и я оцениваю Y как что-то позитивное / хорошее; я соглашаюсь на действия X-а и на результат действия X-а* (где Y обозначает действия, предлагаемые в предыдущем речевом акте, обычно действия собеседника, а X обозначает производителя Y). В случае, когда адресант положительно оценивает производителя действия, одновременно посредственно одобряя его действия, интерпретация представляется следующим образом: *я высоко оцениваю X в контексте действия Y, X является производителем действия Y, и я оцениваю его высоко, потому что высоко оцениваю Y; я считаю, что будет хорошо, если Y произойдет.*

В процессе анализа, кроме очевидных для описываемого акта речи функций акцептации и согласия, появились также функции готовности и побуждения к действию, а сама одобрительная реплика подверглась разнообразным процессам, как, например, эмотивизация и ритуализация. В первом из этих процессов положительный эмотивный заряд, связанный с одобрением, усилива-

ется или ослабляется. Чаще это встречается в русскоязычном материале (около 25% примеров), реже в остальных языках (около 18% в польскоязычном и 10% англоязычном). Интересно, что во всех языках доминирующим способом усиления эмотивности оказалась редупликация маркера одобрения. Реже одобрительные реплики подвергались ритуализации, т.е. упрощению высказывания в связи с формализацией коммуникативной ситуации и использованием готовых образцов поведения.

В контексте диалогичности одобрение сильно связано с актуальной конситуацией диалога через отнесенность к предыдущему речевому акту или к ранее возникшему положению дел. Она обозначает приближение к удовлетворяющему завершению разговора благодаря двойному согласию собеседников. В качестве прогноза будущих действий одобрение объявляет об их сотрудничестве и о действии, предлагаемом в предыдущей реплике. Используя положительную стратегию вежливости и учитывая максимальную пользу собеседника, адресант делает шаг вперед с целью установления и поддержания хороших отношений с адресатом. В наибольшей степени это проявляется в русскоязычном материале.

Одобрительные высказывания, будучи проявлением неантагонистических стратегий разговорной речи, могут реализоваться с помощью различных тактик. Лучше всего воспринимается чистое одобрение, без добавочных элементов и прагматических целей. Описываемый речевой акт может модифицироваться путем усиления эмоциональности высказывания, создания положительного образа адресата, похвалы замысла или использования повторов. Ослабление интенсивности выражаемой положительной оценки достигается тогда, когда адресант напрямую передает умеренно положительную оценку, подчеркивает необходимость продумать ситуацию, указывает на необходимость делиться ответственностью, представляет альтернативные варианты решения проблемы или же оставляет себе поле для маневрирования. Усиление или ослабление сообщения – это не единственные модификации. Адресант, одобряя, может также

оказывать собеседнику поддержку, выражать благодарность за предложение, описывать ситуацию, возникшую после реализации предложения или втягивать адресата в языковую игру. При этом ничто не мешает ему соединить в одном высказывании несколько разговорных приемов, в значительной мере обогащая сообщение. Механизмы декодирования такого добавочного содержания в сложных одобрительных высказываниях универсальны для всех исследуемых языков.

В связи с тем, что в ежедневной речевой коммуникации прагматические функции высказывания являются взаимопроникаемыми, границы между речевыми тактиками размытыми, а контексты некоторых реплик неоднозначны, значительная часть примеров приобретает составной характер, совмещая признаки нескольких коммуникативных типов в зависимости от интерпретации отдельных переменных слагаемых. Избранный способ передачи одобрения в большей степени зависит от коммуникативной ситуации, предпочтений и стиля говорящего, чем от системы данного языка.

Применение любой тактики, обогащающей высказывание добавочными значениями, требует использования элементов, которые наведут адресата на смысл, заложенный адресантом. Эффективность данной реплики обусловлена, таким образом, в значительной степени от употребляемых языковых средств и может проверяться путем анализа полученных результатов. Потенциальные действия, согласные с намерениями адресанта, связанные с тем, что было предложено в данном акте, относятся к наиболее сложным интеракциям на перлокутивном уровне.

Различной оказывается степень сложности одобрительных высказываний в исследуемых языках – от однословных реплик по развернутые высказывания, состоящие из нескольких предложений. Самым важным элементом описываемых единиц является собственно одобрение, явственно реализующее все прагматические функции этого речевого акта (К1). Это слова, словосочетания, предложения, которые эксплицитно выражают положительную оценку одобряемого объекта: ситуации, дей-

ствия, определенного положения дел. В высказываниях, окрашенных эмоционально, одобрительные реплики дополняются обращениями, междометиями, вводными словами, интенсифицирующими наречиями и частицами. Использование обращений активизирует здесь сложную сеть связей между говорящим и слушающим, выполняя прежде всего функции конативные, фатичные и персуазивные. Подавляющее большинство примеров – это разговоры низкого регистра речи, при котором в каждом из исследуемых языков появляются идентичные единицы (имена, формы, используемые в семейных, дружеских отношениях, нередко окрашенные эмоционально, типа *synu, dziadziu, bracie, kolego*; *сын, маменька, пап, старик, голубчик, миленький; dude, mom, honey, bro*). В диалогах официального стиля возникают расхождения, вытекающие из специфического для каждой из описываемых культур речевого этикета. Кроме универсальных форм, базирующихся на названиях профессий, учебных степенях или воинских званиях, титулах (*uczniu, panie doktorze*; *полковник, капитан, графиня; sir, doc, skipper*), в польском и английском языках функционируют вежливые формы типа *pan / pani, sir / madam*, а в русском языке используется вежливая форма множественного числа *вы* и оборот *имя + отчество: Ирина Павловна*. Форма звательного падежа при обращении к другим характерна лишь для польского языка. В процессе исторического развития русского языка звательный падеж был утрачен, остались лишь единичные реликтовые формы (*боже, отче, старче*).

Междометия и частицы, в свою очередь, повышают экспрессивность и эмотивность высказываний, а наречные интенсифицирующие слова модифицируют качество одобрения. Обычно встречается усиление положительной оценки, исключительно редко – ослабление (*w zasadzie, в принципе, possibly*). В материале польскоязычном наиболее популярно наречие *bardzo*, в русскоязычном *очень, абсолютно, полностью*, а английские *definitely* и *really* появляются спорадически.

Собственно одобрение, представляющее собой миниакт одобрения, может обогащаться также добавочными, факультативными компонентами. Они остаются в смысловой взаимосвязи, модифицируя передачу интенций говорящего и создавая сложную структуру, подчиненную его высшему намерению (замыслу), т.е. макроакт. Его структуру можно представить следующим образом: $K1_{\text{одобрение}} + K2 (+ K3 + K4\dots)$. Пополнением основного компонента может быть уточнение объекта одобрения, неоднократно связанное с похвалой коммуникативной позиции собеседника и/или его самого, а также обоснование акцептации. Первое из них обычно служит усилению позитивной оценки, второе – когда адресант не вполне убежден в правоте своей оценки. В описываемых языках доминируют двухкомпонентные речевые акты, в которых при миниакте одобрения появляется один факультативный компонент типа: обоснование одобрения; определение условий его реализации; уточнение объекта одобрения; стимулирование собеседника к действию; добавочные информации, касающиеся предмета одобрения; представление возможных выгод; обдумывание предложенного варианта и планирование возможной реализации и т.п. Реже макроакт одобрения отличается более сложной структурой: трех-, четырех- и пятикомпонентной.

Условием правильной интерпретации высказываний является, несомненно, анализ коммуникативного контекста, а в особенности, предыдущего речевого акта. Часть компонентов исследуемого макроакта модифицирует основное значение (напр., ослабляет или усиливает оказываемую поддержку, передвигает позитивную оценку объекта одобрения на шкале хороший – плохой), часть же добавляет некоторые элементы значения к целому макроакту (напр., вводит условность предоставляемого разрешения и позитивной оценки предмета одобрения, информирует о возможностях принятия или отвержения предложения и т.д.).

Не подлежит сомнению, что краткое, однокомпонентное одобрение передает сконденсированное значение описываемого акта речи, благодаря чему является оно наиболее однозначным

и очень простым в интерпретации. Сложные, распространенные одобрительные реплики вводят ценные семантические нюансы и оттенки смысла высказывания, поэтому становятся они гораздо более насыщенными значением, особенно сверхданным, прагматическим, вовлеченным в межличностные взаимосвязи, и становятся заметными, собственно, на каждом уровне лингвистического анализа.

Незначительные различия в способе реализации одобрения как речевого акта в исследуемом материале польского, русского и английского языков касаются частоты употребления конкретных элементов описываемого макроакта. Те же элементы появляются во всех трех языках, что позволило выработать общую модель структуры одобрительных высказываний для этих языков. Самым важным компонентом одобрения является элемент, образующий основную структуру и реализующий примарную функцию этого речевого акта. Поскольку одобрение относится к разнообразным объектам, ситуациям, обстоятельствам, в каждом языке имеется богатство ее показателей, а также свобода в наборе и расположении компонентов высказывания. Русские одобряющие реплики отличаются значительной эмотивностью и экспрессивностью, больше в них форм речевого этикета. Наиболее нейтральным оказался одобрительный речевой акт в английскоязычном материале.

Как уже было отмечено, элементы, создающие основу одобрения, могут выступать самостоятельно или же объединяться в более длинные, свободно дополняющиеся ряды. В связи с тем, что отдельные компоненты такой структуры могут реализовать более чем одну прагматическую функцию, необходима индивидуальная интерпретация каждого высказывания с учетом максимально широкого контекста. Вполне обоснованной поэтому представляется необходимость принимать во внимание прагматическую ценность конкретного высказывания при реконструкции его значения, а сам выбор формальных показателей должен представлять собой лишь логически обоснованное введение к такому исследованию. Произведенный нами анализ позволяет

считать лексемы *aprobować*, *одобрять*, *to approve* образцовыми для одобрительного речевого акта с оговоркой, однако, что они очень редко используются в виде перформативных глаголов.

Произведенный сравнительный анализ одобрительных высказываний позволяет однозначно утверждать, что значение, структура, прагматические функции, а также культурная обусловленность одобрения обладают максимальным подобием во всех трех исследуемых языках. Наблюдение это можно с успехом использовать в процессе перевода текстов с одного языка на другой. Интеркультурность описываемого явления, по крайней мере в пределах исследуемых языков, облегчит, без сомнения, процесс интерпретации намерений говорящего.

SUMMARY

LEXICAL AND PRAGMATIC MARKERS OF APPROVAL AS A SPEECH ACT (IN POLISH, RUSSIAN AND ENGLISH)

The present paper presents approval in terms of the Speech Act Theory which requires multi-perspective examination of the phenomenon. Contrastive analysis provides the opportunity to discover similarities and differences in the pragmatic value of the speech act in Polish, Russian and English cultures.

The semantic definitions of *aprobata*, *одобрение*, and *approval* turn out to be based on corresponding foundations. This fact, supported by the analysis of lexicographic material, allows us to elaborate a definition of this speech act, common for the three languages under investigation. Approval is the belief that something or someone is good or acceptable, a good opinion of someone or something, permission to do something, acceptance of an idea, action, plan, etc. it often may suggest considerable esteem or admiration.

It is undoubtedly a reactive act, because it occurs as a response to a previous situation (verbal or non-verbal). First, on the basis of moral judgment, the object of this speech act is interpreted as good, then the speaker²³⁸ utters his support, praise and/or agreement. The object of approval belongs to a category that the speaker has influence on. In other words, he or she, by uttering this speech act, emphasises lack of

---

²³⁸ The speaker and the hearer are interchangeable roles in a dialogue structure. In the present paper, in order to maximise explicitness, the roles are attached to the specific moment in the conversation under investigation. Speaker denotes the person uttering approval and hearer denotes the person who receives approval (although the hearer was the speaker of the previous utterance in which the object of approval was pronounced, he or she is referred to as the hearer in the present paper).

objections against or agreement with the assessed action and/or its results. This statement is required for the hearer to implement the action proposed in the previous speech act (i.e. the object of approval).

An idea, a suggestion, an action, a person (as an author of the approved suggestion), a person (as the approved action doer) appear most often as the positively evaluated and approved entity in the material under investigation. This list can be extended, e.g. by official documents, but they remain beyond the scope of the present study.

There is a noticeable asymmetry between the interlocutors – the speaker represents a higher social rank than the hearer. This asymmetry can also be of temporal character, ascribed to the particular communicative situation. This can include prevalence of expertise, competence, qualifications, or even rules of politeness (e.g. when the speaker is much older than the hearer).

Approval is a socially desired notion as it improves positive relations between the interlocutors. This allows us to place this speech act among politeness strategies. Russian linguists underline the psychological aspect of approval and its social value, as it indicates self-fulfilment, a search for others' esteem and respect.

Lexical markers of approval do not form finite and formalised groups in the languages under investigation. The verbs *aprobować*, *одобрять*, *to approve* occupy the central part of the set, along with their closest synonyms (*zgadzać się*, *akceptować*, *popierać*, *przyjmować*; *соглашаться*, *хвалить*, *разрешать*, *поощрять*; *to agree*, *to accept*, *to sanction*, *to support*), while lexical items occasionally used to express approval occur at the peripheries. Whether a word or phrase can be treated as a marker of the speech act under investigation or it remains outside this set should be verified in the process of semantic and pragmatic analyses. The first examination is optional, it clarifies the message and facilitates proper understanding of the utterance. The second (i.e. pragmatic) is the core of the analysis. The set of markers collected for this study form a heterogeneous group – both stylistically and morphologically.

Simple lexical markers of approval usually express positive evaluation and consent in number of ways: directly (*zgoda*, *zgadzam*

się, tak; согласен, да; yes, agree, agreed), by describing the way of approving (*oczywiście, jasne, naturalnie; конечно, естественно, точно, верно, разумеется, безусловно, действительно, правда; naturally, of course, sure, certainly, exactly*), or by the evaluation of the object of the speech act under investigation (*fantastycznie, dobrze, świetnie; превосходно, отлично, хорошо; super, ok, cool*). A specific example of the first of the aforementioned groups are the speech act verbs *aprobować, одобрять, to approve*. Their meanings correspond with the pragmatic frame of this act, yet they are rarely used in the languages under investigation to express approval.

Apart from simple markers we can observe more complex ones as well – from simple phrases, fixed expressions, elliptical sentences, to more complex utterances. Adequate interpretation of such responses requires more active participation in the decoding process than in the previous group. Adding new elements to a simple utterance allows speakers to clearly express more shades of meaning (such as praise, esteem, doubt etc.) and to pass on extra information. The size of an utterance depends mostly on the speaker's style, conversation context and the object of approval.

The case of extending approval utterances by additional components appears most often when there are some extra factors playing roles in the entire communication, such as cultural intricacies, etiquette or when the speaker weakens his or her approval. The aforementioned cases provide very interesting research material, as they get interlocutors involved in a language game. The speaker tries to convey a piece of extra information (something more than the words themselves might suggest) with the use of available vocabulary, rooted in the conversation and cultural context.

The diversity of the material gathered for the present survey and the need to read the pragmatic meaning from the extended communication context demand a wider perspective of the study. The list of possible markers of approval is practically unlimited; even a typical marker of other speech acts (not only the ones that have a similar pragmatic frame) can be used to introduce approval in a given context. Thus, it turned out to be necessary to extend the analysis and

apply the direction of assessment from pragmatic meaning to defining the set of formal markers. The key to such a study is the examination of the pragmatic functions ascribed to the utterances under investigation. According to the accepted understanding of the term (*pragmatic function*) and agreeing with the assumption that an utterance can serve more than one communication goal, it seems justified to assume that an utterance can also include several potential pragmatic functions. The key task for the listener is contextualisation of an utterance (recognition of the potential speech acts that an utterance can represent and their communicative goals) and then, on the basis of knowledge derived from the context, deciding which pragmatic function (or pragmatic functions) was originally ascribed to the utterance by the speaker.

Only some pragmatic functions can be recognised as typical for approving utterances. Such speech acts express certainty (modal function of certainty) and positive emotions (symmetrical pragmatic functions, i.e. expressing both – positive intellectual assessment and positive emotional attitude in the same utterance). Among the illocutionary and syntagmatic pragmatic functions, approval usually expresses agreement and acceptance, which, harmoniously coexisting, create the core of the pragmatic meaning of approval. Its explication can be proposed in the following form: *I positively evaluate Y and express consent for Y or for the results of Y*. In some cases, the speaker approves the interlocutor directly, but his or her actions indirectly: *I positively evaluate X, the future doer of Y, and express positive evaluation of X, meaning also positive evaluation of Y. Thus I inform about my consent of Y*.

Approval can undergo certain processes such as emotivisation and ritualisation. The first is based on the change of emotional value of the utterance (weakening or, more often, strengthening). Such changes are most popular in Russian, least in English materials. In all the languages under investigation strengthening of the emotional value of the utterance is achieved by the repetition of the marker of approval in most cases. The second process – ritualisation – is a simplification of an utterance in official or formal communication, when interlocutors use template phrases.

Being a positive reactive speech act, approval is anchored in the previously occurring communication. It helps the interlocutors achieve a satisfactory ending of the conversation, improving agreement and cooperation. It includes a prediction of future action (object of approval), and introduces the interlocutors' mutual effort (at least cooperation on the level of planning). The speaker decides to use a positive politeness strategy and maximise the hearer's benefits, which establishes or develops positive social relationships between the interlocutors.

The speech act under investigation is a manifestation of non-antagonistic conversation strategies and may be achieved with the implementation of varied tactics. Pure approval, not complemented with additional elements, is the easiest to decode. It can be modified by strengthening the emotional load, building the positive image of the hearer, praising the object of approval or by repeating the speech act markers. Weakening of the positive evaluation can be achieved by declaring moderate support directly, or by underlining the necessity for further analysis of the object of approval, demand for mutual responsibility for the action (or even renouncing of responsibility by the speaker), presenting alternative objects or reserving the right to withdraw support if the action does not satisfy the speaker.

Strengthening and weakening are not the only possible modifications of approval. The speaker, when uttering this speech act, can express support for the hearer, stimulate the interlocutor to action, express gratitude for involvement, describe the possible situation after implementing the object of approval or involve the hearer in a language game. Obviously, the speaker can decide to use more than one conversation tactic for one utterance, considerably enriching its pragmatic meaning and complicating the process of decoding.

In order to increase the effectiveness of the utterance, the speaker can use some elements that will guide the hearer in the proper direction in decoding the complex meaning. The speaker can guess whether the utterance was decoded properly (according to his or her postulates) on the basis of the hearer's reaction. Linguistic analysis, if applied here, should be conducted on a perlocutionary level.

Examples of utterances expressing approval, gathered for the present survey, present a wide range of replies – from simple ones to long answers consisting of several sentences. The most important part of such utterances under investigation is the proper approval, including all the pragmatic functions typical for this speech act. This is usually achieved by the choice of suitable lexemes, phrases and sentences that express positive evaluation explicitly. If an utterance is emotional, approval is usually accompanied by exclamations, forms of address, metatext operators, intensifiers or particles. Such a mini speech act can be supplemented with optional components and together they can form a macro speech act of approval. Its structure can be presented as follows: C1_{approval} + C2 (+ C3 + C4...). A two-component structure is most frequent in the material under investigation. Three-, four- or even five-component structures are also possible, but they rarely occur.

Some components of the macroact modify the meaning of the proper approval (weaken or strengthen the support, change the degree of positive evaluation) some add extra meaning to the utterance (introduce the conditional character of approval, inform about limits of approval etc.).

Short approval, with a one-component structure, communicates the clear meaning of this speech act, making the message easy to interpret. More complex structures introduce precious intricacies and shades of meaning which allow speakers to pass on much more information in one utterance (especially on the social and pragmatic levels).

The Polish, Russian and English excerpted materials display only slight differences in the manner of expressing approval. Most of the discrepancies concern the frequency of particular components accompanying the main element. Existing similarities allowed the formulation of a model of the approval structure common to all the three languages. The element expressing the primary function of the speech act is the most important component. Russian utterances expressing approval are emotional and contain more politeness forms than the other two. The English material turns out to be the least emotive.

The main element of the structure can be accompanied by exclamations, forms of address, particles or intensifiers. The aforementioned components (including the main element) form the basic structure of the speech act under investigation, because in a standard context each of them can occur individually in the function of approval. The components are often combined, however, creating more complex utterances, usually complemented with adverbial modifiers. The basic structure can be expanded further with two elements: the name of the object of approval and/or justification of approval. In a standard context, they cannot be used alone in the pragmatic function of approval, thus they form a group of additional components.

Pragmatic markers of approval form varied sets in the three languages. Apart from typical examples of the speech act, there are also items in which the sense of approval is secondary or even elements with a lexical meaning not suitable for expressing positive evaluation and consent. The function of exclamations is similar in the three languages – it is not to convey any sense but to express the speaker's emotional state. The number of such examples and their diversity is the highest in the Russian material.

If they appear in the structure of the speech act under investigation, forms of address activate elaborate links between the interlocutors, emphasising conative (especially persuasive) and phatic functions. Most of such examples appear in the Polish material, but there are no significant divergences in the types of forms of address popular in the three languages: pronoun forms, honorific forms, and names. If the utterances are pronounced in informal register, they show no considerable differences, but in formal register they tend to follow the honorific patterns typical for each culture

Adverbial modifiers change the quality of approval. It is usually by intensifying the positive evaluation of the object; only in rare cases is approval weakened (e.g. *w zasadzie, в принципе, possibly*). The most popular intensifier in the Polish material is certainly the lexeme *bardzo*, and the Polish material is found to include the largest amount of such expressions. The most popular intensifiers in Russian are *абсолютно, полностью* and *очень*, but (even if count-

ed together) they do not appear in the material so often. The lowest number of modifiers appeared in the English material. The most popular appear to be *definitely* and *really*.

Additionally, approval can be complemented by specifying the object of this speech act, usually appearing together with praise of the idea or its author, and giving support. The first (praise) is usually used in order to strengthen the positive evaluation, the second (supporting the statement) when the speaker is not sure if the approval should be uttered.

The basic elements of the macroact under investigation may appear individually or can be joined in more complex structures, complementing their meanings. Taking into consideration the fact that individual components of such structures are capable of fulfilling more than one pragmatic function, interpretation of each utterance should be treated individually including a wide communication context. Examination of formal markers provides a logical introduction for further study, but the core of this analysis should concentrate on the pragmatic value of a given utterance in the wide communication context.

A study of disapproval – the antonymous phenomenon – would provide interesting material for further study. Implementation of analogous research tools will hopefully result in stimulating conclusions, especially in the sphere of politeness theory or the use of conversation tactics. Valuable results would also be gathered from the comparative analysis of material excerpted from other languages, particularly those not closely related to each other. Both proposed research directions would shed some light on the details of positive evaluation and consent that are difficult to notice when investigating approval alone.

